

Johan Volfgang Gete

FAUST

PRVI DEO

Prevod : Branimir Živojinović

POSVETA

Pridoste opet, leljuna stvorenja,
kao pred davni mutni pogled moj.
Da vam sad čvrsta dam uobličjenja?
Zar još sam srcem sklon zabludi toj?
Vi navirete svud iz isparenja
i magle - lepo! vaš nek vlada roj!
Kakami dušu mladički potresa
čarobni dašak oko vaših lesa!
Vi donosite slike vedrih dana
mnoge su drage seni usred vas;
javlja se, ko iz zamrljih predanja,
ljubavi i drugarstva prvi čas;
pominje zbrku životnih putanja
obnovljenoga bola žalan glas
idobre duše koje, prevarene
od kobi zle, uminuše pre mene.
Buduće pesme oni čuti neće
kojima nekad svoje prve slah;
rasu se krug što ljubazno saleće,
utihnu onaj prvi odjek, ah!
Moj bol sad mnoštvo neznano presreće
od koga me je i kad pljeska strah,
a što sam negda pesmom razgaljivo
ko zna kud luta, ako je još živo.
Čežnja me, već zaboravljena, goni
tim duhovima, u mir, ozbiljnost, sklad,
Kao da s harfe Eolove zvoni
pesma i šapće polujasan jad,
ježim se, suza za suzom se roni,
strogo se srce sve razneži sad;
što imam, to se u daljini skriva;
što nestade, za mene stvarnost biva.

PREDIGRA U POZORIŠTU

Upravnik. Pozorišni iesznik. Komičar.

UPRAVNIK:

Vi što mi pomoć dajete u svemu,
drugovi moji u dobru i u zlu:
da l' čovek može nadati se čemu
od našeg posla na nemačkom tlu?
Hteo bih da se svidim puku tom,
jer daje on i drugom da zaradi.
Sklepasmo pozornicu, a pred njom
svako se sprema sad da oči sladn.
Već rahat eno sede, šije krive,
uzdigli vede spremni da se dive.
Narodnoj umem da podiđem volji,
al' nikad ne beh zbunjen ovoliko;
doduše, oni ukus nemaju ponajbolji,
ali su načitanani kao niko.
Kako da damo nešto što čar novine ima,
i da značajno bude, m da se sviđi svima?
Jer volim ja kad gomila se tmska
i navire u našu šatru,
i počne jauk, počne vriska
dok se kroz vrata guraju da se satru,
kad se u rane popodnsvne čase
već laktaju i krče put dokase,
i, samo jedne ulaznice radi,
ne zaziru ni vrat da slome,
kao pred pekarama za hleb u doba gladi.
Samo je pesnik vičan čudu tome:
Da sav raznolik svet očara. - O,
moj prijatelju, učini danac to!

PESNIK:

Ne pominji šarenu masu meni:
duh beži od nas, vidimo li nju!
Zastri mom oku metež zapenjani,
čiji nas vrtlog vuče prema dnu.
Ne, vodi me u neba kut skriveni:
pesniku radost cveta samo tu,
Božanska ruka tu nas blagosilja
sred prijateljstva, ljubavi i milja.
Ah, što u duši nikne, pa se njija,
što plašna usna jedva reći sme,
čas loše a čas dobro, - sve upija
divljačni tren i silom svojom tre.

Često kroz mnoga leta se probija
dok divno se ne uobličī sve.
Što sja, za tren se rodilo; što vredi,
ni pred dalekim potomstvom ne bleđi.

KOMIČAR:

Potomstvo! Što ću njim da glavu morim!
Ko će da ljude današnje veseli,
da ja sad počem o potomstvu zborim?
Zabavu dajte svetu, kad je želi.
Pa kad je tu zabavljač valjan koji,
to se, ja mislim, u dobit uvek broji.
Ko rado i od srca zna što reći,
gomile ćud ga ne može omesti;
što slušalaca krug je veći,
to će ga bolje on potresti.
Kuražno zato! Sve uzorno dajte,
pa maštu s njenim horovima svima,
strast, razum, osećanja razigrajte,
al' svuda neka i ludosti ima!

UPRAVNIK:

Pre svega, nek što više radnje bude!
Oni bi da što vide, da se čude.
Najšire dejstvo postiže se tako
što im se hrpa događaja da,
te svak se divi, svako zja,
i miljenikom naziva vas svako.
Mnoštvo se samo mnoštvom pridobija,
svak će tu naći što mu srce ište.
Gde mnogo ima, svak nešto dobija,
pa veseo napušta pozorište.
Daješ li komad, na komadiće ga daj!
Uvek će ti od ruke poći paprikaš taj;
lako ga smisliš, lako spravljaš.
Što da celinu pred publiku stavljaš?
Ona to raskomada ionako.

PESNIK:

Ne osećate vi kolika
krparija je bedna to, i kako
ne priliči za pravog umetnika!
Kod vas se, vvdim, ponajviše mari
kad neko nadripisački ošljari.

UPRAVNIK:

Takav me prekor ne vreda nimalo:
ko želi pravo dejstvo neko,
do najboljeg alata mu je stalo.
To drvo što ga cepate je meko.

Za koga pišets? Ta ko su oni?
Dosada jednog amo goni,
drugi se s masnog ručka k nama gega
pogleda tupa i stomaka sita,
a neko stiže - najgore od svega! -
tek pošto novine iščita.
Svet rasejano k nama hita
baš ko da će na maškarate;
svi samo iz radoznalosti žure.
Gospe se toaletama šepure
i sudeluju u glumi bez plate.
Šta snivate s pesničke visine?
Što vam dvorana puna srce gali?
Ds, gledajte mecene iz blšine!
Jedni su hladni, drugi zadivljali.
Jedan na karte misli, drugi na to
kako ćs s droljom da provede noć.
Ma zar da, jadne lude, zato
mučite muze i svog duha moć?
Velim vam, dajte stalno, dajte mnogo,
pa ne možete promašiti metu.
Nastojte da se ljudi zabune i pometu,
a zadovoljiti ih - ta ko je još to mogo? -
AL' šta vas to najednom skoli?
Da l' ushićenje? Il' vas nešto boli?
PESNIK:
Idi i traži drugog slugu kog!
Zar pesnik ljudsko pravo odabrano,
najviše pravo od prirode dano,
da grešno raspe radi dobra tvog?
Čime on gane srca sviju ljudi?
Čime on svaki element svladava?
Nije l' to sklad što navre mu iz grudi
pa, vrativ se, u srcu sav svet zaobručava?
Dok priroda ravnodušna beskrajno
na vretenu nit večnu suče,
dok bića sva, neskladno i očajno,
u opštoj vrevi jauču i buče,
ko niz jednolik da razdeli zna,
te ritmom i životom struji?
Ko svaki deo u sveopštost tka,
gde divnim sazvučjima bruji?
Ko divlju buru pretvara u strast?
Večernju rumen ko u dušu toči?
Ko stere lepu premalećnu cvast
putanjom gde će voljena da kroči?

Ko plete lovor-vence pune sjaja
za sve što zaslužno i dobro biva?
Ko tvori Olimp? Ko bogove spaja?
Ko drugi do li ljudska sila živa
što se kroz pesnika otkriva.

KOMIČAR:

Pa služpte se ovom silom slavnom!
Pesnički poso obavljajte vešto
kao u kakvom zaplegu ljubavnom!
Slučajno prideš, obuzme te nešto,
ostaneš, već do guše sm ss spleo,
al' sreću neko ugrozi ti tad,
za ushićenjem dođu bol i jad, -
dok dlanom o dlan, tu je roman ceo.
Pa hajd, i nama takav komad dajte!
U bogat ljudski život zahvatajte!
Svak živi njim, neznan je skoro svpma,
a gde god darneš zanimljivog ima.
Ne naročito jasne slike sjajne,
istine iskra-dve sred zablude beskrajne,
tako napitak najbolje se vari
što pruža svetu okrepe i čari.
Tad cvet i dika mladog pokolsnja
sluša pz vaše glume otkrivenja,
i svaki duh se utančani
iz vašeg dela sstnom hranom hrani,
tad se čas ovo a čas ono prene,
i svak u grudi proniče sopstvene.
Još su svi oni spremnp nodjednako
i da se smeju i da im suze teku,
još zanos štiju, još ih nrivid gali.
Ugoditi se ne može nikako
već uobličenom čoveku,
a ko nastaje, taj će za sve da vam zahvali.

PESNIK:

Tad vrati meni one dane
kad nastajah, kad bejah mlad,
i kad su pesme neprestane
U divni navirale sklad,
kad magla skrivaše mi svet,
pupoljke samo gledah svuda,
i još je nebrojena čuda
U ssbi krio svaki cvet.
Bez ičeg, imah dosta: strast
za istinom, u lepoj varci slast.
Daj bolnu sreću izobilnu,

daj onaj nagon, onaj žar,
daj mržnju, daj mi ljubav silnu,
o, mladosti mi vrati čar!

KOMIČAR:

Mladost ti još i treba, dragi druže,
kada u bici dušmani te stisnu,
kad devojke te prelepe okruže
navaliv da se o vrat tvoj obisnu,
kad valja dobro potprašiti pete
k vencu što blista kraj daleke mete,
ili kad, posle žestoke igranke,
kreneš na gozbe i pijanke.

Ali da hrabro, ljupko zaszvirate
na instrumentu što ga dobro znate,
ka cilju što ga sami izbirate
da milo bludite i tumarate, -
to od vas, stara gospodo, svi traže,
a od tog ništa vaš ne trpi glas.
Ne podetinji ljude starost, ko što se kaže,
no samo još ko pravu decu zatiče nas.

UPRAVNIK:

E, dovoljno je bilo reči,
da vidpm najzad dela prava!
Dok tu sve šupljom frazom zveči
ništa se vredno ne dešava.
Šta tol'ko o raspoloženju?
Ne oklevajte, ne mudrujte!
Jeste l' poete po rođenju?
Tad poezijom komandujte!
Sok žestok nam što pre u čaše
nalijte, - ove želje naše
nek neodlučnost ne obmane.
Što propusti se danas, to sutradan već nesta,
pa zato ne harčite dane;
i odluka nek hrabro smesta
za kike uhvati mogućnost:
iz ruku tad je neće dati,
no mora dalje delovati
iz sadašnjice u budućnost.
Oni što vode naše bine
probaju čega god se sete;
zato nek danas samo lete
kulise, svetla i mašine! ———
Nek sunce sja i mesec nek treperi,
zvezde po volji rasipajte;
vode i vatre amo dajte,

stenja i šuma, ptica, zveri!
Po tesnoj daščari vi tako
prođite svaki vasseljenski kut,
nek odmereno brz vas vodi put
sa neba, preko zemlje, do u pako!

PROLOG NA NEBU

Gospod. Nebeske vojske. Pošom Mefistofeles
Tri arhandela izlaze napred.

RAFAIL:

U kolu bratskih sfera bruji
sunce i peva drevni poj,
putanjom propisanom huji
i gromori niz prostor svoj.
Anđele ovaj prizor snaži,
mada im smislom nije znan;
neshvatljiv ali prepun draži
velikih dela traje dan.

GAVRILO:

Vrti se Zemlja s nepojamnom
brzinom, raskošna ko raj;
s duboko stravnom noći tamnom
nebeski smenjuje se sjaj;
p ključa val i svom silinom
o hridi lomi svoju moć,
i sve to s večitom brzpnom
kroz vasijsku lstop noć.

MIHAILO:

I hučne se oluje bore
nad kopnom, morem, svud u krug,
p divljim svojim besom tvore
najdubljeg dejstva lanac dug.
Munje palacaju i pale,
i pustoš prati groma trag;
al' anđeli svim srcem hvale,
Bože, tvog dana korak blag.

SVATROJICA:

Taj prizor tvoje sluge snaži,
jer smislom nisi nikom znan,
sva dela su ti puna draži
i divna ko u prvi dan.

MEFISTOFELES (sam):

Kad si već, Bože, opet amo svratio
da pitaš kako smo i šta sve novo ima,

a naklonost mi dosad obično nisi kratio,
evo i mene zajedno sa svima.

Oprosti, krupne reči zboriti ne bih znao,
pa makar mi se tu rugali svi;
jer, da se nisi smeha odvikao,
mom patosu bi smejao se ti.

Ja ništa ne znam reći o suncu i vasioni;
vidim jedino ljude i kako se pate oni.

Istoga kova vazda zemljin je mali bog
i nastran, ko i prvog dana svog.

Malo bi bolje živovao

da mu nebeskog sjaja odblesak nisi dao;
on zove umom to, a uma sav mu smer
da bude zverskiji no svaka zver.

On mi se čini, uz vaše dopuštenje,
ko skakavac, dugonogo stvorenje
što samo leti, skače, pa u travi
smesta se opet starom pesmom javi;
pa bar da iz te trave ponovo ne uzleće!
Ne, on ti gura nos u svako smeće.

GOSPOD:

Zar nemaš ništa drugo da mi kažeš?

Optužbe samo, ko i pre, izlažeš?

Zar ti na zemlji ništa potaman ne izgleda?

MEFISTOFELES:

Ne, Bože! Smatram da je onde jad i beda,
ko što oduvek beše, - da sakloni vas bog.

Ljudi se muče ko kukavci sinji,
pa čak ni đavo više ne mari da ih kinji.

GOSPOD:

Znaš li Fausta?

MEFISTOFELES:

Doktora?

GOSPOD:

Slugu mog!

MEFISTOFELES:

Zbilja, na čudan način on vas sluša!

Ta luda hranu nezemaljsku kuša.

Sav vri i ključa, u daljinu žudi,
upola svestan onog od čeg ljudi;

od neba zvezde ponajlepše traži,

od zemlje ponajvišu slast,

a nit' blizina nit' daljina blaži

čežnju tih uzburkanih grudi

i njihovu ne toli strast.

GOSPOD:

Mutno i zbrkano on sada služi meni,
al' put jasnoće vodim njegov hod.
Baštovan zna, kad drvce zazeleni,
da će buduća leta doneti cvet i plod.

MEFISTOFELES:

A da l' biste se kladili u što?
Izgubićete njega vi, da znate,
ako mi samo dopuštenje date
da svojom stazom vodim ga u zlo.

GOSPOD:

Dok je na zemlji i hodi između ljudi,
neka ti nije zabranjeno to.
Dogod za nečim teži, čovek bludi.

MEFISTOFELES:

E, hvala vam; jer kada umre ko,
za njega ja ne marim ionako.
Najviše volim obraščiće rumene.
Na leševe ne pozivajte mene;
ko mačka s mišem, i ja tako.

GOSPOD:

Lepo, po svome postupaj! Odvodi
taj duh od praiskanskog vrela,
možeš li da ga pojmiš, u ponor sa njim hodi;
al' zastaćeš i postidena čela
moraćeš najzad priznati i sam:
nagonom mutnim vučen, dobar čovek
pravoga puta svog je svestan dovek.

MEFISTOFELES:

U redu, de! Te priče dobro znam!
Al' ovo „dovek“ proći će u mah.
Za opkladu me svoju nije strah.
Kad dospem konačno do cilja
dozvolite da zaklikćem od milja.
Puziće meni on iješće prah,
kao rođaka moja, čuvena ona zmija,
i još će sve to da mu prija.

GOSPOD:

I tad se samo slobodno pojavi;
nikad ne radih takvima o glavi.
Od svih duhova-poricača
najviše trpim zlobnog zadevača.
Čovekova delatnost i odveć lako klone,
on začas u mir bezuslovan tone;
stog rado na put dajem mu drugara
što podstiće, te tako, iako đavo, stvara.
Al' pravu decu božju neka krepri

obilja živog ovaj prizor lepi!
Što nastaje, što večno tka i buja,
nek obujmi vas ljubavlju beskrajnom,
pojavi koja nestalno leluja
čvrst oblik dajte svojom mišlju trajnom.
(Nebo se zatvara, arhanđeli se razmiču).

MEFISTOFELES:

Volim da katkad vidim se sa Starim
p čuvam se da sa njim odnose ne pokvarim.
Baš je videti lepo takvoga gospodara
da i s đavolom samim čovečno razgovara.

PRVI DEO TRAGEDIJE

NOĆ

U visoko zasvođenoj, tesnoj gotskoj sobi Faust sedi
nemirno na stolici za pultom,

FAUST:

Avaj, koliko leta minu
otkako filozofiju, prava,
a sa njima i medicinu
revno i trudno izučavah!
Čak sam, na svoju žalost pravu,
i bogoslovljem punio glavu.
Šta stekoh, luda, od nauke te?
Znam samo ono što znao sam i pre.
Magistar, čak doktor zovem se ja,
a da li iko vidi i zna
da deset već leta ovako hodam
i učenike za nos vodam? -
A vidim da ništa ne možemo znati!
To će mi srce skoro razderati!
Pametniji sam, doduše, od njih,
od svekolikih doktora tih,
od magistara, popova, ćata,
od svih tih zvrndova i zamlata;
sumnja il' skrupula nije me takla,
ne bojim se đavola niti pakla -
al' me i radost napusti sva;

ne uobrazil da saznadoh šta,
da mogu nekoga poučavati
I ljude nabolje preobražavati.
A nemam ni para ni imanja,
nit' svetskih počasti i priznanja;
ni pas to ne bi šdržao!
Stog sam se, evo, na magiju dao,
da bi moj žudni upio sluh
tajnu što snažni je zbori duh,
da ne moram više, uz gorak trud,
ono što ne znam da pričam svud;
da spoznam šta je to što u srži
na okupu vasionu drži,
da delatnu silu i klice sagledam,
pa da po rečima više ne raspredam.

O, kad bi gledao, meseče žut,
na moju muku poslednji put,
ti, kog sam mnoge noći, pun briga,
za ovim pultom dočekivao:
ti si se iznad hartija i knjiga,
sumorni družo, pojavljivao!
Ah, da me navrh gorskoga bila
obliva tvoja svetlost mila,
da s duhovima lebdim kraj špilja
i gazim posred planinskog bilja,
pa, zadimljenog znanja lišen,
sred rose tvoje da isceljen dišem!

Zar još me ova tamnica krije?
Proklet zagušljiv ćumez taj,
gde čak se i ljupki nebeski sjaj
tmurno kroz okna šarena lije!
Gomile knjiga oko mene,
crvotočne, prašine pune,
do vrha sobe zasvedene
hartija žuta koja trune;
predački nameštaj sputava
moj korak, svuda boce ove,
kutije, bezbroj raznih sprava -
to je tvoj svet! I to se svetom zove!
Zar pitaš još zbog čeg se plaši
srce, i zašto grudi peče?
Što bol ti ne da neobjašnjiv
da nagon životni poteče?
Mesto prirode žive, kamo

postavio je ljude bog,
kosturi, dim i memla samo
svuda su ispred oka tvog.
Ustaj! U širok beži svet!
Neka te Nostradamusova
prezagonetna knjiga ova
povede na tajanstven let!
Priroda tebi pouk daće,
videćeš svake zvezde cilj,
buknuće duša silom, znaće
šta zbore dusi sveudilj.
Mozganjem suvim steći nećeš
znakova svetih smislen sklad:
duše što pokraj mene lećeš,
čuješ li, odgovori sad!
(Otvora knjigu i ugleda znak Makrokozma).

Ah, kako li mi od prizora tog
milina nagla svako čulo opi!
Životna sreća, mlada, sveta, škropi.
i žari svaki damar tela mog.
Da li to ruka nekoga božanstva
zapisa ove znake, što u meni
stiššaše ljuti vrtlog zapenjani,
što radost mi u jedno srce slivaju
i, snagom prepunom tajanstva,
prirodne sile ukруг razotkrivaju?
Jesam li bog? Pred okom sve se zori!
U ovoj čisto iscrtanoj mreži
Delatna priroda pred dušom mojom leži.
Shvatam tek sad šta mudrac zbori:
Svet duhova od tebe nije skriven;
no srce ti je mrtvo, duh zaptiven!
O, učeniče, vredno stupaj,
zemaljske grudi u rujnoj zori kupaj!"
(Razgleda znak).
Svaka se crta u celinu splela,
svaka u svakoj tu živi i dela!
Nebeske sile penju se i slaze,
dodaju zlatna vedra jedna drugoj!
Niz mirisne blagoslovene staze
s neba na zemlju, u povorci dugoj,
naviru, skladne, i sklad kojim zvone
prožima beskraj cele vasiona!
O, kakav prizor! Kakva slika sjajna!
Al'avaj, samo slika! O, prirodu beskrajna,
gde da ti pridem na prsa živodajna?

Izvori svega življenja, od vas
nebesa se i zemlja snaže,
vas moje svele grudi traže
da navrlim se vašim sokom blaže, -
pa zar da skapam ne dočekavši spas?
(Ljutito prevrće stranice i ugleda znak Zemaljskog duha).
Koliko mi je bliži ovaj znak!
Za tebe, Duše zemlje, više marim;
osećam već: sve više bivam jak,
i već se ko od mladog vina žarim;
osećam hrabrost u svet da krenem sad,
da snosim sreću zemljinu i jad,
da s burama se nosim, da ne klonem
čak ni kad s brodom pokrhanim tonem.
Nada mnome se zaoblačuje -
prikri se mesečev sjaj -
tuli se svetiljka!
Dimi se! - Crveni zraci
palacaju mi oko glave -
Sa svoda k meni
jezivo nešto struji
i grabi me!
Osećam, ti to lebdiš oko mene,
o duše kog toliko zвах.
Otkrij se!
Sve mi se srce trese, ah!
Od novih osećanja
svako mi čulo, propeto, odzvanja!
Srce mi celo preda te je palo!
Moraš! pa makar života to me stalo!
(Uzima knjigu i tajanstveno izgovara znak Duha. Zapalaca
crven plamen, usred kojeg se pojavi Duh).
DUH:
Ko zove?
FAUST (okrenuša lica):
Kakvom grozom taj lik preti!
DUH:
Dugo si moju sferu udahnjivao,
privlačio me i prizivao,
a sada -
FAUST:
Vaj! Ne mogu te podneti!
DUH:
Ti iz dna duše vapijao si, hteo
glas moj da čuješ, moj da vidiš lik;
prigoh se na taj snažan dušin krik,

i evo me! - Pa što te užas spleo,
o, natčoveče? Gde je dušin zov?
Gde grudi koje svet stvaraju nov
i bujan, koje u radosti plinu
želeći da se k našoj sferi vinu?
Fauste, gde si, ti čiji silni glas
hrleći k meni tražio je spas?
Jesi li ti to, što taknut mojim dahom
Do korena svog bića ceptiš strahom,
ti što se grčiš kao crv?

FAUST:

Zar pred tobom, plameni stvore,
da ustuknem? Ti da mi lediš krv?
Ja sam to, Faust, i jednak sam s tobom!

DUH:

Sred plime života, po delatnoj oluji
ja lebdim gore i dole,
tamo i amo strujim!
Među rođenjem i grobom,
večito more,
večno krstarenje
kroz životno žarenje, -
za hučnim razbojem vremena i prostranstva
tkam živu odoru božanstva.

FAUST:

O, bodri duše, koji sav svet prože,
koliko blizak meni ti si!

DUH:

Ravan si duhu koga tvoj duh shvatiti može,
al' meni sličan nisi! (Iščezpe).

FAUST (sruši se kao zgromljen):

Ni tebi?

Pa kome sam onda?

Ja, slika i prilika božanstva!

Pa čak ni tebi!

(Neko kuca).

O, smrti! - Ovo famulus je moj:

Cela se moja sreća raskomada!

Taj suvoparni puzavac da sada

uništi bujnih priviđenja roj!

(Vagner u kućnoj haljini i s noćnom kapicom, držeći
svetiljku u ruci. Faust se ljutito okreće).

VAGNER:

Izvin'te, čuh da čitate; al' šta?

Zacelo grčku tragediju neku?

Rado bih da se vajdim tu i ja:

to danas vrlo koristi čoveku.
Kažu, kad hvale govorenje vešto,
da od komedijaša i pop nauči nešto.

FAUST:

Zacelo, kad i pop je komedijaš;
ko što i jeste poneki mantijaš.

VAGNER:

Ah, ko u sobi sav se knjizi preda,
ko u svet jedva i na praznik hodi,
no izdaleka, durbinom ljude gleda, -
kako će da ih ubedi i vodi?

FAUST:

Ko ne oseća, taj to zalud kuša.
Iz duše valja da vam šiknu reči,
da s praiskonskom snagom koja leči
pokore srce svakog što vas sluša.
Sedite! Lepite i krparite,
varite što se s tuđeg pira baca,
duvanjem pepeo svoj ražarite
sve dok plamičak hud ne zapalaca!
Dete il' majmun nek tim oči poji,
marite li za tako što,
al' niko srca ne može da spoji
kome iz srca ne poteče to.

VAGNER:

Dikcija sve je govorniku, znam,
mada sam od tog još daleko sam.

FAUST:

Oko dobitka čestitog se trudi!
Ne budi luda što praporcima zveči!
Valjana pamet iz valjanih grudi
s malo veštine doći će do reči;
i kad se zbilja ima. šta da kaže,
čemu da reči krupne tu se traže?
A govora je vaših svetlucanje,
prepuno šljoka i cveća od papira,
nemilo kao kad kroz suvo granje
p maglu vetar započne da svira!

VAGNER:

Ah, Bože! Umetnost večno traje,
a život naš je kratak kao dah.
Kritički trud mi radost sva. je,
al' opet često obuzme me strah.
Kako je teško sredstva steći
pomoću kojih izvoru se slazi!
I tek što malo krene po toj stazi,

već ubog đavo mora u grob leći.

FAUST:

Zar je pergament onaj izvor sveti

koji zanavek gasi žeđ što peče?

Okrepa nikad neće te prožeti

ako iz tvoje duše ne poteče.

VAGNER:

Izvin'te ali veseli duboko

u duh se doba preneti dalekih,

gledati kako pre nas mišljaše mudrac neki

i kako mi se potom uzvinusmo visoko.

FAUST:

O, jest, do zvezda samih!

Dragi moj, prošla doba su u tami,

zapečaćena knjiga prava;

što vama duh se doba čini

ono je sopstven duh vaš u suštini,

u kom se doba odražava.

I tu sad često vidiš bedu puku,

da ti se zbilja utroba okreće:

trice, starudije i smeće,

i, u najbolju ruku,

povesni neki prizor trogatelni,

pun izreka poučiteltnih

ko stvorenih da lutka ih blebeće!

VAGNER:

A svet? A ljudsko biće? Svako

želi da spozna njih.

FAUST:

Da, da onako

kako je kadar da spoznaje.

Ko sme da tome pravo ime daje?

A one malobrojne, što su nešto

i saznali, al' nisu znali vešto

da skrivaju saznanja ta,

no su ih, srca nabujala sva,

prostome puku obznanjivali, -

njih su, otkad za svet se zna,

razapinjali i spaljivali.

Al' prijatelju, noć je već duboka,

valja se danas i odmoriti.

VAGNER:

Celu bih noć ne sklapajući oka

učeno s vama hteo zboriti.

Al' sutra, na dan Vaskrsenja,

moliću za još neka objašnjenja.

Nauci strasno predadoh se ceo;
doduše, mnogo znam, al' sve bih znati hteo. (Ode).

FAUST (sam):

Kako li takav stvor ne očajava,
kad stalno hranom bljutavom se tovi,
skriveno blago žudno iskopava,
a nađe l' gliste, u radosti plovi!
Zar se ovakav ljudski glas
tu, gde se dusi roje, čuti sme?
Al' ovog puta hvala ti za spas,
najbedniji od ljudske dece sve!
Iz očajanja otrže me ti
što poče već da krha me i davi.
Ah, onaj lik toliko golem bi
da ko patuljak osećah se pravi!
Ja, slika božja, ja što već uzvišen
istine večne prizor očekivah,
ja što u sebi već uživah
na sjajnom nebu, zemnog bića lišen;"
ja, veći od heruvima, ja, čija
snaga se drznu u premiloj slutnji
da tvorački poteče i zatutnji
kroz svaku žilu prirode, te i ja
da živim poput nekog boga, -
koliko moram ispaštati zbog toga!
Tek jedna reč me poput groma sprži.
Ne smem da drsko s tobom se jednačim.
Ako i mogu da tvoj lik privlačim,
u meni nema snage da te drži.
U onaj blaženi sam mah
bio i pregolem i mali;
ti svirepo me natrag svali
u ljudske kobi noć i prah.
Ko će mi reći šta da kušam?
I čega treba da se klonim?
Da li da onaj nagon slušam
i težnjama se predam onim?
Ne samo patnje, - čak i dela mute
naš život i zamršuju mu pute.
K najvišem što nam duh ikada grli
večito strana materija hrli;
kad dospemo do dobra zemlje ove,
sve što je bolje obmanom se zove.
Sva osećanja, koja neumrli
život u naše ulila su duše,
sred vihora zemaljskoga se suše.

Do beskonačnog kruga vasiona
mašta je smelo krug širila svoj,
a sad, kad sreća u vir doba tone,
imali prostor dovoljan je njoj.
Sred srca briga odmah nađe stan,
bolove tajne tvori svaki dan,
remeti radost, mir, i rije, rije;
većito novim maskama se krije,
uzme lik žene, dece, doma,
otrova, kame, vode, vatre, groma;
strepiš pred svačim što te je kadro ubiti
i vazda plačeš za svim što možeš izgubiti.
Bogolik nisam! U srca dubini
znam: kao crv sam koji po tlu plazi
i koga, dok se hrani u prašini,
prolaznikova noga zgazi.
Zar nije prah sve što me duž polica
na visokome zidu okružava;
ta starež, puna kučina i trica,
što me u svetu moljaca stešnjava?
Zar tu da nađem što mi ištu grudi?
Da opet čitam u hiljadu knjiga
da svuda behu mučenici ljudi,
i gde-gde, možda, neko lišen briga? -
Šta kažeš, šuplja lobanjo, tim smeškom?
Da mozak tvoj, ko i moj, zbunjen davno,
tražeći čisti dan, po mraku teškom,
istinu žudeć zalutao je stravno!
S pravom se meni rugate, o sprave,
grebeni, valjci i točkići svi.
Pred kapijama stajah, čije brave
valjalo je da otključate vi;
zubaca puni bili su, doduše,
ključevi, ali reze ne dignuše.
Tajanstvena i usred dana bela,
priroda ne da da je lišiš vela;
kad nešto sama neće da ti kaže,
ni poluga ni vijak ne pomaže.
Taj прибор stari ne upotrebljavah;
tu je, jer otac služio se njim.
Pergament onaj i ne pročitavah,
a svetiljke pocrnio ga dim.
Bolje da ovaj krš sav porazdavah
no da se znojim sad pod jadom tim!
Da zbilja imaš što dadoše ti preci
u nasleđe, ti najpre to i steci.

Sve čim se ne koristiš, teško mori;
a korist daje samo trenutak koji tvori.
Al' što za ono mesto pogled se moj prikiva?
Zar je za moje oči magnet bočica ta?
Najednom milo sve i svetlo biva,
kao kad mesečina kroz šumu noću sja!
Evo te s poštom iz skrovišta tavana
skidam, bočice kojoj nema ravna!
Sokova smeso što nas toliš snom,
vrhunče ljudskog duha i veštigše,
smrtonosni putovođo u tmine,
ukaži milost gospodaru svom!
Gledam te, i sav bol se ublažava,
hvatam te, i sva težnja sad jenjava,
u duhu sekne onaj burni val.
Isplivavam na pučinu široku,
talasi glatki blistaju mom oku
i novi dan na novi mami žal.
Ognjena kola lakokrila plove
put mene! Spremnost osećam za let
kroz dubok etar, niz putanje nove,
u delatnosti čiste novi svet.
Kakav božanski život u milini!
Crve, zar ti da stekneš sreću tu?
Da, samo leđa okreni sudbini
zemaljskoj, ovom suncu, ovom tlu!
Drzni se, ulaz otvori tajanstven
u koji niko ne voli da kreće!
Čas je, dokaži delom da čovek dostojanstven
uetuknuti pred bogovima neće
ni sklanjati od mračne špilje čelo
gde mašta sebe proklinje i mori;
prolazu tesnom hrli smelo
u čijem ždreću sav pakao gori,
odluči se da vedro tamo kročiš,
makar u ništa morao da se točiš.
Biljurna kupo, prozirna i sveta,
na koju ne pomišljah tol'ko leta,
iz kutije iziđi! Od davnina
na predačkim si pirovima sjala,
ozbiljne goste radovala
dok su iz tebe redom pili vina.
Likova niz na tebi, u raskošnoj punoći,
dužnost da stihom kažeš im suštinu
pre nego što iskapiš sadržinu, -
sve to na mlade podseća me noći.

Drugom te neću dati, nit' ću sada
slaviti umno lepotu tvog sklada;
opije brzo ovog soka slast.
Pripremljen davno, više se ne skriva,
smeđim se mlazom u grotlo tvoje sliva:
poslednji moj napitak me poziva
da blaženoga duha živa
svečano jutru pijem ga u čast!
(Prinosi kupu usnama).
(Začuju se zvona i pevanje hora).

HOR ANĐELA:

Hristos u nebo se vinuo!
Slavlje odjekuje:
Smrtnom čoveku je
greh kojim vekuje
sada uminuo.

FAUST:

O, kakav dubok bruj i zvonaktlas
kupu sa usta presilno mi skloni?
Da to na Uskrs već muklo ne zvoni,
na prazničkoga jutra prvi čas?
Da l' horovi već onaj utešni poju poj
što ga nad grobom nekad klicaše anđela roj,
znači li ova pesma što se roni
izvesnost, novi savez, spas?

HOR ŽENA:

Mi smirnom smo i alojem
njegovo telo umile,
mi ga, njegove vernice,
u čisto platno uvile;
u grob smo ga položile
da večan sanak sni, -
vaj! Hrista sad u grobnici
ne zatičemo mi.

HOR ANĐELA:

Hristos u nebo se vinuo!
Ljubavlju blažen,
mučen, prokažen,
kušanjem snažen
večno je sinuo.

FAUST:

Nebesni zvuci, šta će vaša jeka
meni što puzim preko prašnog tla?
Zvučite onde gde su srca meka.
Poruku čujem, al' vere nemam ja;
a čuda behu u vremena sva

najdraža srcu vernoga čoveka.
Ne smem put sfera odakle se sliva
premile vesti napev blag;
pa ipak, ovaj zvuk, od mladih dana drag,
i sad u život natrag me poziva.
Pre se na mene kroz praznički mir
poljupcem lila s neba ljubav silna;
zvučahu slutnjom zvona preobilna,
pa strasno tonuh u molitve vir;
nepojmljiva je čežnja mila
gonila mene u livadu i lug,
dok se za suzom suza lila
nicao mi je nov svet uokrug.
Vesele igre, mlade dane,
prolećno slavlje sred sreće nesputane
ta pesma mi, ko pre, nagoveštava.
Detinjstvom puneći mi grudi,
sećanje sada volju zadržava
da se na krajnji korak ne usudi.
O, nek se samo ori slatki nebeski poj!
Navire suza: Zemljo, opet sam tvoj!

HOR APOSTOLA:

Hristos iz groba,
uzvišen, premio,
ka nebesima
let je ustremio;
srećnom svestvaranju
on se pripremio;
ah! nas na zemlji
jad je onemio.
Žudimo zemljine
uze da kidamo;
Hriste, zbogtvoje
sreće mnjridamo.

HOR ANĐELA:

Hristos u nebo se vinuo
iz truljenja, iz groba,
gde kratko je počinio!
Budite srećno spremni,
zbacite lanac zemnih
nevolja i teskoba!
Vi što u srce ga staviste
i njegov steg razaviste,
njega jedino slaviste,
ljubavlju svet raskraviste
kada mu reč objaviste, -

učitelj nosi vam spas,
čujte mu glas!

PRED GRADSKOM KAPIJOM

Građani raznih zanimanja izlaze u šetnju.

NEKOLIKO KALFI:

A kuda ćete stazom tom?

DRUGE KALFE:

U lovački smo pošli dom.

PRVI:

Do vodenice hteli bismo mn.

JEDAN KALFA:

A Vaserhof? Da krenemo onamo?

DRUGI KALFA:

Kad bi put donde bio lepši samo!

DRUGE KALFE:

A šta ćeš ti?

TREĆI KALFA:

Ja vdem kud i svi.

ČETVRTI KALFA:

Hajte u Burgdorf! Samo živo!

Najlepše cure i najbolje pivo

tu ćete naći, i tučnjavu ko bog!

PETI KALFA:

De, de, šta mi se tu junačiš?

Zar treći put da deblji kraj izvlačiš?

Ja neću tamo, strah me mesta tog.

SLUŽAVKA:

Ne! Vraćam se u grad, da znaš!

DRUGA SLUŽAVKA:

Pa on nas čeka tamo pored gaja.

PRVA SLUŽAVKA:

Tu ću se usrećiti baš;

on se od tebe ne odvaja,

sa tobom igra povazdan; nimalo

do provoda mi tvoga nije stalo!

DRUGA SLUŽAVKA:

Al' neće biti sam; do luga

povešće i svog tršavoga druga.

STUDENT:

Uh, ala gaze cure one, a?

Kolega, brzo! Da krenemo za njima!

To ti je sve što volim ja:

kad ljutoga duvana ima

i krčag jakog piva da se gutne,
i kada jedra ženskadija ta
u praznično se ruho utne.

GRAĐANSKA DEVOJKA:

Gle samo krasne te momčetine!
E, to je zbilja žalost i sramota!
Mogu u fršo društvo, a vuče ih prostota,
pa jure one služavčetine!

DRUGI STUDENT (prvome):

Lakše! Vidiš li one dve?
Ta one dve nakindurene cice!
Jedna od njih je iz moje uličice:
baš bih da nešto poetignem kod nje.
Stupaju smerno kroz svu ovu graju,
al' povešće nas sa sobom na kraju.

PRVI STUDENT:

Ma šta, kolega! Ne libim se ja.
Brzo, da zverčice ne otperjaše!
Ruka što metlom u subotu maše
nedeljom najbolje milovati zna.

GRAĆANIN:

Ne, vala, novog kmeta mi je dosta!
Sve drskiji je otkada to posta.
Da li za varoš čini što?
Svakoga dana sve je gore!
Te moraš ono, ne smeš to,
a porezi ko nikad more.

PROSJAK (pgva):

Vi dobri ljudi, lepe žene,
rumene, krasno odevene,
svrnite pogled i na mene,
ublažite moj usud klet!
Udel'te, pružite mi nade!
Samo ko daje, sreću znade.

Berićet neka meni dade
dan koji slavi ceo svet.

DRUGI GRAĐANIN:

Praznikom za čoveka ništa bolje
nego da priča, dok ovako šeta,
o ratu, negde u Turskoj, preko sveta,
gde narod s narodom ee kolje.
Gledaš na reku, čašicu pijuckaš,
posmatraš kako prevozi se roba,
uveče domu krećeš i pevuckaš
i blagosiljaš mir i mirno doba.

TREĆI GRAĆANIN:

Jest, komšija! I ja sam toga mnenja:
neka se seku, pale, plene,
nek tumbe sve se preokrene,
samo na domu nek ništa se ne menja.
STARICA (građanskim devojkama):
Lepojke! Što se udesile, gle!
Ta ko se u vas začorio ne bi?
Samo ne tako gordo! Hajde-de!
A ja znam da dočaram sve što želite sebi.

GRAĐANSKA DEVOJKA:
Hajdmo, Agato! Neka ne da Bog
da s vešticom nas takvom vvde javno;
ietina, ona po noći, tu nedavno,
budućeg mi je pokazala mog.

DRUGA GRAĐANSKA DEVOJKA:
Ja ga u kugli ugledah kristalnoj:
vojnika, kraj njega same đide stoje;
svuda ga tražim, osvrćem se stalno,
al' nigde da ga spaze oči moje.

VOJNICI:
Zamkove i kule,
silna utvrđenja,
i ohole devojke,
podrugljiva stvorenja,
volim opsađivati
i pobeđivati!
Ko zna navaljivati
i nagrađen je taj!
Truba nas zove -
hej-hoj, hej-hoj, hej-hoj! -
i na veselje
i u smrtni boj.

Kakvi su to juriši, -
strašno je i gledati!
Devojke i tvrđave
moraju se predati!
S glavama u torbi
osvajamo raj,
pa tad brzo krećemo
u nov okršaj.

Fausš i Vagner.

FAUST:
Proleća pogled, pun topline,
led sa reka i potoka diže;
zapupele nadom sve doline:
zimu starost i bolest staže

pa beži u surove planine.
Otuda samo nemoćno šalje
na polja pljusak zrnasta leda;
ali sunce nikako ne da
da se što belo viđa i dalje;
svuda se život i oblak javlja, .
sve ono bojama oživljava;
al' nigde još cveća da se prene;
umesto njega se ljudi šarene.
Okreni se da za časak samo
na grad sa visa pogledamo.
Iz grotla mračne kapije van
kuljaju ljudi na beli dan,
na sunce hitaju s nestrpljenjem.
Slave Gospodnje vaskrsenje:
jer ovo je vaskrs i za njih same;
iz memljivih soba, niskih domova,
iz radionica punih tame,
iz šume zabata i krovova,
puz tesnih sokaka u kojim čame,
iz crkava mračnih i ledenih
svi su na svetlost izvedeni.
Gle samo kako se svet razliva
preko bašta i preko njiva,
kako, dokle god dopire oko,
plove čunovi rekom širokom;
jedva se, prepuni, drže u vodi,
al' svaki veselo dalje brodi.
Čak se i brdske daleke staze
šarene od ljudi što njima gaze.
Već se iz sela čuje vreva;
tu narod najzad za raj zna,
staro i mlado srećno peva:
tu smem da budem čovek ja.
VAGNER:
Doktore, s vama šetati ma kamo
uvek je korisno i časno;
al' sam ja ne bih zaluto ovamo,
jer sirovost i grubost mrzim strasno.
Užasno meni para sluh
to kuglanje, taj urlik, svirka, zveka;
besne ko da ih vija zao duh,
i to im je veselje, i ta dreka
za njih je vajna pesma neka.
Seljaci pod lipom.
Igra i pesma.

Na igru pastir žurio;
a što se nakindurio -
baš kicoški bez mane!
Kraj lipe sve se tiskalo
i već ko ludo điskalo.
Ihaj! Ihaj!
Ihahaj! Haha! Haj! -
Cijukalo ćemane.
On brzo tu se gurnuo,
pa jednu curu munuo,
u rebra je spotako.
A ljuta drusla diže nos
i reče: „Nemoj da si prosČ“
-Ihaj! Ihaj!
Ihahaj! Haha! Haj! -
„I ne rivaj se tako!“
Al' s kolom se pomešaše,
suknje se uskomešaše,
đip' levo, đipa desno!
Obli ih rumen, jara, znoj,
zartaše dah da vrata svoj -
jer novi dan od onog za čim žudim
ništa, baš ništa neće meni dati;
on čak i slućenje o sreći
svoje glavim zameranjem sputava,
m sve IJTO želi š grudi poteći
beskrajnim gadnim keženjem sprečava.
Pa m u gluvi noćni sat
u strahu moram na odar svoj da klonsm,
ni tu mi pokoj nije dat,
u dggoljih snova užas tonem.
Bog što se stani sred mog srca živa
kadar je da mi celu dušu prene;
bog koji iznad mojih sila svih prebiva
ne može ništa pokrenuti van mene.
I postojanje mi je zbog toga teret ljut,
smrt želim, život mi je omrznut.
MEFISTOFELES:
Pa ipak, niko ne bi baš rado na taj put
kojim bi smrt ga zauvek odvela.
FAUST:
Blažen kom ona u porednom sjaju
krvavi venac splete oko čela,
kog bude, posle lude igre, srela
u devojčkom zagrljaju!
O, kamo da sam, ushićen od moći

silnoga duha, oči sklopio!

MEFISTOFELES:

Pa ipak neko one noći
napitak smeđi nije popio.

FAUST:

Bez uhođenja, kanda, ne bi mogo.

MEFISTOFELES:

Sveznajuć nisam; al' znano mi je mnogo.

FAUST:

Ako iz strašnog komešanja
izvuče glas me znan i drag,
svarav prizvukom radovanja
detinjskog osećanja trag;
tad kunem sve što sputa dušu
opsenjujuć i mameć nju,
u ove tužne špilje tmušu
goni je, laskajuć joj tu!
Prokleta uzvišeno mnenje
kojim sam sebe spliće duh!
Prokleta pojavno zaslepljenje
što pometa nam vid i sluh!
Prokleta što nam snove vodi,
nada u slavu, spomen dug!
Prokleta što ko posed godi, -
žena i dete, sluga, plug!
Proklet nek Mamon je, kad zlatom
na podvige nam budi strast,
kad posteljom nas prebogatom
mami u dokolice slast!
Proklinjem gožđa melem rumen!
Ljubavne sreće kunem vir!
Proklinjem nadu! Veru kunem!
A ponajviše: strpljiv mir!
HOR DUHOVA (nevidljiv):
Vaj! vaj!
Pesnicom snažnom
ti razori sada
lepi svet;
ruši se, pada!
Polubog smrska ga jak!
Mi krhotine krijemo
u ništavila mrak
i suze lijemo
nad nestalom onom lepotom.
Ti što si tako silan
među ljudima,

stvari ga ponovo,
još većma umilan,
s većom divotom
u svojim izgradi ga grudima!
Neka ti vedro misli plove,
započni s novim životom,
i pesme će nove
zazvučati potom!
MEFISTOFELES:
Hor mojih malih prijatelja
podiže ovu graju.
Čuj ih, za dela i veselja
starmalo savet daju!
Iz tvoje ledene samoće,
gde krv i duh ti čame,
u svet beskrajan oni hoće
pevanjem da te smame.
Prestani da se igraš tim jadom što te prože
i što ti ko lešinar kljuje grudi!
Svak i u najgorem društvu još osetiti može
i da je čovek sam, i da su pred njim ljudi.
Al' time nikako ne velim
da te međ ološ odgurnuti želim.
Moj čin je mali; ali pazi:
ako li želiš da se s tobom združim
pa da po životnoj krenemo stazi,
pristajem odmah da ti služim
i da se tebi predam ceo.
Ko drug na putu ja ću te voditi,
i, budem li ti znao ugoditi,
biću ti sluga, rob, što budeš hteo!
FAUST:
A šta ja treba za uzvrat da radim?
MEFISTOFELES:
Dotle još mnogo vode će proteći.
FAUST:
Ne! Đavo je sebičnjak ponajveći
i neće tek badava, šale radi,
da koristi i usrećava.
Svoj uslov jasno moraš mi izreći!
Ovakav sluga kuću ugrožava.
MEFISTOFELES:
Ja ću na ovom svetu tebi služiti,
bez počinka i stanka što god ti srce želi
nabavljajući ti, i nećeš se potužiti.
A kad na onom opet budemo se sreli,

ti ćeš se meni istim tim odužiti.

FAUST:

Zaista, onaj svet me malo brine;

ako li ovaj smrskat u ruševine,

nek drugi nikne kakav zna.

Iz ove zemlje moja radost izvire sva

i ovo sunce na moju patnju sja;

budem li mogao da se od njih rastanem ja,

nek se tad zbude bilo šta.

Ne želim čuti šta dolazi zatim,

ni da l' će ljudi i tad da mrze i da vole,

ni da li u tim sferama nepoznatim

postoji neko gore ili dole.

MEFISTOFELES:

U tom se smislu i usudi.

Pristani! Srećan, već za koji dan

videćeš kakve sve veštine znam;

daću ti slasti skrivene oku ljudi.

FAUST:

Đavole jadni, šta ti možeš dati?

Zar takav kao što si ti da shvati

kud stremljivi ljudski um i šta ga uzvišava?

No možda imaš jela koje ne zasićava,

žežena zlata što se rasplinjava

u šaci, poput žive, istogtrena;

imaš li igru gde dobitka nema,

dsvojku koja u mom zagrljaju

već gleda kom će drugom da se da,

božansku sreću počasti što traju

koliko i meteor nebom sja?

Plod mi pokaži što pre branja strune,

grane što svakog dana šnova prozelene!

MEFISTOFELES:

Ne straši takav zahtev mene,

takvoga blaga torbe su mi pune.

Al' prijatelju, doći će i taj

dan da na miru proslavljamo pir.

FAUST:

Ako me ikad skoli lenji mir

neka mi smesta dođe kraj!

Ako me laskom kad zaseniš

da dopadnem se sebi sam,

ako uživanjem me sgšeniš,

to poslednji nek moj je dan!

Opkladu nudim!

MEFISTOFELES:

Ruku!

FAUST:

Dlan na dlan!

Ako trenutku kažem kada:

Tako si divan! Stani! Traj! -

ti me u lance okuj tada,

tad ne marim da dođe kraj!

Tad smrtna zvona nek zazvone,

tad službe budi rešen ti,

nek stane sat, kazaljka klone,

nek prođe rok što dat mi bi!

MEFISTOFELES:

Promisli, - ovo pamtićemo mi.

FAUST:

Na to si svako pravo steko.

Ja se ne drznuh grešno u obećanju svom;

čim se gde skrasim, služiću, ko što rekoh,

svejedno kome - tebi il' drugom kom.

MEFISTOFELES:

Evo već danas, na doktorskom banketu,

počeću da ti služim ja.

Još jedno samo! - Tako ti sveg na svetu,

da napišeš mi redak-dva.

FAUST:

Pedante, još i napismeno bi hteo?

Zar još čoveka od reči nisi sreo?

Zar nije dosta šta reč izrečena

obveza život moj na sva vremena?

Sav svet nezaustavno bujica nosi živa,

a mene obećanje na mestu da prikiva?

Ipak, zabluda ova u srcu nam se stani,

zar bi se kogod nje rado odrekao?

Srećan ko čistu vernost u srcu svome hrani,

nijedne žrtve njemu nikada nije žao!

Ali pergament pisani, žigosani,

uliva svima strah ko demon zao.

Reči nam već u peru mru,

vosak i koža gospodare tu.

Zli duše, šta od mene očekuješ? Zatraži!

Tuč, mermer, pergament il' hartiju? De, kaži!

Treba li perom, dletom, rezaljkom potpisivati?

Možeš da biraš kako ti je volja.

MEFISTOFELES:

Ih, ih, pa što toliko preterivati?

Zar moraš da se zlobiš kao zolja?

Ta svako parče hartije je zgodno.

Kapljicom krvi potpisaćeš se meni.

FAUST:

Ako baš misliš da je neophodno,
pristajem na taj zahtev besmisleni.

MEFISTOFELES:

Krv je sok sasvim poseban.

FAUST:

Ne boj se

da ću poreći savez i potpis što sam dao!

Težnja sve moje snage i ceo život moj se
sastoji upravo u tom što sam ti obećao.

Kol'ko se napeh od uobraženja;
a nisam ništa više nego ti.

Veliki duh me odbi, pun prezrenja,
priroda ispred oka mog se skri.

Mišljenja nit je prsila, i već davno
sve mi je znanje mučno i ogavno.

Hajd da u moru čulnosti dubokom
tolimo ražarene strasti!

Čarobne opne, dosad neproniknute okom,
nek pružaju nam čudesa i slasti!

Zaronimo u vremena huktanje,
u događaja kotrljanje!

Pa nek se bol i ushićenje,
uspeh i neraspoloženje

smenjuju kako hoće; samo kroz nespokoj
delatni čovek tvori život svoj.

MEFISTOFELES:

Ograničenja za vas ne postoje.

Bude l' vam drago, štrpkajte svud po svetu,
grabite što god hoćete u letu

i svim po volji sladite srce svoje.

Ne cifrajte se baš nimalo!

FAUST:

Pa čuješ: nije do radosti mi stalo.

Bevutu ću se dati, uživanju prebolnom,
mrženju zaljubljenom, jedenju sveutolnom.

Srce pak moje, od težnje za znanjem isceljeno,
više nijednom bolu ulaz prečiti neće,

i što je celom rodu ljudskome dodeljeno

želim da i mog bića najdublju srž pokreće,

želim da duhom prodrem u ljudska sva prostranstva

da osećam svu sreću i sav jad čovečanstva,

da tol'ko svoje Ja do njegovoga nadmem

da, ko i ono, konačno i sam padnem.

MEFISTOFELES:

Veruj mi, - ja već godina toliko
moram da kusam taj bučkuriš stari:
od kolvke do groba niko
uspeo nije da to svari!

Veruj, ja znam: za ovu je celinu
jedino Bog da njome gospoduje;
on prohodi kroz večitu svetlinu,
nas je odbacio u tminu,
a vama dan i noć tek, na smenu, pogoduje.

FAUST:

Ali ja želim!

MEFISTOFELES:

Lepo je čuti to!

Samo se jednog plašim: vremena biće malo
da postignete sve do čega vam je stalo.

Zašto ne date da pouči vas ko?

Nađite društvo nekoga poete:

neka se on u smišljanju pokaže

i plemenite sve nek kvalitete

na vaše časno teme ponaslaže, -

lavlju hrabrost i dostojanstvenost,

jelenovu hitroću,

italijansku strastvenost,

severnjačku vrednoću.

Nek vam prokljuvi tajnu: kako da čovek može

sa iskrenošću lukavost da spoji,

kako da ljubav, što ga mladićkim žarom prože,

vodi po čvrstom gšanu što prethodno ga skroji.

Rado bih i sam takvog prijaška upoznao,

gospodin-Mikrokozmom bih ga zvao.

FAUST:

Pa šta sam ja, kad moram i nade se odreći

da krunu čovečanstva ikada mogu steći,

za kojom žudnja sve mi telo plavi?

MEFISTOFELES:

Ti si, konačno - to što jesi.

Vlasulje s tisuć kovrča ponesi,

noge na štule od sto aršina stavi, -

ipak ćeš uvek biti to što jesi.

FAUST:

Osećam: zalud ljudskog duha sve

riznice na ss nagomilah:

kada, na kraju, prisednem na tle,

u biću mome ne vri nova sila;

niti me i za trunku sve to diže,

niti sam Beskonačnom išta bliže.

MEFISTOFELES:

Gospodine moj dragi, vi gledate na stvarp
ko što ih posmatra većina;
nama tu treba umnija vsština
dok ne minu života čari.
Šta, vraga! Jeste, ruke, glava,
zadnjica, noge, to je tvoje;
ag' što mi služi, što se potčinjava,
zar je to stoga manje moje?
Ako za konja šest da platim mogu,
zar njenom snagom tad ne raspoložem?
Jurim ko strela, gospar sam uvažen
kao da imam dva tuceta nogu.
Stoga se mahni umovanja kleta,
pa čilo sa mnom kroz sred sveta!
Ko stalno mozga, znaš, taj liči meni
na bravče što se, gonjeno zlim duhom,
vrti u krug po pustopolju suhom,
a okolo se sočna nsiaša svud zeleni.

FAUST:

Šta ćemo za početak?

MEFISTOFELES:

Pa, otići.

Kakvo je ovo samo mučilište!

Zar takav život tvoje srce ište:

dosaduješ se i ti i mladići!

Neka se gos'in Trbić, tvoj sused, toga lati!

Što da se kinjiš, što da tu slamu mlatiš, reci?

Ponajbolje što možeš znati

ti ipak ne smeš reći onoj deci.

Evo, za vratima je baš sada od njih neko.

FAUST:

Ne mogu sa njim. sad da razgovaram.

MEFISTOFELES:

Taj jadni dečko odavno te je čeko;

ne sme da ode razočaran.

De, daj mi plašt i kapu, a ti se nekud skloni,

ta maska će mi divno stajati. (Preodeva se).

Na visprenost se moju sad osloni!

Ni četvrt sata neće sve to trajati;

a ti se dotle spremi za putovanje lepo!

(Faust ode).

MEFISTOFELES (u Fauspšvom dugom ogrtačuj:

Nauku i um preziri samo slepo,

najvišu snagu za koju čovek zna,

dopusti samo neka te duh laži

kroz opsene i čarobnjaštvo snaži,
pa te već bezuslovno držim ja. -
Njemu sudbina duh je dala
što neobuzdan hrli u daljine
i čija težnja zahuktala
ovozemaljske previđa miline.
Sad ću kroz divlji život ga provesti,
kroz nesuštastvo plitko-beznačajno,
nek se praćaka, kočī, lepi, žesti,
u svom nezajažju beskrajnom
jelo i piće neka pred žudnom usnom gleda
i večno zalud traži okrepljenja;
čak i da nije đavolu već predan,
nema za njega nade ni spasenja!
(Ulazi jedan student).

STUDENT:

Ovde pre nekol'ko stigoh dana,
i, prepun strahopoštovanja,
dolazim da upoznam vas
o kom svud bruji slavan glas.

MEFISTOFELES:

Učtivost vaša mi je mila!
Ovakvih ko ja ima tu sva sila.
Da l' se i drugde osvrnuste već malo?

STUDENT:

Do vašeg saveta mi je stalo!
Dolazim ovde pun mladog žara,
oran, i s nešto malo para;
jedva me htede pustiti mati;
a želim što valjano znati.

MEFISTOFELES:

Niste na bolje mesto mogli doći.

STUDENT:

Pravo da kažem, već želeo bih poći:
s tim zidinama, zdanjima sivim,
baš ne mogu da se saživim.
Sav je tu prostor tesan meni,
nigde drvceta da se zeleni,
i u klupama, sred dvorane,
ogluvim, oslepim, mozak stane.

MEFISTOFELES:

Sve je to navika, ništa drugo.

I dete isprva se mršti
na dojku, al' ne prođe dugo
a ono vuče da sve pršti.

Kad mudrost uzme vas na grudi,

i u vama će svakog dana
sve veća želja da se budi,
sve će vam slađa biti hrana.

STUDENT:

O njen bih vrat se veselo obisnuo;
al' kako do nje stići, - i to bih rado čuo,

MEFISTOFELES:

Pre svega, recite mi da li
fakultet već ste izabrali?

STUDENT:

Želim da budem učen silno,
da znam o svemu izobilno,
upoznam zemlju i nebo, sve što
postoji - nauku, prirodu svu.

MEFISTOFELES:

E, na putu ste pravom tu;
samo da pažnju ne skrene vam nešto.

STUDENT:

Dušom i telom sam uz knjige,
ali ne velim da mi ne godi
malo provoda i razbibrige
u letnjoj prazničkoj slobodi.

MEFISTOFELES:

Vreme valjano upotrebite!
Dok dlanom o dlan, već ga nema.

Al' pomoću reda i sistema
znaćete da ga i uštedite.

Moj prijatelju dragi, stoga moj savet čujte:
pre svega Collegiut logisit posećujte.

Duh će vam divno tu dresirati,
u španske čizme ga ušnirati,
te da klaj-klaj se vući sme
putanjom misli, a ne, ko pre,
da stalno da tamo da ovamo
ko smušen svitac vitla samo.

Zatim će dugo da vas uče
da je za ono što ste do juče
u jednom mahu činili vi
- kao, na primer, pili il' jeli -
potrebno: jedan! dva! i tri!

da biste pravilno to izveli.

Znate, misli je kovačnica
baš kao vrsnog majstora tkačnica:
tujedan udar tisuć niti kreće,
čunkovi šišaju i lete,
reka končića svud proleće

i tisuć čvorova se plete.

E, a onda filozofa eto
da objasni kako i zašto je sve to:

Prvo je tako, i drugo tako,
pa stog i treće i četvrto tako;
da prvo i drugo ne postoje,
ne bi ni ovo drugo dvoje.

Dive se đaci tom što sad znaju,
al' ne naučiše da tkaju.

Ko želi nešto živo da spozna i pokaže,
taj najpre duh odatle goni;
sad delovima svima na dlanu raspolaže,
al' na žalost, ni traga nema duhovnoj sponi.
Encheiresis naturae hemija daje joj ime,
a ne zna kol'ko se sama sebi podsmeva time.

STUDENT:

Ne shvatam baš, ni kraj najbolje volje.

MEFISTOFELES:

Biće to kasnije mnogo bolje,
kad naučite da sve reducirate
i kako valja klasificirate.

STUDENT:

Od svega toga mi glava buči
kao da žrvanj po njoj huči.

MEFISTOFELES:

A tad, ko najpreče ovo utuvite:
u metafiziku sav se udubite!

U iskaz uman treba vam tu obući
sve što u ljudsku glavu ne pristaje nijednu;
za sve što u nju može ili ne može ući
naći ćete pri ruci reč neku izvanrednu.

Al' ovo prvo pola godine
reda se držite, moj gospodine!

Pet časova imate svakodnevno;
čim jekne zvono, a vi u klupu revno!

Valja vam se dobro pripremiti
i nabubati poglavlje svako,
pa ćete mnogo bolje tako
na prvi pogled već primetiti
da on ne kaže ništa više
no što već i u knjizi piše.

Al' opet zapisujte sve od reda
ko da vam Sveti duh pripoveda!

STUDENT:

Ne recite to dvaput! Zacelo,
ja vidim vrednost svemu tom;

jer ono što imaš crno na belo,
spokojno nosiš domu svom.

MEFISTOFELES:

Al' izaberite fakultet koji!

STUDENT:

Na prava baš me ne vuče mnogo.

MEFISTOFELES:

Tu vam, zbilja, ne zameram strogo,
znam ja kako s tom naukom stoji.

Zakoni i prava nasleđuju se dugo
ko boljka kojoj nema kraja,

sa jednog mesta vuku se na drugo,
od jednoga do drugog naraštaja.

Um bezumstvuje, dobrota pokor tvori;
a ti si, teško tebi, unuk samo! .

O pravu što ga rođenjem dobijamo,
na žalost, nikad se ne zbori.

STUDENT:

Odvratnost moju reči vaše množe.

Srećan ko od vas učiti se može!

Sad bih da bogoslovlje izučavam.

MEFISTOFELES:

E, tu ne želim da vas zavaravam.

U toj nauci, moram reći,

odveć je teško krivi gut izbeći;

tol'ko je u njoj onoga što truže,

a jedva se od leka razlikuje.

Slušajte samo jednog - i ovde to pomaže;

kunite se u ono što učitelj vam kaže.

Ukratko -reči držite se! Tako

kroz pouzdane dveri ćete lako

i brzo u hram izvesnosti stići.

STUDENT:

Al' neki pojam mora uz reč ići.

MEFISTOFELES:

U redu, de! Al' nije čovek pravi

ko se tu samo skanjera i sprema

i večno se od silnog straha davi;

jer onde baš gde pojma nikakvoga i nema,

uvek se neka reč u zgodan časak javi.

Rećima možeš divno da se sporiš,

rećima sistem celovit da stvoriš,

u reči divno veruješ doslovce,

ne možeš od njih okrnjiti ni slovce.

STUDENT:

Izvin'te što vas moram zadržati,

al' još ponešto pitati sam rad:
da l' biste i o medicini sad
jezgrovit savet mogli meni dati?
Tri godine - to promine odjednom,
a, Bože! reč je o polju nepreglednom!
Ako i mali mig ti neko da,
napipaš lakši put i krećeš pravo.
MEFISTOFELES (za sebe):
Suvoparnoga tona sit sam ja;
sad opet moram biti pravi đavo. (Glasno).
Duh medicine shvatiti je lako;
proučiš ceo svet, iznutra, spolja,
da najzad pustiš nek teče sve onako
kako je božja volja.
Zalud s naučnom težnjom svak od vas ukруг bludi,
svako nauči samo što može mu u glavu;
ali ko ščepa priliku pravu,
e, takav mi je đida po ćudi.
Prilično krepak vaš je stas,
a i smelosti valjda imate,
pa ako li se u sebe uzdate
pouzdaće se i drugi u vas.
Pre svega, znajte žene voditi;
od njihovog kuku i lele, njihove stalne muke,
boljke hiljadostruke,
u jednoj tački ćete ih osloboditi;
i postupate l' bar upola ćasno,
pod svojom kapom imaćete ih lasno.
Najpre im titula mora uliti poverenje
kako veština vaša sve druge nadvišava;
ćim ućete, vi svako pipnite ispupćenje,
okolo kojih drugi odavno obigrava;
pulić im lepo pritiskati znajte,
smešigge im se lukavo-obesno
i poglede im vatrene bacajte,
pa tada nek vam pođe ruka
slobodno oko njinog vitkog struka
da vvdi nije li im ispod steznika tesno.
STUDENT:
To je već mnogo bolje! Bar vidiš šta i kako.
MEFISTOFELES:
Sivo je, brajko, teorisanje svako,
a vazda zlatno drvo života se zeleni.
STUDENT:
Kunem se, ko u snu je meni.
A da l' bih vas još kadgod uznemiriti smeo

te da, slušajući, vašu iskapim mudrost do dna?

MEFISTOFELES:

Što god sam kadar, učiniću ja.

STUDENT:

Nikako sad otići ne bih hteo
a da vam svoj spomenar ne pokažem
i zamolim vas za potpis uvažen
i makar samo jednu-dve
naklone reči.

MEFISTOFELES:

Rado, što da ne?

(Piše i vraća mu spomenar).

STUDENT (čita):

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum.
(S poštovanjem zatvara spomeiar, pozdravlja i odlazi).

MEFISTOFELES:

Ti samo slušaj drevnu izreku tu,
slušaj šta zmija, rođaka moja, zbori,
pa ćeš zacelo jednom, uz bogolikost svu,
iskusiti u srcu i kako strava mori!

(Pojavljuje se Fausš).

FAUST:

Kud ćemo sad?

MEFISTOFELES:

Kud god ti duša je rada.
Najpre kroz mali svet, pa kroz veliki tada.
Biće to vajda za te, a i milina prava
dok prohodiš kroz ovaj tečaj za bambadava!

FAUST:

Ali, kraj moje duge brade
za lak i otmen život sve mi smeta.
Ne, nema od tog pokušaja nade;
da se snalazim usred sveta,
to nikad nisam znao: mali sam i pometen
pred drugima, i vazda biću spleten.

MEFISTOFELES:

Moj prijatelju, sve će to biti kako treba;
čim se pouzda u se i čim se ne koleba,
čovjek se ume i u životu snaći.

FAUST:

A kako ćemo odavde izaći?
Imaš li konje, slugu, kola neka?

MEFISTOFELES:

Sve što nam treba jeste da plašt taj
razavijemo, i već put daleka
vinućemo se neba. Samo, znaj,

prilikom ovog pokušaja smela
ti ne smeš prtljag pretežak uzeti.
Spraviću nešto malo gasa vrela,
pa ćemo začas sa zemlje se uzneti.
Što god smo lakši, bolje će da se plovi;
a sad, sa srećom u svoj život novi!

AUERBAHOV PODRUM U LAJPCIGU

Pijanka vesele družine.

FROŠ:

Šta ste se smrзли? Šta tu čekate?
Niti ločete, nit' se cerekate.
Daću vam što ste se tako ucmoljili,
noseve odreda otomboljili!
Inače gorite kao slama,
a sad ste pokisli! Šta je s vama?

BRANDER:

Sam si kriv; baš nijednu blezgariju
da nam izvedeš, niti svinjariju.

FROŠ (izliva mu čašu vina na glavu):

Evo ti oboje!

BRANDER:

Prokleta svinjo!

FROŠ:

Pa sam si to hteo, molim fino!

ZIBEL:

Napolje ko se ovde spori!
hajd, zaurajte iz sveg glasa!
Po jednu sručite, pa nek se ori!
Haj-hoj!

ALTMAJER:

Jao, nema mi spasa!

Pamuka! Ovaj mi probi uši.

ZIBEL:

Kada o svod se pesma ruši,
najbolje osetiš snagu basa.

FROŠ:

Tako je! Nek se tornja ko zamera ma šta!

Tra-lala-lala-la!

ALTMAJER:

Tra-lala-lala-la!

FROŠ:

Podršena su grla, nek počne pesma skladna.

(Peva).

Presveto Rimsko carstvo, o,
zar još se nisi raspalo?

BRANDER:

Bedne li pesme! Fuj! Politička pesma je gadna!
Svskog vam dana valja bogu u čast napijati
što ne morate glavu Rimskim carstvom razbijati!

Bar ja to držim za pregolem čar
što nisam ni car niti kancelar.

Al' glava ne sme ni nama da fali;
pa što ne bismo papu goabrali?
Vi znate koje svojstvo tu rešava
i na to mesto čoveka uzvišava.

FROŠ (peva):

Leti, slavuj-ptico, u daleki kraj,
sto pozdrava mojoj dragoj otpevaj!

ZIBEL:

Nikakav pozdrav dragoj! To čuti ja ne želim!

FROŠ:

Ti li ćeš da mi braniš? Pozdrav i poljubac, veli^

(Peva).

U gluvu noć mi otvori ti!

Rezu izvuci, dragi tvoj bdi!

Vrata zatvori tek kad se zazori!

ZIBEL:

De, pevaj samo, slavi je ne znam kako!

Kad dođe vreme, smejaću se tom.

Mene je nasankala, pa će i tebe tako.

Dabogda zloduh spandao se s njom,
šašoljio je na raskršću kom!

A neki matori jarac, što sa Brokena kreće,
neka joj u galopu laku noć odmekeće!

Ko god je dasa, a ne neka žgeba,
odveć je dobar za tu šmizlu zlu.

Kamenjem okna razbiti joj treba,
jedino takav pozdrav je za nju.

BRANDER (lupajući po stolu):

Tišina! Čujte! Gospodo, svak zna
da se razumem u manire ja:

tu zaljubljeni ljudi sede,

pa da im, prema običaju starom,

još nešto lepo za laku noć izvedem,

po najnovijem kroju. Dede,

nek svako pripev prihvati svim žarom!

(Peva).

Podrumski pacov sladio

sve samu mast i puter,
trbuščić je zaradio
kaono doktor Luter.
Al' sluškinja otrovan mamac mu dade
i on se sav stešnjen kovitlati stade,
baš kao da ljubav ga čupa.
HOR (kličući):
Baš kao da ljubav ga čupa.
BRANDER:
Šta nije, grešnik, probao!
Iz svih je bara pio,
sve razgrebo, razglodao,
al' zalud bes mu bio.
Od straha je skakao, vio se, trzo,
al' se, jadniče, zamori brzo,
baš kao da ljubav ga čupa.
Baš kao da ljubav ga čupa.
BRANDER:
Užas ga ošamutio,
već ništa nije znao:
U kujnu se uputio,
kraj ognjišta je pao.
A sluškinja videv ga pršte u smeh:
Gle, šišti, vuća se, splasnu ko meh,
baš kao da ljubav ga čupa.
HOR:
Baš kao da ljubav ga čupa.
ZIBEL:
Kako se ove tikve vesele što to čuju!
Baš je veština, nema šta,
da pacovi se jadni truju!
BRANDER:
Ti ih veoma ceniš, a?
ALTMAJER:
Gle kako posta blag i mekan
pupavko ovaj, ćelav zvekan!
Na prrizor takav nečuveni
suzicu nežnu pušta,
jer vidi: pacov naduveni
slika je njegov sušta.
(Ulaze Faust i Mefistofeles).
MEFISTOFELLES:
Najpre te moram, kao dobrog đaka,
uvesti u društvo veseljaka,
Da vidiš kako se živeti može lako.
Praznuje svakog dana ta bratija ovako.

Sa malo duha, a uz provod lep,
skučenome kolu oni kruže
ko mlade mačke što svoj jure rep.
Kada se na glavobolju ne tuže,
i dokle samo krčmar poslužuje na kredu,
sve je za njih potaman i u redu.

BRANDER:

Ovi su upravo stigli s puta,
neobično se drže, i odmah se poznadu;
nema ni sat otkako su u gradu.

FROŠ:

Tu si u pravu po sto puta!
Eh, pa ko sad da Lajpcig moj ne hvali!
On obrazuje svet, on ti je Pariz mali.

ZIBEL:

Šta misliš, ko bi ti stranci mogli biti?

FROŠ:

Pusti ti samo mene! Kad počnu sa mnom da piju,
lako ću njima, ko mlečnjak, izvaditi
sve što bi, možda, želeli da skriju.
Kanda iz nekog otmenog su doma,
čine se nezadovoljni i oholi veoma.

BRANDER:

Kladim se, to su vašarski opsenari!

ALTMAJER:

Moguće.

FROŠ:

Pazi, kad ih pritegnem, biće tropa!

MEFISTOFELES (Faustu):

Đavola ne nanjuše nikada ti drugari,
pa čak ni kad ih već za šiju skopa.

FAUST:

Gospodo, pozdrav naš!

ZIBEL:

Hvala, i otpozdravlje!

(Tiho, gledajući Mefistofelesa ispod oka):

Što li taj bratac na jednu nogu hramlje?

MEFISTOFELES:

Da l' bismo i mi za sto s vama smeli?

Kad se već dobrog pića ne može ovde naći,
da nas bar društvo prijatno veseli.

ALTMAJER:

O, vi ste, kanda, silni probirači.

FROŠ:

Iz Ripaha ste danas, bez sumnje, pošli kasno?

Da niste večerali s gospodinom Hansom?

MEFISTOFELES:

Danas mu samo minusmo kraj doma;
al' prošli put govorili smo s njim.
O svojim rođacima pričao nam je svim
i svakog pozdravlja veoma.

(Klanja se Frošu).

ALTMAJER (tiho):

Eto ti, zna taj znanje!

ZIBEL:

Prefrigan, nema šta!

FROŠ:

No, čekaj samo, nasadiću ga ja!

MEFISTOFELES:

Ako nas nisu prevarile uši,
glasove skladne čusmo baš pre no što smo ušli.
Doista, divno biti mora
pod svodovima ovim kad jekne pesma hora.

FROŠ:

Da niste, možda, neki od veštaka?

MEFISTOFELES:

O, ne! Snaga je slaba, al' želja nam je jaka.

ALTMAJER:

Dajte nam neku pesmu!

MEFISTOFELES:

Treba li, sto i tri.

ZIBEL:

Al' nipošto da nije neka stara!

MEFISTOFELES:

Iz Španije baš dolazimo mi,
iz lepe zemlje vina i gitara.

(Peva).

U davno doba jedan kralj
imao buvca golemog -

FROŠ:

Čujte ga! Buvac! E, tako mi neba,
buvac je krasan gost, baš kakav nama treba.

MEFISTOFELES (peva):

U davno doba jedan kralj
imao buvca golemog,
i voleo ga silno on
baš kao sina rodenog.

Krojača svog je pozvao

da odeću mu sašije:

„Da skrojiš ovom gšemiću
dolamicu i čakšire!"

BRANDER:

Kaž'te krojaču da će morati
da sve to triput premerava!
I da se nipošto ne smeju borati
čakšire, inače ode glava!

MEFISTOFELES:

U svili i u somotu
on sad se rašepurio,
po odeći mu tračice,
na grudi krst je turio,
i-odmah posto ministar,
ko tanjir zvezdu dobio,
pa braću svu i sestrice
na dvor je nadovodio.

A oni odmah dvorane
ujedati navališe,
i kraljici i sluškinji
svu kožu razranjaviše.

Na dvoru niko ne smede
da pobije to zlo.

Mi, bogme, noktom zgnječimo
kad ujede nas ko.

HOR (ktčuci):

Mi, bogme, noktom zgnječimo
kad ujede nas ko.

FROŠ:

Bravo, bravo! Nema šta, baš fino!

ZIBEL:

Nek tako prođe buva svaka!

BRANDER:

Šiljite prste, pa samo: caka-caka!

ALTMAJER:

Živela sloboda! Živelo vino!

MEFISTOFELES:

E, zbilja mi je došla volja
da i ja koju čašu gucnem u čast slobode,
kad bi vam samo vina bila bolja.

ZIBEL:

Slušajte, takve reči nam ne gode!

MEFISTOFELES:

Bojim se samo da će se krčmar žaliti;
a baš bih hteo gospodi vrloj naliti
vino iz našeg podruma.

ZIBEL:

Ja ću to srediti!

Samo vi dajte; neće se on uvrediti.

FROŠ:

Nalijte dobru čašu, pa svaka čast i hvala.

Jedino, proba ne sme biti mala.

Jer, ako moram sud izreći,

treba mi gutljaj malo veći.

ALTMAJER (tiho):

Oni su s Rajne došli, mnim.

MEFISTOFELES:

Dajte mi svrdlo!

BRANDER:

A šta ćete s njim?

Nemate, val>da, burad iza vrata?

ALTMAJER:

Tu straga ima nekakvog alata.

MEFISTOFELES (uzima svrdlo. Frošu):

E, koje biste sada? Odgovor'te!

FROŠ:

Kako to? Zar imate razne sorte?

MEFISTOFELES:

Po svojoj želji možete naručivati.

ALTMAJER (Frošu):

Aha, već poče usne oblizivati!

FROŠ:

Pa, kad je da se bira, onda rajnskoga, molim.

Što domovina pruža, to ponajviše volim.

MEFISTOFELES (bušeci rupu u stolu na mestu gde sedi Fj

Za čepove sad malo voska dajte!

ALTMAJER:

Ujdurma čista! Ti su iz opsenarske fajte.

MEFISTOFELES: (Branderu):

A vi?

BRANDER:

Šampanjca meni!

Al' nek se samo kako treba peni!

MEFISTOFELES (buši; jedan od njihje u međuvremenu načš

voštane čepove i njima zatisnuo rupe).

BRANDER:

Ne može čovek stalno tuđega da se kloni,

jer što je dobro, često blizu nije.

Ne mari Nemać Francuze, čak mrski su mu oni,

al' njina vina uživa da pije.

ZIBEL (dok se Mefistofeles približava njegovom mestu):

Ne hajem za kiseliš, moram reći;

nek pravo slatko u čašu mi se toči!

MEFISTOFELES (buši):

Vama će odmah tokajac poteći.

ALTMAJER:

Ne, pogledajte nas pravo u oči!

Zavitlavate, vidim lepo ja.

MEFISTOFELES:

Ih, ih! Pa ko bi smeo da na to se usudi

kad su pred njime tako fini ljudi?

A sad recite brzo! Jedan-dva!

Kojim bih vinom poslužiti vas mogo?

ALTMAJER:

Ma kojim! Samo ne pitajte mnogo!

(Pošto su sve rupe šbugiene i začepljene).

MEFISTOFELES (izvodeći neobične pokrete):

Čokot nosi plodove,

jarac nosi rogove!

Sočno je vino, loza je drvena,

sto čamov daje vina crvena.

Okom u prirodu duboko ronite,

Ovome čudu veru poklonite!

Napolje čepove! Nek svako sada pije!

SVI (dok izvlače čepove i dok se svakome lije u čašu traženo vino):

Kakav se divan sok u čaše lije!

MEFISTOFELES:

Samo ni kap da prosula se nije!

(Piju po nekoliko puta).

SVI (pevaju):

Što ljudožderski uživamo

ko celo krdo svinja!

MEFISTOFELES:

Narod se oslobodi, gledaj ih što uživaju!

FAUST:

Ja bih da krenem.

MEFISTOFELES:

Čekni da istinsku

vidiš im narav životinjsku

što će je sad da pootkrivaju.

ZIBEL (iije neoirezno, vino se iroliva na iod i irešvara se u

U pomoć! Vatra! U pomoć! Paklen plam!

MEFISTOFELES (bajući plamenu):

Nakloni elemente, sad se stišaj!

(Zibelu).

Zasad je ovo bila tek kaplja čistilišta.

ZIBEL:

Ama zar tako? Ček! E, vala ću da vam dam!

O nama, kanda, vi ne znate još ništa.

FROŠ:

Da tako nešto ponovili niste!

ALTMAJER:

Na stranu da ga odzovemo, je li?

ZIBEL:

Kako ste samo bili tako smeli
da terate pred nama besne gliste!

MEFISTOFELES:

Matora bačvo, ni jedne reči više!

ZIBEL:

Oklagijo! Da počem još i nećeš
pred nama drsko da blebećeš?

BRANDER:

Ček samo! Biće batina ko kiše!

ALTMAJER (izvlači jedan čep iz stola, na njega sukne plamen,
O, gorim sav!

ZIBEL:

Čarolije to su razne!

Naval'te! Sad ga svako sme ubiti bez kazne!
(Izvlače noževe i kreću prema Mefistofelesu).

MEFISTOFELES (s ozbiljnim izrazom):

Lažna slika i reč zasenjuju,
smisao i mesto zamenjuju!

Nek vas vradžbine ove zaplenjuju!
(Oni začuđeno zastanu i gledaju jedan drugoga).

ALTMAJER:

Gde sam to? Kakav divan kraj!

FROŠ:

Vinograd! Vidim li dobro? Pravi raj!

ZIBEL:

Pa fožde svud pod rukom!

BRANDER:

Blago meni,
gle, kakav čokot! Kakav grozd rumeni!
(Hvata Zibela za nos. I druga dvojica se hvataju i svi dižu
noževe).

MEFISTOFELES (kao gore):

Zabludo, prevez s očiju im svuci!

I zapamtite kako se đavo šali!

(Nestaje zajedno s Faustom, drugari uzmiču jedan od
drugoga).

ZIBEL:

Šta je to?

ALTMAJER:

A?

FROŠ:

Ma zbilja, da li
tvoj nos to beše?

BRANDER:

Tvoj držim još u ruci!

ALTMAJER:

Ovo mi kosti rasturilo sve;
stolicu! il' ću da skljojkam se na tle.

FROŠ:

Ne, recite mi, šta ovo bejaše?

ZIBEL:

Gde je taj čova? Nađem li ga gde,
iz mojih ruku živ izaći neće!

ALTMAJER:

Videh ga kako na buretu jaše
i pravce tamo kroz vrata izleće. -
- Olovne su mi noge. E, baš me dokusuri!

(Okrećući se prema stolu):

Bože! da vino još ne curi?

ZIBEL:

Obmana, laž! Tek privid to je bio.

FROŠ:

Pa ipak, kao da sam vina pio.

BRANDER:

A šta je s onim groždem? Beše svuda.

ALTMAJER:

Nek mi sad kaže neko da ne postoje čuda!

VEŠTIČINA KUHINjA

Na niskom ognjištu, iznad vatre, visi veliki bakra što se iz njega diže pokazuju se razne prilike. Jedna sedi kraj bakrača, skida penu i vodi računa o tome kipi. Majmun s mladima sedi u blizini i greje se. Zidonica su okićeni najneobičnijim veštičjim pokućstvom Faust. Mefistofeles.

FAUST:

Gadim se na to čarobnjaštvo ludo!
Zar tu da nađem neko zdravlje hudo,
sred ovog krša mahnita i gadna?
Zar da od bapskih saveta mi lakne?
I zar da ova brljarija smradna
trideset leta s grbače mi smakne?
Ne znaš li ništa bolje, onda zlo!
I već sam svake nade lišen.
Zar priroda i neki duh uzvišen
još melem nisu smislili za to?
MEFISTOFELES:

Sad opet pričaš mudro i kako se pristoji!
I na prirodan način možeš vratiti zdravlje;
al' to u drugoj knjizi stoji
i čudnovato je poglavlje.

FAUST:

Da čujem!

MEFISTOFELES:

Lepo! Zaista postoji
nešto što možeš dobiti bez para,
bez ikakvih vradžbina i lekara:
na njivu smesta kreni, kopaj, ori,
sebe i duh svoj u uzan krug zatvori,
hrani se prostom hranom: hlebom, smokom,
ko stoka živi zajedno sa stokom
i nemoj da se libiš
da njivu koju žanješ đubriš sam;
najbolje to je sredstvo, kol'ko znam,
da mlad do osamdesete poživiš!

FAUST:

To nisam navikao, nikako neću moći
da ašov prihvatim il' plug.
Nije za mene takav skučen životni krug.

MEFISTOFELES:

E, onda mora veštica pomoći!

FAUST:

A što to ne bi sam uradio
i svaro napitak? Šta će mi ova baba?

MEFISTOFELES:

Taman! Da tol'ko vreme spljiskam džaba!
Dotle bih sto mostova posagradio.
Ne samo znanje i umenje,
na tom se poslu traži i strpljenje.
Godinama se time duh u samoći bavi;
tek vreme od tog vrenja sok delotvoran pravi.
Da znaš tek šta je potrebno tu!
Sve same neobične stvari!
Doduše, đavo naučio je nju,
al' đavo sam ne ume da to svari.

(Ugledavši životinje):

Pogledaj samo kakav ljubak soj!
Ovo je sluškinja, a ovo sluga njoj!

(Životinjama):

Gospa se, kanda, ne nalazi u kući?

ŽIVOTINJE:

Pocikujući
kroz dimnjak je otpr'nula,

na neku gozbu svrnula!

MEFISTOFELES:

Kol'ko van kuće luduje inače?

ŽIVOTINJE:

Dokle se naše šapice ne smlače.

MEFISTOFELES (Faustu):

Šta misliš o tim zverkama tananima?

FAUST:

Odurnije još nisam vidb žgadije!

MEFISTOFELES:

Ne reci tako! Ja najradije

razgovaram ko ovo sad s njima! (Životinjalš):

No recite mi, njuške svinjske,

šta mešate po ovoj kaši?

ŽIVOTINJE:

Kuvamo čorbuljake sirotinjske.

MEFISTOFELES:

E, biće dosta mušterija vaših.

MAJMUN (približava se i umiljava se oko Mefistofelesa):

O, baci odmah kockicu

i daj mi koju svoticu,

dobitka meni daj!

Jedva vezujem s krajem kraj,

a kad bi mi parica dao,

svak bi me pametnim zvao.

MEFISTOFELES:

Od sreće bi se majmun zavrteo ko čigra

kad bi mogao samo na lutriji da igra!

(Za to vreme su se mlada majmunčad igrala s velikom lopticom, koju sad dokotrljavaju).

MAJMUN:

Gle sveta sada

gde se kotrlja;

penje se, pada,

večito srlja!

Ko staklo zvoni;

to začas se lomi!

Iznutra je šupalj.

Ovde se sja,

ovde još više.

A živ sam ja!

Dragi moj sine,

podalje stani

da te ne rani,

da te ne smrska

svet taj od gline

kad se rasprska.

MEFISTOFELES:

A sito, čemu sito?

MAJMUN (skida ga):

O,

da si ti lopov, ja bih to

odmah video jasno.

(Trči do majmunice i teraje da gleda kroz sito).

Virni kroz sito! Gle,

lopova vidiš, zar ne,

al' ne smeš to reći glasno.

MEFISTOFELES (približavajući se vatri):

A ovaj ćup?

MAJMUN I MAJMUNICA:

E, baš je glup!

ne poznaje ćup,

ne poznaje kotao naš!

MEFISTOFELES:

Nevaspitan sa baš!

MAJMUN:

Uzmi perušku ovu, ne žesti se

i na stolicu smesti se!

(Primorava Mefistofelesa da sedne).

FAUST (kojije za to vreme spšjao predjednim ogledalom, čas se približavajući čas se odmićući):

Šta vidim? kakva nebesnica vila

u volšebnom ogledalu to hodi!

Ljubavi, daj mi ponajbrža krila,

u predele me njene vodi!

Ah, čim se krenem sa ovoga mesta,

čim usudim se da joj priđem bliže,

odmah se neka magla diže

u kojoj lik joj skoro nesta! -

Najlepši lik od ženskih svih lepota!

Zar Bog toliko lepom stvori ženu?

Zar zbilja u tom telu opruženu

vidim suštinu nebeskih svih divota?

Zar se ovako nešto na zemlji može naći?

MEFISTOFELES:

Dabome, kad šest dana Bog muči se ko đavo,

pa sebi sam na kraju kaže: bravo! -

tad mora nešto pristojno izaći.

Za oada oči napasaj; a ja

umem da nađem curićak sličan tom;

i blažen onaj kome sreća da

da je ko mladu povede domu svom!

(Faust neprestano gleda u ogledalo. Mefistofeles, protežući se na stolici i igrajući se peruškom, "nastavlja da govori).

Sedim ko kralj na tronu ispod neba,

žezlo već držim, još mi kruna treba.

ŽIVOTINJE (koje su dosad izvodile različite zbrkane i čudne pokrepe, donose Mefistofelesu krunu, uz snjtu dreku).

O, da li bi nam malo ti

znoja i krvi odvojio

i ovu krunu spojio?

(Nespretno rukuju krunom i razbijaju je na dva dela, pa ih nose skačući uokrug).

Sad bi što bi!

Mi gledamo, pocikujemo.

slušamo i slikujemo!

FAUST (okrenut ogledalu):

Gotovo da izludim, vaj!

MEFISTOFELES (iokazujući na živošinje):

Šada se čak i meni bezmalo vrti u glavi.

ŽIVOTINJE:

I uspe li nam poso taj,

i sastavi l' se s krajem kraj,

misao tad se javi.

FAUST (kao gore):

Srce mi gori, sve me peče!

Udaljimo se odavde što brže!

MEFISTOFELES (u gornjem položaju):

No, što jest jest, al' mora da se reče

da istine se barem pesnici ovi drže.

(Bakrač, na koji majmunica za to vreme nije pazila, pokipi: diže se veliki plamen, koji sukne u dimljak. Krov se spušta Veštica, uz užasnu dreku).

VEŠTACA:

Ajoj! Ajoj! Ajoj!

Prokleti krmeći soj!

Prokleta beštija! Svoj

ne gleda posao,

ne pazi kotao,

gospodaricu prlji i smudi!

Bes te spopao!

(Ugledavši Fausta i Mefistofelesa):

Al' šta je ovo tu?

Ko su ti ljudi?

Šta tražite tu?

Ko se to uvuče? Hu,

evo vam malo vatre

da srž i kosti vam satre!

(Zahvati penjačom po bakraču i prska plamen prema Mefistofelesu i životinjama. Životinje cvile).

MEFISTOFELES (koji obrće ierušku ššoje drži u ruci i luš i o čagijama i loncima):

Slomi se! Smrska!

Eto ti kaša!

Eto ti čaša!

To je tek šala naša
i takt, strvino mrska,
uz tvoja zapevanja drska.

(Veštica ustukne gnevna i užasnuta).

Poznaješ li me? Kosture! Čudovište!

Prepoznaješ li gospodara svog?

Šta li mi drži ruke da te ne unište,

i tebe i majmunski avetinjski taj log!

Zar ne poštuješ više ni grudnjak moj crveni?

Pa ni petlovo pero ne vidiš čak na meni?

Da lice maskom počem ne oblažem?

Treba li, možda, sam da svoje ime kažem?

VEŠTICA:

Izvin'te, gospodaru, za pozdrav grub! Šta mogu!

Pa ne vidim vam konjsku nogu!

Gde su vam ona dva gavrana vrana?

MEFISTOFELES:

Nek ti se zasad prođe tako;

jer zbilja, minu mnogo dana

otkad se nismo videli nikako.

Kultura, koja svet poliza ceo,

i đavola je najzad spopala;

gde li se fantom severnjački deo?

gde vidiš rep i rogove i kandže?

A što se tiče moga stopala,

bez kojeg zbilja ne mogu da se snađem,

taj ukras bi mi međ ljud'ma samo štetio;

stog sam se, ko mladići tol'ki, setio

da listove na sebe stavim tuđe.

VEŠTICA (igrajući):

I um i svest me skoro ostaviše

otkako mi u kuću gos'in Satana uđe.

MEFISTOFELES:

To ime, ženo, ne pominji više!

VEŠTICA:

A zašto? Što vam nije to po volji?

MEFISTOFELES:

U basnoslovnu knjigu davno ga pišu svi;

al' ljudi zato nisu ništa bolji:

lišili su se Zlog, no ostali su zli.
Baronom zovi mene, no, i gotova stvar;
kavalir ja sam, kao i drugi kavaliri.
U otmenu mi krv ne sumnjaš zar?
Evo, na fb moj malčice nagviri!
(Pravi nepristojan gest).

VEŠTICA (smeje se neobuzdano):

Ha-ha! e, baš na vas to liči, gazda!

Obešenjak ste ko što beste vazda.

MEFISTOFELES (Faustu):

Moj prijatelju, dobro utuvi nauk taj!

S vešticom samo tako izaći ćeš na kraj.

VEŠTICA:

Recite šta vam treba, gospodo moja draga!

MEFISTOFELES:

Dobrana čaša s onim znanim sokom!

Al' sasvim starog molim, pošto tokom
godina njemu udvoji se snaga.

VEŠTICA:

Veoma rado! Evo jedne boce -
iz nje i sama volim da pokvasim gr'oce,
jer smrdljiva nimalo više nije;
eto, možete od nje čašicu da imate.

(Giho):

Al' ako ovaj čovek bez pripreme to pije,
neće ni pola sata živeti, dobro znate.

MEFISTOFELES:

To je prijatelj dobar, nek bude mu od vajde;

daj mu što ponajviše u tvojoj kujni vredi.

Opiši krug, odverglaj basme, hajde,

i punu šolju soka mu nacedi!

VEŠTICA (uz čudne pokrete, opisuje krug i stavlja u njega neobične pred-
mete; za to vreme čaše počinju da zveckaju, kotlovi da bruje, i sve to stvara
muziku. Ona najzad donosi ijednu veliku knjigu i u krug uvodi majmune, koji
joj služe kao pult i drže baklju. Daje znak Faustu dajoj pride).

FAUST (Mefistofelesu):

Ne, reci, čemu ovo sve?

Taj ludi pribor, mahnite kretnje te,
podvala plitka, bljutav šljam,
sve mi je mrsko, sve to dobro znam.

MEFISTOFELES:

Ma, lakrdija puka i smejurija prava!

Ne budi samo tako strog!

Taj hokus-pokus ona ko lekar upražnjava
da bi imao stvarnu korist od soka tog.

(Primorava Fausta da uđe u krug).

VEŠTICA (snažno naglašavajući reči počinje da deklamuje iz knjige):

Uči se sad veštini!

Od jednog deset načini,

pa dva otuda skini;

tri možeš zanemariti,

i tako ćeš ućariti.

Čet'ri nek nose vetri!

Od petice i šestice,

to ti je nauk veštice,

sedam i osam stvori,

pa se odmori;

devetka za jedinicu stoji,

a desetka i ne postoji.

Eto ti kako veštica broji!

FAUST:

Reko bih, stara bunca i mahnita.

MEFISTOFELES:

Poprilično još tako će da čita,

znam je ja dobro, sve je tako u knjizi toj;

baktao sam se njome onoliko,

jer savršenog protivrečja spoj

ne shvata niti mudrac, nit' glupak, niti iko.

Moj prijatelju, veština je ova

koliko drevna, toliko i nova.

Vazda je čovek služio se time:

trime i jednim, i jednim i trime

zabludu mesto istine da slavi.

I tako brblja, druge uči tako

neometano, po volji i vešto.

Ko bi još da budalama se bavi?

Samo li čuje reči, obično smatra svako

da se pri tom, bez sumnje, mora i misliti neptto.

VEŠTICA (nasšpvlja):

Nauke snaga nečuvana,

od svega sveta prikrivena!

Nauka mimo knjiga!

I ko ne misli ni po sata,

njemu će na dar biti data,

imaće je bez briga.

FAUST:

Koliko besmislenih reči!

Prsnuće mi od toga glava.

Kao da slušam kako dreči

hor od sto hiljada budala.

MEFISTOFELES:

Dosta, o, dosta, cenjena Sibilo!

Ovamo s tim napitkom svojim hodi
pa ga do samog ruba sipaj čilo;
neće to piće drugu mom da škodi:
on je na sebe mnoge stepene natukao
i već je puno čašica povukao.

VEŠTICA (uz silne ceremonije, sgta napšpaku kupu; kako
prinese usišma, pojavi se lak ilamen).

MEFISTOFELES:

A sad izruči! Šta je? Brzo samo!

To će ti smesta srce da razgali.

Sa đavolom si na ti, a ovamo
uplašio te ovaj plamen mali!

(Vešpšca rastura krug. Faust izlazi).

MEFISTOFELES:

Napolje, brzo! Ne smeš sada stati. .

VEŠTICA:

Nek vam gutljajče ovo ulije svaku moć!

MEFISTOFELES (veštici):

Ako ti bilo štogod mogu dati,
ti samo reci na Valpurginu noć.

VEŠTICA:

Evo vam jedna pesma! Pojte je na sav glas,
i posebno će dejstvo smesta da prožme vas.

MEFISTOFELES (Faustu):

Hajd samo brzo, ruku meni daj
da te povedem, i nemoj da se bojiš!

Neophodno je da se sada znojiš
kako bi snažni odvar taj
i srž i svaku žilu mogao da prožmari.

Naučiću te tad šta znače
otmene dokolice čari,

i osetićeš brzo kako se duša žari
kad Kupidon se prene i započne da skače.

FAUST:

Daj mi još samo dva-tri trena
da mi se oko onim prelepim likom poji!

MEFISTOFELES:

Ne! Ne! Jer brzo uzor svijju žena
ovaploćen će pred tobom da stoji. (Tiho):

Kad se napiju ovog soka damari tvoji,
svaka će ti se žena činiti ko Helena.

ULICA

faust. Prolazi Margareta.

FAUST:

O, gospođice lepa, izvin'te što sam smeo:
ruku i pratnju ja bih ponuditi vam hteo.

MARGARETA:

Nisam ja gospođica, ni lepa isto tako;
i nepraćena put ću do kuće naći lako.
(Otrže se i odlazi).

FAUST:

Nebesa, kakva lepota izvanredna!
Ovako nešto još ne videh ja.
Tako je smerna ta mala, tako čedna,
a opet i da odbrusi zna.
Rumene usne te, tu put što se belasa
pamtiću do svog sudnjeg časa!
U srce mi se useklo duboko
kako zna k zemlji da obori oko;
a koga ne bi sveg očarala
kad je onako preko odgovarala!
(Pojavljuje se Mefistofeles).

FAUST:

Čuj, onu curu moraš mi privesti!

MEFISTOFELES:

Koju to?

FAUST:

Sad baš prođe tu.

MEFISTOFELES:

Onu? Pa taman ide s ispovesti,
pop grehova razrešio je nju;
uz ispovedaonicu se beh
prikrao. - Nema ta nijedan greh,

MEFISTOFELES:

Dar za početak? Bravo! Uspeće on tu smesta!
Poznajem mnoga zgodna mesta
sa blagom zakopanim u davnini;
moram da malo šnjurnem po okolini. (Ode).

VEĆE

Mala čista soba.

Margareta plete kike i obmotava ih oko glave.

MARGARETA:

Da mogu znati ko li je onaj bio
gospodin danas što me pozdravio!
Izgledao je naočit veoma
i mora da je iz otmena doma;
to mu se moglo čitati sa čela -

inače ne bi bio držanja tako smela. (Ode).

Mefistofeles. Faust.

MEFISTOFELES:

Uđi, de uđi, samo tiše!

FAUST (poćupšvši malo):

Molim te, sada ne prati me više!

MEFISTOFELES (njuškajući):

Nisu sve tako čiste. Što miriše! (Ode).

FAUST (obazirući se)\

Dobro mi došlo, sutonjenje zla^gno

što oblivaš mi ovo svetište!

Porosi nadom, o, predivna patnjo,

žeđ srca moga koje ljubav ište!

Kako sve ovde odiše spokojstvom,

urednošću i zadovoljstvom!

U ovoj bedi koliko obilja!

U ovoj tamnici koliko milja!

(Baca sv u kožnu fotelju kraj postelje).

Primi me, ti u kojoj za zlih i srećnih dana

pokolenja su već počivala!

Kol'ko je puta dece gomila razdragana

predački ovaj presto okruživala!

O Božiću je, možda, moja mila

pred deda svog tu smerno dolazila,

rumenih obrašćića jedrih,

i smežuranu ruku mu celivala.

Devojko, kako svuda treperi duh tvoj vedri,

duh reda, sreće, blagodati,

duh što te svakog dana poučava ko mati

i veli kako stolnjak lepo zastrti treba,

kako na podu šarati pesak taj.

O, mila ruko, ruko s neba!

Kučerak ovaj pretvaraš u raj.

A ovde! (Zadiže zavesu na postelji).

Kakvom jezom milina sveg me prože!

Ovde bih sate proveo i dane.

Prirodo, ovde kroz snove lagane

oblikovala si sušto čedo božje;

detinjske grudi ovde je toplotom

život joj nežno proplitao,

ovde svetošću i čistotom

božanski njezin lik se tkao!

A ti? Šta tebe amo je dovelo?

Kako me osećanja preplaviše!

Šta hoćeš ovde? Što se srce splelo?

Fauste bedni, ne poznajem te više!

Da l' čarolija neka ovde me okružava?
Dođoh da hitro nauživam se tu,
a evo gde sav plinem u ljubavnome snu!
Zar i najmanji dašak nama se poigrava?
A kad bi ona ušla ovog trena,
kako bi samo platio za svoj greh!
Veliki razmetljivko kao šduvan meh
skljokao bi se pred stopala njena!
MEFISTOFELES (dožzi):
Sad brzo! Eno dole nje.

FAUST:

Neću ponovo doći! Odlazi, dušmanine!
MEFISTOFELES:
Evo vam jedne skrinje, poprilične težine,
uzeo sam je ne znam gde.
U orman gurnite je samo!
Kunem se, ima da joj pamet stane;
stavio sam vam štošta tamo
da drugo jedno namamite lane.
Ono, igra je igra, jedna je cura ko druga.

FAUST:

Ne znam hoću li?
MEFISTOFELES:
Man'te ta skanjeranja duga!
Zar biste da to sačuvate blago?
Nek se tad vaša pohotljivost svrti
i nek prištedi vreme drago
i meni svaki dalji trud.
Nadam se, niste baš toliko škrti!
Ja lupam glavu, muvam se ko lud -
(Stavlja skrinju u orman i zaključava ga).
bežimo! brzo! - samo da vam ćud
zadovoljim i vašoj želji shodno
obrlatim parčence ovo zgodno;
a vi nos prćite, čelo borate
kao da na predavanje morate,
ko da vas, siva oka puna leda
fizika s metafizikom gleda!
Bežimo! (Odlaze).

MARGARETA (noseći svetiljku):

Tako je sparno ovde, tako guši;
(Otvora prozor).
napolju nema traga od omorine te.
Ne znam ni sama šta mi je na duši -
samo da majka vrati se što pre.
Mili mi telom neko uzbuđenje -

baš sam ja ludo, strašljivo stvorenje!

(Svlači se i počinje da peva).

U Tuli kralj je bio,
iz zlatnog je pehara pio
što dragana mu je dala
kada je umirala.

Taj pehar mu draži bejaše
od sveg što imađase;

i gorke suze je lio
kad god iz njega je pio.

Kad čas mu dođe da mre
on razdeli zemlje sve;
sve nasledniku je dao,
al' pehar je zadržao.

Za vitezove svoje
tad gozbu sazvaio je
u zamku na litici morskoj,
u dvorani pradedovskoj.

Tu napi se bekrija stara
poslednjeg životnog žara,
pa sveti pehar žestoko
hitnu u more duboko.

Vide gde pada, gde tone
u tamne talase one,
pa zauvek oči sklopi, -
to poslednje beše što popi.

(Otvara orman da stavi odeću i ugleda skrinju s nakipom)

Otkud se ova lepa skrinja stvori?

Pa sigurna sam da orman zatvorih.

Baš je to čudno! Šta li je unutra?

Doneo, biće, neko ovog jutra

ko zalog, da od majke zajmi para.

Tu i ključ visi koji je otvara.

Da vidim baš! Al' šta je ovo? Bože,
ne videh tako što otkad se rodih!

Nakit! Sa kakvim i plemkinja može
o svečaniku najvećem da hodi!

Kako li meni ovaj lanac stoji?

Čija bi mogla biti ta divota?

(Kiti se i staje pred ogledalo).

Eh, da su bar oboci moji!

Kako to odmah ceo izgled menja!

Mlada stvorenja,

šta li vam vredi sva vaša lepota?

Sve je to lepo i krasno onoliko,

al' na vas glave ne osvrće niko;

žale vas kad odaju hvalu vama.
Za zlatom sve to najzad hrli,
svak zlato grli.
Teško siroticama!

ŠETALIŠTE

Faust ide gore-dole potonuo u misli. Lribližava mu se
Mefistofeles.

MEFISTOFELES:

Da ga sva prezrena ljubav! Da bi ga pakao sam!
Voleo bih da kletve još užasnije znam!

FAUST:

Šta je? Šta te to seca? Što si se namrštio?
Ovakvog lica svog veka nisam gledao!

MEFISTOFELES:

Iz ovih stopa đavolu bih se predao,
samo kad i sam đavo ne bih bio!

FAUST:

Da l' ti u glavi puče neka daska?
Đavolu liči baš da kao mahnit praska!

MEFISTOFELES:

Ta zamislite, nakit što bejah ga namenio
za Gretu - pop mi nekakav zaplenio! -
Samo što majka njena pogleda one stvarce,
oseti u dnu duše hladne žmarce:
ima ta gospa za njuškanje dar,
svoj nos u molitvenik zavlači svakog dana
i smesta namiriše kakva je svaka stvar:
ova je sveta, a ova profana.

Odmah je zato osetila jasno
da s tim nakgggom nije sve baš suviše časno.

Uzviknulaje: „Kćeri, nisu blagoslovena
dobra kad su na način neopravdan stečena!

To muti dušu, krv ispije svu.

Nego da Svetoj devi skinju tu
zaveštamo, a Božija će mati
nama na radost nebeske mane dati!"

Gretica na to pućiti se stade.

Što da se poklonjenom konju gledaju zubi,
pomisli; a bez sumnje Boga ljubi
onaj što nakit taj nam toliko lepi daje.

Tad majka pozva nekog popa;
samo što razbra šta je, ko iz topa

on, zadovoljan grdno, reče njima:
„Izvrstan naum! Tako mislim i ja.
Ko zlo pobedi, taj dobija.
Crkva odličan trbuh ima,
čitave zemlje već je progutala,
a ipak još se nije prežderala;
jedino crkva, gospo i gospođice draga,
može da svari nezakonita blaga.”

FAUST:

Pa to je opšti običaj, u stvari:
isto to čine lihvari i vladari.

MEFISTOFELES:

I onda smota kopču i lanac i prstenje
ko da su šljive il' kestenje,
reče joj taman tol'ko hvala,
ko da mu pregršt oraha je dala,
nagradu sa nebesa u božje im obeća ime -
i silno ih je okrepio time.

FAUST:

A Greta?

MEFISTOFELES:

Neki je nemir zgrabi,
samo se vrti i ne zna šta bi,
na nakit misli i noću i danju,
još više na onog ko to donese za nju.

FAUST:

Jad moje drage i mene ljuto mori.
Smesta joj novi nakit stvori!
Prvi i tako ne beše bogzna šta.

MEFISTOFELES:

Da, gospodinu sve je igračka, znam to ja!

FAUST:

Hajd, čini kako kažem, i ne popuj!
Susetke njene drži se u stopu!
Đavole, ko prebijen se ne vuci
i novi nakit brzo nek bude ti pri ruci!

MEFISTOFELES:

I hoću, gospodaru, i te kako! (Faust ode).
Ovakav ludak zaljubljen bi lako
sfučkao Sunce, Mesec i zvezde sve sa neba
samo da svoju dragu zabavi kako treba. (Ode).

SUSETKINA KUĆA

MARTA (sama):

Bog nek mog muža grehova razreši;
on prema meni zbilja silno zgreši!
Ni pet ni šest no pravo u svet jurnu,
mene u belo udovište gurnu.
A zbilja, nisam žalostila ga ja,
volela sam ga vrlo, sam Bog zna. (Plače).
Možda je čak i umro! - Kakvog jada! -
Pa da bar imam umrlicu sada!

Dolazi Margareta.

MARGARETA:

Gospođo Marto!

MARTA:

Greto, šta je? Brže!

MARGARETA:

Ah, srušiću se, noge me ne drže!
Opet pronadoh, kada otvorih orman svoj,
skrinju, od abonosa, a u njoj,
bogatijoj od prve, adidara
toliko krasnih da im nema para.

MARTA:

Ne mora za to majka da ti zna;
mogla bi opet da sve crkvi da.

MARGARETA:

Ah, pogledajte kako je sve divno!

MARTA (ukrašava je):

O, srećna li si, devojko!

MARGARETA:

Jedino,
na žaloet, ovo ni u gradu ne smem,
a ni u crkvi da ponese.

MARTA:

Samo ti češće amo k meni dođi
i ovde potajno se kiti;
pred ogledalom ovim koji se časak prođi,
da uživamo i ja i ti.
A tad će se i povod, praznik nekakav, naći
pa ćeš, malo-pomalo, s tim i pred svet izaći.
Najpre na uho biser, a zatim lanče to;
majka videti neće, il' ćemo smisliti što.

MARGARETA:

Ko li to samo obe skrinje posla?
Neće to biti čista posla! (Neko kuca).
Ah, Bože! Da to nije moja mati?

MARTA (zadižući zavesu na vratilš):

Ne, to je neki gospodin nepoznati. -
Uđite!

Pojavljuje se Mefištofeles.

MEFISTOFELES:

Moram gospe za oproštaj da molim
što upadam ovako.

(S poštovanjem uzmiče pred Margaretom).

Znate,

s gospodom Martom Švertlajn bih da zborim!

MARTA:

Ja sam to: šta mi to reći imate?

MEFISTOFELES (tiho Marti):

Sad poznajem vas, i dosta mi je to;
ne bih da smetam njeno blagorođe.

Slobodu moju ne uzmite za zlo,
a posle podne opet ću da dođem.

MARTA (glasno):

Zamisli, dete, za miloga Boga!

Gospodin smatra da si od roda visokoga.

MARGARETA:

Pa ja sam samo devojka sirota;

to je i odveć ljubazno od vas:

zaboga, meni ova ne pripada divota.

MEFISTOFELES:

Nije to samo nakit; nego stas,
pa držanje, pa ovaj pogled vaš
toliko oštar! E, radujem se baš
što ostati još mogu!

MARTA:

Recite! Drage volje. -

MEFISTOFELES:

Kamo da vesti donosim vam bolje!

Ali nećete, mislim, kazniti mene strogo:

vaš muž je mrtav i pozdravlja vas mnogo.

MARTA:

Mrtav? Moj verni muž? O, kuku, kakva vest!

Moj muž je mrtav! Lele! Gubim svest!

MARGARETA:

Ah, draga gospo, toliko ne tugujte!

MEFISTOFELES:

No, moju tužnu priču sad počujte!

MARGARETA:

Ja zato nebih htela da ikad ikog volim,

gubitak ne bih mogla da prebolim.

MEFISTOFELES:

Nijedna radost bez tuge ne biva.

MARTA:

Pričajte kako i gde umre, molim!

MEFISTOFELES:

U Padovi vam on počiva
U porti svetoga Antuna;
na posvećenom mestu tuna
on večno leden sanak sniva.

MARTA:

A da l'još štogod nosite mi?

MEFISTOFELES:

Da,
imam za vas i molbu pregolemu:
da naručite trista misa njemu!
Al' ako drugom nadate se čemu,
potpuno praznih džepova sam ja.

MARTA:

Šta? Ni prstenčić? Ni medaljon neki?
Nešto što svaki kalfa iduć kroz svet daleki
ko uspomenu na dnu vreće nosi,
i ne bi to iz ruku dao
pa sve da gladuje il' prosi?

MEFISTOFELES:

Madam, od srca mi je žao;
al' zbilja nije on svoj novac proćerdao.
Sem toga, kajao se grdno za greške sve,
i kukao još više zbog svoje sudbe zle.

MARGARETA:

Ah, zašto ljude prati nesreća ovolika!
Za njegovu ću dušu molitve mnoge čitati.

MEFISTOFELES:

Vama bi, dete moje, valjalo u brak hitati:
pa vi ste lepi kao slika.

MARGARETA:

Ah, ne! To zasad još ne može biti.

MEFISTOFELES:

Nećete l' muža, ljubavnika bar
uzmite! Božji najlepší je dar
ovako ljupko čedo zagrliti.

MARGARETA:

Običaj kod nas nije to.

MEFISTOFELES:

Običaj il' ne! Biva i tako što.

MARTA:

Pričajte!

MEFISTOFELES:

Pokraj samrtne sam mu stajao
postelje, što je jedva bolja bila
od smeća: sama slama polugnjila;

al' hrišćanski je umro, i užasno se kajao
što na rabošu ima još mnogo dela zlih.

„Ah“, viknu, „samog sebe bih ošamario
što sam toliko zanat i ženu zanemario!
More me uspomene i umreću od njih!
Kad bi mi bar oprostila dok sam živ!“ -

MARTA (Giščući):

Dobričina! Oprostila sam mu davno.

MEFISTOFELES:

„Al* - Bog to zna - od nje sam ja mnogo manje kriv.“

MARTA:

To laže! Šta! Pred smrt da laže! Baš ogavno!

MEFISTOFELES:

U ropcu on je bulaznio stravno,
ukol'ko ja to bar malo poznajem.

„Zar mogu“, reče, „zjala da prodajem? -
Ponajpre deca, a onda za njih hleba,
hleba, i sve što uz to treba,
a čak ni hudu krajiku nisam smeo
da jedem mirno kako hoću.“

MARTA:

Ta zar je tako vernost i ljubav s uma smeo,
i dirindženje i danju i noću!

MEFISTOFELES:

Ne, na to on je mislio svakodnevno.
Reko je: „Kad je s Malte lađa krenula
za ženu i za decu molio sam se revno;
a tad i nama sreća se osme'nula,
pa nam je lađa turski brod zarobila
sa blagom velikog sultana;
e, hrabrost tu je i nagradu dobila,
te i ja stekoh nmetka valjana
ko tačno odmereni deo.“

MARTA:

Šta kažete? A gde se imetak ovaj deo?

Da li ga nije negde zakopao?

MEFISTOFELES:

Odneo vetar! Ko bi to sad znao!
Njega se jedna lepa gospoj'ca prihvatila
dok je ko stranac po Napulju šetuckao;
bogzna koliko verno oko njega se svila,
te je do blaženoga svoga kraja boluckao.

MARTA:

Hulja! Da svoju decu opelješi!

Zar ni sva beda ni sav jad
ne sprečiše ga da više ne greši!

MEFISTOFELES:

E, vi'te, zato je mrtav sad.
Kad bih na vašem mestu bio,
ja bih ga godinicu propisno ožalio
za prilikom se osvrćuć nekom novom.

MARTA:

Takvog ko što mi prvi beše, ah, blagi Bože!
teško da nađem još na svetu ovom.
Ludice slađe jedva biti može.
Odveć je voleo jedino
tumaranje po belom svetu,
i tuđe žene, strano vino,
i kartanje i kocku kletu.

MEFISTOFELES:

No, no, pa to je moglo biti fino
ako je i on, sa svoje strane,
progledao kroz prste vaše mane.
Kunem se da bih i ja pod takvim pogodbama
izmenjao prstenje s vama!

MARTA:

O, gospodin se šali!

MEFISTOFELES (za sebe):

Vala,
dok je vremena; da otprašim!
Ta bi i vraga za reč zadržala. (Greti):
A kako je sa srcem vašim?

MARGARETA:

Šta hoćete tim reći?

MEFISTOFELES (za sebe):

Da nevinog stvorenja!
(Glasno): Pa, do viđenja, gospe!

MARGARETA:

Do viđenja!

MARTA:

Još samo dve-tri reči! Znae, bila bih rada
da imam napismeno kako je, gde i kada
umro moj mili i gde počiva sada.
Oduvek volim red u svemu,
a htela bih da vidim i čitulju o njemu.

MEFISTOFELES:

Pa, draga gospe, svuda za istinu priznaju
što dva svedoka ko izjavu daju;
jednog svog druga otmenog ću naći
pa ćemo skupa pred suca izaći.
Dovešću ga ovamo.

MARTA:

Ah, molim, i što pre!

MEFISTOFELES:

I mlada gospa biće tu, zar ne?

Valjan je momak to! Naputovan je silno,
a gospođice ume da čestvuje umilno.

MARGARETA:

Pred njim bih vrlo morala da se sramim.

MEFISTOFELES:

Nipošto! Ni pred carem samim!

MARTA:

U bašti mojoj, za kućom, biće zgodna
da se večeras pojave gospoda.

ULICA

Faust. Mefistofeles.

FAUST:

No, šta je? Da li će stvar jednom da krene?

MEFISTOFELES:

Ah, bravo! Sav gorite? Sve vas peče?

Brzo će Greta biti vaša. Još ovo veče
videćete je kod susedke njene.

Ta žena, Marta, kao da se rodi
za to da pezi i da svodi!

FAUST:

Odlično!

MEFISTOFELES:

Ali od nas tu se zahteva štošta.

FAUST:

Jasno, usluga mora i da košta.

MEFISTOFELES:

Da punovažno izjavimo samo
da padovansko groblje večiti počin pruža
kostima njenog pokojnoga muža.

FAUST:

Baš mudro! Treba najpre da putujemo tamo!

MEFISTOFELES:

„Sancta simlicitas! Pa nije to posredi;
svedočite, a baš vas za znanje pita neko.

FAUST:

Nemaš li štogod bolje, ništa nam plan ne vredi.

MEFISTOFELES:

O, svetitelju! Tu sam vas i čeko!

Zar bi vam ovo bio slučaj prvi
da nešto svedočite lažno?

Zar niste Boga, svet i sve što svetom vrvi,
sve što čoveku trepti u glavi i u krvi,
definisali izvanredno snažno,

drskoga čela, smelo, zaneseno?
A kad biste valjano u sebe zagledali,
morali biste priznati pošteno
da ste o svemu tome taman toliko znali
koliko i o smrti gospodin-Švertlajnovoj.

FAUST:

Sofista ti si, lažeš, sve iskrećeš.

MEFISTOFELES:

Jest, da ne gledam malo dublje u stvari ovoj.
Jer, zar već sutra najčasnije nećeš
Gretici jadnoj svu glavu zaneti,
u ljubav cele duše joj se kleti?

FAUST:

I to od srca!

MEFISTOFELES:

Lepo i krasno! Tad ćeš reći
kako ti verna ljubav večno gori,
kako te samo jedan svemoćan nagon mori -
hoće li i to tako od srca ti poteći?

FAUST:

Pusti to! Hoće! Kad tražim nazvanja
za metež uzavrelih osećanja,
kad ne nalazim ime plamsanju neizrečenom,
pa kada svima čulima krstarim,
loveći reči najviše, kroz svet,
i ovu strast, od koje sav se žarim,
beskrajnom zovem, večnom, večnom -
zar je to samo vraških laži splet?

MEFISTOFELES:

Ipak sam ja u pravu!

FAUST:

Ako to nešto vredi,
čuj i utuvi i pluća mi poštedi:
ko samo želi da pravo zadrži,
a jezik mu je i duži i brži
pa ume da lapara i da kiti,
taj će u pravu uvek biti.
Hajd, nisam više za brbljanje oran!
U pravu si, pre svega jer ja moram.

BAŠTA

Margareta, držeći Fausta pod ruku, Marta
i Mefistofeles šetaju po bašti.

MARGARETA:

Svesna sam da vi moja štedite osećanja
i spuštate se k meni, te moram da se stidim.
Putnici često po svojoj dobroti
zadovolje se malim. Lepo vidim,
čoveka vašeg iskustva i znanja
ne može zabaviti moj razgovor siroti.

FAUST:

Jedan tvoj pogled samo, reč tvoja samo jedna
više mi kaže nego sva mudrost ovog sveta.

(Ljubi joj ruku).

MARGARETA:

Ne trudite se! O, zar vam ne smeta
da ljubite je? Tako je neugledna,
sva hrapava, ogrubela i ružna!
Ah, za ime Boga,
kada se setim šta sve bejah dužna
da radim! Moja majka izvanredno je stroga.
(Prolaze).

MARTA:

Gospodin, znači, na putu je često?

MEFISTOFELES:

Ah, posao i dužnost vazda nas nekud šalje!
S tugom iz mnogih polazimo mesta,
al' šta to vredi kad moramo dalje!

MARTA:

Čovek u mlade, vetropirske dane
još može da tumara veselo na sve strane;
al' kada stisnu starost i zlo doba,
on je na niske spao grane
mora li sam teturati put groba.

MEFISTOFELES:

S užasom gledam na to iz daleka.

MARTA:

Na vreme promislite o svemu što vas čeka.
(Prolaze).

MARGARETA:

Daleko od očiju, daleko i od srca!
Istinu veli poslovice ta.
Da govorite učtivo, to znate;
al' prijatelje mnoge vi imate,
pametnije no što sam ja.

FAUST:

O, draga, veruj, to što pameću krste ljudi
često je samo kratkoumlje tašto.

MARGARETA:

Kako to?

FAUST:

Ah, ta zašto da jednostavnost, zašto
da nevinost se nikad ne probudi
da jasno spozna svoju svetu vrednost
i bude svesna sebe same!

Zašto da skrušenost i smernost,
ta najveća dva dara što ih štedra
priroda deli s ljubavlju iz nedra. -

MARGARETA:

Mislite samo dva-tri trena na me,
a ja ću preko dana uvek dovoljno moći
da mislim na vas.

FAUST:

Često ste u samoći,
zar ne?

MARGARETA:

Pa jesam; naše malo je domaćinstvo,
al' ipak stalno mora o njemu da se stara.
Sluškinju ne držimo; i tako ja detinjstvo
i mladost svu u poslu protumarah;
kuvati moram, mesti, plesti, šiti
i celog dana na nogama biti;
a majka drži do najstrožeg reda
i sve zagleda!

Nije baš da nas nemaština kolje
te se toliko steže; naprotiv, ima dosta,
od mnogih ljudi bismo mogli živeti bolje;
posle mog oca lep imetak osta,
kuća i mala bašta izvan grada.

Al' prilično je miran sad mojih dana tok;
moj brat ko vojnik služi rok,
a sestrice mi umre iznenada.

Sa njome mnogo videla sam jada;
al' ponovo bih rado podnela muku svu,
toliko mi je do tog deteta bilo stalo.

FAUST:

Ako je na te ličila bar malo,
anđeo pravi beše.

MARGARETA:

Odgajila sam nju,
i od sveg srca zavolela je mene.

Ona po smrti očevoj se rodi;
majku tad tako teška bolest zgodi
da nade sve već behu izgubljene,
i jedva najzad da se sporo poče

oporavljati. Nije moglo biti
ni pomena da doji to siročče,
pa ga se sama moradoh prihvatiti,
podizati ga na mleku i na vodi;
i tako posta moje, sasvim se sa mnom srodi.
Na ruci mojoj, na mom krilu se praćakalo,
smešilo mi se, raslo i na nožice stalo.

FAUST:

Zacelo čistu sreću iskusila si tako.

MARGARETA:

Al' često, verujte mi, nije mi bilo lako.
Noću kraj moje postelje je njena
kolevka bila; čim se pomakne, istog trena
budila sam se i ja; sad je poj,
sad je u krevet stavi svoj,
sad, kada bi se zaplakala jako,
ustaj i nosaj je i njiši svejednako,
a rano zorom uz korito stoj;
pa na pijacu trči, kuvaj, pometi stan,
i tako svaki bogovetni dan.

Ponekad to, gospodine, i dodija;
al' zato jelo prija, počinak zato prija.
(Prolaze).

MARTA:

Muka je to za jadne žene!
Mator se momak teško preobrati.

MEFISTOFELES:

Jedino neko poput vas bi mene
mogao s puta pogrešnog da vrati.

MARTA:

Recite pravo, da l' ste već našli što,
da li vam srce zaplenio ko?

MEFISTOFELES:

Stara je reč: od doma i ognjišta
i verne žene nema bolje ništa.

MARTA:

Mislim, pa zar vas nikad želje ne obužeše?

MEFISTOFELES:

Svud su me, gde god dođoh, učtivo dočekali.

MARTA:

Htedoh da kažem: nikad zar ozbiljno ne beše?

MEFISTOFELES:

Nikad ne valja da se čovek sa ženom šali.

MARTA:

Ah, vi me ne shvatate!

MEFISTOFELES:

To mi je strašno žao!

Al' da ste dobra srca -tol'ko sam razabrao!

(Prolaze).

FAUST:

I samo što u baštu kročih
poznala si me, anđelska sliko divna?

MARGARETA:

Zar ne videste? Oborila sam oči.

FAUST:

I opraštaš mi drskost? Nisi kivna
što sam onomad, kada sam te sreo
na povratku iz crkve, bio onako smeo?

MARGARETA:

Pometena sam bila mnogo,
prvi put mi se desilo to;
nikada niko nije mogo
o meni reći ružno što.

Ah, mislila sam, da ne vide on

što neprilično u držanju tvom?

Ko da mu samo za tren beše stalo

da s ovom curom provešeli se malo.

Al' priznajem: ni sama ne znam šta to
prostruja mnome k vama, šta me to zaobruča;
tek, zbilja, beh na sebe veoma ljuta zato
što na vas nisam mogla biti ljuća.

FAUST:

Premila!

MARGARETA:

Samo časak!

(Uzbere belu radu i kida laticе, jednu za drugom).

FAUST:

A šta će od tog biti?

Želiš li, možda, venac sviti?

MARGARETA:

Ne, to je samo igra.

FAUST:

Kakva?

MARGARETA:

Idite, molim!

Ismejaćete me samo.

(Otkida laticе i šapuće).

FAUST:

Šta šapćeš?

MARGARETA (poluglasno):

On me voli -

ne voli.

FAUST:

Preljupko lice nebesko!

MARGARETA (nastavlja):

Voli -

ne voli - voli. - ne voli -

(istrjavši poslednju laticu, ozarena radošću).

Voli me!

FAUST:

Jeste, dete moje!

Glas ovog cveta neka ti bude

božansko proročanstvo. Voli te!

Shvataš li šta to znači? Voli te!

(Hvata je za obe ruke).

MARGARETA:

Sva se stresam!

FAUST:

O, ne cepti! Neka ti ovaj pogled,

neka ti ovaj stisak ruke kaže

što se ne može izreći:

Sav se predati i osetiti

milinu koja mora biti večna!

Večna! - Njen kraj bi značio očajanje.

Ne, nema kraja! Nema kraja!

MARGARETA (stiska mu ruke, otrgne se i ošrči. On za šren zamišnjen, pa pođe za njom).

MARTA (dolazeći):

Spušta se noć.

MEFISTOFELES:

Jest, valja da se kreće.

MARTA:

Zamolila bih vas da ostanete još,

al' svet je ovde vrlo loš.

Baš ko da niko živi neće

da sopstvenog se posla lati, -

sve vam to vreba, svaki susedov korak prata.

Ma šta da čovek čini, ma šta da pokušava,

svet odmah počne da ga olajava.

A naših dvoje mladih?

MEFISTOFELES:

Niz stazu je uteklo

kao dva leptirića u obesnome letu.

MARTA:

On joj je sklon, po svemu bi se reklo.

MEFISTOFELES:

I ona njemu. Tako je to na svetu.

BAŠTENSKA KUĆICA

Margareta ulazi trčeći, skriva se iza vrata, i s ustima viri kroz pukotinu.

MARGARETA:

Evo ga!

FAUST (dolazi):

Ovde si se skrila!

Ah, što si vešto zametnula trag!

Al' sad si moja, vragolanko mila! (Ljubi je).

MARGARETA (grleći ga i uzvraćajući poljubac):

Mili moj! Od sveg srca si mi drag!

(Mefistofedes kuca na vrata).

FAUST (ljutišo lupajući nogom o šleJ:

Koje?

MEFISTOFELES:

Prijatelj!

FAUST: Zver!

MEFISTOFELES:

Rastanka dođe čas.

MARTA (dolazi):

Kasno je, gospodararu.

FAUST:

Zar da ne ispratim vas?

MARGARETA:

Majka bi - Zdravo pošli!

FAUST:

Zbilja se ići mora?

Ostajte zdravo!

MARTA:

Zbogom!

MARGARETA:

Do viđenja - do skora!

(Faust i Mefistofeles odlaze).

Šta sve ovakav čovek, blagi Bože,

ume da misli, šta sve zna i može!

Pred njim se samo od stida rumenim,

na sve što kaže odgovaram sa: da.

Prava sam mala neznalica ja

i ne shvatam šta nalazi u meni. (Ode).

ŠUMA I PEĆINA

FAUST (sam):

Uzvišen duše, dao si mi, dao

sve za šta moljah. Nisi mi uzalud

obratio iz plamena svoj lik.

Za kraljevstvo si meni predivnu
prirodu dao, a s njom i snagu da je
osećam i da u njoj uživam.
Dozvoljavaš mi ne samo da nju
posetim prepun hladnog divljenja
nego i da u ambis njenih grudi
zagledam ko u dušu prijatelja.
Niz živih bića provodiš kraj mene
i učiš me da braću svoju poznam
u tihom žbunu, u vazduhu i vodi.
I kada cela šuma od oluje
hućne zaškripi, kad džinovska smrča
rušeć se sobom povlači i mrvni
okolno granje, debla susedna,
te sav breg muklom jekne grmljavom
od njenog pada, - ti me bezbednoj
pečini vodiš tad, pokazuješ
mom oku mene samog, pa se mojih
sopstvenih grudi tajna i duboka
čudesa širom razotkrivaju.
A kada čisti mesec odskoči
isceliteljski preda mnom, uzlebde
sa litica i žbunja vlažnoga
prošlosti srebrn-likovi i blaže
oporu radost mog razmišljanja.
Ah, za čoveka savršenstva nema,
osećam sada. Uz milinu ovu,
koja me bogovima uznosi,
dao si meni saputnika, kojeg
sada se već ne mogu lišiti,
ma kol'ko da me bestidno i hladno
preda mnom samim on unižava
i ni u šta, tek pukim daškom reči,
prsobraća sve tvoje darove.
Revno u duši mojoj divlji oganj
za onim divnim likom podstiče.
I tako ja od požude teturam
k uživanju, a sred uživanja
ponovo čeznem sav za požudom.
MEFISTOFELES (ulazi):
Zar se ne zasitiste tim životom?
Kako vas on na duži rok veseli?
Lepo, okuša čovek jedanput, ali potom
neka se hgggro k nečem novom seli!
FAUST:
Gledaj ti svoja posla, to bi ti bilo bolje!

Zar mi povazdan moraš dosadivati?

MEFISTOFELES:

De, de! Na miru ću te pustiti drage volje;

to mi ti ne smeš ozbiljno prebacivati.

Sa tobom, brajko, kiselim osornjakom,

večnim zakeralom, ludakom,

izgubio bih zbilja malo.

Celoga dana imam grdna posla!

Do čega, pak, gospodinu je stalo,

šta, opet, ne voli nimalo,

to mu ne možeš nikad pročitati sa nosa.

FAUST:

E, sad si pravi ton pogodio!

Dosađuj mi, pa još zahvalnost traži!

MEFISTOFELES:

Kako bi, bedni zemljin sine, kaži,

bez mene život svoj provodio?

Od lupetanja mašte zapletene

zadugo sam te oslobodio;

sem toga, da ti nije bilo mene

već ne bi više svetom hodio.

Što tu da čučiš sred špilja i kamenja

ko buljina po belom danu?

Iz mahovine vlažne i kapuckavog stenja

da srkućeš, ko žaba, hranu?

Baš krasno, slatko traćenje života!

Još se po tvojoj duši doktor mota.

FAUST:

Shvataš li kakve sile nove

pruža mi život sred pustoši ove?

Čak, kad bi to naslutiti i znao,

ti si, ko đavo, već dovoljno zao

da bi mi takvu sreću dao.

MEFISTOFELES:

Da, nadzemaljsko uživanje, zacelo!

Po noći i po rosi ležati u planini,

grliti strasno zemlju i nebo celo,

smatrati, nadut, da bog si na visini,

kroz srž se zemlje slutljivo prorivati,

grudima obgrljivati svih šest dana sazdanja,

s ponosnom snagom ne znam šta sve uživati,

s ljubavnim miljem u sve se začas prelivati,

zemaljsku ljusku sa sebe zbacivati,

pa tad sav napon uzvišenog saznanja -

(praveći gest) ne smem da kažem kako – rasprskivati.

FAUST:

Sram nek te bude!

MEFISTOFELES:

A, to vam nije milo!

Imate pravo reći uljudno: sram te bilo!

Pred čednim uhom ne sme da pomene ni glasak
ono bez čeg ne mogu čedna srca ni časak.

Ukratko, ja ti ne branim: obmanjuj
sebe pokatkad, lažju se pothranjuj;
al' dugo tako izdržati nećeš.

Začas od hajke klonuće tvoj dah
i vrlo brzo sam sebe satrećeš
kada te skole ludilo i strah.

Dosta s tim! Tvoja draga sedi u svojoj kleti,
a sve joj skučeno i tmurno i čemerno.

Ne izbijaš joj iz pameti,
voli te zbilja prekomerno.

Sve je tvoj ljubavni bes isprva preplavio,
ko kad se topi sneg, pa potok zapenuši;
ti si ga njoj u srce slio,
i opet potok tvoj presuši.

Bolje bi bilo, silni velmožniče,
umesto što po gori presto gradiš,
da to šiparče, to jadniče
za ljubav njegovu nagradiš.

Njoj vreme strašno sporo teče;
s prozora gleda gde oblaka čete
nad starim gradskim zidom lete.

„Što li ptičica nisam!" tako joj pesma teče
po ceo dan, sve do u kasno veče.

Katkad je vedra, najčešće gleda žalno,
katkad od plača sva je bleđa,
pa opet smireno izgleda,
a zaljubljena je stalno.

FAUST:

Zmijo! Zmijo!

MEFISTOFELES (za sebe):

Kladim se, sad si mi dolijo!

FAUST:

Zlikovče, smesta se udalji!

Ne pominji toj lepoj ženi ime!

Požudom prema njenom premilom telu ne pali
moja već poluluda čula, ne smućuj me njime!

MEFISTOFELES:

Pa ne znam šta bi hteo? Njoj se čini
da si ti pobego od nje,
a upola i jesi zbilja.

FAUST:

Ne,

njoj sam ja blizak i kad sam u daljini,
zaboraviti nikad je ne mogu,
izgubiti ne mogu; zavidim čak i Bogu
kada se setim da možda ovog trena
njezine usne dotiču mu telo.

MEFISTOFELES:

Odlično, prijatelju! Zbog dva njena
blizanca ona, zbog laneta dva
što im je paša ljiljan-polje belo,
zavidan često bejah ja.

FAUST:

Svodniče, beži!

MEFISTOFELES:

Grдите, baš krasno!

Ja na to moram da se smejem glasno.
Bog, koji momka i devojku sazda,
uoči smesta da za njega sada
plemenitijeg posla nema
no što je taj da njima vazda
pogodnu priliku priprema.

Ta hajte, nuto silnog jada!

Očekuje vas draganina soba,
ne, valjda, smrt i tama groba!

FAUST:

Šta mi nebeska radost u njenom naručju znači?

Daj da se uz nju ogrejem i ozračim!

Zar večito ne osećam njen jad?

Zar nisam ja begunac i bezdomnik,
nečovek što je ne znajuć šta je naumio
od stene k steni kao vodopad
u besnom nespokojstvu šumio,
jedino žudan ponora ogromnih?

A tu postrance ona, s detinjskom
dušom, sa duhom još nerascvetanim,
u kolibici na pristranku planinskom,
i sav njen rad, svi njeni dani
u tome malom svetu bili su sadržani.

A ja, stvorenje bogomrsko,
nisam na tome samo stao
što sam sve stenje počupao
i u prašinu ga smrsko!

Nju samu, mir njen razorio sam ja, -
tebi je, pakle, trebala žrtva ta!

Đavole, ti pomози da vreme straha skratim!

Što mora biti, nek se odmah sluči!
Nek se sudbina njena na mene sunovrati
i ona sa mnom u ambis nek se sruči!
MEFISTOFELES:
O, kakav opet žar i ključanje i vrenje!
Budalo, idi i utehu joj daj!
Kad takva ćupa ne vidi rešenje,
pomisli odmah da je svemu kraj.
Nek žive oni što se hrabro drže!
Pa ti si se već lepo počeo ođavoljavati.
Na svetu ništa bljutavije ni mrže
nego kad đavo počne očajavati.

GRETICINA SOBA

Gretica, za motovilom, sama.

GRETICA:
Bolna sam srca,
bez mira i sna,
nikad ih više
ne stekoh ja.
Kad nije on sa mnom,
u grobu sam tamnom,
ceo mi svet
gorči ko jed.
Bednu mi glavu
smutio jad,
u srću se duša
rasprsla sad.
Bolna sam srca,
bez mira i sna,
nikad ih više
ne stekohja.
Sve njega gledam,
sve njega snim,
iz kuće samo
idem za njim.
Uzvišen korak,
plemenit stas,
taj osmeh, ta sila
u oku, taj glas,
pa njegovih reči
čaroban dah,
i stisak ruke,

i poljubac, ah!
Bolna sam srca,
bez mira i sna,
nikad ih više
ne stekohja.
Za njim mi grudi
sažiže žar;
ah, da ga malo
zadržim bar,
pa da ga ljubim
u naručju svom,
da sva iščilim
u poljupcu tom!

MARTINA BAŠTA

Margareta. Faust.

MARGARETA:

Obećaj, Henriče!

FAUST:

Sve što budem mogo!

MARGARETA:

Kako sa tvojim verovanjem stoji?

Ti si u srcu predobar, al' se bojim

da ne mariš za religiju mnogo.

FAUST:

Nemoj to, dete, pominjati!

Osećaš, valjda, da sam tebi sklon;

za one koje volim rado ću život dati,

a nikome ne želim otimati

veru i crkvu koju štuje on.

MARGARETA:

To nije kako valja, čovek to

i verovati mora.

FAUST:

Mora?

MARGARETA:

O,

da su mi reči bar malo uticajne!

Pa ti ni svete ne poštuješ tajne.

FAUST:

Poštujem.

MARGARETA:

Al' bez žara. Niti na ispovesti

niti na službi božjoj čovek te neće sresti.

Veruješ li u Boga?

FAUST:

Draga, ko reći sme:

Ja verujem u Boga?

Upitaj sveštenike, pitaj mudraca koga:
svi odgovori njihini ko da ismevaju toga
što pita.

MARGARETA:

Dakle, ne veruješ, ne?

FAUST:

O, milolika moja, nemoj te
reći pogrešno shvatiti!

Ko će se toga latiti
da ga nazove? Ko će mu ime odrediti?

I ko sme ispovediti:

Ja verujem u njega?

Ko će se osećanjem zaluditi
pa se usuditi

da kaže: Ja u njega ne verujem?

Zar Sveobujmitelj,

zar Sveodržatelj

ne obuhvata i ne održava

tebe i mene i sebe sama?

Zar se nebeski svod ne diže gore?

Nije li, ovde dole, Zemlja čvrsta?

I zar se ne dižu večite zvezde
milosno motreći nas?

Zar te ja ne gledam, oči u oči,

i zar ti sve ne navire

u glavu i u srce

talasajuć se večnom tajnom

nevidljivo vidljivo kraj tebe?

Ispuni srce tim, nek se preliiva,

pa kad te celu prožme sreća živa,

nazovi ovo kako hoćeš,

zovi to: sreća: Srce! Ljubav! Bog!

Ja nemam za to imena!

Osećanje je svs;

ime je šum i dim

što omagljuje nebesko žarenje čisto.

MARGARETA:

Lepo i krasno ovo sve je;

i župnik kaže skoro isto,

iako ne baš rečima tim.

FAUST:

Sva srca koja sunce greje

govore ovo podjednako,
na svom jeziku svako;
pa što i ja na svom
govorio to isto ne bih?

MARGARETA:

Kada te slušam, još zvuči kako-tako,
al' još je mnogo lošega u tom;
nedostaje hrišćanstva tebi.

FAUST:

Premilo dete!

MARGARETA:

Odavno već mi je žao
što si onakvo društvo odabrao.

FAUST:

Kako to?

MARGARETA:

Meni se u dnu duše gadi
od onoga čoveka što te prati;
otkako pamtim, meni nije niko
srce ozledio toliko
kao taj čovek neprijatni.

FAUST:

Ne boj se njega, anđele moj zlatni!

MARGARETA:

Kad je on tu, uzavri krv mi sva.
Inače lepo mislim o svakome čoveku;
ali, koliko čeznem da tebe gledam ja,
toliko pred njim osećam grozu neku
i smatram ga za hulju, za varalicu zlog!
Ako ga krivo bedim, nek oprosti mi Bog!

FAUST:

Mora i takvih čudaka da ima.

MARGARETA:

Možda; al' ne bih izdržala s njima.
Samo što preko praga kroči,
podrugljivo rogači oči,
a uz to i gnev iz njih seva;
odmah se vidi da saučešća nema;
na čelu njemu napisano stoji
da nikoga i ništa ne voli što postoji.
U tvom naručju kakva je divota,
sloboda, predana toplota,
a pred njim dušu nešto stegne mi iznenada.

FAUST:

Anđele prepun slutnje!

MARGARETA:

To me svlada
toliko da mi se čak čini,
čim se on nađe negde u blizini,
da sam prestala da te volim!
Sem toga, kad je tu, ne mogu da se molim,
i to mi srce razjeda i tre;
i ti to osećaš, zar ne?

FAUST:

Ne podnosiš ga, jednom rečju!

MARGARETA:

Moram sad poći.

FAUST:

O, zar nikad neću
provesti miran tren uz grudi tvoje,
da nam se duše, da nam se srca spoje?

MARGARETA:

Ah, bar da spavam sama!
Rado bih, kada padne tama,
odšipila ti vrata, da uđeš u naš dom;
al' moja majka spava lakim snom,
pa da zateče počem nas,
ja bih umrla, mislim, onaj čas.

FAUST:

Anđele, za to ima leka!
Samo tri kapi iz bočice ove,
ako ih pred noć uspeš u njenu čašu mleka,
uljuškaće je u duboke snove.

MARGARETA:

Za tebe, mili, učinila sve bih!
Al' nadam se da ovo neće škoditi njoj!

FAUST:

Zar bih inače smeo da to predložim tebi?

MARGARETA:

Pogledaš li me samo, dobri moj,
nešto me goni, ne umem reći šta,
da ti po volji činim, sva presrećna zbog toga,
Toliko već učinih za te ja
da skoro ničeg više i nema što bih mogla.
(Ode).

(Pojavljuje se Mefistofeles).

MEFISTOFELES:

Ode l' majmunče?

FAUST:

Opet si špijunirao?

MEFISTOFELES:

Razgovor ceo slatko sam razabirao:

ispit je gos'in doktor polagao iz vere;
i to će njemu, nadam se, i prijati.
Cure su prosto crkle žudeći preko mere
da za svakoga znaju
da l' je pobožno skrušen po starom običaju;
jer misle: ko tu mora rep povijati,
povijaće ga i pred nama na kraju.

FAUST:

Zar možeš ti, čudovišniče, shvatiti
kako li ovo verno biće divno,
prepuno vere, koja njoj jedino
blaženstvo pruža, svetački mora patiti
kad pomisli da najdraži je njen
šgubljen, da je pakla plen?

MEFISTOFELES:

Natčulno-čulno zacopani brate,
na svoj prst tebe devojčurak mota.

FAUST:

Nakazo-rugalice od đubreta i vatre!

MEFISTOFELES:

A lica čita da je to divota!
Šta joj to dušu potresa i muti
u društvu mom, ne ume reći pravo,
ali pod ovom mojom maskom sluti
smisao skriven, tajnu neku sriče;
oseća da sam genije, dabome,
a možda čak i sami đavo.

No, a večeras -?

FAUST:

Šta te se to tiče?

MEFISTOFELES:

Pa i ja uživam u tome!

KRAJ ČESME

Gretica i Liza s krčazima

LIZA:

O Varvari ti nisi zar
čula nireči?

GRETICA:

Ne. Ja retko viđam svet.

LIZA:

Čuh danas od Sibile - nesumnjiva je stvar!
Izgubila je najzad cvet
i đavo ju je uzeo pod svoje.

Tako je to kad dižeš nos do neba!

GRETICA:

Kako to?

LIZA:

Mani, bazdi! A tako joj i treba:
kad jede i kad gtije, ona sad hrani dvoje.

GRETICA:

Ah!

LIZA:

Što je snađe, to je i zaslužila.
Otkad se već sa momkom onim družila!
Vazda su nekud zajedno hodali,
u sela i na igranke se vodali!
Smatrala sebe bogzna kol'ko finom,
a on je častio kolačima i vinom;
uobrazila da je silna lepota,
a nimalo obzira nije imala
niti je znala šta je sramota
no je sve poklone njegove primala.
To ti se štipkalo i cmakalo u slast;
i sad, dabome, ode čast!

GRETICA:

Jadnica!

LIZA:

Još i žališ tu loću!
Dok smo mi druge prele kraj banka
i majke nas nisu puštale noću,
ona je bila uz svog macanka;
na klupici i u mračnom tremu
vreme im letelo u trenu.
E, sada neka spusti to malo svoga nosa
i pokoru nek primi u košulji i bosa!

GRETICA:

On će je sigurno uzeti za ženu.

LIZA:

Baš bi lud bio! Za momka okretnoga
ima i druge oduške; sem toga,
već je iklisnuo.

GRETICA:

Pato je ružno!

LIZA:

Upeca li ga, provešće se tužno.
Momci će njezin venac rastrgnuti,
a mi ćemo joj slamu pred vratnice posuti. (Ode).

GRETICA (polazeći kući):

Kako sam samo jezik drešila
pre, kad bi neka devojka zgrešila!
Kako za porugu tuđem grehu
sve reči mi nedovoljne behu!

Kako sam crn greh ocrnjivala
i u crnjenju preterivala,
i krstpla se i važno pućila,
a sad se i sama grehu izručila!
Al' - sve što na to me prinudilo,
ah, Bože, bilo je dobro i milo!

GRADSKI BEDEM

U udubljenju u zidu kip Bogorodice predstavljene kao Maleg
Aologož, pred kipom vaze s cvećem.

GRETICA (stavlja sveže cveće u vaze):

Božanska mati,
ti koja iskusi kako se pati,
s milošću gledaj put jada mog!
Ti, srca prostreljena,
slomljena, ucveljena,
gledaš raspetog sina svog.
Jaučeš zbog svog sina
i gledaš put visina
da te očinski usliši Bog.
Ko sluti
bol što me smuti,
od koga krv mi ljuto vri?
Šta moje srce sneveseli,
i zašto drhti, i šta želi
to samo ti znaš, samo ti!
Ujutro i u večer
duša me peče, peče,
grudi mi para mač!
Srce se moje slama!
Ah, tek što ostanem sama
briznem u plač, u plač.
Saksije na svom prozoru
orosih suzama, ah,
kada ti ovo cveće
u rano jutro brah.
Kad mi u osvit dana
u sobu sunce sja,
čemerom obrvana
na postelji sedim ja.
Pomozi! Sramoti i smrti me ne daj!
Božanska mati,
ti koja iskusi kako se pati,
milostivo na bedu moju gledaj!

NOĆ. ULICA PRED GRETIČINIM VRATIMA

VALENTIN (vojnik, Gretičš brat):

Kada sam pre s društvom pio,
mnogi hvalisavac tu je bio,
i gomila veselih momaka
bučno je slavila cvet devojaka
zalivajući vinom tu hvalu -
a ja sam, s laktom na astalu,
u bezbednome sedeći miru
slušao razmetanja na piru;
pogladio bih s osmehom bradu,
uzeo punu čašu vina
i reko: Svi za svoje znadu!
No da l' u carstvu jedna jedina
naliči mojoj sestrici Greti,
može li joj vode prineti?
Tad bi se zveket čaša zaorio,
mnogi bi viknuli: Pravo je zborio,
ona je dika celog svog roda!
A hvališe ko da bi polila voda.
A sad! -da čovek čupa kose,
da prosto izade iz kože! -
gteckajući zlobno i vrteći nosom
svaka me hulja vredati može!
Kao loš dužnik moram da stojim,
na svaku reč slučajnu da se znojim!
Pa makar prebio svu tu bagažu
opet im ne smem reći da lažu.
Ko se to amo šunja i krade?
Biće ih dvojica, tako mi brade!
Ako je on to, ja ću ga ščepati
za gušu, smesta mora krepati!
(Faust. Mefistofeles).

FAUST:

Kako kroz prozor sakristije one
plaminja večnopkandioca sjaj,
pa trnući po rubovima tone
u mrak što guta svaki njegov kraj!
Ovakva tmina mojom dušom vlada.

MEFISTOFELES:

A ja sam pohotan ko neka mačka mlada
što uz požarne lestvice se šunja

i mota oko zidova i žbunja.
Zaista orno priliku motruckam
da se projarcam malo i malo prokraduckam.
To mi već celo telo podrhtava
od divne Valpurgine noći
što preksutra će opet doći;
tu barem svako zna zašto ne spava.

FAUST:

A da l' će dotle blago izroniti
što onde videh ga gde sja?

MEFISTOFELES:

Uskoro ću ti sreću pokloniti
da ono ćupče izvučeš iz tla.
Onomad tamo virnuh iz čista mira,
puno je prekrasnih talira.

FAUST:

A nakit? Malen prsten bar
da njim ukrasim svoju dragu vernu?

MEFISTOFELES:

Jest, vvddeh onde neku stvar,
na nisku naliči bisernu.

FAUST:

E, tako valja! Uvek mi je krivo
kad odem njoj, a nisam je darivo.

MEFISTOFELES:

Ne treba zato da vas boli glava
što uživete u nečem zabadava.
A sad, dok nebo zvezdama se zlati,
počujte jedno pravo remek-delo:
moralna pesma ta će, tvrdim smelo,
još jače glavu da joj obrlati.

(Peva uz gitaru).

Šta li to radi Kata
kraj draganovih vrata
u sami osvit ran?

Ko devica sad kreće,
al' ko devica neće,
bogme, iziće van!

U pamet, jadne lude!

Kada se ono zbude,
uzalud veće sve.

Tim lopužama, znajte,
samo sa burmom dajte
što traže, a ne pre.

VALENTIN (prššzi):

Kog mamiš ovde? Grom i pako!

Sevaj, prokleti opsenaru!
Do vruga najpre tu gitaru!
Za njom pevača isto tako!
MEFISTOFELES:
Ode gitara! Nema od nje ništa.
VALENTaN:
A sada da vam rascopam čelišta!
MEFISTOFELES (FaustuJ:
Doktore, sad ne uzmiči! Hodi!
Drži se mene, da ruku ti vodim.
Napolje s mačem! Čvrsto bodi!
Ja ću odbijati udarce sve!
VALENTIN:
De, odbij ovaj!
MEFISTOFELES:
Što da ne?
VALENTIN:
I ovaj!
MEFISTOFELES:
Svakako! Odgovori!
VALENTaN:
Ovo je ko da se đavo bori!
Šta je to? Već mi je ruka sva kruta.
MBFISTOFELES (Fausšu):
Sad!
VALENTIN (iada):
Jao!
MEFISTOFELES:
Sklonismo cipova s puta!
A sada čistac! Sad kvdajmo:
evo već nastaje vika luda.
S policijom se snalazim sjajno,
al' teško s pretnjom božjeg suda.
MARTA (na prozoru):
U pomoć!
GRETICA (na prozoru):
Sveću!
MARTA (kao gore):
Tuku se, psuju
i mačevima zamahuju.
NAROD:
Evo, već jedan mrtav pao!
MARTA (izlazeći);
Gde su one ubice sad?
GRETICA (izlazeći):
Ko leži ovde?

NAROD:

Tvoj brat.

GRETICA:

Jao!

O, Svemogući! Kakav jad!

VALENTIN:

Umnrem! Kratka reč, al' pre
no se i kaže, čovek mre.

Žene, što lelečete vi?

Hodite, počujte me svi!

(Svi staju oko njega).

Gretice, vidiš, mlada ti si,
pa ni pametna mnogo nisi,
zabrljala si dosta.

U poverenju ću ti reći:

sad stazom bluda dalje kreći,
kad jednom već drolja posta.

GRETICA:

O, brate! Bože! Zašto sve to?

VALENTIN:

Ne prljaj Božje ime sveto!

Na žalost, zbi se što se zbi,
a biće kako mora biti.

S jednim započe krišom ti,
za njim će drugi pohrliti,
a kad s njih deset legneš tako,
imaće te u gradu svako.

Kad se sramota rodi, počnu
brižno od sveta da je kriju,
navlače joj koprenu noćnu
preko glave i ušiju;
štaviše, želi je zatrti svak.

Al' kad poraste i ojača,
gologlava i danju korača,
mada je tad i grđa čak.

Što joj ružnije lice biva,
to se manje od svetlosti skriva.

Zaista vidim, idu dani
kad će se građani valjani
od tebe sklanjati, javne žene,
ko od lešine okužene.

Klonuće ti srce u grudima
kad staneš oči u oči s ljudima!

Nećeš nositi nakit od zlata
ni nabranu čipku oko vrata!

Na igranci nećeš svilom šuštati,

u crkvi te neće pred oltar puštati!
U mračan kut ćeš prognana biti,
međ bogalje se i prosjake skriti,
pa ako ti posle i oprosti Bog,
prokleta bićeš za veka svog!

MARTA:

Bolje od Boga milost prosite!
Huljenjem njemu ne prkosite!

VALENTIN:

Ah, motko suva, pezo drska,
da mi je da ti kosti smrskam!
Tad bi me, nadam se, Gospod razrešio
svega što sam ikada zgrešio.

GRETICA:

Brate! Kakva paklena muka!

VALENTIN:

Kažem ti, ne plači niti kukaj.
Najgore si mi srce posekla
time što si se časti odrekla.
Sad krećem, svladan smrtnim snom,
ko čestit vojnik Bogu svom. (Umire).

KATEDRALA

Služba božja, orgulje i pojanje, Gretica među gomilom
troda. Zao duh iza Gretice.

ZAO DUH:

Koliko si se osećala drukčije,
"Gretice, dok si ovde još nevina
oltaru prilazila,
dok si iz knjižice pohabane
molitve tepala,
srca upola obuzetog
igrama dečjim, upola Bogom!
Gretice!
Gde ti je glava?
U tvome srcu
kojeg li zločina?
Moliš li se za dušu svoje majke,
koja se tvojom krivicom u snu prenela
do dugog, dugog mučenja?
Čija je krv na tvome pragu?
- A pod srcem tvojim
zar se već ne budi i ne bubri
nov život, strašeci tebe i sebe

prisustvom punim strepnje?

GRETICA:

Jao! Jao!

Kad bih se mogla otresti misli
što su me skolile
sa svih strana!

HOR:

Dies irae, dies illa
solvet saeculum in favilla.
(Orgulje).

ZAODUH:

Jarost te obuzima!
Truba se razleže!
Grobovi podrhtavaju!
I tvoje srce,
iz mira praha i pepela
vaskrslo
u muke ognjene,
budi se i drhti!

GRETICA:

Što nisam daleko odavde!
Kao da mi orgulja zvuk
preseca dah,
a pesma mi kida
najdublji kutak srca.

HOR:

Judex ergo cum sedebit
nil inultum remanebit.

GRETICA:

Ugušiću se!
Stubovi me
bputavaju!
Svod me
pritiska! - Vazduha!

ZAO DUH:

Sakrij se! Greh i sramota
ne ostaju skriveni.
Vazduha? Svetlosti?
Teško tebi!

HOR:

Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus?
Cum vix justus sit securus?

ZAO DUH:

Preobraženici odvrćaju
lice od tebe.

Čista se bića groze
da ruke ti pruže!

Jao tebi!

HOR:

Quid sum miser tunc dicturus?

GRETICA:

Susetko! Bočicu! - (Obeznani se).

VALPURGINA NOĆ

U planini Harc. Predeo između Širkea i Elenda. Faust.
Mefistofeles.

MEFISTOFELES:

Ne želiš metlu zar? A ja bih bio
srećan da jarac ponese me jak.

Taj mi je dugi put već dojadio.

FAUST:

Dokle sam god na nogama još čio
dovoljan mi je ovaj čvornovak.

Čemu da skратиš put preko planina? -

Bluditi lavirintima bogaza,

zatim se peti do onih visina

s kojih se ruši slap srebrnog mlaza,

to je tek slast i čar ovakvih staza!

Žilama breza dah proleća lepi

već struji, već i smrča njega zna;

pa zar i naša tela on ne krepi?

MEFISTOFELES:

To ti baš ništa ne osećam ja!

Kroz moje telo zima gmiže,

hteo bih sneg i mraz na svome putu.

Gle što se tužno krnjav mesec diže

i lije poznu svetlost rujno-žutu

i obasjava loše, te noga neprestance

ili o drvo udara il' kamen!

Dozvoli, neki lutajući plamen

pozvaću! Eno jednoga postrance,

veselo gori. Hej, prijaško, stoj!

De, budi dobar, primakni se nama!

Što da uzalud gšamsaš kao slama?

Prisvetli nam uz breg po stazi toj!

SVETLOST LUTALICA:

Iz poštovanja uspeću, bar se nadam,

da svoju laku prirodu savladam;
inače uvek let ševrda naš.

MEFISTOFELES:

Ta nemoj! To podražavate baš
ono što ljudi čine mahom!
Hajd, kreći pravo, naređuje ti đavo!
Ili ću jednim ugasiti dahom
to tvoje biće treperavo!

SVETLOST LUTALICA:

Vidim ja da ste vi gazda u kući
i slušaću vas ne ropćući.
Al' pazite! Planinski svaki kut
danas je pun čarolija razne vrste,
i želite li plamen lutajući
da vam pokazuje kroz ludi metež put,
morate malo gledati kroz prste.

FAUST, MEFISTOFELES i SVETLOST LUTALICA

pevaju naizmenično:

U snoliko-volšebnički
predeo nas put naš vrže.
Svetlaj obraz predvodnički,
te da minemo što brže
kroz prostranstva ova pusta!
Pogle kako šuma gusta
kraj nas leti, grane trče,
krš se klanja, sve se menja,
a dugačke njuške stenja
hrču, cvile, sve se grče!
Preko trave i kamenja
potočići sa svih strana!
Je l' to žubor? Pisma grana?
Da l' ljubavni žal se roni,
ječe rajski časi oni?
Naša nada, ljubav prava!
I u susret odjek zvoni
Ko predanja davnih dana.
Hu-hu! Sve su bliže zvuci, -
to su vivci, kreje, ćuci;
pa zar niko još ne spava?
Šta se šunja kroz sred žbunja?
Daždenvjaci-šarenjaci!
A korenje kao zmije
plazi peskom, liticama,
preteć foznim viticama
da nam telo obavije;
iz čvorova živa lužja

hobotničke pipke pruža
ka putniku. I bezbrojni
miševi se raznobojni
iz močvara i čečvara
i pustara jatom jate!
Roj varnica tminu para -
svici to oko nas lete
i zbijene njine čete
zbunjuju nas dok nas prate.

Ali sad mi reci: da li
još idemo il' smo stali?
Ko da u krug sve se kreće,
brda, stenje i drveće
što krevelje strašna lica,
dok svetlosti lutalica
sve nas gušći roj obleće.

MEFISTOFELES:

Čvrsto se mog skuta drži!
Tu je jedan vrh prastari, -
gledaj, sve se jarom prži,
Mamon se u steni žari.

FAUST:

Osvgggna mutna svetlost tinja,
neobično niz dolje sja!
Pa stiže čak da zaplaminja
kroz grotlo ambisa do dna.
Tu pramen dima, tu sva sila,
tu sija žar kroz maglen mrak,
pa se ko nežna vuče žila,
pa kulja kao izvor jak.
U tisuć ogranaka plamnih
vijuga doljom njegov put,
da u pramičak se osami
došav u ovaj stešnjen kut.
Ko zlatan pesak, u blizini
vrcaju iskre pleneć vid.
Al' gle! po celoj površini
pali se ona silna hrvd!

MEFISTOFELES:

Gospodar Mamon sjajno osvetljava
svoj zamak radi ove svečanosti!
Što si to vido, baš je sreća prava;
osećam da već stižu besni gosti.

FAUST:

Kakav se strašan vihor sruči s neba!
S kakvom me silom po potiljku bije!

MEFISTOFELES:

Drži se starog planinskoga rebra,
šti će da te svali u grob te provalije.
Od magle noć se sabija.
Čuj kako šuma zavija!
Sove u strahu poleću.
Naprsli, već se iskreću
stubovi zelenih zdanja.
Ječanje, lomljenje grana!
Debala tutanj ko grdan slap!
Korenja škriput i zjap!
U strašnom spletu i tmuši
sve jedno na drugo se ruši
i jaruge puni, što huje
odpiske ijeke oluje.
Čuješ li glasove u visini?
U daljini, u blizini?
Niz celu planinu besna
tutnji čarobnjačka pesma!
VEŠTICE U HORU:

Veštice idu na Broken i kliču,
žuti se strnjika, usevi niču.
Gomile vrve sa svih strana
k prestolu gospodar-Urijana.
Hajd preko stenja, preko korenja!
Veštica prdi, jarac smrdi.

JEDAN GLAS:

Eno matore Baubo naše!
Gle kako sama na krmači jaše!

HOR:

Čast onom ko je dostojan nje!
Nek gospa Baubo vodi nas sve!
Valjana krmača, mati na njoj,
za njima će poći sav veštičji roj.

JEDAN GLAS:

Jesi li s Ilzenštajna dopirila?

DRUGI GLAS:

Da! Uz put sam sovi u gnezdo zavirila.
Ala je očurde iskrlejštila!

JEDAN GLAS:

Hajd u pakao! Prava si beštija!
Kud si najednom tako pojurila?

DRUGI GLAS:

Pogledaj rane! Svu me ogulila!

VEŠTICE U HORU:

Širok je put, daleka meta;

čemu ta tiska i pometnja?

Metle nas grebu, vile ubadaju,
deca se guše, majke stradaju.

VEŠCI, POLOVINA HORA:

Naša se vrsta ko puž povlači,
žene daleko pred nama grabe.
Jer kad se ide u dom Zlog Dabe
žena po hiljadu hvati prednjači.

DRUGA POLOVINA:

Mi to ne uzimamo strogo:
žena za hiljadu hvati je bliže;
ali, ma kako žurila mnogo,
muškaracjednim je skokom stiže.

GLAS (odozgo):

Hajdete i vi iz gorskoga oka!

GLASOVI (odozdo):

Mi bismo rado do vrha visoka.
Peremo, sve nas izbelila voda,
al' ostajemo večno bez ploda.

OBA HORA:

Vetar utihnuo, zvezda drhturi,
turobni mesec se radv krije.
Čarobni hor naš huči i juri,
tisuću varnica kroz noć lije.

GLAS (odozdo):

Stojte! Stojte!

GLAS (odozgo):

Ko zove iz stene rascepljene?

GLAS (odozdo):

Povedite i mene! Povedite i mene!

Toliko hitati nemojte!

Već trista leta penjem se jednako,
ali do vrha ne stižem nikako.

A tako želim da sam usred svojte.

OBA HORA:

Metle nas nose sve u kas,
vile i jarci nose nas;
ko danas ne zna šta je let,
propao je za ovaj svet.

POLUVEŠTICA (odozdo):

Otkad već cupkam i cupkam za njima,
a gle koliko do njih još ima!

Kod kuće nikako da se skrasim,
ali ni ovde žed da ugasim.

HOR VEŠTICA:

Mast krepi veštičiji rod,

krpa je jedro, načve brod;
ko danas s nama ne poleće,
nikad doveka leteti neće.

OBA HORA:

Kad vrh se javi na puškomet,
ka zemlji upravite let,
na pustaru, dokle oko seže,
veštičje jato nek poleže! (Sleću).

MEFISTOFELES:

Al' se to gura, hrli i klopara!
Što šišti, kruži, leti i lapara!
Što blista, vrca, smrdi, prži!
Veštičje biće vidiš sad u srži!
Razdvojiće nas! Čvrsto me se drži!
Gde si?

FAUST (u daljini):

Evo me!

MEFISTOFELES:

Šta? Čak tamo? E, badava,
upotrebiti moram gazdinska svoja prava.
Mesta za sinjor-Dabu! Hajde, sklanjaj ee, stoko!
Doktore, uhvati me! A sada, jednim skokom,
da klisnemo iz ove gungule nečuvene;
to ti je ludnica prava, veruj, čak i za mene.
Onde po strani nešto posebnim sjajem sja,
nešto me vuče tamo međ žbunove zelene.
Hajde, zavucimo se onamo ti i ja!

FAUST:

O, duše protivrečja! No, dela! Samo vodi;
tebi se, kanda, vrlo visprena misao rodi:
na Broken o Valpurgin praznik idemo noću,
da se tu drage volje skrijemo u samoću!

MEFISTOFELES:

Pogledni samo kakav šaren plam!
Tu ti se jedan klub okuplja čio.
U malom društvu nisi sam.

FAUST:

Gore na vrhu radije bih bio!
Već vidim vatre, dim se kovitla preko gora.
Tu oko Cara Zla se gomila silna sleže;
tu mnoga zagonetka razrešiti se mora.

MEFISTOFELES:

Ali i mnoga nova u čvor će da se veže.
Pusti veliki svet nek samo huči,
a mi ćemo se ovde u tihi kut zavući.
Čoveku, znaš već, navika je stara

da u velikom svetu male svetove stvara.
Evo nas među golim veštičicama mladim,
i starim što se mudro kriju pod haljinama.
Ljubazno samo, molim, mene radi:
malen će biti trud, a silan provod nama.
Ko da odnekud čujem svirku neku!
Prokleta škripa! Valja navići na tu dreku.
No, hajde! Hajde! To nužno mora biti;
prvi ću pričiti, pa te predstaviti
i ponovo ti naći neku drugu.
Šta veliš, brajko? Ogroman prostor je taj.
Pogledaj samo! Jedva da vidiš kraj.
Stotnu vatri ima u tom krugu;
sve ti to igra, časka, svi piju, ljubav vode;
e, reci, ima l' negde lepše zgone?

FAUST:

Kog ćeš da izigravaš, reci pravo:
hoćeš li biti čarobnjak il' đavo?

MEFISTOFEJŠS:

Doduše, ja sam sviko inkognito da idem,
al' treba da na praznik i odličja se vvde.
Ordenom podvezice ja nisam odlikovan,
al' red je Konjske noge ovde veoma štovan.
Vidiš li onog puža što nam se približava?
Licem što svuda opipava
on već donekle njuši ko li ja mogu biti.
Baš i da hoću, ovde ne bih se mogo skriti.
Hajde sad! Prođimo se od vatre pa do vatre;
navodadžija ja sam, a ti si prosac, brate.
(Nekolicini koji sede oko ugljevlja što se gasi):
Gospodo stara, zašto sedite ovde s kraja?
Bolje bi bilo da ste onde gde vlada graja,
sred omladine bučne, u opštoj huci i lomu;
ta svako sam je često i u domu.

GENERAL:

Možeš još tol'ko za narod raditi,
ne misli da će te on nagraditi!
Jer kod naroda, ko i kod žena,
mladosti daje se najveća cena.

MAGISTAR:

Sve je valjano prošlo, ostala samo zla,
zato je meni stari život mio;
doista, kad mi besmo sve i svja,
to pravi zlatni vek je bio.

SKOROJEVIĆ:

Ne besmo ni mi glupi, to niko reći neće,

mada radismo često ono što nismo smeli;
al' sada sve se tumbe preokreće,
i baš kad sve to trajno zadržati smo hteli.

AUTOR:

Ima l' uopšte danas nekoga ko bi se mašio
umerenoga spisa, umne i poučne priče?
A što se našeg dičnog mladogahveta tiče,
on još nikada nije ovako mudrijašio.

MEFISTOFELES (koji odjednom izgleda veoma star):

-Osećam da su ljudi za sudnji dan već zreli,
jer na veštičji breg smo poslednji put se peli,
i pošto mutljag iz naše bačve teče,
to je II celom svetu došlo poslednje večje.

VEŠTICA STARINARKA:

Ne prolazite, gospodo draga!

Ne propuštajte priliku ovu!

Gledajte robu! Kakva blaga!

Kakve vas retkosti tu zovu!

A ipak ničeg nema u ovome dućanu -
bez premca na svem svetu belom -
što nije nekad u nekome danu
naškodilo čoveku il' ljudskom rodu celom.
Tu nema kame s koje krv nekad nije tekla,
ni kupe koja otrovom što jede
potpuno zdrava tela nije pekla,
ni nakita što ljupke devojke ne zavede,
ni mača koji nije reč prekršio grubo,
il' protivnika svoga u leđa mučki ubo.

MEFISTOFELES:

Rodako, slabo shvataš doba.

Što bi, to bi! Što prođe, prođe!

Nama je potrebna nova roba!

Samo novika ima prođe.

FAUST

Skoro da m sam pobrljavim.

Ovo je, vala, vašar pravn!

MEFISTOFELES:

Naviše teži ovaj metež buran:
misliš da guraš, a sam bivaš guran.

FAUST:

A ko je ona što onamo hita?

MEFISTOFELES:

Pogledaj dobro! To ti je Lilita.

FAUST:

Ko je to?

MEFISTOFELES:

Prva Adamova žena.

Čuvaj se! Lepa kosa, to je njen
jedinствен ukras, po kom je čuvena.
Kad njom mladića splete, ne pušta lako plen.

FAUST:

Tu sedi jedna mlada, jedna stara;
nadipale se, pa im se odmara!

MEFISTOFELES:

Ne, danas niko ne može da se skrasi!
Hajd, hvatajmo ih! Nova se svirka glasi.

FAUST (igrajući s mladom vešticom):

Predivan san sam jednom snivo,
umotrih jabučice dve,
te skočih gonjen željom živom
da njih uzaberem što pre.

LEPOTICA:

Ka jabukama sve vas vuče,
pa to se još iz raja zna.
Od radosti mi srce tuče
što ih u vrtu imam ja.

MEFISTOFELES:

Jednom u strašnom snu ja videh
matori rascepljeni klen;
ta rupa mi se silno svide,
bez obzira na prečnik njen.

STARICA:

Gospodinu s konjskom nogom
moj naklon i moj pozdrav lep!
Ne boji li se rupe mnogo,
nek spremi poveličak čep.

PROKTOFANTAZMIST:

Prokleta bagro! Kako samo smete?
Zar nisu spisi dokazali moji
da duh na stvarnim nogama ne stoji?
A vi sad čak ko ljudi tancujete!

LEPOTICA (šrajući):

Šta će na našoj igranci ta luda?

FAUST (igrajući):

Ah, mani! On se trpa svuda.
Kad neko igra, on sud mora dati.
Kad o koraku nekom svoje ne odblebeće,
taj korak nije mogo postojati.
A najviše se ljuti kad napred svet se kreće.
Da se vi u krug vrtite onako
ko što on čini u svom starom mlinu,
odobrio bi to još kako-tako,

a naročito da mu sročite molbu finu.

PROKTOFANTAZMIST:

Još ste tu! Ne, pa to je nečuveno!
Nestajte! Mi prosvetismo pošteno!
Ova đavolska sorta za pravila ne mari.
Tegelom šetka avet, mada Um gospodari.
Otkada samo čistim sujeverje, al' eno,
nikako nije čisto; pa to je nečuveno!

LEPOTICA:

De, prestanite, i ne dosađujte!

PROKTOFANTAZMIST:

Duhovi, vičem vam na oba uha:
Ne trpim despotizam duha;
moj duh se s njime ne snalazi, čujte!
(Igra se nastavlja).
Danas uspeha nemam; samo stradam;
al' knjigu putovanja odavde ipak daću
i pre no put okončam žarko se nadam da ću
i đavole i pesnike da svladam.

MEFISTOFELES:

Sad će u baru on da se posadi,
voli da sebi olakšava tako;
kad pijavica počne da mu se trticom sladi,
od duhova i duha izlečiće se lako.
(Faustu, kojije prestao da igra):
No, zašto pusti ovo lepo luče
što ti uz igru pevaše umilno?

FAUST:

Ah, usred pesme njoj kroz kutak
usta crveni neki mišić štuče!

MEFISTOFELES:

Baš ti je to silno!
To niko ne zamera živ;
glavno da mišić nije bio siv.
Ko za to pita u ljubavni trenutak?

FAUST:

Tad vvdeh -

MEFISTOFELES:

Šta?

FAUST:

Mefisto, vidiš li u daljini
priliku bledu, samu, sa lepim licem dečjim?'
Jedva se kreće, i sve mi se čini
da su joj noge uvezane nečim.
Zakleo bih se svim na svetu
da naliči na moju dobru Gretu.

MEFISTOFELES:

Ostavi to! To nikome ne godi.
Čarolijski je lik to vdola bez života.
Sresti se s njime prava je strahota.
Ledi se krv čoveku kad taj ga pogled zgodi
i bezmalo u kamen se pretvara;
ta znaš šta o Meduzi govori priča stara.

FAUST:

Doista, ono oči su mrtvaca,
a ruka dragog bića nije sklopila njih.
To su Gretine grudi, sa kojih slasti pih,
i telo koje prekriv tisućom poljubaca!

MEFISTOFELES:

Vradžbina to je, ludo koju je zavesti lako!
Jer svojom dragom nju zamišlja svako.

FAUST:

Kakve li patnje! I kakve miline!
Ne mogu pogled s nje da skinem.
Al' čudno: ovaj lepi vrat bez mana
samo crvena vrpca ukrašava
ne šira nego noža tupa strana.

MEFISTOFELES:

Tačno! I ja to vidim. Sem toga, groza prava,
može da nosi glavu pod miškom, ko smotuljak,
jer Persej ju je odsekao. -
Ah, opet si se zabludama dao!
De, pogaš se ovamo na brežuljak!
Ovde veselje vlada, pravi Prater;
i, nisu li mi oči vradžbine neke plen,
zbilja i vidim nekakav teatar.
Šta je to?

SERVIBILIS:

Počinjemo opet za koji tren.
Nov komad, poslednji od sedam; tol'ko daju
ovde, po starom običaju.
Njegov je pisac diletant po svemu,
a diletanti i glume u njemu.
Izvin'te, gospodo, što moram ići:
Zavesu želim ko diletant dići.

MEFISTOFELES:

Na veštičijem bregu srećem sada
glumačko društvo! Krasno! Jer ono tu i spada.

SAN VALPURGINE NOĆI

ili

ZLATNA SVADBA OBERONA I TITANIJE

Intermeco

UPRAVNIK POZORNICE:

Odmora će biti za nas,
Mvdingova deco snažna:
cela vam je scena danas
stari breg i dolja vlažna!

GLASNIK:

Tek kad pola veka mine,
svadba se zlatnom zove.
Al' kad svada se rasgšine,
još više zlato gove.

OBERON:

Amo svi na svadbu ovu,
duhova naših čete;
supružansku vezu novu
kralj sa kraljicom plete.

PUK:

Stiže Puk i kolo vodi
i skače kao jarac;
etotina za njime hodi
na slavlje i đuskarac.

ARIJEL:

Arijel začé poj i klik -
nebesnički zvuci sami!
To mami mnogi gadan lik,
al' i lepa lica mami.

OBERON:

Mirnog braka željan ko je,
nek od nas dvoje uči!
Želiš da se vole dvoje?
Ti samo njih razluči!

TITANIJA:

Kad muž ima narav zlu
i kad se žena duri,
na Jug pošaljite nju,
njega na Sever suri!

CEO ORKESTAR. Fortissimo:

Muvlja njuška, štrkljev nos,
rođaci tuti-kvanti,
žabac, zrikavac i kos,
to su vam muzikanti!

SOLO:

Ide mehur od sagtuna

da gajde izigrava!

Svirka što se čuje tuna

unjkarija je prava.

DUH KOJI SE TEK OBLIKUJE:

Žablja pupa, pauk-noga

balavčetu, i krilca!

Ne rodi se zver iz toga,

al' može pesmičica.

JEDAN PAR:

Kroz medljiku i miris jak

cupkajući krećeš;

doduše, skačeš, al' u zrak

nikad ne polećeš.

RADOZNALI PUTNIK:

Je l' to maske varka glupa,

il' slabog vvda mog?

Zbilja tu uz druge stupa

Oberon, lepi bog?

PRAVOVERNIK:

Nema repa nit' rogova,

al' valja reći pravo:

poput grčkih svih bogova,

i on je samo đavo.

UMETNIK SA SEVERA:

U bloku ničeg drugog nemam

sem krnji crtež taj;

ali se zarana već spremam

u talijanski kraj.

PURIST:

Nered i razvrat, teško nama!

Šta ću tu? Baš sam sudbe zle!

Pa još: međ svima vešticama

napudrovane su samo dve.

MLADA VEŠTICA:

Haljeci, puder, to je nešto

za bapce i za krelce;

na jarcu gola jašem vešto

i nudim jedro telce.

MATRONA:

Onaj ko vaspitan je fino

sa vama se ne spori;

brzo će, nadam se jedino,

to telo da sagori.

KAPELNIK:

Muvlja njuško, štrkljev nosu,

ostav'te golišavku!

Žapče, zrikavče i kosu,
svirajte svoju stavku!

VETROKAZ (najednu stranu):

Ovo je društvo kakvo ti
možeš da samo želiš!
Momci su tu na izbor svi;
a cure tek? Šta veliš?

VETROKAZ (na drugu stranu):

Ne otvori li zemlja ždrelo
da taj proguta gad,
u ambis pakla ću, zacelo
veruj, skočiti sad.

KSENIJE:

Ko insekata roj se amo
oštrosek hor naš jati
da dužnu poštu svu odamo
Satani, našem tati.

HENINGS:

Gle kako njihov zbijen roj
naivnom šalom vrca!
Najzad će reći, Bože moj,
kako su dobra srca!

MUZAGET:

Usred veštica ovih svih
veoma rado hodim;
jer mogao bih bolje njih
no Muze ja da vodim.

NEGDAŠNJI GENIJE DOBA:

Valjanom mužu nema premca.
Drrži se samo za moj skut!
Blokberg ko Parnas je za Nemca:
tu svako za se nađe kut.

RADOZNALI PUTNIK:

A onaj nadmen čova ko je?
Korakom ide krutim
i njuška iz sve snage svoje.
„Svud jezuite sluti“.

ŽDRAL:

Volim i u bistroj vodi
i u mutnoj ja da lovim;
zato pobožan gospodin
tu je s đavolima ovim.

SVETSKO ČEDO:

Jest, vozila su dobra sva
za takve pobožnjake;
na Blokbergu ih ima tma

skrivenih u budžake.

IGRAČ:

Stiže l' novi hor do nas?

Čuj, bubnjaju i duduču!

„Ma ne! To u jedan glas
bukavci u ritu buču.”

UČITELJ IGRANJA:

Svak ume jedino da ripa,
a izvlači se kako ko!

I grbav i debeli đipa
bez brige da l' je lepo to.

VIOLINISTA:

Kako se šljam taj mrzi slepo,
krvnički jedan drugog meri!

Samo ih gajde krote lepo
ko lira Orfejeva zveri.

DOGMATIČAR:

Od vike ja se neću skriti,
od kriggika i sumnji zlih.

Pa đavo mora nešto biti;
inače, zar bi bilo njih?

IDEALIST:

Mašta sad vlada duhom mojim
i remeti mi sud;

jer ako sve sam što postoji,
onda sam danas lud.

REALIST:

Gnušam se sveg što vidim tu,
muče me muke mnoge;

ovde me prvi put na tlu
ne drže čvrsto noge.

SUPRANATURALIST:

Vešci mi srećom oči poje
i uživam sa njima;

ako zli duhovi postoje,
i dobrih tada ima.

SKEPTIK:

Većito neko blago traže,
varljive jure seni.

Đavo i sumnja, to se slaže;
e, tu je mesto meni.

KAPELNIK:

Žapče, zrikavče i kosu,
prokleti diletanti!

Muvlja njuško, štrkljev nosu,
pa vi ste muzikanti!

OKRETNI:

Bezбриžna četa tu se kreće
i premeće po travi!
Noge da služe više neće,
pa dubimo na glavi.

BESPOMOĆNI:

Na dvoru blagovasmo pre,
al' sada Bog da prosti!
Čepamo bosu tvrdo tle
i zebemo do kosti.

SVETLOSTI LUTALICE:

Odmah po rođenju svom
mi stižemo iz bara;
al' u kolu nema tom
sjajnijih pomodara.

METEOR:

Sa visina se pojavih
u zvezdanoplamnoj noći,
a sad nauznak na travi
ležim; ko će mi pomoći?

MASIVNI:

Mesta! Nek se svako skloni!
Idu badže preko staze!
Duhovi smo, al' od onih
što ko gorogani gaze.

PUK:

Dosta, četo grubijana!
Jeste l' slonovi il' lude?
Puk vilenjak ovog dana
najnezgrapniji nek bude.

ARIJEL:

Ako duh vas neki drag
i priroda okrilati,
svako nek moj laki trag
k ružičnjaku onom prati!

ORKESTAR. R1 atšto:

Oblake i maglu sjaj
odozgo ozarava.
Ćuv kroz trščak i kroz gaj,
i sve se razvejava.

TMURAN DAN. POLJE

Faust. Mefistofeles.

FAUST:

U bedi! Očajna! Dugo lutala zemljom, jadnica, a sad zatočena. Kao zločinka bačena u tamnicu, na muke preužasne; nesrećno stvorenje! Dotle da dođe! dotle! - Izdajico, duše, i to si ti skrivao od mene! - Hajd samo, stoj tako! Jarosno kolutaj tim paklenjačkim očima! Stoj i prkosi svojim nepodnošljivim prisustvom! Zatočena! U nepojmljivoj bedi! Predata zlim duhovima i bezosećajnom ljutom pravosuđu! A ti me u međuvremenu uljulkuješ najbljutabijim zabavama, kriješ od mene njenu sve veću nevolju i puštaš da bez pomoći propadne!

MEFISTOFELES:

Nije ona prva.

FAUST:

Psu! Odvratno čudovište! - Preobрати, beskonačni duše. Preobрати tog crva ponovo u njegovo pseće obličje, u kom je često noću voleo da trčkara ispred mene, sklupčavajući se pred noge bezazlenom putniku, a skačući mu na ramena ako bi ovaj pao. Preobрати ga opet u njegov omiljeni lik, te da preda mnom u pesku puzi potrbuške, da ga sveg izgazim, poganika! - Nije prva! - O, jada! Jada! Nijedna živa duša neće shvatiti da je više od jednog stvorenja potonulo u ambis nesreće, da prvo nije bilo dovoljno, vijujući se u smrtnim mukama, da pred očima večnog Oprostitelja otkupi grehe ostalih! Meni beda ove jedne jedine razgriza srž sveg, a ti se spokojno ceriš nad sudbinom hiljada njih!

MEFISTOFELES:

Aha, evo nas opet na granici mudrosti, onde gde se vama ljudima remeti pamet. Što se udružuješ s nama, kad nemožeš do kraja podneti to društvo? Hoćeš da letiš, a patiš od vrtoglavice? Jesmo li se mi nametnuli tebi, ili ti nama?

FAUST:

Ne kezi tako na mene te proždrljive zube! Gadim se toga! - Veliki, uzvišeni duše, ti koji si me udostojio svoje pojave, ti koji mi znaš i srce i dušu, zašto si me prikovao za ovoga besramnika, koji se toli tuđom nesrećom i sladi tuđom propašću?

MEFISTOFELES:

Hoćeš li završiti?

FAUST:

Spasi je ili teško tebi! Najgroznija kletva te zgodšta na tisuće leta!

MEFISTOFELES:

Ja ne mogu odrešiti što je Osvetnik vezao, ni otvoriti reze koje je on namakao. - Spasi je! - A ko ju je gurnuo u pro-

past? Ja ili ti?

FAUST (divlje gleda svuda unaokolo).

MEFISTOFELES:

Hoćeš da se mašiš groma? Sreća što on nije dat vama bednim smrtnicima! Da smrskaju nevino stvorenje koje im se slučajno nađe na putu, to je način na koji tirani nalaze oduške kad više ne znaju šta će.

FAUST:

Odvedi me onamo! Moramo je osloboditi!

MEFISTOFELES:

A opasnost kojoj se izlažeš? Znaj, još si u gradu kriv zbog prolivene krvi. Nad mestom gde je poginula žrtva lebde duhovi oevtnici i vrebaju hoće li se ubica vratiti.

FAUST:

Još i to da mi kažeš? Neka se sva ubistva i pokolji sveta svale na tebe, čudovište! Odvedi me onamo, kažem ti, i oslobodije!

MEFISTOFELES:

Odvešću te, a što mogu učiniti, to sad čuj! Zar ja imam svu moć na nebu i na zemlji? Ošamutiću tamničara; ti se dočepaj ključeva i izvedi je, ljudskom rukom! Ja ću stražariti, čarobni konji biće spremni, povešću vas. Eto, to mogu.

FAUST:

Krećimo!

NOĆ, POLJANA

Faust, Mefistofeles, jureći na vrancima.

FAUST:

Šta ono oko vešala rade?

MEFISTOFELES:

Ne znam šta kuvaju i prave.

FAUST:

Lebde gore-dole, klanjaju se, svijaju.

MEFISTOFELES:

Veštice na okupu.

FAUST:

Posipaju nešto, kade.

MEFISTOFELES:

Prolazimo! Prolazimo!

TAMNICA

FAUST (sa svežnjem ključeva i svepšljkom, pred gvozdenim vrapšncima):

Hvata me jeza davno nepoznata,
rav ljudski jad i nevolja me hvata.
Ona, zbog lepe varke samo kriva,
sad iza vlažnog zida tog prebiva.
Oklevaš zar da podeš k njoj!
Bojiš se da je vidiš! Ah, ne stoj!
Ta neodlučnost njenu smrt priziva.
(Hvata katanac. Iznutra se čuje pesma):
Moja majka, kurva,
ubila me je,
a moj otac, hulja,
pojeo me je!
Moja sestra mala
kosti pokopala
u šumsku hladovinu.
Tu se u pticu stvorih, pa sam uzlepršala
u neznanu daljinu!

FAUST (otključavajući):

I ne sluti da njen je dragi sluša,
da čuje lance, i slamu kako šuška. (Ulazi).
MARGARETA (krijući se na svom ležaju):
Dolaze! Avaj! Smrti prečemerna!

FAUST (tiho):

Tiše! Dolazim da te spasem ja.
MARGARETA (bacajući se pred njegove noge):
Zar te ne dira moja nevolja neizmerna?

FAUST:

Prenućeš vikom stražare iz sna!
(Hvata lance da ih razdvoji).
MARGARETA (na kolenima):
Ko ti, krvniče, dade tol'ko moći
nada mnom? Čemu prepad taj?
Vodiš me već u pola noći.
Smiluj se, malo još života meni daj!
Zar sutra zorom nije dovoljno rano? (Ustaje).
Tako sam mlada, ni dan mi još nije osvano!
Pa zar da umrem već sad!
Bejah i lepa, i to me svali u jad.
Voljeni beše blizu, a sad ga nema tu;
potrgan leži venac, rasuto cveće po tlu.
Ne hvataj tako surovo! O, ne!
Poštedi me! Zar tebi nešto skrivih!

Ne daj da uzaludno cvilim,
ta nikada te i ne videh pre!

FAUST:

Kako da ovu nesreću preživim!

MARGARETA:

Potpuno sam u tvojoj moći.

Al' moram dete podojiti prvo.

Ljuškala sam ga cele noći;

uzeše mi ga da bi me bol obrvo,

pa pričaju da sam ja njega ubila.

Zauvek svu sam sreću izgubila.

Pevaju pesme čak o meni!

Ružno je ovo! Zar niko ne pocrveni?

To je kraj stare bajke; ko reče svetu tom
da imam nešto s njom?

FAUST (pada pred nju):

Čovek koji te voli pred noge tvoje pada
da spase tebe sužanjstva i jada.

MARGARETA (klekne kraj njega):

Zajedno sa mnom sve svece prizovi!

Gle, ispod stepenika ovih,

tu gde je prag,

ključa pakao!

Nečastivi vrag

tu huku je podstakao,

stravično gnevan na nas!

FAUST (glasno):

Gretice! Gretice!

MARGARETA (obraćajući iažnju):

To beše prijateljjev glas!

(Naglo ustane. Okovi spadaju s nje).

Gde je on? Čuh ga da zove. Hrlim

slobodna k njemu! Neće me sprečiti ljudi.

Da ga milujem, da ga grlim,

da mu se privinem uz grudi!

Zvao je! Gretice! Tu, iza kapije.

Dok pakao škrguće i dok vapije,

kroz jarosni vraški podrugljiv huk

razabrah sladak, pun ljubavi zvuk.

FAUST:

Ja sam to!

MARGARETA:

Ti! O, reci još jednom to! (Grli ga).

On je to! On! Kud ode sva muka, sve zlo?

Kud užas što ga ulivaju u nas

gamnica, lanci? Ti si to! Nosiš spas!

Ja sam spasena! -

Pred okom već mi ulica se sija

na kojoj videh tebe prvi put,

i one bašte blažen kut

gde čekasmo te Marta i ja.

FAUST (trudeći se da je povuče):

Hajde! Pođimo!

MARGARETA:

Pričekaj časak-dva!

Toliko volim da budem s tobom ja! (Miluje ga).

FAUST:

Brzo! O, shvati,

ni tren ne smemo gubiti,

jer nas to može skupo stati.

MARGARETA:

Šta, zar ne umeš više ljubiti?

Dragi, od mene udaljen tako kratko,

a zaboravi kako se ljubi slatko?

Zašto najednom strepim u tvome zagrljaju?

A pre u tvojoj reči, u pogledu, u smehu

uživala sam ko u raj,

poljupci ti strasni behu

ko da si mene ugušiti hteo.

Poljubac daj mi vreo!

Poljubiću ja tebe, ako ti nećeš mene! (Grli ga).

Vaj! Tvoje usne su ledene,

reč sa njih teći presta.

Gde tvoja ljubav, onako snažna pre,

sad nesta?

Ko me je lišio nje? (Okreće se od njega).

FAUST:

Za mnom, o draga! Preni se! Osokoli!

Hiljadu puta većim žarom ću da te volim;

samo sad sa mnom pođi! Samo te ovo molim!

MARGARETA (okrećući se k njemu):

A da li si to ti? Zacelo, ti si?

FAUST:

Ja sam to! Hajde sa mnom!

MARGARETA:

Ti mi razreši uze,

u naručje me opet uze.

A zar preda mnom zgrozio se nisi? -

I znaš li kog oslobadaš odavde?

FAUST:

Duboka noć već čili. Hajde! Hajde!

MARGARETA:

Iz mojih ruku majka je otrov popila,
dete sam svoje utopila.

Zar nije ono, milo moje zlato,
bilo i meni ko i tebi dato?

I tebi. - Ti si, zbilja! O,
teško da poverujem to.

Pruži mi ruku! Ne, to nije san!

Premila ruka! - Ah, ali tvoj
vlažan je dlan!

Obriši! Krv je to! O, Bože moj,
šta to učini? Krv na ruci!

Molim te, molim te, mač uvuci!

FAUST:

Ne diraj prošlost! Ne pominji ko je kriv!

Ah, ubiće me reči tvoje!

MARGARETA:

Ne, ti moraš ostati živ!

Tu su grobovi naši, koje
od sutra poveravam tebi;

majci najbolje mesto daj,

brata odmah uz nju pogrebi,

mene malo u kraj,

ali ne suviše po strani!

Malo moje sahrani

uz moju desnu dojku.

Niko uz mene neće više počivati! -

Uz tebe se pripijati

u onoj slasti i milini, -

ne, u tom više ne mogu uživati;

sad mi se čini

da bih se morala savlađivati

da kročim tebi, ko da mi prići ne daš;

a ipak, ti si to, i tako milo gledaš.

FAUST:

Osećaš da sam ja to? Onda hodi!

MARGARETA:

Napolje?

FAUST:

Pravo ka slobodi.

MARGARETA:

Ako li onde smrt vreba na me

nad mojim otvorenim grobom,

hajdmo! Do večnog loga punog tame

poći ću samo, i ni korak dalje -

Odlaziš? O, da mogu s tobom!

FAUST:

Možeš! Treba da hoćeš samo!

Vrata su otvorena!

MARGARETA:

Ne smem tamo;

ja ničem više ne mogu da se nadam.

Čemu da bežim? Ipak ću da stradam

kada me oni uvrebaju negde.

Strašno je, strašno ići i prositi,

pa još i greh na duši nositi!

Strašno je u tuđini se kriti,

a ipakna kraju uhvaćen biti!

FAUST:

Ostaću s tobom.

MARGARETA:

Ne časi časa

želiš li jadnom svom detetu spasa!

Brzo! Putanje se drži

uz potok, i ne skreći

dok ne budeš morao preći

preko mostića;

tad u šumu ćeš zaći

i levo, kraj kočića

što strši iz bare,

njega ćeš naći.

Zgrabi ga što pre!

Ono bi htelo izaći,

još se praćaka u vodi!

Spasi ga, spasi!

FAUST:

Osvesti se! Učini

tek jedan korak i bićeš na slobodi!

MARGARETA:

Ah, zar smo još na toj planini!

Tu moja majka na kamenu sedi,

a mene prožima strava!

Tu moja majka na kamenu sedi

i njiše joj se glava;

nit' govori nit' maše, glava joj otežala;

odavno tako spava, u večni san je pala.

A zaspala da uživamo mi.

Ah, kako divno ono vreme bi!

FAUST:

Ne vredi da se priča, moli, preti:

moram te silom odavde poneti.

MARGARETA:

Pusti me! Nasilje ne trpim!

Ne steži tako ubilački! Boli!
Ta pre sve rado činih po tvojoj volji.
FAUST:
Dan sviće! Voljena, voljena!
MARGARETA:
Dan! Jeste, evo moj poslednji dan sviće;
a mišljah, dan venčanja moga biće.
Ne reci nikom da si već bio s Greticom.
Ah, pokidan je venac moj!
Neće se više isplesti!
Mi ćemo se opet sresti;
al' ne uz igru i poj.
Sleglo se pola grada,
al' mukla tišina bez reči
na krcatom trgu vlada.
Prutić se lomi, zvono ječi.
Kako me vezuju, grabe, guraju
ka panju i dželatu!
Već se svi vratovi s jezom poturaju
maču što leti k mome vratu.
[em leži svet kao grob!
FAUST:
O, da se nikada ne rodih!
MEFISTOFELES (pojavljuje se spolja):
Iemu oklevanje to vodi?
Sad da se časka, da se usteže?
Bežite, il' ste propali ovog časa!
Moji se konji ježe,
praskozorje se belasa.
MARGARETA:
Kakva se to iz zemlje diže sen?
On je to! On! Nek ide smesta!
Šta hoće on sred ovog svetog mesta?
Mene traži kao svoj plen!
Oteraj ga odavde!
FAUST:
Ti moraš živeti!
MARGARETA:
Sudu božije pravde,
ja se tebi u svemu prepuštam!
MEFISTOFELES (Faustu):
Dolazi odmah! Ili napuštam
i ostavljam na cedilu vas!
MARGARETA:
Tvoja sam, Oče! Od tebe čekam spas!
Pomozi!

Okružite me, anđeoske čete!
Uščuvajte me, vojske svete!
Henriče, pred tobom se grozim!
MEFISTOFELES:
Osuđenaje!
GLAS (odozgo):
Spasena je!
MEFISTOFELES:
Ovamo! K meni! (Iščezava s Faustom).
GLAS (iznutra, zamirući):
Henriče! Henriče!

KRAJ

Johan Wolfgang Gete

FAUST

DRUGI DEO TRAGEDIJE

Prevod: Branimir Živojinović

PRVI ČIN

PITOM PREDEO

Faust leži na cvetnoj utrini, umoran, nemirno se trudeći
da zaspi.

Suton.

Kolo duhova leluja, ljupke malene prilike.

ARIJEL (peva uz pratnju Eolovih harfi):

Kiša cveća u proleće
kad zalebdi iznad nas,
zemna bića kad presreće
plodnih njiva zelen-kras,
silni duhom, dusi mali

hitro bolnom nose spas;
bio svet on ili zao
nesrećnika njih je žao.
Vi što uz njega lebdite u zraku,
činite ko što liči vilenjaku!
Blažite srca prenje, ljuti jad;
vadite strele prekora što peku,
iz groze dušu vratite u sklad!
U četir dela noćni časi teku,
pa ljubazno ih ispuniti sad!
Na sveže ga položite uzglavlje,
Letinom rosom škropite mu san;
proći će grč, povratice se zdravlje,
u novi dan će ući ojačan.
Vršite vilenjaka dužnost svetu
i lepome povratite ga svetlu!
a ne jedino zlato niti
dragulje — kriju noć i strava.
Tu mudrac duhu traži hranu;
lako je da se saznaje po danu,
u mraku zagonetka obitava.

CAR:

Prepustiću je tebi! Čemu tmina?
Što vredi, mora na dan iz dubina.
U mrklu ponoć ne znaš ko je gad.
Crne su krave, mačke sive tad.
Izvuci plug, izori iz te tame
ćupove zlata koji dole čame!

MEFISTOFELES:

Ašov i pijuk uzmi rado,
pa kao seljak kopaj sam,
i zlatne teladi će stado
istrčati na beli dan.
Tada ćeš moći mirno, sve u slast,
da draganu i sebe ukrašavaš;
draguljima šarenim uvećavaš
lepotu žensku ko i svoju vlast.

CAR:

Al' odmah, odmah! Dokle još da čekam!

ASTROLOG (kao gore):

Umeri, care, nestrpljenje! Neka
šaroliko veselje najpre prođe;
s rasejanošću nikud se ne dođe.
Najpre da grehe otkajemo spremno
i nadzemaljskim zaslužimo zemno.
Nek bude dobar ko dobrotu želi;

ko želi radost, neka nađe meru;
ko ište vina, nek grozd mulja zreli;
ko traži čuda, nek ojača veru.

CAR:

Pa, nek se vreme veselo proćerda!
Poželjno stiže Pepeljava sreda.
A dotle, neka pesma, igra, šala
označe dane ludog karnevala.

(Trube. Izlaze.)

MEFISTOFELES:

O sprezi sreće i zasluge taj šljam
budala pojma nema. Makar sam
mudrosti kamen pao im u krilo,
mudraca uz taj kamen ne bi bilo.

Prostrana sala sa sporednim odajama,
ukrašena i okićena za karnevsu.

GLASNIK:

Nije vam ovo Nemačka, gde znaju
samo đavolska kola neka,
ludačka il' mrtvačka da igraju;
ovde vas vedra svetkovina čeka.
Gospodar, krenuvši put Rima,
sebi na korist, a na radost svima,
prešavši Alpe visoke je steko
veselo carstvo, znano nadaleko.
Klećeć pred svetim papučama
pravo na vlast je dobio od pape;
HOR (pojedinačno, udvoje i u više glasova, naizmenično i za-
jedno):

Šumsku zelenu čistinu
kad obujmi vazduh mlak,
sladak miris škropi tminu,
maglu spušta prvi mrak:
tiho šapće mili pokoj,
ljuška te u dečji mir,
i pred iznurenim okom
zatvara se svetska šir!
Noć već grli stvari bliske,
zvezdan krug se sklapa svet,
krupna svetla, drobne iskre
trepte, blistaju kroz svet;
trepte jezerom drhteći,
blistaju niz jasnu noć;
slast počinka pečateći

sjajan Mesec širi moć.
Već utruše ti sati,
minu sreća i bol sav;
novom danu što se zlata
veruj! Sluti! — Bićeš zdrav!
Do zeleni i breg buja,
senčan žbun je mira stan;
žita srebrn val leluja
čekajući žetve dan.
Da postigneš želju svaku,
samo gledaj ovaj sjaj!
Zbaci objumicu laku,
san je ljuska, s njom u kraj!
Kada okleva većina,
ti koristi smelo tren;
razboritost i hitrina
plemenitom nose plen.
(Ogromna tutnjava nagoveštava približavanje Sunca.)

ARIJEL:

Čujte Hora korak hujan!
Tek duhovnom uhu čujan
nov dan već se rađa bujan.
Stenovite dveri zveče,
kola Feba gromko ječe;
svetlost nosi silan huk!
Trubi, bubnja, svod se ruši,
čovjek trepće, al' mu uši
nečuven ne love zvuk.
U cvetne se čaške skrijte,
među stenje se privijte,
ispod lišća traž'te spas;
ako nekog od vas zgodi
tutanj koji nebom hodi,
ogluveće smesta vas.

FAUST:

Nebeska bila tuku novom silom
i blago zdrave etersko razdanje;
Zemljo, i noćas postojana, čilo
i sveže dišeš preda mnom, treptanje
tvoje me zadovoljstvom već obliva,
čvrst naum budiš: da u postojanje
najviše stremim stalno, s njim se slivam.
Pod osvitom svet već raskriven preži,
šumom se život stoglasno doziva,
nad doljama povjesmo magle leži;
al' sjaj sa neba ponoru se kloni

mirisnom, otkud sada niču, sveži,
iz sna dubokog grana milioni;
iz tla za bojom boja iskršava,
gde treptav biser niz list i cvet se roni;
sve ukrug se u raj preobražava.
Pogledaj gore! — Venac gorskih kupa
najsvečaniji dan već naveštava;
već rano se u večnom svetlu kupa,
što će tek posle i do nas da kroči.
Niz rudine planinske sada stupa
i novi sjaj i novu jasnost toči,
sve niže, niže; •— evo njega, granu!
Al' avaj! smesta već okrećem oči
prožete bolom kada ono planu.
Tako je to kad nade i kad htenja,
hrleć za željom ponajvećom, stanu
pred otvorene dveri ispunjenja;
iz večnih dolja šikne mlazem vreli
oganj na nas, zapanjena stvorenja;
života luč zapaliti smo hteli,
a vatre nas okean skoli ceo!
Da l' ljubav il' nas mržnja žarko preli?
Čas radost spliče, a čas bol nas spleo,
te opet k zemlji pogled obaramo,
u najmlađi da skrijemo se veo.
Nek mi je Sunce za leđima samo!
Eno, slap huči preko provalije
i ja, sve više zanet, gledam tamo.
S buka na buk on valja se i lije,
u tisuć rukavaca vri i lopi
i ključa penom što odasvud bije.
Al' divno se nad ovim hukom sklopi
nestalno-trajna duga kroz visinu:
čas jasno se ocrtava, čas topi
i širi miomirisnu svežinu!
Iz nje sva ljudska nastojanja sjaje.
Misli o njoj, i shvati vaistinu:
kroz šaren odraz život nam se daje.

CARSKA PALATA

Prestona dvorana
Državno veće očekujv cara.
Trube.
Ulaze razni članovi dvorske svitv, raskošno odeveni. Car se

penje na presto; s njegove desne strane stoji astrolog.

CAR:

Dobro mi došli, dragi moji,
sabrani ovde odasvuda; —
vidim, kraj mene mudrac stoji,
ali gde osta moja luda?

PLEMIĆ:

Baš iza samog skuta tvog
na stepeništu on je pao;
izneše odmah krmka tog, —
pijanog? mrtvog? — ko bi znao!

DRUGI PLEMIĆ:

Al' namah — ko čarobnjak pravi
drugi se za to mesto javi;
nagizdan, sve na njemu sija,
no grdoban da svako zija;
stražari tvoje carske garde
pred njime preče helebarde —
al' evo ipak — kakvog čuda! —
ovamo ude smela luda!

MEFISTOFELES (kleknuvši prvo na presto):

Šta kuneš ali stalno hraniš?
Šta žudiš al' to stalno grdiš?
Šta neprestano svojski braniš?
Zbog čega večito se srdiš?
Kog ne smeš sebi amo zvati?
Kog rado pominje svak živi?
Ko želi uz tvoj presto stati?
Ko sam progonstvo svoje skrivi?

CAR:

Za sada reči svoje štedi!
Ovde gonetanje ne vredi,
za to gospodu ovu imam —
hajd, čik da odgonetaš njima!
Moj stari ludak u Nedođin nesto,
bojim se. Stani na njegovo mesto.
(Mefistofelvs penje se i staje s leve careve strane.)

MRMLJANJE IZ GOMILE:

Nova budala — Na nov jad —
Otkuda dođe? — Kako? — Kad?
Stari je pao — Beše gad —
Imasmo bure — A vejku sad —

CAR:

Pa, dobrodošli, verni moji,
skupljeni ovde sa svih strana!

Naklone su nam ovih dana
zvezde — na nebu tako stoji.
Al' što, kad sreća nam je dala
da brige zbacimo sa pleća,
kad nam je jedino do šala,
do maski i do karnevala —
što mora da se mučno veća?
Al' mislite li da ne može bez toga,
tad počnite u ime Boga!

KANCELAR:

K6 oreol, vrlina ponajveća
carevu glavu okružava;
nju samo on valjano upražnjava:
pravičnost! — Što je za sve ljude sreća,
što svako ište, bez čega svak pati,
to narodu on samo može dati.
Al' vaj! Šta ljudskom duhu razbor vredi
i spremna ruka i dobrota sva,
kad bes grozničav državu ne štedi
i jedno zlo bezbrojna rađa zla?
Ko gleda, stojeć ovde na visini,
na carstvo, sve mu težak san se čini,
gde svud grdoba kroz grdobe vlada,
od bezakonja narod strada
i raste more zabluda i jada.
Tu jedan stada, drugi žene krade,
krstove i putire sa oltara,
i tim se diči još i sede brade,
veseo, zdrav i čitav i pun para.
Sad tužioc i hrle u dvorane
gde sudija na jastuku se bani;
al' već se ljutim jedom nemir hrani,
pobuna sprema se da plane.
Jedni se grehom i sramotom diče,
za druge jataci svedoče,
i „Kriv je!“ čuješ gde sudija viče
kad nevinost se brani ko siročje.
Tako se ceo svet komada
i ništi što je dolično i zdravo;
pa kako da tu razvije se sada
smisao o tom šta je pravo?
Najzad i onaj ko je časnost sušta
pred laskom ili pred mitom popušta;
sudija koji ne kažnjava krivca
i sam se nađe u društvu zločinca.
Crna je slika ta, al' ja bih pre

i crnji veo stavio preko nje. (Pauza.)

Tu najzad mora da se što odluči;
kad svako čini zlo i trpi svako,
i veličanstvo nastradaće lako.

VOJSKOVOĆA:

Kako li ovo divlje doba buči!
Ubija svako, svak ubijen biva,
i svak je gluv za naređenje.

Građanin iza zidina se skriva,
vitez u gorsko utvrđenje,
čuvajuć sile za trenutak taj
kada će nama doći kraj.

Vojnika besna stoji dreka
dok ište svoju najamninu;
da nema tol'ki dug da čeka
odmaglio bi u tuđinu.

Zabrani što je svakom volja —
ko da si dirno gnezdo puno zolja;
a carstvo, koje valja svi da brane,
opustošeno na sve strane.

Pusti ih neka besne još toliko.
i već je proćerdano pola sveta;
ima još kraljeva, al' niko
ne haje za to, nikom to ne smeta.

RIZNIČAR:

Od saveznika bože nas sakloni!
Obećaju nam novce, ali oni
presahnu kao vodovodska voda.
Pa i u tvojoj zemlji, care, ;
ko prisvoji imanja i sve pare?
Svud kuće nova zidaju gospoda,
svi bi da žive samostalno;
skrštenih ruku gledamo ta zla;
tolika prava razdajemo stalno
da nemamo već pravo ni na šta.

A stranke, kako god se zvale,
postale su nepouzidane;
ravnodušne u naše dane
sve su im grdnje i sve hvale.

Gibelin ili Gvelf, tek svima
stalo je da tih počin traže;
ko danas susedu pomaže?

Svako ti svoja posla ima.

Zašipiše se zlatne dveri,
svi za se grabe kao zveri,
a carskoj kasi presta novac teći.

UPRAVITELJ DVORA:

Ova su zla i meni znana!

da štedimo bi svakog dana,

a svakog dana troškovi su veći

i svakodnevno gledam novi jad.

U kuhinji još nema oskudice;

zečevi, svinje, srne, prepelice

i svaka vrsta domaće živine,

deseci, masne zakupnine,

sve nekako još pristiže i sad;

al' evo, pića više nema.

Toliku burad našu, punu vina

najboljih vrsta, čuvenih godina,

sve otmena gospoština pošljema

žedna od obilatih jela.

I večnik mora tad da poji goete;

piju iz vrčeva i zdela

dok celo društvo pod sto se ne prostre.

A ja hajd plaćaj sav taj trošak;

Jevrejin ne da niti groša

a da lihvarski ne zaceni

i sav budući rod popleni.

Odlaze još neutovljene svinje,

založismo i jastuke i skrinje,

neplaćen hleb nam dolazi na sto.

CAR (posle kraćeg razmigiljanja, Mefistofelesu):

Budalo, da li znaš još neko zlo?

MEFISTOFELES:

Ja? Nikako! Ta svuda gledam sjaj,

tebe i tvoju svitu! Svuda raj! —

Zar može tu da nema poverenja

gde veličanstvo daje naređenja,

gde moć pripravna rastura sve što je

neprijateljsko, gde pri ruci stoje

i dobra volja, od razuma snažna,

i stostruka delatnost preodvažna?

Šta može ovde u zlo da se spoji,

u mrak, kraj tol'kih sjajnih zvezda tvojih?

MRMLJANJE:

Baš obešenjak — Znanje zna —

Ulaguje se — Kažem ja —

Znam šta će — Jasno kao dan —

A šta to? — Smera neki plan —

MEFISTOFEL ES:

Svuda na svetu, to se već razume,

nečega nema; ovde nema para.

Ne rastu poput lišća, al' mudrost uvek ume
da ih iz krajnjih dubina dočara.

Gde god je temelj, jama, gorska žila,
ima i kovanog i nekovanog zlata;
a naći će ga duh i priroda, ko sila
što obdarenom čoveku je data.

KANCELAR:

Priroda, duh — to hrišćani ne zbore.

Za takve reči ateisti gore
na lomači, i nek im bude pravo.

Priroda greh je, duh je đavo;

i odmah začinja to dvoje
sumnju — grdobno čedo svoje.

Šta će to nama? — Carska zemlja stara

ima dva dostojna čuvara

što presto od oluja štite:

jedan je sveštenik, a drugi riter;

njima su, mesto nagrade i plate,

crkva i zemlja na upravu date.

Al' smušenjaci i prostaci

suprotstavljaju sad se njima;

jeretici i čarobnjaci

mute po gradu i selima!

Ti bi sad hteo šalom drskom

da njih uvučesh u krug blagorodni;

u pokvarenom svetu mrskom

budala voli njih, jer su mu srodni.

MEFISTOFEL ES:

Po tome odmah vidim gospara učenoga!

Što ne pitate, za vas u grdnoj je daljini;

ako što ne hvatate, i lišeni ste toga;

što ne izračunate, to vam se lažnim čini;

težine nema — vi pametujete —

sve što na svojoj ne izmerite vazi;

sve što u svojoj kovnici ne skujete

to, mislite, uopšte i ne važi.

CAR:

Spasti nas nećeš oskudice tako;

zašto nam ko o postu pridikuješ?

Sit sam tog večnog „možda“, „kako“, „ako“;

nemamo novca — pa nabavi ga, čuješ!

MEFISTOFEL ES:

Hoću, i više još; doduše, to je lako,

al' baš u lakom krije se težina.

On je već tu, al' steći ga — veština

to je o kojoj ne sluti većina.

Ta pomislite: u strašna vremena
kad ljudske plime zemlje i plemena
gutahu, mnogi ljudi sred užasa su tog
krili najbolji deo blaga svog;
tako je bilo od rimskog zemana
pa sve do juče, sve do naših dana.
U zemlji to skriveno leži sve
i carevo je, jer carevo je tle.

RIZNIČAR:

Ne zbori loše, mada je budala,
jer to je zbilja pravo starog cara.

KANCELAR:

Djavo vam stavlja omče zlatotkane,
to nisu stvari čiste i valjane.

UPRAVITELJ DVORA:

U dvor nek pošlje stvari dobrodošle,
pa nek su malo nečiste i loše.

VOJSKOVODJA:

Korist nam mudro budala obriče;
poreklo, pak, vojnika se ne tiče.

EFISTOFELES:

A mislite li da vas obmanuti ja mogu
eno obratite se astrologu!
U svakom krugu on sat i dom poznaje;
pa reci nam: na nebu novo šta je?

MRMLJANJE:

Dve hulje — Izvrsno se znaju —
Luda i fantast — Uz tron staju —
Pesmica stara — Beda prava —
Budala mudrom došaptava —

ASTROLOG (govori, a Mefistofeles mu šapće):

Sunce od čistog stvoreno je zlata;
Merkuru milost i novac jesu plata;
gospa Venera mami vas svom silom,
i večerom i jutrom gleda milo;
nevina Luna ćudljivo ophada;
Mars preti čak i kada ne pogađa.
Jupiter sija ko najlepší plamen,
Saturn je velik, oku dalek, malen;
nije na ceni u vidu metala:
vrlo je težak, al' mu vrednost mala.
E, kad se Suncu Luna, srebru zlato
pridruži, sve je srećom obilato;
a ostalo se potom lako stiče:
palate, bašte, rumen-obrašćice —
sve će nam ovaj učenjak da da

što više od nas i ume i zna.

CAR:

Dvostruko slušam reči astrologa,
al' nisam ubeđen ni posle toga.

MRMLJANJE:

Šta mlati slamu? — Opsenarstvo —
Vradžbine crne — Kalendarstvo —
Sto puta slušah to — Pa jadac! —
Ako i dođe — Biće lažac —

MEFISTOFELES:

Eto, svi stoje pa se čude,
sumnjaju da l' što ima tu;
o raskovniku zbore lude
il' buncaju o crnom psu.
Neće im biti tad do vica
nit' mađiju će kleti crnu,
kada ih peta zagolica,
kad jednom zapnu i posrnu!
Prirode, večne vladičice,
svi osećate rad i mah,
iz sfera ponajdublje tmice
dopire do nas živi dah.
Kad zaigra vam celo telo,
kad jeza prožme dušu svu,
vi odmah zakopajte smelo!
Svirač je tu, i blago tu!

MRMLJANJE:

K6 da o nozi vučem teg —
Prsti se ko od gihta grče —
Meni po peti mravi trče —
Mene probada nešto sveg —
Po znacima bih reko tima
da tu ko pleve blaga ima.

CAR:

Sad hitro! Nećeš se izvući;
prokušaj svoje bujne laži
i skrivnice nam te pokaži.
A ja ću carski plašt svoj svući,
pa ne lažeš li mene, sam
posao ovaj okončaću,
a ako lažeš, tebe ja ću
u pakao da izagnam!

MEFISTOFEL ES:

I sam ću lako naći put u pako,
al' stalno moram da ponavljam kako
toliko blaga leži svud bez gazde.

Seljak što svoje ore brazde
s busenom digne ćup dukata;
lep grebe radi šalitrenog praha,
a gle, najednom ćemer zlata
u ruci drži, pun sreće i straha.
Kakve sve mora razbiti katance,
kroz kakve hodnike i klance
mora da prođe čovek koji traga
da nađe sakrivena blaga!
U dobro čuvanim podrumima
činija zlatnih i krčaga
i plitica svud redom ima;
bokali tu su od rubina
i ko iz njih da pije želi
tu odmah ima drevnog vina.
Al' — verujte što znalac veli —
duge su odavno već trule,
streš služi vinu kao bure.
Srž takvih vina plemenitih —
pošav po krunu, on je nama
doneo i ludačke kape.
Pod njima preporodismo se; svako
kome i malo stalo je do sveta
nabivši takvu kapu šeta;
na poslednju budalu liči tako,
a mudrost — to je briga mu deveta.
Već vidim kako svi se čete,
udružuju se, na sve strane lete;
uz jedan hor se drugi već pribija.
Pletu se, rastaju se, sve se nija!
Ipak je svet, odvajkada i svuda,
sa svojih sto tisuća lakrdija,
jedna jedina grdna luda.
BAŠTOVANKE (pevuju uz pratnju mandolina):
Mlade Florentinke mi smo,
dvor nemački dopratismo;
večeras se okitismo
da svi pozdravite nas.
Crne uvojke nam kiti
lepo cveće, stručci viti,
trake svilne, svilne niti
obgrljavaju nam stas.
Smerna želja nas pokreće
da nam pohvala se da;
cele godine nam cveće
cveta i veštački sja.

Hartije u boji vešto
razmestismo par po par;
možda je i smešno nešto,
al' celina pleni bar.

Da l' ovakav kad videste
baštovanki mio krug?
Jer priroda žena jeste
umetnosti blizak drug.

GLASNIK:

Hajd, sa glava i mišica
lepu robu poskidajte,
blago svojih kotarica
svakome da vidi dajte.

Hajte, hajte, pohitajte,
nek senica bašta bude;
vi ostali, pogledajte
šta cvećarke ove nude.

BAŠTOVANKE:

Kupujte sad duše vedre,
al' da cenjkali se niste!

A iz kratke reči jedre
saznaćete šta dobiste.

MASLINOVA GRANA S PLODOVIMA:

Ne zavidim lepom cveću,
kavge zametati neću,
to je strano biću mom:
srž sam zemlje, zalog stamen
i pouzdan, mira znamen
na svetu sam vascelom;
danas, mislim, srećna biću,
vrednu glavu okitiću.

VENAC KLASJA (zlatan):

Ljupko vaše grudi neka
ukrasi Cererin dar:
prva korist za čoveka
nek vam bude adidar.

FANTASTIČAN VENAC:

Šarno cveće, slezu slično,
mahovinu osulo je!

U prirodi neobično,
al' zbog mode procvalo je.

FANTASTIČAN BUKET:

Ni Teofrast ne bi znao
kakvo bi mi ime dao;
ipak, ako ne baš svima,
dopašću se bar nekima,

što će rado da me nose
i ukrase svoje kose,
pa čak da mi, gajim nadu,
na grudima mesta dadu.

RUŽINI PUPOLJCI (izazivački):

Nek za modu jednog leta
to maštarsko cveće cveta —
čudna, neobična građa,
kakvu priroda ne rađa;
zelen-drške, čaške rujne,
vrfite iz kose bujne! —
Al' mi skrivamo se, bome;
ko nas nađe, blago tome!
Kad se mlado leto budi
i pupoljak kada rudi,
ko o sreći toj ne sanja?
Ispunjenjem obećanja
i oko se i duh krepe
tu u carstvu Flore lepe.

(Pod zvljenim senicama baštovanke umilno razastiru robu.)

BAŠTOVANI (pevaju uz pratnju teorbi):

Dražesno vam ove cvasti
kolo oko glave vode;
al' plodovi ne zavode —
nek zagriže, ko bi slasti.
Crnpurasti nude ljudi
trešnjje, breskve i kajsijsje;
kupujte ih! jer jasnije
jezik naš od oka sudi.
Hajde, nek se svako služi,
nek sa slašću kuša voće;
pesma peva se o ruži,
jabuka se gristi hoće.
Dajte da se pridružimo
vašem cvetnom krugu tu,
pa i mi da izložimo
našu zrelu robu svu.
Ispod girlandi, sred lože
koju senči zelen svod,
sve se skupa naći može:
list, pupoljak, cvet i plod.

(Pevajući naizmenično uz pratnju gitara i teorbi, oba hora nastavljaju da red po red slažu uvis robu i da je nude.)

MAJKA i KĆI.

MAJKA:

Ko bebi ti kupih ja,
kćeri, haljinicu;
kako nežna beše sva,
premila u licu!
Snila sam još onda to:
udaću ja bogato
svoju lutkičicu.

Ah, koliko leta već
uzaman nam prođe,
udvarača četa već
otkako ne dođe;
ti si s jednim igrala,
a s drugim se titrala
i s trećim takođe.

Al' uzalud zabave
i fote i tanac,
beše, kćeri, džaba sve —
sela, šetnje, čamac.
Sad su, pak, budale svud,
pa će, možda, neko lud
da zagriže mamac.

Drugarice, mlade i lepe, pridružuju im sv; čujv se poverljivo
ćaskanje.

Ribari i ptičari s mrežama, udicama i grančicama premazsmim
lepkom, dolaze i mešaju se s lepojčkama. Uzajamno pokušavaju
da pridobiju, da uhvate, da izmaknu i da zadrže, i to daje pri-
likv za najprijatnije dijalogv.

DRVOSEĆE (ulaze, silovito i nezgrapno):

Miči se, mesta!

Prostor nam treba!

Rušimo debla,
ječi sva gora;
vozimo kola,
trešti sva cesta.

Neka utubi
valjano svako:
da nije grubih
kako bi, kako
uspeli fini
ostati živi,
ma kako bili
umnoga soja?
Vi biste zebli
kad bilo ne bi

našega znoja.

PULČINELI (tupavo, gotovo glupavo):

Vi ste tupači,
grbosvijajući;
pametni mi smo,
nosili nismo;
jer su nam lake
kape i jakne
i dronjci drugi;
dani nam dugi,
zanat je nama
u papučama
po trgovima
gde sveta ima
zjala prodavati,
sve zavitlavati;
tad se spasavamo,
izmigoljavamo,
opet se zbiramo
i ludiramo.

Da l' će nas hvaliti
ili nas grditi,
nećemo mariti
niti se srditi.

PARAZITI (udvorički-pohotno):

Vi ste, drvari
i ćumuraši,
divni drugari,
krasni pajtaši;
jer sve to cimanje,
potvrdno klimanje,
vrđanje, muvanje,
dvostruko duvanje —
zgrevanje, hlađenje
da je potaman —
sve je to rađenje
zaista zaman,
kome to treba?
Ne vredi s neba
grom da se sruši
ako li luči
nema u kući,
uglja ni ćumura
da se furuna
dobro ražari.
Al' se to vari,

krčka i čvari!
Sladokusačka,
čankolizačka
bratija njuši
sa nestrpljenjem
šta se to puši:
njuši pečenje,
pile i smuđa;
sad ih na nove
podvige zove
trpeza tuđa.

PIJANAC (ošamućen):

Ala danas dan je divan!
Slobodan sam i uživam.
A već za veselje jemčim
umem ja da terevenčim!
Zato pijem! Gucni-guc!
Čaše amo! Kuc-kuc-kuc!
Što ti bežiš čak u kraj?
Kucnimo se, to je raj!
Grdila me žena ljuta
zbog mog šarenog kaputa,
što sam nalik oklagiji,
odan vinu i rakiji.
E, baš jesam! Gucni-guc!
Hajd, na zdravlje, kuc-kuc-kuc!
Masko, hajde, vina daj!
Kad zazveči, to je raj!
Ne recite da zalutah!
Tu mi drago, nisam tuta.
Zamoliću birtašicu:
Daj na kredu bar čašicu!
Stalno pijem! Gucni-guc!
Hajte i vi! Kuc-kuc-kuc!
Redom svako! Ihahaj!
Baš je ovo pravi raj!
Nije važno gde pijančim,
glavno da se dobro banči.
Dajte sad da legaem — bogme,
nešto me ne drže noge.

HOR:

Dela, braćo: gucni-guc!
Čilo svako kuc-kuc-kuc!
Čvrsto sedite! A taj
sad pod stolom nađe raj.
Glasnik nagoveštava različite pesnike, pesnike prirode, dvor-

ske i viteške pvsnike, i nežne i zanesenjake. U gužvi razno-
vrskih suparnika niko nikog ne pušta da recituje. Jvdan se
prošunja izgovorivši nekoliko reči.

SATIRIČAR:

Znate l' o čemu snevam,
šta me ko pesnika kuša?
Da mogu da zborim i pevam
što niko neće da sluša.

Pesnici noći i grobova se izvinjavaju, jer upravo vode izvan-
redno zanimljiv razgovor s jednim tek nastalim vampirom, iz
čega bi eventualno mogla proistvći nova pesnička vrsta; Gla-
snik je prinuđen da to uvaži, pa na scvnu zove grčku mito-
logiju, koja, čak i pod modernom maskom, ne gubi ni karakter
ni privlačnost.

GRACIJE

AGLAJA:

Ljupkost je naše darivanje;
ko daje, nek ljupko to čini!

HEGEMONA:

Unesite ljupkost u primanje,
uzmite dar u milini!

EUFROSINA:

U dnevnih međa tišini
nek ljupko je zahvaljivanje!

PARKE

ATROPA:

Pozvaše me, najstariju,
životMe da predem niti;
to zahteva majstoriju,
oprezan tu treba biti.
Najfiniji lan ja probrah
da je mekan i povitljiv;
da svud bude čist i dobar,
srediće ga prst dovitljiv.

Nikako ne preterujte
veseleć se, igrajući!

Nit granice ima, čujte:
čuvajte se, može pući!

KLOTO:

Meni otpre neko veče
makaze su poverili;
nisu zadovoljni bili
kako moja stara seče.
Po svetlosti dugo suče
sasvim nekorisne žice,
dok najlepše uzdanice

nemilice u grob vuče.
Ali, mlada, ja i sama
vrlo često već pogreših,
pa držati danas reših
makaze u koricama.
Obuzdana tako, ja se
sad veselim dok vas gledam;
nek se zabavi svak preda
u slobodne ove čase.

LAHESA:

Meni, razumnoj jedino,
ređenje je dodeljeno;
delam živahno, al' fino
i nikada prenagljeno.
K motovilu svakoj niti
prst moj pravac usmerava,
svaka mora ravna biti
da se dobro namotava.
Bilo bi mi žao sveta
da zaboravim se kada;
teku časi, teku leta,
tkaču pređa sva pripada.

GLASNIK:

Nećete ove sada prepoznati,
pa da ste, bogme, učeni ko niko;
njih, koje zla su stvorile toliko,
goščama dragim mogli biste zvati.
Furije to su — umilnijih nije,
mlade i lepe, verovao ko bi!
Al' pridite im bliže, eto kobi:
uješće te golubice ko zmiije.
Podmukle jesu, ali danas, kada
budala svaka manama se diči,
ni njima slava anđelska ne liči,
pa priznaju da od njih sav svet strada.

ALEKTO:

Šta vredi, morate nam verovati!
Lepe smo, mlade, vične laskanjima;
ako li neko od vas curu ima,
njegovo ćemo uho milovati
sve dok u lice ne kažemo njemu
da ona s tim i onim očijuka,
da grbava je, glupa, kriva kuka
i da tu nema nadati se čemu.
A i nju znamo da skolimo vešto:
njen dragi, reći ćemo, kol'ko juče

pred drugom svoje crnio je luče!
Izmire li se, ostaće bar nešto.

MEGERA:

To je tek šala! Čim su privenčani,
ja znam da vek im bubicama kljujem
i da im sreću ponajlepšu trujem;
čovjek i dani nisu postojani.

Čim neko ima sve o čemu sneva,
od sreće doželjene, koju grli,
već počne k još željenijoj da hrli;
od sunca beži, mraz bi da zagreva.
Sve ovo spada u poslove moje,
a vodim Asmodeja, slugu verna,
da posvuda zla seje neizmerna;
i tako ljude ništ看 sve po dvoje.

TISIFONA:

Za vas otrov je i kama,
svi što svoju reč skršiste;
pre il' posle propali ste,
nevernici, teško vama.

I najlepší tren vaš mora
u žuč da se preobradi!
Svako će da ljuto plati,
bez cenkanja i bez zbora.
Nek se niko tu ne nada
oproštaju! Nek leleče!
Osveta! sve gore ječe;
ko je neveran, nek strada.

GLASNIK:

A sada sklonite se i odmor'te;
jer to što ide nije vaše sorte.
Vidite, k nama nahrupljuje breg,
ćilimi šarni prekrili ga sveg;
dugozub, svinjskom surlom raspolaže,
tajanstven je, al' ključ ću da vam kažem.

Na vratu sedi nežno žensko biće
i smer mu daje tananim prutićem;
a druga gore, ko vladarka prava,
stoji sred sjaja što me oslepljava.
Sa strane žene dve u okovima,
jedna vid srećan i slobodan ima,
druga se plaši, slobodu bi da stekne.
Ko su, nek svaka od njih sama rekne.

BOJAZAN:

Plamen čađavih buktinja
svečanosti daje sjaj;

ah, sred lica avetinja
dovede me lanac taj!
Bež'te, bedni vi smejači!
To cerenje loš je znak;
sad svi moji zatirači
k meni naviru kroz mrak.
Gle, dušmanin što me sreo
drug pre beše; masku znam;
a taj ubiti me hteo,
pa, otkriven, beži sam.
Ah, htela bih svakog časa
da napustim svet, ma kud!
Al' sred magle i užasa
preti propast odasvud.

NADA:

Zdravo, moje sestre mile!
Danas vam se tako htelo
pa ste mi se prerušile;
ali sutra, znam zacemento,
skinućete maske ove.
Mada sad, sred polutame,
nismo srećno nasmejane,
mi ćemo u vedre dane,
baš kako nas srce zove,
čas u društvu a čas same,
ići slobodne kroz polje
i sve činiti od volje,
i u bezbrižnom životu,
bez lišavanja, lepotu
piti, stremeći ka boljem.
Kao dobrodošle gošće
svud spokojno ćemo zaći:
i najviše dobro još će
biti moguće pronaći.

MUDROST:

Bojazan i nadu, ljuta
ljudska vruga dva, od vas
sada sklanjam; dajte puta!
Evo, donela sam spas.
Kolosa vam neumornog,
koji nosi kulu, vodim,
i on, gledajte ga, orno
strmim putevima hodi.
A na leđima mu stoji
boginja, i krila njena
titraju: sve što postoji

da je deo njenog plena.
Obasjana sva glorijom,
blista Ireko sveta bela;
a zovu je Viktorijom,
boginjom svih ljudskih dela.

ZOIL-TERSIT:

Hu-hu! U pravi dođoh čas
da rugom pozdravim sve vas!
Ali istinska moja meta
jest gospa Viktorija kleta.
Misli, sa parom belih krila
da orlica je ili vila,
i da, kud bilo da se krene,
sve duše su i zemlje njene;
al' pođe l' joj za rukom što,
sav se nakostrešim na to.
Kad nisko sukne u visinu,
visoko padne u dubinu,
kad ispravi se što se krivi,
a pravo svija — tu se živi.
nalazim zdravlje samo tu;
i takvu želim zemlju szu.

GLASNIK:

Pa nek te onda, bedni psu.
žestoko lupi žezlo verno!
Krivi se, vij se neizmerio! —
Kako se dvostruk taj patuljak
grči u odvratan smotuljak! —
Al' gle! — On jaje biva sada,
nadu se, rasprsnu se; pada
iz njega dvoje blizanaca:
guja i slepi miš; palaca
zmija i po prašini gmiže,
miš slepi se u tavan diže;
na sastanak će sad poteći,
tu ne bih hteo biti treći!

MRMLjANjE:

Brzo! Ples je već počeo —
Ne! Odavde ja bih hteo —
Osećaš li vraške čete?
Avetinjski soj nas splete!
Evo, kosu mi okrznu —
Mene, pak, u nozi trznu —
Niko od nas nije ranjen —
Al' užasnut i zapanjen —
Presede nam radost sva —

Žgadija je kriva ta.

GLASNIK:

Otkako mi je dužnost da sam
na maskaradi glasnik, ja sam
bdio pred ovim vratnicama
da tu, gde je veselje, k vama
ne ušunja se avet zla;
ne mrdam nit' se sklanjam ja.
Al' kroz prozore ove roj se
ceo uvući može, boj se,
a od sablasti vazdušastih
ne bih vas, bogme, znao spasti.
Kud li patuljak onaj nesta?
Sad silno vuče s onog mesta.
Šta svaka od figura znači
hteo bih da vam rastumačim;
ali što niko još ne shvati
to vam ni ja ne mogu znati;
poučite, pomozite mi! —
Al' šta kroz gomilu to stremi?
Četvoropreg se jedan krasan
kreće kroz narod ustalasan;
no ne deli on svet dok ide,
nit' gužvu moje oči vide;
u boja preлива se .trista,
ko volšebnički fenjer blista,
bludi ko šarnih zvezda roj,
s olujnim hukom amo prista.
Bežite! Sav se ježim!
DEČAK-KOČIJAS:
Stoj!
Konji, krila sad sputajte,
stisak uzda osećajte,
kad zaustavljam, vi stajte,
kad vas bodrim, lepršajte —
ovom mestu čast odajte!
Poklonika, pogledajte,
oko nas je krug sve veći!
Hajd, glasniče, moraš reći
pre no dalje otkasamo,
kakvo ćeš nam ime dati;
alegorije smo samo,
ko takve nas moraš znati.
GLASNIK:
Ne znam kako ću tebe zvati,
ali bih mogo pokušati

da opišem te.

DEČAK-KOČIJAŠ:

Hajde!

GLASNIK:

Svaka čast:

mlad si i lep. Još malen ti je rast,
doduše, al' zacelo, ženska bića
već gledaju te ko pravog mdadića.

Budući zavodnik se činiš meni,
rođen da slomiš srce svakoj ženi.

DEČAK-KOČIJAŠ:

Lepo je čuti govor taj;
hajd, vedrom reči odgonetku daj!

GLASNIK:

Oči ti kao crna munja,
ko noć duboka tvoje vlasi,
vedri je kolajna dragulja!
Pa kakva odeća predivna
s ramena se do peta sliva
a purpur-rub i šljoka niz je krasi!
Da devojka si, pomisliće ko;
al' takvo momče već sad mnogo vredi
kod devojaka, na dobro i na zlo:
naučiće te one abecedi.

DEČAK-KOČIJAŠ:

A ovaj što tu na visini
kolski je zauzeo tron?

GLASNIK:

Bogat i blag se vladar čini;
srećan kom naklonjen je on!
On nema šta da želi više;
da l' nečeg nema, okom ište,
toleć se čistim poklanjanjem
više no srećom i imanjem.

DEČAK-KOČIJAŠ:

Ne prekidaj, tako ti svega!
Opiši u tančine njega.

GLASNIK:

Zar može neko da opiše
što takvim dostojanstvom diše?
To krupno lice puno zdravlja,
obrazi cvetni, pogled oran
što mu se pod turbanom javlja,
pa ovaj bogat plašt naboran!
Pa otmeno držanje! Moram

da kažem: neki kralj izgleda znan.

DEČAK-KOČIJAŠ:

Bogatstva bog je ovo, Pluto zvan;
dolazi u svem sjaju iz daleka,
jer car ga uzvišeni jedva čeka.

GLASNIK:

Pa kaži i o sebi ko si!

DEČAK-KOČIJAŠ:

Ko sam?

Ja rasipništvo jesam, pesništvo sam;
pesnik sam, usavršavam se tako
što rasipam najdraža blaga lako.
Bogat sam neizmerno, osim toga,
ne manje, cenim, od Pluta bogatoga,
krasim mu igru i veselje vedro;
što nema on, ja delim štedro.

GLASNIK:

Hvalisanje ti divno stoji;
al' daj nam koju od veština svojih!

DEČAK-KOČIJAŠ:

Evo, čim puknem prstima, već čuda:
blista i sja kraj kola svuda.

Eno bisernih ogrlica.

(Neprestano puckajući prstima u krug.)

Eno vam zlatnih kopči, naušnica;
pa krunica bez mane, krasnih grivni,
prstenja i rubina divnih;
ponekad delim i plamičke male,
gledajuć da l' će nešto da zapale.

GLASNIK:

Što grabi ova rulja mila!

Zamalo nije davača pregazila.

Ko u snu nakite iz ruku sipa,
a sve uokrug hvata, pipa.

Al' evo novih dosetaka: tek što
požudno ščepa neko nešto,
već vidi da je dobitak mu mršav:
poklon iz ruke odlecrša.

Niska od bisera iščili,
po šaci roj mu buba mili;

on otresa ih, ćuran pravi,
a roj mu se na glavi javi.

Drugom, pak, mesto ičeg čvršćeg,
na dlanu tanan leptir dršće.

Spadalo, obećava čuda trista,
a daje samo što ko zlato blista!

DEČAK-KOČIJAŠ:

Maske, doduše, znaš da naveštavaš,
al' da suštinu ljuski dokučavaš —
to nije dvorska dužnost glasnikova;
oštriji vid veština traži ova.

Al' čuvam se da se ne sporim!

Moj gospodar, nešto progovori!

(Okrvnut Plutu.)

Zar ne poveri brizi mojih ruku

četvoroprega ovog vihor-huku?

Ne kočijašim li kako odrediš?

Nisam li onde gde mi zapovediš?

Zar ne osvajah za te, lakokrilan,

pobedni venac preumilan?

Kad god za tebe u boj kretoh,

uvek sam srećne ruke bio;

ako ti lovor čelo okitio,

zar ja ga umom i rukom ne pletoh?

PLUTO:

Ako već treba da svedodžbu dam,

evo ti: duha mog si deo.

Uvek si činio što ja sam hteo,

bogatiji si no što sam i sam.

Podariću ti za službu valjanu

od kruna vrednije: zelenu granu.

Reč istinitu neka čuju svi:

moj dragi sine, po volji si mi ti.

DEČAK-KOČIJAŠ (gomili):

Najveće darove sam dao

i okolo svud razaslao;

na mnogoj još gorucka glavi

plamičak koji ja zapalih;

skače sa jednog na drugog. sve brži,

od ovog beži, kod tog se zadrži,

vsoma retko uvis plane

i za trenutak blistav grane;

većina, pak, ni shvatila ga nije,

a on već gasne i u mrak se krije.

ŽENE (ogovarajući):

Gle tog navrh četvoroprega:

šarlatan grdan! A iza njega

pajac je šćućuren u klupče,

al' tako glad i žeđ ga muče

da se, usukan, jedva kreće;

štupni ga, osetiti neće.

MRŠAVKO:

Tornjaj se, gadni ženski soju!
Ko da ćud zadovolji tvoju. —
Dok uz ognjište behu još žene,
zvali su Avaricijom mene;
tad nam u domu beše svega:
trpaj u njega, ne daj van njega!
Nad svim skrinjama imah vlast;
pa zar je porok ta moja strast!
Al' kad se u poslednja vremena
odvikla štednje moja žena
i, ko svaki platiša loš,
sto želja ima a jedan groš,
tu muž je zbilja sreće crne:
dugovi kud god se osvrne;
kad predom zaradi što novaca,
ona na belilo sve baca,
ruča kopune i kolače
i vinom časti udvarače;
stog zlatu sam sve više odan:
sad sam Tvrđičluk, muškog roda!

PREDSTAVNICA ŽENA:

Kod zmajeva taj zmaj nek ode
i tvrdiči! Da lašca zlog!
Muškarce hoće da podbode,
a nezgodni su i bez tog.

GOMILA ŽENA:

Strašilo! Šamar njemu daj!
Šta nama preti štrklja taj?
E, baš se uplašismo, znaj!
Od kartona je ovaj zmaj —
navali, udri, napadaj!

GLASNIK:

Mir! Žezlom ću da vam pokažem! —

Al' jedva moram da pomažem;
gle kako nemani te ljute
pred sobom hitro krče pute,
dvostrukim kril'ma kako tresu!
Gle, bljuju zmajevi u besu
oganj iz krljuštastih ždrele;
opustela dvorana cela.

(Pluto silazi sa kola.)

GLASNIK:

Silazi s kola, ko car hodi!
Al' gle'te čudo što se zgodi:
zmajevi na znak njegov s hukom
hvataju sanduk onaj gde su

dragulji skupa s tvrdičlukom.
da ga pred noge njemu snesu.
PLUTO (kočijašu):
Tereta sad si dosadnoga lišen,
slobodno leti u prostor svoj uzvišen!
On nije ovde, gde nas okružava
gomila divljih, iskeženih glava.
Tamo gde jasno gledaš u samoću,
gde sebi veruješ i pripaDaš,
gde za lepotu i dobrotu znaš,
stvaraj svoj svet! — Poleti u samoću!

DEČAK-KOČIJAŠ:
Tako si, ko najbliži rođak mio,
za poslanika mene postavio.
Kraj tebe jest obilje; u mojoj, pak, blizini
svakom se dobit najdivnija čini;
u zbrci životnoj svak zbunjen gleda:
da l' da se tebi ili meni preda?
Uz tebe može počivati, doduše,
al' sa mnom posla imaće do guše.
Dela se moja glase, a ne taje;
i najmanji me dah moj već odaje.
Pa zbogom! Ti mi želiš sreću svu;
al' šapni samo, i smesta biću tu.
(Odlazi kao što jo i došao.)

PLUTO:
Čas, je da blaga otkrijem pred svima!
Glasniče, žezlo! Da slomim katance.
Gle, otvara se! U teškim kazanima
krv zlatna ključa, navire i lopi;
sav nakit — krune, prstenje i lance —
preti da najpre proguta, da stopi.

NAIZMENIČNI UZVICI GOMILE:
Gle tu! Gle tamo! Kako ključa
i preлива se kazan tučan. —
Tope se posude od zlata,
nastaju gomile dukata —
zlatnici skaču iskovani,
o, kako mi to dušu hrani —
Tu gledam svoju žudnju svu!
Kotrljaju se, gle, po tlu. —
Uzimaj odmah što se nudi,
A mi ćemo, ko munja hitri,
ceo taj sanduk ugrabiti.

GLASNIK:
Šta hoćete, budale jadne?

Pa to su samo šale maskaradne.
Večeras kraj Je željama; zar neko
zlato i vrednost od nas je zbilja čeko?
U igri toj da je tantuze mogb
dobiti, čak i to bi bilo mnogo.
Glupaci! Smesta privid lepi
ko sušta zbilja vas zaslepi.
Šta će istina vama? — Hajte,
u tupoj zabludi istrajte. —
Pluto, junače prurušeni,
rasteraj ovaj svet šareni!

PLUTO:

Žezlo za posao je taj;
na dva-tri časka mi ga daj! —
Da gurnem ga u var i žar. —
Sad, maske, prelazim na stvar!
Al' seva, prašti, iskri sve!
Vrh žezla već se žari, gle!
Ko blizu pride i navali,
bez milosti ću da ga spalim. —
Započinjem sad ophod svoj.

VIKA I GUŽVA:

Bežite! Gotovi smo! Joj!
Neka se spasava ko može! —
Natrag, vi otpozadi! Bože! —
U lice mi vrelina vrca —
Pod užarenim žezlom grcam —
Nastradali smo, teško nama! —
Natrag, svetino pod maskama! —
Povucite se, ljudi glupi! —
Da su mi krila! — Bež', odstupi!

PLUTO:

Ustuknuo je krug, svi beže,
a niko nije, reko bih, ožežen.
Strah svakog goni
da se skloni. —

Al', kao zalog poretku ovakvu,
nevidljivu ću da opišem traku.

GLASNIK:

Hvala zbog ovog divnog dela
što ga je umna tvoja moć izvela!

PLUTO:

Treba nam, vrli družo, još strpljenja:
još prete razna uzbuđenja.

TVRDIČLUK:

Sad može svako kom to prija

sa zadovoljstvom krug naš da razgleda;
jer, žene, ima l' u što da se zija,
uvek do prvog probiju se reda.
Još nisam ja potpunce zarđao!
A lepa žena naslada je prava;
pa bih se malo sad švalerisao,
pošto je ionako zabadava.
Al' ovde sve je puno puncijato;
neće svi čuti sve, ni kad je glasno,
te pantomimom pokušaću zato
da izrazim se, i to, mislim, jasno.
Ruka i noga i pokret su mi malo,
do veće mi je lakrdije stalo.
Mesiću zlato kao da je glina,
jer ovaj metal svaki oblik prima.

GLASNIK:

Šta mršotinja hoće ta?
Zar gladnica za humor zna?
Zlato mu odmeknu pod šakom
i mesi ga ko testo lako;
al' iako ga gnjavi vično,
ostaje ipak bezoblično.
K ženama onim se okreće,
a one grde, ciče, dreče,
žele da pobegau što pre;
baš hulja ova svašta sme!
Nazlobrz, sreća mu je prava
kada pristojnost narušava.
Ne mogu ćutke to da trpim;
daj moje žezlo, da ga sprpim!

PLUTO:

Ne sluti on šta s pretnjom sad korača;
pusti ga, ludu, nek blebeće!
Prostora za to ostati mu neće;
zakon je jak, al' nevolja je jača.

VREVA I PESMA:

To divlja vojska sa planina
stiže, iz šuma i dolina,
korača ničim zadržana
slaveći svoga silnog Pana.
Što niko ne zna, oni znaju
i u krug prazan upadaju.

PLUTO:

Znam dobro vas i vašeg silnog Pana!
Pohod je vaš i smeo i čudesan.
Znam tajnu koja nije svakom znana,

s poštom vas primam u krug ovaj tesan.

Neka ih dobra sudba prati!

Mogu se zbiti divna čuda;

ne znaju kud će koračati,

nisu ni predvideli kuda.

DIVLJA PESMA:

Gizdavci, soju napirlitan!

Mi samo grubo ići znamo,

skok nam je visok, trk nam hitar,

tutnjimo kada koračamo.

FAUNI:

Ko vesela čigra

zbor fauna igra,

u čupavoj kosi

svak venac nosi;

tanano uho zašiljeno

iz kovrdža im viri eno;

tup nosić, kopita mesto peta,

al' sve to ženama ne smeta.

Kada ih šapom za ples mole,

ni najlepše im ne odole.

SATIR:

Za njima sada satir trčka,

kozonog, žilav, suv ko drška;

i treba da je tako mršav.

K6 divojarac s vrha golog

voli da gleda naokolo.

Kad vazduhom slobode grudi

okrepi, ruga se što ljudi

dole u dimu i prašini

žive, i to im radost čini,

dok njemu gore, čist i zdrav

i miran, pripada svet sav.

GNOMI:

Malena četa cupka ta,

ne vole ići dva po dva;

u mahovinu odeveni,

s fenjerčićima, razdvojeni

oni trčkaraju po tami

i roje se ko svici sami;

krstare, na sve strane gmižu,

marljivo u kut svaki stižu.

Brdskim patuljcima rodbina,

znani ko hirurzi planina,

visokom gorju krv sisamo,

iz punih žila zahvatamo;

metale razne gomilamo
i sa „Srećno!“ se pozdravljamo.
To iskren klik je sa dna grudi,
jer dragi su nam dobri ljudi.
Ali za krađu i blud — zato
mi iznosimo na dan zlato;
da dosta gvožđa onaj ima
što ratom želi propast svima.
Ko skrši te tri zapovesti,
i ostale će s uma smesti.
To nije naše ogrešenje;
stog imajte, ko mi, strpljenje.

DIVOVI:

Za njih ko divlje ljude znaju
na Harcu i u celom kraju;
dolaze čvrsto, tela naga,
divovska im je stara snaga.
U desnici im stabla jela,
debelo uže oko tela,
lišće i granje im pregača:
papina garda nije jača.

NIMFE U HORU (okružavaju velikog Pana):

Evo i njega!

Veliki Pan

ko znamen svega

sveta je znan.

Najvedrije, opkolite ga,
lelujnom igrom utolite ga,
ozbiljan, dobar je, pa želi
da se kraj njega sve veseli.

Ispod nebeskog svoda plava
on postojan je i ne spava;
al' žubor-potoci ga gone,
i vetar blag, u san da klone.

A dok on preko podne spava,
nijedan list ne podrhtava;
biljaka zdravi miomir
struji kroz vazduh i kroz mir;
ni nimfa ne sme bdeti tada:
gde stajala je, u san pada.

A kad u nenadani čas
odjekne njegov silni glas
ko morski huk, ko groma jek,
tad niko ne zna strahu lek,
napušta hrabra vojska boj,
junak u vrevi drhti toj.

Čast onom ko je dostojan nje,
koji nas amo dovede sve!
DEPUTACIJA GNOMA (vvlikom Panu):

Mrežica se ruda sjajnih
svud kroz procepe protkiva,
splet njihovih staza tajnih
samo raskovnik otkriva;
tu u trogloditskoj tmini
dom nam je, kopamo živo,
dokle ti na površini
deliš blaga milostivo.

Sad pred nama iskršava
izvor čudesan, sav zlatan:
on nam poklon obećava
što pre beše nedohvatan.
Da to ostvariš si kadar,
te ga moraš prihvatiti!
Svako blago svetu na dar
u tvojoj će ruci biti.

PLUTO (Glasniku):

Nek uzvišeni duh se naš sputava,
gledajmo mirno sve što se dešava;
ta obično si hrabar kakvog nema.
Sad ubrzo se nešto grozno sprema;
svet i potomstvo to će da poriču;
a ti zapisuj verno celu priču.

GLASNIK (hvatajući štap, koji Pluto i dalje drži u ruci):

Patuljci privode velikoga
Pana izvoru živa ognja;
iz grotla uvis ključa vrelo
pa zatim na dno splasne celo,
dokle mu mračno zjapi ždrelo;
al' opet vri od silnog žara.

Veliki Pan je sav očaran,
U čudu uživa od srca,
dok pena na sve strane vrca.
Što onom veruje ko laže?

Da bolje vidi, on se saže. —

Gle, brada mu unutra pada! —

Ko je ta ličnost golobrada?

Al' on se šakom od nas skriva. —

Sad nesreća se silna zbiva:

uzleće brada, vatra živa,
pali mu grudi, kosu zgara,
veselje se u bol pretvara. —

Svet trči, gasi, al' ne vredi

jer plamen nikoga ne štedi;
dok tuku, pljeskaju i skaču,
vatru raspiruju sve jaču;
već cela hrpa maski gori
što se sa stihijom tom bori.
Al' šta se ovo sada čuje,
šta jedan drugom dovikuje?
O, večno kobna noći, što li
ovakvim stradanjem nas skoli!
Javiće sutra danak beo
što niko čuti ne bi hteo;
no evo, odasvud se ori:
„Naš car" to strada, „car" nam gori.
Kamo da lažna vest je ta!
Car gori, a s njim svita sva,
prokleta, koja ga navuče
te granje smolasto obuče
i smami ga, uz poj i huku,
u ovu propast, ovu muku.
Mladosti, kad ćeš umeriti
veselje svoje preobilno?
O, veličanstvo, kad ćeš biti
razumno kao što si silno?
Već celu šumu plamen hvata;
palaca, liže gore vatra
k tavanici od suvih greda;
ložar nam preti, opšta beda.
Prevršila se mera jada,
niotkud nema spasa sada.
Šta od raskoši carske osta?
Hrpa pepela za noć posta.
PLUTO:
Dovoljno je maha stravi,
neka pomoć sad se javi! —
Sveta palica nek zvekne
da zadrhti tle i jekne!
Vazdušna prostranstva magle
nek ispune, pune vlage!
U gusta se runa zbijte,
ispareša, prepokrijte
uskomešan plamen lud!
Šumno, orno i žuborno
navaljujte, prigušujte,
sve gasite i spasite;
neka vaše rominjanje
preobrati u tinjanje

sujetnoga ognja čud! —
Nek duhove zle što prete
čarolije osujete.

Park

Jutarnje sunce

Car, njegova svita, muškarci i žene; Faust i Mefistofeles,
dolično i po modi odeveni, ali nv upadljivo; obojica kleče.

FAUST:

Zbog opsena ognjevitih nam strogo
ne sudi, care!

CAR (mahnuvši im da ustanu):

Tih šala želim mnogo.

U žarku sferu namah sam zaluto,
učini mi se skoro da sam Pluton.

Gudura kroz noć žarila se cela
od ugljjevlja. Iz različitih ždrela
sukljaše bezbroj divljih plamenova
zasvođujući sve nas poput krova.

Usplamsali su u hram ponajveći,
čas nastajući a čas se gubeći.

Kroz beskraj plamnih stubova se duga
povorka, videh, naroda vijuga
ovamo k meni, navire ko reka
i klanja mi se, ko od pamtiveka.

Sa dvora svog sam mnoge opazio;
kao da car sam daždevnjaka bio.

MEFISTOFELES:

I jesi! Elementi punu vlast
priznaju veličanstvu i odaju mu čast.

Poslušnost vatre videše ti oči;
u more, gde je ponajbešnje, skoči
i čim na bisernome budeš dnu
predivan krug rastvoriće se tu;

tirkizni vali, purpurni po svom
rubu, prekrasan podizaće dom
okolo tebe, središta. Palate

pri svakom će te koraku da prate.

I zidovi će sami živi biti,
povitljivi i komešavo-hitri.

Čudovišta će morska nov blagi sjaj privući,
navaliće, al' neće smeti ući.

Tu igraće se roj zlatnih aždaha,

ajkuli zube gledaćeš bez straha.
Ma kol'ko da te na dvoru saleću,
od takve tišme nećeš videt veću.
Al' biće i lepote: Nereide
radoznalo će prići da te vide
u svežem domu; one mlađe žudno
i oprezno ko ribe, a starije će mudro;
Tetida daće, kad sazna za ovo,
ruku i usne svom Peleju novom. —
Pa tad na Olimpu visokom mesto .. .

CAR:

Prepuštam tebi vazdušno prostranstvo;
dovoljno rano taj nas čeka presto.

MEFISTOFEL ES:

A zemlja već je tvoja, veličanstvo!

CAR:

Kakva te dobra kob dovede samo
iz Hiljadu i jedne noći amo?
Ako si ko Šeherezada plodan,
najvišu hvalu tebi ću da odam.
Pripravan uvek budi kada na svet se dnevni,
što često biva, zgađim i razgaevim.

UPRAVITELJ DVORA (brzo ulazi):

Presvetli, mislim da u svom životu
još ne dojavih sreću i divotu
ko ovu sada, pgggo me usrećava
i pred tobom toliko ushićava:
isplatili smo sve račune naše,
zajazili sve zelenaše;
lišen sam muka, i u raj
teško da takvu sreću znaju.

VOJSKOVODJA (dolazi brzo za njim):

Predujam smo na platu dali,
ponovo celu vojsku zbrali,
najamnici su opet orni,
krčmari i devojke zadovoljni.

CAR:

Kako vam grudi dišu lakše!
Vesela lica — a zborana pre!
Kako su hitre noge vaše!

RIZNIČAR (pristupa):

Njih gštaj, oni izveli su sve!

FAUST:

Za kancelara izveštaj pristoji.

KANCELAR (polako prilazi):

Usrećiše me stari dani moji. —

Gle, hartija je sudbonosna ta
u dobrobit pretvorila sva zla. (Čita.)
„Nek čuje svako koji za to haj:
hiljadu kruna ta cedulja staj.
A zaloga su za nju pouzdana.
blaga po carstvu svuda zakopana.
Kad izvadimo ova blaga silna,
to naknada će biti izobilna,"

CAR:

Slutim, tu neko strahovito vara. —
Ko se tu potpisa umesto cara?
Zar za taj zločin nije kažnjen niko?

RIZNIČAR:

Seti se! Sam to potpisa, koliko
noćas. Ko Pan odeven tu stajaše,
kancelar priđe, s njim i društvo naše:
„S dva-tri poteza pera sebi daj
uživanje, a narodu svom raj."
Dobiše potpis, kad ga ti povuče,
veštaci, da ga uhiljadostruče.
Da padne svakom dobrobit u deo,
odjednom niz smo otisnuli ceo,
po deset, tri'est, pedeset i sto.
Za narod blagodat je bila to.
Tvoj grad, pre skoro ubuđan do smrti,
sad živnu, svako veselo se vrti!
Ime ti i pre za svet radost beše,
al' nikad mu se kao sad ne smeše.
Azbuka cela malo nam sad kaže,
jer u tom znaku svako biva blažen.

CAR:

I svako prima to umesto zlata?
Vojsci i dvoru služi to ko plata?
Čudim se, ali ništa neću reći.
UPRAVITELj DVORA:
Svi ko da smesta htedoše pobeći;
rasturiše se svud dok čovek trene.
Menjačnice su širom otvorene,
hartiju svaku i srebrom i zlatom
isplaćuju, doduše sa rabatom.
U krčme tad i kasapnice jure;
jedni bi samo da žderu i piju,
drugi se novom odećom šepure.
Trgovci seku, a krojači šiju.
„Živeo car!" po podrumima dreče
dok vare, peku, a tanjiri zveče.

MEFISTOFEL ES:

Ko pođe sam terasama, videće
gde natazdana lepotica šeće
lepezom paunovom krijuć lice;
smeška se, motri one ceduljice,
te brže nego umno govoreći
ljubavnu milost možeš tako steći.
Tu ćemer-kesa više nužna nije,
listić se lako u grudima krije
sa ljubavnim pisamcetom u paru.
Smerno ga nosi pop u brevijaru,
a vojnik, da bi kretao se lakše,
rado će pojas ispražnjen da paše.
Izvini, ako čini se da smelo
umanjujem to previsoko delo.

FAUST:

Bezmerna blaga ova, što rasuta
po tlu tvog carstva leže nedirnuta,
ne koriste se. Misli ponajšire
ne mogu da ni delić uokvire
bogatstva tog; smeono mašta leće
i trudi se, no shvatiti to neće;
al' duh što gleda duboko i vično
veruje bezgraničnom bezgranično,
MEFISTOFEL ES:

Od bisera i zlata hartija je
zgodnija: znaš šta imaš! Ne treba je
menjati najpre, možeš kol'ko želiš
za nju da voliš i da se veseliš.
Hoćeš li metal, menjač će ga dati;
nema li on, ti kopaj malo. Kad ti
otkupe nakit, kad se lišiš duga
pomoću tog papira, neće smeti
sumnjalo da se više drsko ruga.
Svet će se svići, neće drukče hteti.
Biće u carstvu sad bez granica
dragulja, zlata i novčanica.

CAR:

Hvala vam na toj silnoj dobrobiti;
po zasluži će i nagrada biti.
PoEeravam vam sve što je pod tlom,
jer pravi ste čuvari blagu tom.
Nek kopaju — a riznice vi znate —
samo kad za to naređenje date.
Sad, upravnici našega bogatstva,
vršite srećno svoja dostojanstva,

onde gde s gornjim podzemni se svet
spaja u štedar i jedinstven splet!

RIZNIČAR:

Nek nema raspre između nas i njega!
Čarobnjak mi je najdraži kolega. (Odlazi sa Faustom.)

CAR:

Daću dar svakom, al' da prizna meni:
šta će da čini s poklonom stečenim?

PAŽ (uzimajući):

Veseo, vedar, raspoložen biću.

DRUGI PAŽ (isto tako):

Lanac i prsten dragoj nabaviću.

KOMORNIK (prihvatajući):

Najbolje vino piću svaki dan.

DRUGI KOMORNIK (isto tako):

Za kockicama već me svrbi dlan.

BARON (promislivši):

Njive i zamak svoj ću da razdužim.

DRUGI BARON (isto tako):

Ostalom blagu to ću da pridružim.

CAR:

Nadah se, hrabra dela želi svako;
al' ko vas zna, pročitajte vas lako.

Vidim ja, i u zlatu i u svili
vi ostajete kakvi ste i bili.

BUDALA (prilazvći):

Dajte i meni tih poklona malo!

CAR:

Još živ si? Ta sve propićeš, budalo.

BUDALA:

Čarobne hartijice! E, baš čudo!

CAR:

Ti bi ih samo protraćio, ludo.

BUDALA:

Evo i drutah; šta da činim sada?

CAR:

Uzmi ih samo! Sve to tebi spada. (Odv.)

BUDALA:

Pet tisuća su kruna — pare, bogme!

MEFISTOFELES:

Zar vaskrsnu, mešino na dve noge?

BUDALA:

Često, al' prvi put na dobit svoju.

MEFISTOFELLES:

Tol'ko si srećan da si sav u znoju.

BUDALA:

A ovo zbilja kao novac važi?
MEFISTOFELES:
Dobićeš za to sve što trbuh traži.
BUDALA:
Mogu da kupim kuću, njive, je li?
MEFISTOFELES:
Plati pa uzmi što ti srce želi.
BUDALA:
Zamak sa šumom i lovištem?
MEFISTOFELES:
Da!
Bićeš ti silan plemić, nema šta.
BUDALA:
Posednik biću još večeras, vala! (Odv.)
MEFISTOFELES (solis):
Ko sumnja još da umna je budala!

Mračna galerija

Faust. Mefistofvles.

MEFISTOFELES:
Što li me vučeš kroz hodnike tamne?
Ta zar se onde ne uživa?
Sred dvorske gužve je pomamne
za varanje i šalu zgodna živa!
FAUST:
Ne pričaj! Još u drevne dane
te zabave su tebi bile znane;
sad vrpoljiš se, jer ti žao
da reč održiš što si dao.
Mene komornik i upravnik dvora
gone, te delovati moram.
Car traži da se njemu ovog časa
privedu Paris i Helena;
uzor svih muškaraca i svih žena
želi da gleda ko obličja jasna.
Brzo! Reč ne smem prekršiti tu.
MEFISTOFELES:
Što olako i ludo dade nju?
FAUST:
Mislio nisi, družo mili,
kud nas veština tvoja vodi;
najpre smo ga obogatili,
a sada hajd ga razonodi.

MEFISTOFELES:

Za tren se nalog ne obavlja taj;
jer strmije su stube ove,
u najneznaniji si pošo kraj,
i najzad opet u dug pašćeš tako;
ko avet zlata papirnog prizove
lako, taj neće i Helenu lako. —
Tunjavi vešci, gušavi patuljci,
sablasi — to je uvek mi pri ruci;
al' moje miljenice, mada fine,
ne mogu važiti za heroine.

FAUST:

Ostavi večnu litaniju ovu!
U neizvesnost vazda vodiš.
Svaki čas novu smetnju rodiš,
za svaki lek i nagradu bi novu.
Ne treba tol'ko mrmljati i plesti;
za tili čas ih, znam, možeš dovesti.

MEFISTOFELES:

Od naroda paganskoga se klonim,
u sopstvenom su paklu oni;
no ima način.

FAUST:

Smesta reci sad!

MEFISTOFELES:

Otkriti višu tajnu nisam rad. —
Boginja ima što samotno-neme
stoluju, a oko njih ne postoji
nikakav prostor, a još manje vreme;
o njima reč da kaže, svak se boji.
Majkv se zovu!

FAUST (uplašeno):

Majke!

MEFISTOFEL ES:

Strepiš?

FAUST:

Majke!

Majke! To zvuči čudno, ko iz bajke!

MEFISTOFELES:

I jeste. Za njmh ne zna smrtno stado,
a mi im ime ne pominjemo rado.
Put k njima ka dnu ponajdubljem tone;
ti sam si kriv što trebaju nam one.

FAUST:

A kuda vodi put?

MEFISTOFELES:

Ka predelu besputnom
i nepristupnom, na molbu okrutnom
i neuslšpljivom. Da l' ćeš to moći? —
Tu nema katanaca niti reza,
samoća tebe nosiće i jeza.
Da l' štogod znaš o pustošnoj samoći?

FAUST:

Izreke takve ne pominji više;
ovde na kujnu veštičju miriše,
na doba davno nestalo u noći.
Zar se sa svetom ja ne suočavah?
Šupljost ne učih, šupljost ne predavah? •—
Kad razumno kazivah što video sam jasno,
protivrečje je bilo dvaput glasno;
čak sam, da zlobe izbegnem žestinu,
morao u samoću, u divljinu,
pa, da ne živim napušten, sasvim sam,
moradoh najzad đavolu da se dam.

MEFISTOFELES:

Ma preplivao pola okeana
i s beskrajem se tamo sreo,
ipak bi vido vale sa svih strana,
čak i kad smrtni strah te obuzeo.
Bar nešto video bi: vrh dubina
zelenog mora jata bi delfina
video, Sunce, Mesec, zvezda roj
i oblake nad glavom; al' u toj
većito praznoj daljini ti ništa
videti nećeš, nećeš korak svoj
čuti, nit' naći čvrsta uporišta.

FAUST:

Ko vrhovni mistagog zboriš, što je
varao verne neofite svoje;
al' obrnuto. Šalješ me u Prazninu
da tamo stičem snagu i veštinu;
želiš od mene da, ko ona mačka,
kestenje za te iz ugljevlja čačkam.
Hajd, videćemo na šta će izaći:
svemir ću u tvom ništavilu naći.

MEFISTOFELES:

Pre no što odeš, moram da te hvalim:
đavola, vidim, ti upozna lepo.
Evo ti ovaj ključ.

FAUST:

Zar tako mali!

MEFISTOFELES:

Hvataj ga! Nemoj suditi naslepo!

FAUST:

Raste u mojoj šaci! Blista. sja!

MEFISTOFELES:

Brzo ćeš znati šta ti dadoh ja!

Ključ pravo mesto nanjušiće; dede
za njim! Nek on te k majkama odvede.

FAUST (ježeći se):

Majkama! Reč je ta za mene grom!

Šta je to u njoj strašno sluhu mom?

MEFISTOFELES:

Zašto se nove reči tako gnušlaš?

Zar želiš samo poznato da slušlaš?

Nek ne smeta ti ništa, ma koliko
čudno, jer ti na čuda već si sviko.

FAUST:

U okoštavanju ne tražim spas,
jeza je deo najbolji svih nas;
mada nam tupi osećanja svet,
pred ogromnim je svako ceptanjem obuzet.

MEFISTOFELES:

Potoni! Mogu i: uzleti! reći —
svejedno. Od sveg nastalog pobeći
moraš, u prostor slobodnih obličja!

Nestala davno nek te tole bića!

Komešaju se ko magla; potoni,
zaviltaj ključem, od sebe ih goni!

FAUST (oduševljeno):

Od njega nova snaga mi se budi,
za veliko se delo šire grudi.

MEFISTOFELES:

Tronožac žarki ugledaćeš tu —
tada ćeš biti na najdubljem dnu.

Uz njegov sjaj ćeš majke opaziti;
sedeće jedne, druge prolaziti.

Oblikovanje, preoblikovanje,
večnoga smisla večno održanje, —
oko njih lebde slike svih stvorenja;
ne vide nikog osim priviđenja.

Iako strašna opasnost tu poeti,
moraš do onog tronošca dopreti
i dotaći ga ključem.

Faust odlučno i zapovedpički zamahuje ključem.

MEFISTOFELES (posmatrajući ga):

Tako vredi!

K6 verni sluga on će da te sledi;
mirno ćeš sići, srećno se uzneti
natrag, pre no što neka to primeti.
Kad ga doneseš amo, ti ćeš moći
junaka i junakinju iz noći
prizvati, kao prvi koji smede
da ovo delo veliko izvede.

Iz tamjanskih će tada isparenja
magijom nići božanska stvorenja.

FAUST:

A sad?

MEFISTOFELES:

Sad stremi naniže! Potoni
lupivši nogom, tako i izroni.

Faust lupi nogom i potone.

MEFISTOFELES:

Samo da ključ mu pomoć ne uskrati!
Radoznao sam da l' će da se vrati.

Jarko osvetljene dvorane

Car i kneževi. Dvorani promiču tamo-amo

.

KOMORNIK

Još ste nam dužni prizor priviđenja;
brzo, dok još je u cara strpljenja.

UPRAVITELj DVORA:

Upravo pita vladar milostivi;
ne oklevajte, da vas ne okrivi!

MEFISTOFELES:

Pa moj drug ode toga radi;
on dobro zna šta valja da se radi,
pa dela skriven sred tišine;
posebna tu se traže pregalaštva:
za blago i lepotu vam veštine
najviše treba mudračkog čarobnjaštva.

UPRAVITELj DVORA:

Ne tiču me se čarolije te;
car želi da sve svršite što pre.

BLONDINA (Mefistofvlesu):

Gospodine! Sad lice mi je čisto,
ali u gadno leto nije isto!
Tad bezbroj pega mrkih i crvenih,
na jed moj, ospe belu kožu meni.
Znate li leka?

MEFISTOFELES:

Šteta! Takva žena
u maju kao panterka šarena!
Tu žablja ikra i jezici vrede
o uštapu kad brižno se procede
i o mladini namažu se — neće
nijedne mrlje biti u proleće.

BRINETA:

Jedva vam pridoh od laskavog sveta!
Za lek vas molim! Promrzla mi noga
pri igri i pri koračanju smeta;
i kad se klanjam nespretna sam stoga.

MEFISTOFELES:

Dozvol'te da vas takne moja noga.

BRINETA:

Pa tako rade zaljubljeni samo.

MEFISTOFELES:

Moj dodir više znači, mlada damo!
Klin klinom — ma od čega bolovao
čovjek, to istim tim se leči, znajte.
Pridite! Pažnja! Al' ne uzvrćajte.

BRINETA (vine):

Ah! Peče! Vi me udariste, jao,
kopitom konjskim, kanda.

MEFISTOFELES:

Lek sam dao.

Igrati možeš sad kol'ko ti volja,
gurkati nogom dragog ispod stola.

DAMA (probijajući se):

Propustite me! Bolovi me guše,
ključaju, riju na dnu moje duše;
do juče mi se kleo — sada neće,
sa drugom brblja, leđa mi okreće.

MEFISTOFELES:

Teško je to, al' slušaj me u svemu:
polako s leđa prišunjavaj se njemu,
uzmi taj ugljen, pa mu tad prevuci
crtu niz pleća, rame, il' po ruci;
kajanje on u srcu osetiće.

Progutaj smesta ugljen, ali niti
vina nit' vode ne smeš uz to piti;
on ti pred kućom već večeras biće.

DAMA:

Da nije otrov?

MEFISTOFELES (ljutito):

Poštovanja, ženo!

Ovakav ugljen retko vidi oko;
s lomače to je parče pokupljeno
koju smo nekad džarali žestoko.

PAŽ:

Volim je, ali ne mogu do nje.

MEFISTOFELES (u stranu):

Već ne znam kog bih saslušao pre.

(Pažc) Nije sva sreća kod mladih; u žena

zrelijih veća biće vaša cena.

(Drugi se tiskaju oko njega.)

Sve novi! Moram s istinom na kraju —

najgorim sredstvom — u tom položaju

pomoći sebi, jer će zlo me snaći. —

O, majke, dajte Faustu izaći!

(Osvrćući se.)

Sveće već gore u dvorani tmurno,

ceo se dvor najednom krete žurno.

Dolično, vidim, prate jedni druge

kroz galerije i hodnike duge.

K viteškoj idu starodrevnoj sali,

al' da ih primi, taj je prostor mali.

Po zidovima svud ćilimi vise,

oklopi krase kutove i niše.

Ne treba ovde da se basme zbore;

duhovi sami tu će da se stvore.

Viteška dvorana

Mutno osvetljenje

Car i dvorani su upravo ušli.

GLASNIK:

Zadatak moj — da radnju naveštavam —

kvari mi tajno duhova vršljanje;

zalud se trudim ja da objašnjavam

razumom ovo zbrkano delanje.

Naslonjače su tu već prinesene;

gospodar naš kraj samog zida seda;

odatle može bojeve čuvene

po volji na tapetama da gleda.

Svi sede: car, pa dvorani u krug,

pred njima klupa krcatih niz dug;

u kutu, dok čas sablasni odbija,

draga se k dragom u tmuni privija.

I tako, pošto svi nađoše mesta,

spremno je sve; nek dusi dođu smesta! (Trube.)

ASTROLOG:

Nek počne drama odmah! Naš car dade naredbu da zid svaki sada padne!

Prepreka nema pred magijom više.

Čilima nesta, ko da ispariše;

zid puca, rastvara se, ruši, pada;

duboka pozornica tu se javlja,

neki nas sjaj tajanstven ozarava

i ja na proscenijum stupam sada.

MEFISTOFELES (iskrsavajući iz suflernice):

Ko šaptač, mislim, biću svima mio;

to đavolov je zanat vazda bio. (Astrologu.)

Zvezdanih staza takt da pratiš umeš,

šapat ćeš moj majstorski da razumeš.

ASTROLOG:

Čudesnom silom javlja se pred nama

ggročelje starog masivnoga hrama.

Ko Atlas, koji nebo nosio je,

u nizovima stubovi tu stoje;

dosta su za to stenovito breme —

i dva bi zgrade ponela goleme.

ARHITEKT:

Antički stil je nezgrapan i trom,

pretežak — nije po ukusu mom!

Što grubo je, to zovu plemenitim.

Ja volim kad u nebo streme viti

stubovi, svaki šiljat luk kad hita,

krepeći duh naš, pravo do zenita.

ASTROLOG:

Poštujte zvezda sticaj, čase svete!

Magična reč nek razum vam oplete;

no zato neka fantazija smela

posvuda krene. Što vam beše želja

gledajte sada! Nemogućno to je,

a uprav zato verodostojno je.

Faust iskrsava na drugoj strani proscenijuma.

ASTROLOG:

U rasi, s vencem, čudotvorac slavan

što započe sad evo dovršava.

S njim iz dubina tronožac se diže,

tamjana miris osećam sve bliže.

Vrlo će delo on da blagosilja;

odsad će biti sreće i obilja.

FAUST (vvlčanstvenim tonom):

O, majke, koje stolujete drevne,

večito same, a ipak druževne,
u bezmeđu! Oko vas su se svile
života slike, nežive a čile.
Što nekad beše, sjajno neizrečno,
kreće se tu; jer želi da je večno.
I vi to delite, o višnje moći,
pod čador dana ili pod svod noći.
Pa jedne mili tok života gri,
a k drugima čarobnjak smeli hrli
i svakom pruža štedro, pun uzdanja,
željenih čuda divna prikazanja.

ASTROLOG:

Kadionicu žarki ključ dodirnu,
a magla se prostorijom rasplinu;
svud lrodire, ko oblak se talasa,
širi se, grudva, cepa i belasa.
A sada evo šta duhovi mogu!
Muzikom bruji bat njihovih nogu.
Iz zvukova se lakih nešto lije,
hodeći tvore same melodije.
Trup stuba zvoni, pa i triglif sam:
reko bih čak da peva ceo hram.
Iz vela magle, dok muzika jača,
po taktu mladić lep k nama korača.
Sa svojom pričom ja bih ovde stao:
ko Parisa umilnog ne bi znao!

DAMA:

Što blista snaga mladićka žestoka!

DRUGA DAMA:

K6 breskva on je, sveža, puna soka!

TREĆA DAMA:

Te izvijene, nabubrele usne!

ČETVRTA DAMA:

Iz te bi kupe želela da kusneš?

PETA DAMA:

Lep je, al' da je i finiji malo.

ŠESTA DAMA:

Do okretnosti nije mu baš stalo.

VITEZ:

On ne na princa nego na pastira
nalik je; ništa od dvorskih manira.

DRUGI VITEZ:

Ovako polunag je lep ko luče;
al' videćemo kad oklop navuče!

DAMA:

On seda, nežno. prijatno.

VITEZ:

Na krilo
da posadi vas, drago bi kam bilo?

DRUGA DAMA:

Nad glavu diže ruku graciozno.

KOMORNIK:

Mislim da to je prostački i grozno!

DAMA:

Muškarci svemu nađu manu lako.

KOMORNIK:

Zar da pred carem proteže se tako!

DAMA:

On glumi samo! Misli da je sam.

KOMORNIK:

Glumac na dvoru neka zna za sram.

DAMA:

Lepotan klonu u naručje sna.

KOMORNIK:

Već hrče; prirodan je, nema šta.

MLADA DAMA (ushićeno):

Šta to uz tamjan amo provejava
i samo srce meni osvežava?

STARIJA DAMA:

Zbilja! U dušu sladak dašak piri
od njega!

NAJSTARIJA DAMA:

Cveće rastenja to miri,
kao da ambrozija iz mladića
sve škropi slašću njegovoga bića.

Pojavljujv se Hvlena.

MEFISTOFELES:

To li je ona! Biću miran tu;
lepa je, ali ne marim za nju.

ASTROLOG:

Priznajem časno, za me više posla
sad nema. Jer lepotica je došla!
Da imam ognjen jezik, ne bih znao
kako bih tu lepotu opevao!
Gubi se ko joj lik ugleda mio,
a čija beše, presrećan je bio.

FAUST:

Imam li oči još? Lepota živa
da l' se to dušom ko vrelo razliva?
Sa stravičnog se puta vraćam blažen.
Ništavan beše svet mi, neistražen!
A sad je, otkad sveštenik sam, sjajan,

poželjan, sad tek zasnovan i trajan!
Životom nek se više ne zapajam
ako me ikad što od tebe otme! —
Skladnostasje što nekad me uzbudi,
čarobnim odrazom sveg sludi,
tek penast lik je bilo te krasote!
Za tebe sva je moja strast, sve sile,
svi moji damari i žile,
izbezumljeni, samo tebe vole.

MEFISTOFELES (iz suflernice):

Priberi se! Ne ispadaj iz role!

STARIJA DAMA:

Visoka, skladna, al' joj glava mala.

MLADJA DAMA:

Ima l' što grublje od njenih stopala?

DIPLOMAT:

Kneganje takve vidah širom sveta;
lepa je, mislim, od glave do peta.

DVORANIN:

Lukavo-krotko pred zaspalim staje.

DAMA:

Kraj mladog, čistog lika ružna sva je!

PESNIK:

Lepota njezina ga ozarava.

DAMA:

Ekdimi->n i Luna! Slika prava!

PESNIK:

Boginja nežno u ovaj se mah
saže da pije s usana mu dah!

Poljubac! — Kakva zavist me prožima!

DUENA:

E, to je preko jegu! Zar pred svima?

FAUST:

Dečaku takvu milost! —

MEFISTOFELES:

Ne govori!

Što avet želi, ono nek i tvori!

DVORANIN:

Odmakla se; on budi se iz sna.

DAMA:

Osvrnula se! Ta znala sam ja.

DVORANIN:

Čudi se! Zbilja. čudo mu se zbiva.

DAMA:

Al' za nju nije; gleda i uživa.

DVORANIN:

Okrenula se; smerno mu pristupi.

DAMA:

Sada bi da ga poučava htela;
u tom su, bogme, svi muškarci glupi:
on misli da je prvi kog je srela.

VITEZ:

Ne korite je! Veličanstvena je! —

DAMA:

Prostačka razvratnica, nego šta je!

PAŽ:

Pored nje koji tren i meni da je!

DVORANIN:

Ko ne bi da ga spliče takva mreža?

DAMA:

U mnogo ruku ovaj dragulj leža,
i pozlata otrcala se dosta.

DRUGA DAMA:

Nevaljala sa deset leta posta.
Svi se, kad mogu, ponajboljim krepe;
ja lično sam za te ostatke lepe.

NAUČNIK:

Vidim je jasno, al' priznati treba:
da li je prava, tu se ja kolebam.
Prisustvo lako sve uveličava,
u napisanom sigurnost je prava.
Pa čitam: svi Trojanci brada sedih
držahu za nju da iznimno vredi.
E, to se slaže savršeno: mada
mlad nisam, ona sviđa mi se sada.

ASTROLOG:

Ne dečak, nego junak postojani
grli je; ona ne sme da se brani.
Krepkom je rukom uvis diže malo;
da l' otima je?

FAUST:

O, drska budalo!
Slušaj me! Stani! Pretera! Zar sme?

MEFISTOFEL ES:

Pa ti si sam vinovnik itre te.

ASTROLOG:

Trenutak samo! Posle ove scene
nazvaću komad: Otmica Helenv.

FAUST:

Otmica! Ta zar mene ovde nema?
Zar još u ruci ključ ne držim, gle!
Kroz krš i vale i prostranstva nema

on me na čvrsto doveo je tle.
Tu stadoh, gde je stvarnost i gde smem
ko duh sa duhovima da se prem,
dvostruko carstvo silno da pripremam.
Pre dalek, sad je preda mnom njen lik!
Spašću je, moja dvostruko će biti.
Smelo! O, majke, uslišite moj krik!
Ko spozna nju, ne sme je ostaviti.

ASTROLOG:

Fauste! Ne to! — Pokretom je naglim
hvata, a ona čili već u magli.
Ispružio je ključ i dotakao
mladića! — Teško nama! Pomoć! Jao!
(Eksplozija. Faust leži na podu. Duhovi se rasplinjavaju u
magli.)

MEFISTOFELES (dižući Fausta pa rsše):

Eto vam! Najzad i đavolu šteti
kad se budalom nekom optereti.
(Mrak, opšta vreva.)

DRUGI ČIN

Visoko zasvođena, tesna GOTSKA SOBA, nekada Fau-
stova, nepromenjena.
Mefistofeles izlazi iza zavese. Dok je on zadiže i osvrće
se, vidi se Faust kako ležki na starinskom krevetu.

MEFISTOFELES:

Lezi tu sputan, stvore kleti,
u neraskidljive ljubavne uze!
Kome Helena moć pokreta uze,
taj teško može da se opameti. (Osvrćući se.)
Kanda je ovde sve unutra
nepromenjeno i na broju sve:
šarena okna malo više mutna,
paučine je više nego pre;
hartija žuta, mastilo sasušeno;
al' sve je još na mestu svom;
pa čak i pera tamo eno
kojim se potpisa Faust na ugovoru mom.
Jest! Još tu u držalji čami
kapljica krvi koju mu izmamih.

I najveći bi kolekcionari
crkli da dođu do ovakve stvari.
A ono staro krzno u budžaku
seća me kako nekad sam dečaku
pričao kerefeke, koje su, možda, hrana
mladiću sve do ovih dana.
Zaista mi se želja budi
da uzmem topli plašt taj, pa u njemu
da kao docent busam se u grudi
kako sam uvek u pravu, i u svemu.
U tako nešto učenjak se razume,
a đavo to već odavno ne ume.
(Skida krzno i trese ga; izleću popci, bubice i moljci.)

HOR INSEKATA:

Naš stari gazdo, dobro nam
došao u dom svoj!
Mi lebdimo i zujimo,
i zna te već sav roj.
Jedno po jedno tiho si
ti začeo sve nas;
a gle sad vrve hiljade
i pevaju u glas.
U grudima se dobro skri
potuljen vragolan;
iz krzna pre će vaškice
izmiletu na dan.

MEFISTOFEL ES:

Kako me svet taj mladi radosno iznenadi!
Sej samo, pa će vreme da nagradi.
Da još protresem dva-tri puta,
pa će još neki izleteti iz kaputa. —
Svud ukrug, mili, kolo razavijte,
u sto hiljada kutova se skrivajte!
Onde gde stare kutijice stoje,
ovde u pergamentu smeđe boje,
u rbinama lonaca i sprava,
u dupljama mrtvačkih onih glava.
U takvom kršu, memli, lomu,
bubice vazda u svom su pravom domu.
(Uvlači se u krzno.)
Hajd, opet prekrij mi ramena!
Gazda sam, kao u stara vremena.
Al' ništa mi ne vredi to nazvanje;
ima l' tu kog da oda mi priznanje?
(Povlači zvono, koje se oglasi gromkim, prodornim zvukom,
tako da se prostorije zatresu i vrata pootvaraju.)

FAMULUS (teturajući niz dugačak mračan hodnik):

Kakav tutanj! Kakva strava!

Svod i zid se iskrivljava;
kroz prozore što trepere
vidim: munja nebom dere;
patos zjapi, a sa vrha
sipi kreč i sve se krha;
vrata, čvrsto zašipljena,
čudom su raspečaćena. —

Gle! Tu neki džin ogrnb

Faustovo staro runo!

Kako maše! Okom štreca!

Pred njim koleno mi kleca.

Da pobegnem? Il' da stojim?

Ah, za život svoj se bojim!

MEFISTOFELES (domahuje mu):

Uđite, prijatelju! — Ta vi ste Nikodemus.

FAMULUS:

Tako je, uzvišeni gospodine. — Ogetiz —

MEFISTOFELES:

Neka to!

FAMULUS:

Što me znate, to me veseli jako!

MEFISTOFELES:

Znam, znam, u godinama, a student svejednako,

starino časna! Pa i čovek učen

studira stalno, jer ne može drukče.

Ovako kuću od karata ljudi

svud grade za se, i muče se onoliko;

al' zaman i duh najveći se trudi:

nju ne sagradi do kraja još niko.

Al' vaš je gazda potkovan u svemu,

vaš doktor Vagner plemeniti;

malo će danas ljudi biti

da nisu slušali o njemu!

U naučnome svetu on je prvi,

na okupu ga sam on održava,

svakoga dana mudrost umnožava.

A oko njega, željna znanja, vrvi

gomila slušalaca svakog dana.

S katedre blista kao luča;

njemu je moć, ko svetom Petru, dana

nizine i visine da otključa.

Svačija slava u zasenak pada

ispred njegove misli plamne;

i Faustovo ime čak potamne,

on jedini je pronalazač sada.

FAMULUS:

Izvin'te, gospodaru, ako kažem
da se u tome sa vama ne slažem:
rečima takvim nema mesta;
jer on je sasvim skroman u suštini.
Otkako nepojamno nesta
veliki onaj muž, on ne zna šta da čini;
za njegov povratak on stalno moli Boga,
utehu i spasenje očekuje od toga.
Doktora Fausta radna soba
čeka svog starog gospodara
još nedirnuta, ko u davno doba.
Jedva i sam sa strahom je otvarah.
Kako se ovo zvezde sustekoše? —
K6 da se svaki zid od straha sruši;
dovraci zadrhtaše, reze sve ispadoše,
inače amo ne biste ni ušli.

MEFISTOFELES:

A gde se sad taj čovek skri?
Nek dođe! K njemu vodite me vi!

FAMULUS:

Ah, ne znam da l' bih prekršiti mogo
zabranu koju izreče mi strogo.
Mesecima, svog krupnog dela radi,
u kajdubljoj tišini radi.
Najnežniji od sviju naučnika
sada je pravog ćumurđžije slika:
i nos i uši nagaravio,
od duvanja mu pogled zakrvavio;
tako se svakog trena pati;
a zveket klešta ko muzika ga prati.

MEFISTOFELES:

A što mi pristup ne bi dao?
Ja bih mu sreću upravo ubrzao.
(Famulus odlazi, Mefistofeles dostojanstveno seda.)
Samo što ovde se posadih,
a jedan znani gost već hrli otpozadi.
al' ovog puta on je od novaka;
biće mu drskost bezgranično jaka.

BAKALAUREUS (dojurivši kroz hodnik):

Sva se vrata otvoriše!
E, pa nadam se da više
neće čovek živ u tami
i u memli da začami
kao mrtvac, usred tmine

od života čak da gine.
Sve se ljulja, kuća tone,
zidovi se kraju klone;
ako što pre ne izađem,
smrt pod kršem ću da nađem.
Izuzetno ja sam smeo,
ali dalje ne bih hteo.
Tu od znanja slaba vajda!
Leta prodoše od kada
dodoh, plašljiv i potišten,
da nauke tu upišem;
verovo sam bradonjama,
krepila me prazna slama!
Lagahu iz starodrevnih
knjiga, tobože učevni;
nisu u to verovali,
no mi samo život krali.
Ali gle! — U polutama
još tu jedan od njih čami!
Sad u čudu dižem veđe:
umotan u krzno smeđe,
on još sedi tu sred knjiga
baš kao što ostavih ga!
Beše spretai, nema šta,
kad još ne shvatah ga ja;
al' to danas ne pomaže.
Hajde da mu se pokažem!
Ako vas, stari gospodine, Bog
ne obli mutnim valom Lete svega,
ako vam glavu ćelavu ne smuti,
s priznanjem đaka pogledajte svog
koji ee amo ka vama uputi,
oslobođen svih akademskih stega.
Vi ste još kakvog odonda vas poznajem;
a ja promenjen pred vas stajem.
MEFISTOFELES:
Milo mi što vas opet mogu sresti.
Još onda sam vas počeo da cenim.
Po gusenici već i pokretima njegoš
znaš kakav lep će leptir se izvesti.
Kovrdže, čipke, svileno odelo,
u tom ko pravo uživaste dete —
perčin, pak, niste nosili, zacelo? —
a sasvim potkušeni sad idete.
Vi izgledate valjan, rezolutan;
nemojte samo biti apsolutan.

BAKALAUREUS:

Gospodine moj stari! Ovo je stara soba;
al' setite se duha novog doba,
pa se okan'te dvosmislenih priča;
sad čuvamo se dobro takvih čiča.
Naivnog zavitlavaste mladića
bez napora i bez veštine;
al' danas nigde to ne smeju da čine.

MEFISTOFELES:

Kad istinu im obznanjuješ čistu,
ne mare za nju žutokljunci kusi;
al' posle mnogo leta, kad nju istu
svak od njih grubo na koži iskusi,
misle da to u njinoj niče ćupi,
pa učitelje grde da su glupi.

BAKALAUREUS:

Hulje — to možda! — Ima l' uče kog
da istinu nam svu u lice kaže?
Čas malo skрати, čas doda od svog,
čas smrtno strog, a čas se prenemaže.

MEFISTOFELES:

Za učenje vam treba vreme silno;
a stalo vam je, vidim, da vi učite druge.
Zacelo, kroz sve ove zime duge
iskustvo nakupiste izobilno?

BAKALAUREUS:

Iskustvo! Prah i pena, nego šta!
I s duhom nije ravnopravno!
Priznajte: što se znalo već odavno,
uošpte nije vredno da se zna!
MEFISTOFELES (nakon pauze);
Već dugo mišljah da sam glup,
a sad se sebi činim zaista bljutav i tup.

BAKALAUREUS:

Divno! Razbora pravog eto:
Prvi ste starac razuman kog sretoh!

MEFISTOFELES:

Za zlatom tragah preko sveta cela,
a jedino ugljevlje grozno skupljah.

BAKALAUREUS:

Priznajte, vaša lobanja i ćela
ne vrede više nego ona šuplja!

MEFISTOFELES (dobročudno):

Od vredanja ti nemaš igre draže?

BAKALAUREUS:

Kada je Namac učtiv, on tad laže.

MEFISTOFELES (koji se na svojoj stolici sa točkovima sve više približavao proscenijumu, obraća se parteru):

Ovde mi vazduh i svetlost skoro nesta.

Naći ću, valjda, među vama mesta?

BAKALAUREUS:

Ko nije više ništa, a sujetno bi hteo da bude nešto još, za ludnicu je zreo.

Krv je pokretač celog ljudskog bića, a gde je življa nego u mladića?

Tu svežom snagom što se ne odmara nov život ona od života stvara.

Sve vri, sve ključa, puca sve od zdravlja, sve slabo pada, sve se krepko javlja.

Dok mi već pola osvojismo sveta, šta postigoste vi? Sve vama smeta, smišljate, sanjarite, pa sa stravom odbacujete što vam kruži glavom.

Dabome! Starost groznica je kleta, ledena beda što bubica je puna;

ko god navrši tri'est leta

nek se u žive ne računa.

Najbolje vam je: krepajte na vreme.

MEFISTOFELES:

Na takve reči i đavoli neme.

BAKALAUREUS:

Ako ne želim, đavola ne sme biti.

MEFISTOFELES (u stranu):

E, čekaj, đavo će ti stupicu postaviti.

BAKALAUREUS:

Ovo je omladine dužnost sveta!

Dok ga ne stvorih, i ne beše sveta;

izvadih Sunce iz dubokog mora;

zavitlah Mesec da leti preko gora;

tad okiti se dan svud ispred mene,

sva Zemlja procveta mi, zazelene;

na moj se jedan mig, te prve noći,

razavi zvezda sjaj u svoj punoći.

Ko li, sem mene, sve međe uništi

i filistarsku misao što tišti?

Slobodan idem, ko što duh mi zbori,

za svetlom koje u biću mi gori

i hitro hodim, duše opijene,

gledajuć sjaj, dok mrak je iza mene. (Ode.)

MEFISTOFELES:

Putuj, originale glave šuplje! —

A da znaš, vrlo uvređen bi bio:

nema te misli, pametne il' glupe,
o kojoj neki predak već nije promislio!
Ali ni ovo nas ne ugrožava;
godina-dve, i biće drukče sve:
ma kako da se šira izmotava,
na kraju vino postane od nje.
(Mladim gledaocima u parteru, koji ne aplaudiraju.)
Dok pričam, vi ste hladni; ništa zato,
to ću vam, dobra deco, progledati;
đavo je prastar — pomislite na to;
nek ostari ko hoće da ga shvatm!

LABORATORIJA

srvdnjovekovnog izgleda; glomazni, grubi aparati za fanta-
stične svrhe.

VAGNER (za ognjištem):
Čađavi zidovi trepere
od zvona koje ječi besno;
još dugo potrajati neće
očekivanje neizvesno.
Već svetlost se kroz tamu kreće:
već na dnu bočice se žari
ugljevlje živo, laki plamen
ko najdivniji alem-kamen
munjama pomrčinu zari.
Svetlost se beličasta diže,
ah, da je sad zadržim samo! —
Bože, što vrata škripe tamo?

MEFISTOFELES (ulazeći):
Sa srećom! Prijatelj vam stiže.

VAGNER (bojažljivo):
Dobro mi došli u zvezdani čas!
(Tiho.) Al' obuzdajte dah i glas!
Zbiva se nešto čemu nema para.

MEFISTOFELES (tiše):
A šta to?

VAGNER (tiše):
Jedan čovek sad se stvara.

MEFISTOFELES:
Čovek? A koji zaljubljeni par
zatvoriste u ovaj dim i žar?

VAGNER:
Ma otkud! Moda s kojom su se ljudi

plodili dosad — smeh u nama budi.
Tanana tačka iz koje naviraše
život do sada, i snaga iz naše
duše, što davaše i uzimaše,
naumna samu sebe da označi,
da najpre blisko, pa tuđe privlači —
lišeia sad je svoga dostojanstva;
životinja nek tera ta poganstva,
al' čovek, sa svim silnim darovima,
čistije, više poreklo nek ima.

(Okrenut ognjištu.)

Gledajte! Sija! — Sad zbilja ima nade
da će, kad mnoge stvari se ugrade
i smešaju — jer smesa sve tu čini —
i ljudska tvar se polako komponira,
i glinom u retorti izolira
i kako treba destilira —
nastati slavno delo u tšini.

(Ponovo okrenut ognjištu.)

Stvara se! Već se bistri masa!
Izvesnost veća svakog časa!
Što ko prirodnu tajnu veličali smo pre,
sad putem uma mi kušamo smelo,
i što je bilo organsko u nje,
kod nas se javlja ko kristalno delo.

MEFISTOFELES:

Ko dugo živi, nagleda se svega,
na svetu ništa novo ne nastaje za njega;
odavno već, dok zemljom bludih,
posmatrah mnogo kristalisanih ljudi.

VAGNER (koji je dotle neprestano pažljivo gledao bočicu):

Narasta, bubri, jarko gori,
za tili čas će da se stvori!
Veliki naum početka lud izgleda;
al' slučaj biće od sada isključen,
pa će ovakav mozak prvog reda
i mislilac da gradi ubuduće.

(Ushićeno gleda bočicu.)

Odzvanja staklo od umilne sile,
muti se, bistri; omanuti neće!
Vidim, uz pokrete se mile
tu ljubak čovečuljak kreće.
Traže l' što više svet i ljudski duh?
Jer tajna belodana tu je:
loklonite tom zvuku sluh
i on će kao glas i jezik da se čuje.

HOMUNKUL (iz fiole, Vagneru):

Tatice, kako si mi? — To baš ne beše lako!

Hajd, na grudi me nežno privini ko svog sina! 16880]

Al' ne prejako, da ne prsne staklo.

Ovo je stvari osobina:

prirodnom ni sav svemir nije dosta;

a skučen prostor traži sve što veštački posta.

(Mefistofelesu.)

I ti si ovde, rođače pun šala?

U pravi čas! E, baš ti hvala.

Dobra te sudba ovamo dovela;

pošto postojim, moram i da delam.

Smesta bmh hteo posla da se latim;

uz tvoju vičnost napor ću da skratim.

VAGNER:

Još samo jednu reč! Dosad se patih,

jer odgovor na pitanja svi traže.

Na primer samo: niko još da shvati

kako se duša s telom lepo slaže,

čvrsto se drže, kao da ne kane

nikad se jedno s drugim rastajati —

a ipak stalno jedno drugom dane

zagorčavaju. Zatim —

MEFISTOFELES:

Stoj!

Problem je zanimljiviji za mene:

što se ne trpe muškarci i žene?

To nikad ne znaš, prijatelju moj.

Tu ima posla, to baš mali traži.

HOMUNKUL:

Šta treba?

MEFISTOFELES (pokazujući na vrata sa stranv):

Ovde talenat pokaži!

VAGNER (neprestano gledajući u fiolu):

Zbilja si ponajljupkije dečače!

(Vrata sa strane se otvaraju, vidi se Faust opružen na ležaju.)

HOMUNKUL (začuđeno):

Značajno!

(Fiola isklizne iz Vagnerovih ruku, lebdi iznad Fausta i osvetljava ga.)

Lepo društvo! — Bistra voda

u gustom lugu; žene što se svlače,

prelepe! — divna i sve lepša zgoda.

Al' jedna likom blistavim odskače,

od herojskog je il' božanskog roda.

U providnu vedrinu ona stupa,

rashlađujući žar života mio
kristalnim valom što je obgrlio
i plemenito njeno telo kupa. —
Al' kakav lepet krila i nemirno
pljuskanje mreška zrcalo prozirno?
Devojke beže, strah ih hvata, vriska;
kraljica čuva jedina spokojstvo
i gleda s gordim, ženskim zadovoljstvom
labuđeg kneza kako joj se stiska
uz kolena, navaljujuć, al' pitom.
I kao da se navikava pri tom.

Ali najednom gusta magla krije
prizor od koga lepšeg bilo nije.

MEFISTOFELES:

Bogami, vežeš bajke govoreći!
Ni manje derle, ni fantasta veći.
Ne vidim ništa —

HOMUNKUL:

Verujem. Pa gde bi
slobodan pogled mogo biti tebi,
u doba magle odraslom severnjaku,
u viteškom i popovskome mraku!
Tebi je samo pomrčina dom. (Obazirući se.)
Kamenje mračno, memljivo i gadno,
vijuge, šiljci lukova, sve jedno! —
Ako se ovaj iz sna prene sada,
umreće smesta — eto novog jada.
Labude, vrela, lepotice gole
slutnjom je ugledao u svom snu;
pa kako bi da privikne se tu!
Čak i ja, prilagodljiv ponajbolje,
tu jedva izdržavam, kraj sve volje.

Napolje s njim sad!

MEFISTOFELES:

Taj mi ishod godi.

HOMUNKUL:

U bitku ratniku naredi,
a devojku u kolo vodi,
pa će sve divno da se sredi.
Klasična noć Valpurgina se
svetkuje baš u ove čase;
najbolja zgodna da se on
nađe u elementu svom.

MEFISTOFELES:

Još ništa ne čuh ja o tom.

HOMUNKUL:

A otkud vesti te do vas da svrate?
Za aveti romantične vi znate
jedino, ali aveti se prave
moraju i ko klasične da jave.

MEFMSTOFELES:

A kuda vodi put? Na vrh kog brega?
Već mi se gadi od antičkih kolega.

HOMUNKUL:

Severozapad tvoj je zabran mili,
Satano; al' sad jedrićemo čili
na jugoistok — drvećem obrubljen
tu Penej teče, pun zaliva svežih,
a u planini, u klanac udubljen,
stari i novi Farsal leži.

MEFISTOFELES:

Ah, mani sva ta klanja neprestana
između roblja i tirana!
Već mi se smuči; čim završe to,
počinju ispočetka staro zlo;
ne vide da ih samo zavatlava
Asmodej, sila pokretačka prava.
Bore se, vele, svi zarad slobode;
kad pogledaš, to rob se s robom bode.

HOMUNKUL:

Ne diraj ljudske ratoborne ćudi;
svako se mora kako zna da štiti,
jedino tako sazrevaju ljudi.
Al' kako će nam ovaj ozdraviti?
Imaš li sredstva, ovde ih primeni,
a ne možeš li, sve prepusti meni.

MEFISTOFELES:

S Brokena štošta pogodno bih znao,
al' pred paganskim rezama sam stao.
Grci ne behu nikad bogzna šta!
Al' igrom čula mame srca sva,
zaslepljena, u veseo greh burni;
za naše svi će reći da su tmurni.

A sada, šta?

HOMUNKUL:

Ti bistar si inače;
pa valjda nešto veštice ti znače
tesalske — to ti neće biti krivo.

MEFISTOFELES (požudno):

Tesalske! Krasno! O bićima tmm
odavno sam se raspitavo.
Iz noći u noć da pored njih bdim,

u tome ne bih, verujem, uživb;

ali da svratim, probam —

HOMUNKUL:

Plašt mi daj,

pa viteza da ognemo njim!

To krpče će vas ko i dosad, mnim,

poneti skupa u daleki kraj;

ja ću svetleti napred.

VAGNER (bojažljivo):

A ja?

HOMUNKUL:

Stari,

ovde ćeš važne obavljati stvari.

Razavijaj pradrevne pergamente,

životne brižno skupljaj elemente

i sklapaj ih, ko što u knjizi piše,

misli na šta, na kako još i više.

Da prođem sveta parčence, a potom

naći ću, valjda, tačkicu nad jotom.

Tad cilj će biti postignut golemi;

zaslužio je ko ovako stremi

zdrav život dug, čast, zlato, veličinu,

a možda i — nauku i vrlinu.

Zbogom!

VAGNER (žalosno):

Pa zbogom! Srce mi se kida.

Strepim, već neću videti te nigda.

MEFISTOFELES:

Sad brzo k Peneju, po tami!

Rodače mladi, silan si mi ti!

(AA zre&agomez.)

Na kraju zavisimo svi

od bića koja stvorili smo sami.

KLASIČNA VALPURGINA NOĆ

Farsalska polja

Mrak

ERIHTO:

Na ove noći svetkovinu jezivu

ja, turobna Erihto, evo dolazim;

ne tako gadna ko što zlobni pesnici

izobilno me grde ... Stati ne znaju

u pokudi i hvali ... Već mi dolja sva
belasa se od vala sivog čadorja,
ko one brižne, grozne noći paslika.
Koliko puta ovo već se ponavlja!
I u svu večnost još će se ponavljati...
Nijedan čovek drugog rado ne gleda;
ko snagom stekne carstvo, snažno vlada njim.
Jer svaki onaj koji ne zna svojim Ja
da upravlja, nad susedovom voljom bi
i odveć rado upravljao oholo ...
Al' ovde veliki je primer izvojšten
za silu što suprotstavlja se silnijem
i za to kako mili, hiljadocvetni
slobode venac kida se, a lovor krut
sad oko glave vladarske se obvija.
Tu Magnus snivaše da moć mu procveta,
a onde Cezar bdio je, kolebljivi
jezičak motreć! Oni će se poneti.
A svet već zna ko uspeh je polučio.
Rumene vatre stražarske se žare svud;
krv prosuta odbleskuje, njom diše tle,
i primamljena noćnim sjajem čudesnim
predanja helenskih se skuplja legija.
Kraj vatara leluja, ili udobno
tu sedi drevnih dana lik bajkoviti...
Iako nepun, blistav Mesec diže se
i blag sjaj lije svuda; privid šatora
iščezava, i vatre gore plavkasto.
Al' kakav li je to meteor nenadan?
Sav blistav, loptu telesnu obasjava.
Tu slutim život. Meni se ne priliči
da približim se živome, kom štetna sam;
loš glas bih stekla, ne videvši koristi.
Već spušta se. Da smotreno se sklonim ja!

(Udaljuje se.)

(Vazdušni putnici u visini.)

HOMUNKUL:

Iznad stravnih plamenova
oblećem još jedan krug;
sablasna je slika ova
koju pruža do i lug.

MEFISTOFELES:

Ko kroz prozor na Severu
vidim, kroz sav krš i lom,
gadne aveti: tu, veruj,
meni je ko onde dom.

HOMUNKUL:

Gle, štrkljasta neka žena
grabi tamo sve u kas.

MEFISTOFELES:

Baš je dobro uplašena;
u vazduhu vide nas.

HOMUNKUL:

Neka je! Ti sad na zemlju
viteza položi svog
da oživi; život njemu
sred carstva je bajki tog.

FAUST (dodirnuvši tle):

A gde je ona?

HOMUNKUL:

Ne bih mogo znati,
al' neko će nam tu odgovor dati.
Hajd, pre no što se dan probudi,
traži, i ognjeva se drži;
ko se ka majkama usudi,
nema šta više da izdrži.

MEFISTOFELES:

I mene ovde čeka čar;
al' mislim, najbolja je stvar
da svako između plamenova zađe
i svoju pustolovinu da nađe.
A da bismo se opet zbrali,
svetiljkom ti zazvoni, mali.

HOMUNKUL:

Nek samo seva, zveči svuda.
(Staklo tutnji i silno zasvetli.)
Napred u nova divna čuda!

FAUST (sam):

Gde li je ona? — Sad ne pitaj dalje! ...
Ne samo gruda što držaše je tu,
il' talas što je zapljuskivo nju,
već mi i vazduh njezin govor šalje.
Evo, ko čudom, sred Grčke sam svete!
Osetih odmah tle na koje sleteh.
Čim, uspavanog, duh me nov prožari,
ustah, u duši kao Anteji stari.
Makar tu stvari najčudnije sreo,
pretražiću lavirint plamni ceo. (Udaljuje sv.)

Na gornjem Peneju

MEFISTOFELES (njuškajući unaokolo):

Dokle kroz ove vatrice krstarim,
sve manje tuđ sam; gotovo sve golo,
tek poneki u košuljama starim:
bestidno sfingi i grifona kolo
kovrdžavo i krilato, što spreda
i otpozadi oko gleda ...

I mi smo s nepristojnosti čuveni,
al' je antika odveć živa meni;
to treba novim premazati duhom
i odenuti u pomodno ruho .. .

Baš gadan svet! Al' nije mi na ino,
ko nov gost moram pozdraviti fino ...
Sa srećom, lepojke i vi, mudri gruboni!

GRIFON (krešteći):

Nismo gruboni, ne! Mi smo grifoni! —
Ko voli da je grub? Iz svake reči
po delić njenoga porekla zveči:
grč, grmalj, grdan, grbav, grozan, grobni,
etimološki podjednako shodni,
nisu nam zgodni.

MEFISTOFEL ES:

Al' valjda ste skloni
ponekom gr u nazivu grifoni?

GRIFON (kao gorv, a tako i dalje):

Naravno! „Grabi“ nam je vrlo srodno—
kude to katkad, al' je neophodno;
nagrabi samo cura, zlata, kruna,
to najčešće blagosilja Fortuna.

MRAVI (kolosalne vrste):

O zlatu reč je: mi ga sakupismo
svu silu, pšilje njime napunismo;
al' narod Arimaspa otkri gde je;
ote ga, pa nam se još sad i smeje.

GRIFONI:

Izvući ćemo već od njih priznanje.

ARIMASPI:

Ne, valjda, ove slavljeničke noći!
Do jutra, pak, zacelo ćemo moći
da prevezemo sve imanje.

MEFISTOFELES (svvši među sfinge):

Ovde se rado svikavam i lako!
Razumevam što kaže svako.

SFINGA:

Svaki naš zvuk je ko dah duhova tih,
vi potom otelovljujete njih.

Pre daljega poznanstva, reci ime.

MEFISTOFELES:

Daju mi mnoga, misleći da time
mogu da imenuju mene.

Ima l' Engleza tu? Oni krstare
vazda po svetu, tražeći čuvene
ruine, vodopade, crkve stare;
ovo bi bio cilj dostojan njima.

E, u njihovim starim pozorjima
mene su zvali: Old Iniquity.

SFINGA:

A što?

MEFISTOFELES:

Zar znam!

SFINGA:

Pa dobro! A da l' ti

znanjem o kolu zvezda raspolažeš?

Znaš li da što o sadašnjici kažeš?

MEFISTOFELES (dižući pogled):

Sja polumesec, roj zvezda nebom veje,
a meni ovde tako prisno sve je,
tvoja me lavlja koža divno greje.

Šteta da drsko tamo gore šetam;

no daj da nešto odgonetam!

SFINGA:

Sebe izreci, već zagonetka to je.

Pokušaj biće da razložiš svoje:

„Potreban pobožnjaku ko i zlima;

prvom da o šta mač tupiti ima,

drugima da s njim proteraju bes —

a zašto sve to? Da zabavi se Zevs,"

PRVI GRIFON (krvšteći):

Ne marim ovog!

DRUGI GRIFON (jačv krešteći):

Šta će nam on sad?

OBOJICA:

U naše društvo ne spada taj gad!

MEFISTOFELES (brutalno):

Misliš li, zar, da gostov nokat češka

slabije no ta tvoja kandža teška?

Pokušaj samo!

SFINGA (blago):

No, ostati možeš,

al' brzo sam poželećeš da odeš;

u tvojoj zemlji duša ti se diči,
al' ovde ti je loše. sve mi liči.

MEFISTOFELES:

Gore si zgodna, al' dole si prava
žmvtotinja, i to me užasava.

MEFISTOFEL ES:

Ovakve kletvom gonio si pre,
a sad ti, kanda, ne smetaju ništa;
kad čovek dragu traži gde,
dobro su došla čak i čudovišta.

FAUST (sfingama):

Recite, ženske spodobe, da l' igde
neka od vas Helenu vide?

SFINGE:

Naš soj do njenih dana se ne probi,
jer poslednje već Herkul pobi.
Možda ti Hiron nešto rekao bi;
on juri divlje po sablasnoj noći
i, ako ushte, mnogo će pomoći.

SIRENE:

Kod nas bi se naslušao!... .

Kad se Ulis snishodio
te nas uz put pohodio,
on je mnogo priča znao;
morem zelenim zaplovi
i dobrodi u naš kraj —
čućeš ceo izveštaj.

SFINGA:

Lažima ne veruj ovim!
Kao Ulis ne vezuj se,
našim savetom potkuj se;
Hiron će ti plemeniti
sve što želiš poveriti.
Šta krešti to, šta to lepeće?
Brzo, nevidljivo se kreće,
sve jedno za drugim proleće?
Za lovca to bi bila muka.

SFINGA:

Ko zimske nepogode huka,
izmičuć strelama Alkida,
to roj je hitrih Stimfalida,
jastrepska kljuna, oštirih nogu;
kreštanjem one pozdravljaju,
jer presrećne su ako mogu
ko naš rod da se predstavljaju.

MEFISTOFELES (kao da je zastrašen):

Tu ššpti još i nešto drugo.

SFINGA:

Njih ne bojte se! To su glave
lernejske zmije; mada su već dugo
bez trupa, misle da su sile prave.

Al' recite, šta je to s vama?

Što ste nemirni tako? Ama,
kud biste hteli? Kren'te samo! . . .

Vijoglavku je onaj lep hor tamo
stvorio od vas. Smelo haj'te,
dražesna lica pozdravljajte!

Lamije to su, vično bude strast,
osmehuju se, drska su im čela;
za satirski su narod prava slast,
jarčija noga sve bi kod njih smela.

(Faust se udaljava.)

Hoću li tu posle moći da ih vidim?

SFINGA:

Da! U to kolo vazdušasto idi.

Mi, iz Misira, navikle smo davno
da stolujemo tisuć' leta slavno.

Poštujte nas, i mi ćemo vam reći
kako će Mesec, kako Sunce teći,
uz piramide tisućletne,
ko sudije nad narodima,
poplave, rat, mir — sve što ima
posmatračemo nepokretne.

Na donjem Peneju

Penej okružen vodom i nimfama.

PENEJ:

Nek kroz ševar sav šaptanje

krene, sestre iz trščaka,

nek šumori šum vrbaka,

šušti jasikovo granje

načas prekinutom snu!

Probudi me iz pokoja

tmula nepogoda, koja

zatrepta kroz reku svu.

FAUST (prilazeći reci):

Čujem, il' se čini meni,

iz krošanja prepletenih,
iza listova i granja
ko da ljudski glas odzvanja.
Talas sja kroz ćeretanje,
ćuv je — slatko šaljakanje.

NIMFE (Faustu):

Na obalu ovu
ti lezi, ne strepi,
sav umor svog tela
svežinom okrepi,
mir odavno neznan
da osetiš tu;
a mi ćemo tvome
žuboriti snu.

FAUST:

Ne, bdiću! Dajte mi da gledam
stvorenja ta neuporedna
što tu ih okom šaljem sam.
Divota kakva prože mene!
Da l' snovi to su? Uspomene?
Po drugi put tu sreću znam.
Voda se kroz svežinu šunja
uzlelujalog gustog žbunja,
i jedva da šumori sprud;
u čisti plićak za kupače
svetlucajući tu se stače
sto kladenaca odasvud.
Tu ženska tela obnažena,
u talasima odražena,
ushićen pogled hvata moj!
Veselo tad u vodu slaze,
plivaju drsko, plaho gaze;
pa najzad vriska, rečni boj.
Tu trebalo bi da se skrasim,
da žudnju prizorom tim gasim,
al' dalje streme duh i vid
da probiju se kroz koprenu
gde kraljicu preuzvišenu
zbijenog lišća krije zid.
Čudesno! I labudovi
dolaze, i svaki plovi
kao veličanstven ćun.
Mirno, pripijeni tesno,
ali gordo, samosvesno
glavu pokreću i kljun ...
Jedan, pak, pred sve ostale

isplovljava, seče vale;
smelo prsi se ko kralj;
nadimajuć perje modro
k svetištu on je prodro
dok se za njim valja val . . .
Ostali plove amo-tamo,
blistavi, spokojii, i samo
s časa se zakavže na čas,
skrećući devojačku družbu
da ne misli na svoju službu
već jedino na sopstven spas.

NIMFE:

Položite, sestre, uši
na zeleno priobalje;
kao da se šumom ruši
potkovicica zvuk udaljen.
Ne znam ko to ovog časa
s većću amo brzo kasa.

FAUST:

K6 da cela zemlja titra
tutnjeć ispod konja hitra.
Tamo se pogled diže!
Taj sticaj sreće
da li k meni već stiže?
O, čudo ponajveće!
U punoj dokasa brzini,
pun duha, odvažan se čini,
blistavo beo konj ga nosi. . .
Ne, ne varam se, znam već ko si,
ti si Filirin sin uvažen! —
Hirone, stani! Želim da ti kažem

HIRON:

No, šta je? Šta je?

FAUST:

Trk obuzdaj! Stoj!

HIRON:

Ne zastajem.

FAUST:

Na put me uzmi svoj!

HIRON:

Pa sedi! Mogu natenane tako
da pitam: kuda? Sa obale te
kroz ovu reku poneću te lako.

FAUST (sedajući):

Kud hoćeš! Večno hvala ti za sve ...

Ti, plemeniti vaspitaču, koji

sebi na slavu junake odgoji,
argonauta vrlih lepi cvet
i sve što pesnikov satvorili su svet.

HIRON:

Ne pominjimo to! Čak i Palada
ko Mentor počast ne steče ni pravo;
na kraju svak se na svoj način vlada,
ko da ih niko nije vaspitavo.

FAUST:

Lekara, koji svakoj biljci daje
ime, do srži korenje poznaje,
sve rane celi i bolnome jad,
duhom i telom krepkog, grlim sad!

HIRON:

Kad bi kraj mene junak ranjen pao,
lek sam i pomoć nalazio svima;
al' najzad sve prepustih što sam znao
biljarkama i popovima.

FAUST:

Veliki čovek slušati ne želi
kada mu neko što pohvalno veli.
On uklanja se skromno svemu
i pravi se da ima ravna njemu:

HIRON:

I puku i vladaru, kanda, znaš
da licemerno polaskaš.

FAUST:

Ta priznaj, ipak, u svoje si dane
najveće znao velikane,
za plemenitim delom težeć silno,
ko polubog si živeo ozbiljno.
Al' među svim herojima tih dana
kog držaše za najvećma valjana?

HIRON:

U argonautskom je krugu svako
na svoj se način ponečim istako,
i prema onoj snazi što ga pali
uspeva bi gde ne bi ostali.
Prvi su bili Dioskuri snažni
gde mišica se i lepota traži.
Odlučnost, brzi čin za tuđi spas,
to Boreade iznese na glas.
Jazon je krepak i promišljen bio,
u veću gibak, a ženama mio.
Tanani Orfej, pogružen u miru,
bolje od svih prebiraio je liru.

Danonoćno je Linkej oštroidi
vodio brod kraj sprudova i hridi.
Skupa se lako kroz opasnost brodi:
svi hvale onog ko delatno vodi.

FAUST:

Herkula ne spomenu! Što?

HIRON;

Davnu mi čežnju budi to ...

Aresa, Feba nisam znao,
nit' Hermesovo veličanstvo;
ali sam ipak ugledao
što sav svet slavi ko božanstvo.

Rodeni kralj! Divota njega
gledati beše ko mladića;
štovaše brata starijega
i najljupkija ženska bića.

Ne može više da se zgodi
da Geja drugog takvog rodi
ni Heba da u nebo vodi;
uzalud njega pesme slave,
uzalud ga od stene prave.

FAUST:

Mnogi je vajar njegov kip satvorio,
al' najlepši se sad pokaza meni.
O najlepšem muškarcu si govorio,
pa zbori sad i o najlepšoj ženi!

HIRON:

Lepota ženska nije bogzna šta,
često je kip ukočen pod lepotom;
veličam samo biće koje sja
i kipti veselošću i životom.
Lepota sama sebe blaži;
privlačnost daju njoj tek ljupke draži
kao Heleni, dok je nosih ja.

FAUST:

Nosio si je?

HIRON:

Na leđima, da.

FAUST:

Ne samo što sam ošamućen dosta,
već mi i ovo sedlo srećom posta!

HIRON:

Ovako držala me, ko ti sada,
za grivu.

FAUST:

O, izgubih se! Pa kada

i kako? Pričaj priču tu!

Jedino za nju žudnjom znam!

Odakle, kuda nosio si nju?

HIRON:

Odgovor lako moći ću da dam.

Dioskuri su spasli u to doba

sestricu od otimačkih strahoba.

Ovi ih, na taj poraz nesviknuti,

ko vuci poteraše ljuti.

Eleusinske močvare zadrže

braću i sestru da poteku brže;

zagaze braća, ja preplivam preko;

tad ona skoči s mene, milujući

vlažnu mi grivu, sve zahvaljujući

ljubazno-umno, samosvesna, divna!

Mlada, za mene starog sreća živa!

FAUST:

Tek deset leta!...

HIRON:

Filolozi tebe

prevarili su, vidim, ko i sebe.

Mitološke su žene drugo: njima

slobodno daju lik u stihovima;

nit' punoletstvo niti starost znaju,

privlače uvek, mlade ih otimaju,

pa i već zrele ljupkošću razneže;

ukratko, vreme pesnika ne veže.

FAUST:

Pa neka ni nju vreme ne sputava!

Ahil u Feri nađe je gde spava,

vanvremen i sam. Retku sreću dobi:

izvojšti ljubav nasuprot svoj kobi!

Pa zar i ja, što tako silno žudim,

da taj jedinstven lik u život ne probudim?

To večno biće, ko bogovi silno,

i uzvišeno i nežno umilno?

Ti negda, a ja danas videh nju.

željenu, ljupku i prelepu svu.

Sputan je duh moj, sve me biće peče;

živeti neću ako je ne stečem.

HIRON:

K6 čovek ti si ushićen, uzbuđen;

al' duhovima činiš se ko sluden.

No sudba za te, evo, sreću sprema;

jer svake godine, na dva-tri trena,

stupam pred Manto, pred kćer Eskulapa;

tiho se ona moli, ruke sklapa
preklinjuć oca da lekare goni
te da jedanput umudre se oni
i tako od ubijanja ih skloni.
Od svih sibila najvećma je draga,
ne luduje, milosrdna je, blaga;
korenjem snažnim, uz nešto strpljenja,
dovešće ona do tvog isceljenja.

FAUST:

Ne želim da se lečim! Čvrst sam ja!
Tad bih, ko drugi, ostao rob tla.

HIRON:

Ne prezri snagu izvora i bilja!
Brzo sa mene! Stigli smo do cilja.

FAUST:

Na koje kopno doveo si mene
kroz noć i šljunak i vale ledene?

HIRON:

Rim s Grčkom tu je bio bitku tešku,
Penej je desno, levo Olimp tu je;
najveće carstvo nesta tu u pesku.
Kralj pobeže, građanin trijumfuje.
Pogledaj! Onda, sasvim u blizini,
diže se večni hram na mesečini.

MANTO (potonula u sebe, sanjareći):

Od konjskih potkovic
sveti prag tutnji, ko da kroči
polubožanstvo k meni.

HIRON:

Tako je! Otvori oči!
Samo se preni!

MAKTO (budeći se):

Dobrodošao! Opet stiže!

HIRON:

Pa i tvoj hram se tu još diže!

MANTO:

Još neumorno svud krstariš?

HIRON:

Ti za sklonjenost tihi mariš,
meni je kruženje najpreče.

MANTO:

Ja čekam, oko mene vreme teče.

A on?

HIRON:

Noć grozna donese ga,
kipteći amo baci njega.

Helenu želi, za njom ljudi,
a ne zna kako, ne zna gde;
bolesniji je od svih ljudi,
lek Eskulapov treba mu što pre.

MANTO:

Tog volim ko za nemogućim žudi.
(Hiron je već daleko.)
Drzniče, uđi i veselo hodi!
Taj mračni hodnik Persefoni vodi.
Na dnu Olimpa, sred pećinskih tmuša,
zabranjen pozdrav u potaji sluša.
Krišom sam nekad Orfeja tu uvela;
ti prođi bolje! Hrabro! Vedra čela! (Silazv.)

Na gornjem Peneju, kao i pre

SIRENE:

U Peneja vale hladne
skočimo i zaplivajmo,
divne pesme zapevajmo,
prelepe za ljude jadne!
Bez vode nam nema spasa!
K Egejskome moru zato
da krenemo, obilato
uživajuć sred talasa!

ZEMljOTRES

Al' vali se ustaviše,
pene se, ne teku više!
Drhti zemlja, jaz se stvori,
sve se dimi, puca, ori.
Bežimo ka mirnoj vodi!
Ovo čudo svakom škodi.
Plemeniti vedri gosti,
brzo k morskoj svečanosti,
gde titravi sjajni vali
tiho struje ka obali;
gde dvostruko Luna sija,
svetom rosom nas omija;
onde nas sloboda čeka,
ovde zemljotresa jeka.
Bežite što pre, što pre!
Jezivo je ovo tle.
SEIZMOS (mumlajuć i lupajuć u dubini):
Još jedanput, mora ići!
Uprite, pa ćemo dići

i na površinu stići
da svi pobegnu od nas.

SFINGE:

Kakvo odvratno drhtanje,
grozna huka i tutnjanje!
Kakvo ružno kolebanje,
njihanje i opiranje!
Kakav gadan huk i glas!

Ali ne bi sam pakao
odavde nas pomakao.
Sad se diže, čudom čistim,
jedna kupa. To je isti
onaj stari, sedobradi
što ostrvo Del sagrađi,
porodilje jedne radi
iz mora ga istisnuvši.

Napregav se i pogauvši,
uprevši se i ruknuvši,
on se kao Atlas kreće,
diže zemlju i drveće,
diže pesak, mulj i glinu
naših reka u visinu.

Tako delom površinu
naše mirne dolje kida.

I uz neumor-silinu,
ogromna karijatida,
nosi silan sklad kamenja
još od zemlje do ramenja;
ali dalje stići neće,
sfinge mesto zauzeće.

SEIZMOS:

Ja ovo sasvim sam iznesoh,
dobiću, valjda, hvale cvet:
jer da ne drmah i ne tresoh,
zar tako lep bi bio svet? —
Zar bi vam venac brda bio
eterski tako plav i jasan,
da ga ja nisam isturio
u slikoviti prizor krasan
kada pred Noći i Haosom,
precima svih zemaljskih dana,
Pelionom se grudvah ja i Osom
u društvu obesnih Titana!
Besnesmo, puni strasti mladalačke,
dok nismo najzad, umorni od svega,
Parnasu, kao kape blizanačke,

natukli grešno oba brega ...
Apolonov je tu radostan dom,
gde sa muzama peva često.
Čak za Jupitra i za njegov grom
uzdigao sam visok presto.
Sad sa ogromnom težnjom strasnom
iz ponora ja opet prodreh
u novi život zovuć glasno
vesele stanovnike bodre.

SFINGE:

Pradrevna su, rekle bismo,
sva iskrsla gorja ta,
da videle same nismo
kako nikoše iz tla.

Još uzbrdo se širi gustiš žbunja,
još stena k steni tiska se i ljulja;
al' sfinge za to ne haju baš ništa:
čuvaju sveti mir svog boravišta.

GRIFONI:

Kroz procepe svud se iskre
zlata šljokice i liske.
Ne dajte da otmu blago!
Napred, mravi, onim tragom!

HOR MRAVA:

Kako su džinovi
digli te gore,
gmizavi sinovi,
napred sad gore!
Koraka laka
kroz procep tuda!
Mrvica svaka
vredna je truda.
trunke najsitnije,
najmanju trošku
u svakome ćošku.

Zlata ovamo,
marljive čete!

Neka vam samo
nožice lete!

GRIFONI:

Nek se što više zlata nađe!
Mi ćemo na to staviti kandže,
to će najbolje reze biti;
tako se velika riznica štiti.

PIGMEJI:

Evo, mesto zauzesmo!

Ko zna kako to se zbi.
Ne pitajte odakle smo, —
prosto, ovde sad smo mi!
Za življenje i milinu
pogodne su zemlje sve;
gde god vidiš naprslinu,
i patuljak je kraj nje.
Patuljice s patuljcima,
uzoran je svaki par.
Ko bi znao da li ima
i U RaJU takav čar.
Al' na ovoj zvezdi vedroj
najlepše je za naš hod;
Istok ili Zapad — štedro
majka Zemlja rađa plod.

DAKTILI:

Kad ona za noć zna
da život malima da,
i najmanje će znati
da rodi i da prati.

STAREŠINE PIGMEJA:

Brzo sad gmižite,
posvuda stižite!
Hitrije radite,
snagu naknadite!

Iskujte, mada
mir je, već sada
oklope, oružje,
vojsci da posluže.

Mravi, ne stajte,
hitro nam dajte
mnogo metala!

Kao da krila
imate, mala
vojsko daktila:
drva nam stvorite!

Ćumura tražite,
pa ga naslažite,
vatru razgorite!

GENERALISIM:

S lukom i strelom,
sa četom celom
onamo krenite,
čaplje ustrelite
koje se, drske,
gnezde sred trske!

Nek se ne spase
nijedna jedina,
da pera nam njina
šlemove krase.

MRAVI I DAKTILI:

Da l' nas ko čuje?

Od gvožđa tog

samo se kuje

lanac za nas.

Dalek je spas;

lukavo stog!

IBIKOVI ŽDRALI:

Samrtnički krik, stenjanje!

Uplašeno lepetanje!

Kakvo ječanje to prodre

u visine ove modre!

Krvlju čaplji pobijenih

sve se jezero crveni;

pohlepa se gadna kiti

njinim perjem plemenitim.

S glava hulja već se klata

krivonogo-trbušatih.

Svi što putujete s nama

nad gorama i vodama,

svetite se, svi drugari,

u pravednoj ovoj stvari!

Ne žalite ni krv svoju,

večna mržnja ovom soju!

(Rasturaju se kreštvći u vazduhu.)

MEFISTOFELES (u ravnici):

Sa vešticama severnim sam znao;

al' sam pred tuđim duhovima stao.

Bloksberg je zgodno mesto; gde god zađeš

možeš za tili časak da se snađeš.

Tu nas sa stvnu gospa Ilza štiti,

na vrhu svom će Hajnrih budan biti,

Hrkačima, doduše, Bvda smeta,

al' sve to stoji na hiljade leta.

A ovde — ko zna, makar kud da kreće,

da se pod njime tle podići neće?

Veseo hodam niz ravnu dolinu,

kad — iza sebe ugledam planinu

kako se diže — ne baš previsoku,

al' ipak tol'ku da sfinge mom oku

zakloni. — Još ponegde niz do gori

plamen oko tog čuda što se stvori...

Još igra, lebdi, izmiče u tami
galantni hor i vragolasto mami.
Polako! Kome štrpkanje je milo,
gleda da zgrabi nešto, ma gde bilo.
LAMIJE (povlačeći Mefistofelesa za sobom):

Hitajmo, hitajmo!
Sve dalje hodajmo!

A sad usporimo,
brbljivo zborimo.
Veselo vitlajmo,
varajmo, vodajmo
za sobom toga
starog kurvara;
njemu se noga
drtava koči,
ali se boči,
ćopka, trčkara
za nama: neka,
kazna ga čeka!

MEFISTOFELES (zastajući):
Klete li kobi! Varani muškarci!
Od Adama zavođeni glupaci!
Mi ostarimo, al' ko mudar posta?
Zar nisi bio zaludivan dosta?
Znamo, do srži kvarna je ta fela;
frakaju lica i utežu tela;
nemaju ničim zdravim da uzvrate,
popušta trulež gde god opipate.
Da strvine su, to odlično znaš,
pa opet, tek što zviznu, zaigraš.

LAMIJE (zastajući):
Okleva, usporava; natrag hajte,
uteći mu od nas ne dajte!

MEFISTOFELES (koračajući dalje):
Napred, i ne daj da te skobi
sumnja na budalast svoj trag;
jer da veštica nema, ko bi,
do vraga, hteo biti vrag!

LAMIJE (najumiljatije):
Okružimo tog junaka;
prema nekoj, svakojako,
prožeće ga ljubav jaka.

MEFISTOFELES:
Istina, sred polumraka
izgledate zgodne žene;
ne bih hteo da vas kudim.

EMPUZA (upadajući):

Ljubazan i sa mnom budi!

Primite u krug i mene!

LAMŠE:

Niko za nju tu ne mari,

večito nam igru kviri.

EMPUZA (Mefistofelesu):

Evo rođake male tvoje,

Empuze s nogom magarećom;

mada ti konjsko stopalo je,

nek si mi, rođače, sa srećom!

MEFISTOFELES:

Mišljah, međ nepoznate krećem,

a, na žalost, rod blizak srećem;

tu drevnu knjigu dobro znam:

od Harca do Helade rođak sam!

EMPUZA:

Smelo i brzo delam ja,

pretvaram se u mnogo šta;

a vama u čast ponajveću

glavicu stavih magareću.

MEFISTOFELES:

Vidim ja da kod ove sorte

veoma drže svi do svojte;

ali čak uz opasnost pravu

poričem magareću glavu.

LAMIJE:

Pusti je, jer od njenog zla

plaše se lepa bića sva;

lepote sve i sve miline

od njene nestaju blizine.

MEFISTOFELES:

I ove rođačice nežne

sumnjive su mi — teško njima!

Na tim ko ruža obrazima

promene biće neizbežne.

LAMIJE:

Čik! Probaj samo! Nas je tušta.

Dobitak glavni ne upuštaj,

ako si takav igrač jak!

Što pohotno se tako trsiš?

Digo si nos i sve se prsiš,

a udvaraš se kao đak! —

Evo ga! Hvata, pokušava;

skidajte maske, bića prava

pokazujte mu na moj znak!

MEFISTOFELES:

Ponajlepšu sam izabrao ... (Grli je.)

O, kakva suva metla, jao! (Hvatajući drugu.)

A ta? ... Lik ko u čudovišta!

LAMIJE:

I ne zasluži bolje ništa!

MEFISTOFELES:

Onu bih malu da iscmačem.. .

Iz ruku gušter mi iskače!

A glatke kike poput zmija.

Možda ta duga bolje prija ...

Štap Tirsov zgrabih! Opet varka.

Umesto glave joj šišarka.

Kuda to vodi? ... Možda ona

debela još će biti sklona;

da probam još jedanput, daj!

Mlohava, drusna; suvo zlato

na Istoku bi dali za to...

Al' puhara sad prsnu, vaj!

LAMIJE:

Rasturite se, lelujajte!

Munjevito oblepršajte

tog uljeza, da vidi sad!

Od kruga jezivog nek strepi

kad miševi ga skole slepi!

Još jevtino je prošo gad.

MEFISTOFELES (stresajući se):

Teško da sada nešto više znam;

Jug ili Sever — svud je apsurd sam,

duhovi i tu i tamo gnusni,

i pesnici i narod neukusni.

Tu beše maskarada burna,

ko svuda, samo igra čulna.

Kad hvatah maske sav očaran,

rugobe vidah — dah da staje ...

Ja uživam da budem varan,

samo da malko duže traje.

(Zaluta između stenja.)

Gde sam to? Dosad beh na stazi,

a sad mi kršem noga gazi.

Puteljak onaj ravan beše,

a sad se stene svud kostreše.

Zalud se verem, zalud suljam,

gde li ću naći moje sfinge?

Dođe mi skoro da posumnjam:

za noć se tol'ka gora digne!

Baš vredan veštičiji roj —
sa sobom nose Bloksberg svoj.
OREADA (sa živca kamena):
Ovamo! Moj breg stoji vazda
isti otkako beše sazdan.
Poštuj litice i okomke,
najdalje Pindove potomke!
Stajaše čvrsto ova stena
još od Pompejevih vremena.
Dok to što puka mašta stvara
s prvim se petlima razara.
Već često gledah: niknu bajke te,
pa začas potonu u tle.

MEFISTOFELES:
Čestita glavo, svaka čast,
ti koju grli snažan hrast!
Ni najsvetliji Lunin zrak
ne prodire u ovaj mrak. —
Al' tu kraj žbunja sad se vije
nešto što skromnu svetlost lije.
Kako se sve to stiče, spliče!
Zaista, Homunkulus biće!

Odakle, švréo?
HOMUNKUL:
Ja lelujam
s mesta na mesto, čežnjom buJam
da postanem, i to što mogu bolje;
nestrpljiv, svoje razbio bih staklo;
al' to što videh nije me podstaklo
da uđem tu — za to još nemam volje.
Nego, u poverenju: sve niz polje
pa dovde ganjah filozofa dva;
priroda! — samo ovo slušah ja.
Od njih se više neću rastajati,
jer moraju zemaljski život znati;
saznaću, valjda, po rečima njihovim
šta mi je najpametnije da činim.

MEFISTOFELES:
Najbolje, svog se drži puta!
Gde sednu aveti na presto,
i filozofu tu je mesto.
Da im se svojim umećem dodvori,
on odmah tuce novih stvori.
Do uma neće doći ko ne luta;
želiš li život, svog se drži puta.
HOMUNKUL:

Savete dobre ne treba prezreti.

MEFISTOFELES:

Tad sevaj! Posle sve će se videti.

(Razdvajaju se.)

ANAKSAGORA (Talesu):

S tvrdom se glavom sporiti ne vredi;
zar dovoljno te dosad ne ubedih?

TALES:

Zal se pred svakim vetrom sviija meko,
ali od hridi drži se daleko.

ANAKSAGORA:

Ta hrid se stvori u plamenu snažnom.

TALES:

Što živi, to je nastalo u vlažnom.

HOMUNKUL (između obojicv):

Da li bih s vama poći smeo?

I sam bih nastajati hteo.

ANAKSAGORA:

TALES:

Talese, kako um tvoj ovo shvata:

za noć podići to brdo iz blata?

TALES:

Prirode živi ne veže se tok
za dan i noć i časove i rok;
sve oblikuje bdijuć u tišini,
nenasilna čak i kad krupno čini.

ANAKSAGORA:

Al' ovde jeste! Plutonska ljuta jara,
eolska snažna i razorna para
zemljišta ravnog probi staru koru,
te silom smesta novu stvara goru.

TALES:

A šta se time događa u sledu?

Tu je sad gde je, i to je u redu.

Takvom se rasprom samo vreme harči
i strpljiv narod voda i magarči.

ANAKSAGORA:

Začas roj mirmidona stupa,
puna ih brega svaka rupa,
pigmeja, mrava i palčića
i drugih vrednih malih bića. (Homunkulu.)

Ti stremio visoko nisi,

živeo pustinjački ti si;

možeš li svići se na vlast,

kraljevsku tebi daću čast.

HOMUNKUL:

Šta veli Tales moj na to?
Ne savetujem tako što;
s malima činiš dela mala,
uz velike i mali raste.
Gle onaj crni oblak ždrala!
Narodu prete ptice tmaste,
pa bi i kralj tu našo grob.
Kljunova dugih, kandži oštrih,
na male su sa neba pošli;
odasvuda već seva kob.
Čaplje kraj jezera svog mirnog
pobijene su bezobzirno.
Al' kiša strela ubilačkih
osvetu strašnu rađa sada
i pobuđuje bes rođački
na grešnu krv pigmejskog stada.
Šta vrede štit i šlem na glavi?
I šta čapljina pera ta?
Krije se daktil, kriju mravi!
Bezglavo beži vojska sva.
ANAKSAGORA (svečano nakon pauze):
Dosad veličah bića ispod tla,
a sada uvis obraćam se ja ...
Ti gore večno mlada, vanvremena,
trooblična i troimena,
Dijano, Luno, Hekato, hodi sad,
pogledaj naroda mog jad!
Ti širiteljko prsa, najsmotrenija,
presilno prisna, na izgled najsmirenija,
raskrili svojih senki ždrele grozna
da stara moć se bez vradžbina pozna! (Pauza.)
Da l' mi je prebrzo uslišena
molba što leti
put lika uzvišena,
te poredak se sveta poremeti?
Boginjin kružni presto amo stiže.
i sve je veći, sve bliže i bliže,
ogroman, stravičan za oko!
Rujan mu plamen tmuri se duboko ...
Ne bliže! Silan kolut taj što preti
kopno i more i nas će razneti!
Istina zar je da tesalske žene,
u čini uzdajući se paklene,
pesmom te sa putanje smamile su,
razornom navele te besu? ...
Svetli se kotur sav zamrača,

najednom prska, seva, zrači!
O, kakav tresak! Kakva buka!
Grmljava, strašna vihor-huka! —
Povijte ispred trona čelo! —
Prašajte! To je moje delo.
(Baca sv licvm pa zemlju.)

TALES:

Šta ovaj čovek sve vide i ču!
Ja ne znam šta se zbilo tu
nit' osetih šta njega to uzbudi.
Priznajmo, to su časi ludi,
a Luna mirno treperi sa svoje
putanje, kao uvek što je.

HOMUNKUL:

Pigmeja breg je sada, gle,
šiljat, a obal beše pre!
Osetih: silan tutanj stade
kada s Meseca stena pade;
smesta bez razlike sve zdrobi,
i dušmane i svoje pobi.
Veštine, pak, pohvalio bih
što stvaralački, tokom noći cigle,
odozdo i odozgo se upreše
te brdsko zdanje to su digle.

TALES:

Smiri se! To u mislima tek beše.
Pogani nakot! Nek mu je na zdravlje!
Dobro što njihov kralj ne posta.
Sad hajdemo na vedro morsko slavlje,
gde časte svakog čudesnoga gosta. (Odlaze.)

MEFISTOFELES (penjući se sa suprotne strane):

Moram uz strmo mučiti se stenje,
kroz čvrsto staro hrastovo korenje!
Na mome Harcu na katran miriše
smola, i ja to volim više;
pre svega sumpor... Al' kod Grka ovih
ni trag od toga po zraku ne plovi;
radoznao sam baš da pronjuškam
čime li hrane svoj pakleni plam.

DRIJADA:

Na domu svome umstvuj po domaći,
u tuđoj zemlji s tim se nećeš snaći.
Nek zavičaju misli ti ne lete,
hrastove ove poštuj svete.

MEFISTOFELES:

Mislimo stalno na ostavljen kraj,

na šta smo svikli, to je za nas raj.

Al' kaži, šta li u pećini tamo,
u polumraku, trostruko se povi?

DRIJADA:

Forkide! Hajde, smelo samo!

Ne groziš li se. njih oslovi!

MEFISTOFELES:

A što da ne? — Al' šta to vidim, šta?

Moram, ma kol'ko gord, da priznam sebi:

ovako nešto još ne spazih ja,
raskovnik-koren grđi bio ne bi ...

Ko vidi ovu neman trojnu,

ni crni greh ni ranu gnojnu

smatrati neće ružnim on.

Trpeli ne bismo mi nju

čak ni na strašnog pakla dnu;

a tu sred zemlje lepote prebiva

koja se slavnom, antičkom naziva ...

Miču se, mora da ih uznemirih,

pište ko slepi miševi-vampiri.

FORKIDA:

Dajte mi oko, sestre, pa da sama

vidim ko drsko šunja se kraj hrama.

MEFISTOFELES:

Štovane! Trostruk blagoslov mi dajte

i dozvolu da pridem. Jer sam, znajte,

iako ovde ko neznanac stižem,

u srodstvu s vama, mada ne najbližem.

Ja gledah mnogog starodrevnog boga,

Opu i Reu moje oči znaše;

i Parke, sestre Haosa i vaše,

videh još juče — ili dan pre toga;

al' vama ravna ne videh stvorenja —

stog ću začutati, pun ushićenja.

FORKIDE:

Iz ovog duha ko da razum bije.

MEFISTOFELES:

Kako da pesnik slavio vas nije?

I otkud, kažite mi, otkud to

da vas u kipu ne predstavi ko?

Vajari neka dletom vaš lik dadu,

a ne Veneru, Junonu, Paladu.

FORKIDE:

Samotne sred najtiše noći mi smo,

na tako nešto još ne pomislismo!

MEFISTOFELES:

Dabome, ovde od sveta daleko
niti vas neko viđa, nit' vi nekog.
Za stan vam valja izabrati mesto
gde umetnost i raskoš dele presto,
gde svakog dana najhitrije hodi
po junak da se iz mermera rodi.
Gde —

FORKIDE:

Ćuti, iskušenja nas poštedi!
Čak i da bolje znamo, šta to vredi?
Kćeri smo noći, rođake smo tami,
nikome znane, jedva sebi samim.

MEFISTOFEL ES:

Teškoće ovde, mislim, ne postoje;
na drugog biće prenesite svoje.
Jedan su zub i oko vama dosta;
pa zato, stvar je mitološki prosta
da se u dvema biće triju shvati,
a treće lik tad možete mi dati
zakratko.

JEDNA:

Da li da to pokušamo?

DRUGE DVE:

Hoćemo! — Al' zub i oko ne damo.

MEFISTOFELES:

Najbolje oduzeste; kako mogu
postići bez tog vernost lika strogu?

JEDNA:

Zatvori jedno oko, to je lako,
iskezi jedan očnjak, eto tako,
pa ćeš, s profila, sad uspeti smesta
da ličiš na nas potpuno ko sestra.

MEFISTOFELES:

Nek bude!

•FORKIDE:

Neka bude!

MEFISTOFELES (kao Forkida iz profila):

Za čas tili
postadoh, evo, Haosov sin mili!

FORKIDE:

Mi smo, bez sumnje, kćeri Haosoče.

MEFISTOFELES:

Svak može sad da dvopolnim me zove.

FORKIDE:

Lepotom novom trosestarstvo sja!
Dva oka sad imamo, zuba dva.

MEFISTOFELES:

Valja da s lica sveta otperjašim,
pa usred pakla đavole da plašim. (Ode.)

Stenoviti zalivi Egejskog mora

Mvsec miruje u zenitu.

SIRENE (leže na stenju, sviraju u frule i pevaju):

Dok, za groznih noćnih tmica,
tesalskih te čarobnica
grešna moć ovamo svali,
sad sa luka noći svoje
mirno gledaj gde se roje
blago svetlucavi vali;
vrevu tu i metež taj
na pučini obasjaj!
Sluge sjajem nek obliva
lepa Luna milostiva!

NEREIDE I TRITONI (kao morska čudovišta):

Nek se jači zvuci ore,
žitelji dubina zbore,
tutnji morem njihov glas! —
Ispred bure bezobzirne
bežimo u kraje mirne,
mila pesma vuče nas.
Gle kako nas sve ushite
zlatni lanci što nas kite,
gle dragulja, kruna sjajnih,
pojaseva zlatotkanih!
Sve to stvoriste nam vi.
Blaga brodoloma jadnog
privukoste pesmom na dno,
naše drage dusi zli.

SIRENE:

Znamo mi, za ribe glatke
morske su svežine slatke,
bez patnje vas život giba;
al\ svečano-žive čete,
hajd da danas dokažete
da ste više što od riba.

NEREIDE I TRITONI:

Mi to znamo, dobro znamo,
pre no što smo došli amo;

braćo, sestre, brzo svi!
Hajdmo na put kratak, pa da
dokažemo svima sada:
bolji smo od riba mi. (Udaljuju se.)

SIRENE:

Povoljan vetar ih goni
ka Samotraki, i oni
nestadoše u času!
Kakvom se uspehu nadaju
tu gde Kabiri vladaju?
Čudno ti bogovi čaraju,
sami se iznova stvaraju
i nikad ne znaju šta su.

Premila Luno, na toj
visini milosno stoj
da noćni polumrak traje
i dan ne progna nas dalje!

TALES (na obali, Homunkulu):

Poveo bih te da vidiš izbliza
Nereja starog — blizu obitava;
ali je strašno tvrda glava,
stalno se dusa i čangriza.
Nikad rod ljudski ne beše ni u čemu
po volji mrzovoljnom njemu.
Ali budućnost vidi jasno,
zato ga svako hvali glasno,
odaje mu se dužna pošta;
a i pomože mnogom štošta.

HOMUNKUL:

Ne, zakucajmo! Neće, valjda, baš
da strada staklo i plamičak naš.

NEREJ:

Da l' mi to uho čuje glase ljudi?
Smesta se gnev na dnu mog srca budi!
Stvorovi ti ka bogovima streme,
a samo sebi slični su sve vreme.
Mogoh ko bog već davno mirovati,
al' najboljima želeh pomoć dati;
a potom, kad im dela razgledavah —
sve beše ko da savet i ne davah.

TALES:

Starino morska, ipak svak te štuje;
mudrače, ne teraj nas! Da te čuje
dođe i plamen ovaj, na čoveka
nalik, doduše, i tvoj savet čeka.

NEREJ: :

Savet? Zar on se ljudi ikad tiče?
Pametna reč u tvrdom uhu mre.
Makar da ljuto čin sebe poriče,
taj soj je samovoljan ko i pre.
Parisa ja očinski opomenuh
pre no što strašću općini Helenu!
Na grčkom žalu tu stajaše smeo,
pričah mu što duhovnim videh okom:
zastire nebo dim rumen i vreo,
krovne se grede žare, dole pokolj:
ritmički sročeni, Trojin sudnji dan,
tisućlecima strašan, dobro znan.
Starčeve reči drsko prezre on,
pođe za strašću, i pade Ilion —
džinovski leš ukočen, dugo mučen,
plen orlovima sa Pinda izručen.
Zar i Ulisu ne prorekoh sva
lukavstva Kirke i kiklopska zla?
Lakomislenost onih što su s NJIJT,
i šta sve ne! Pa zar se vajdi tim?
Sve dok, al' kasno, milostiv ga val
na gostoprимljiv ne odnese žal.

TALES:

Mudraca takav nemar užasava,
al' dobar čovek opet pokušava.
Kad dram zahvalnosti u dušu leže,
tovare nezahvalnosti preteže.
Jer naša molba glasi, ništa manje:
taj dečko želi mudro nastajanje.

NEREJ:

Ne kvari redak čas raspoloženja!
Za danas imam druga zaposlenja::
kćeri sam svoje lozvao, Doride,
gracije morske. Da l' se igde vide,
na Olimpu, na celom vašem tlu,
stvorenja lepa i ljupka ko tu?
Na morskim zmajevima gipko plove,
pa skaču tad na konje Neptunove,
toliko nežno s morem sjedinjene
da stoje, rekao bi, i vrh pene.
U kolima Venere, školjci što se
preliva, sada Galateju nose,
koju u Pafu štujju, otkako je
Kiparka lice odvrtila svoje.
Kr naslednica odavno već ima
i sveti grad i presto na kolima.

Podite! Meni, srećnome zbog mojih
kćeri, ni mržnja ni grdnja ne pristoji.
Pitajte Proteja, to čarobno stvorenje,
za nastajanje i preobraženje! (Odlazi prvma moru.)

TALES:

Ne postigosmo ovim ništa, sine.
I kad ga sretneš, Protej se raspline.
Il' će ti reći, baš i kada stane,
samo što može da zbuni i zgrane.
Al' tebi savet treba; zato dalje
krenimo tamo kud nas Nerej šalje! (Odlaze.)

SIRENE (gorv na stenama):

Šta klizi u daljini
po morskoj površini?
Ko da po ćudi vetra
pristižu bela jedra,
ko vilinska stvorenja
svetla od preobraženja.
Hajdemo k moru niže,
već glas im do nas stiže.
Što nosimo, zbog tog
svako će srećan biti.
Heloninu sad kiti
ljušturu oblik strog:
božanstva nosimo divna;
neka im odjekne himna.

SIRENE:

Mali visinom,
veliki silinom,
brodolomnikova nada,
štovani odvajkada.

NEREIDE I TRITONI:

Dovedosmo Kabire
na mirnu svečanost;
gde god vlast svetu šmre,
tu Neptun rad je gost.

SIRENE:

Slabije smo od vas;
kad god brod neki tone,
vi, snage praiskone,
za posadu ste spas.

NEREIDE I TRITONI:

Mi trojicu uzesmo,
četvrtog ne uspesmo;
reče: tu nema zбора,
on za sve misliti mora.

SIRENE:

Biva da jedan bog
unizi brata svog.
Svaku svetinju štujte —
svu štetu očekujte.

NEREIDE I TRITONI:

Zapravo sedam ih ima.

SIRENE:

Šta je sa ostalim trima?

NEREIDE I TRITONI:

Ne znamo mi toliko,
to Olimp mora vam reći;
možda ćete zateći
i osmog, kog ne zna još niko!
Svu milost nam dati bi hteli
al' nisu još sasvim zreli.

Njih, neuporedne,
čežnja goni sve dalje,
pa ih, gladne i žedne,
za nedostižnim šalje.

SIRENE:

Svikle smo mi i volimo,
ma Sunce il' Mesec da sja,
da mu se svuda molimo;
to uvek nagradu da.

NEREIDE I TRITONI:

O, predvodnici ovog pira,
gde slave ima do naše?
Junaci doba davnih
ne behu tako slavni,
ma kol'ko divno sjaše —
Zlatnog se runa dočepaše,
a vi Kabira.

(Ponavlja se kao zajednička pesma.)

Zlatnog se runa dočepaše,
a mi,! I Kabira.
a vi!

(Nereide i tritoni prolaze.)

HOMUNKUL:

Grdobe te su za me samo
lonci od loše gline;
sad se mudraci jate tamo
i lome glave time.

TALES:

Pa to i jeste baš posredi!
Tek kad porđa, novčić vredí.

PROTEJ (neprgšećvn):

Veseli ovo mene, staroga izmišljača!

Što čudnije, to zabava je jača.

TALES:

Proteju, gde si?

PROTEJ (govori iz trbuha, čas izbliza, čas izdaleka):

Ovde sam! I ovde!

Opraštam, al' te šale mi je dovde;

zašto da prijatelje zalud moriš!

Znam, uvek s drugog mesta zboriš.

PROTEJ (kao da je daleko):

Pa zbogom!

TALES (tiho Homunkulu):

Tu je blizu. Jače sjaj!

Radoznao je ko lasica taj;

ma gde preobražen da čami,

plamen ga odmah sebi mami.

HOMUNKUL:

Izliču sada svetlost, ali skromno,

da ne bi prslo staklo lomno.

PROTEJ (u obliku džinovske kornjače):

Otkud ta ljupka svetlost stiže?

TALES (prekrivajući Homunkula):

Hoćeš da vidiš? Lepo! Priđi bliže!

Ne gundaj na taj mali trud, moj mili,

pokaži se ko dvonožno stvorenje.

Možeš da vidiš ono što smo skrili

samo uz naše dopuštenje.

PROTEJ (tšemenito uobličćen):

U svetska se lukavstva još razumeš.

A ti još slatko menjati se umeš.

{Otkriva Homunkula.}

LROTEJ (iznenađen):

Blistav patuljak! Još ne videh slično!

TALES:

Za savet pita, nastati bi hteo.

Kako mi reče, na svet nije ceo

došao, nego čudno, polovično.

On ima sve duhovne osobine,

al' ne opipljivosti i čvrstine.

Staklo mu daje sad težinu svu,

al' hteo bi da brzo stekne telo.

PROTEJ:

Ti si sin device, zacelo:

pre no što treba da si, ti si tu!

TALES (tiho):

Ima i druga jedna beda;
hermafrodit je, kako mi izgleda.

PROTEJ:

Tad će još pre za rukom poći;
svaki će oblik dobro doći.
Ne premišljaj se sad ovde o tome,
počni u moru širokome!
Pokušaj najpre u malenom,
gutaj u slast najsitnija stvorenja
i tako rasti postepeno,
za viša oblikuj se ostvarenja.
Slatko mi ovaj mek vazduh miriše
na bilje kada raste posle kiše.

PROTEJ:

Verujem, dečko mili! Tako stalno
prijatnije još biće, milije.
Na ovom uskom jezičku obalnom
mirisaće još neizrecivije;
a eno tamo, i već blizu,
prilika čudesnih u nizu.

Hajdete.

TALES:

Poći ću sa zadovoljstvom.

HOMUNKUL:

Neobično smo mi duhovno trojstvo.

TELHINI SA RODA

na morskim konjšš i zmajevima, držeći Neptunov trozubac.

HOR:

Sakovasmo Neptunov trozubac tučan
da kroti njim vale, oluje bes hučan.
Kad Gromovnik procepi oblačje tamno,
odgovara Neptun tom tutnju pomamnom;
ma kako odozgo da seva, palaca,
za talasom talas odozdo se baca;
što između to dvoje se bori sred tmine
i cepti — progutaju morske dubine;
svoj skiptar nam danas on predade zato,
pa spokojno svečano plovi nam jato.

Vedra četo Helijeva,:

prebogata blagoslovom,
pozdravljamo vas u ovom
času kad svak Luni peva.

TELHINI:

O, boginjo ljupka, sa visokog svoda
ti slušaš gde hvale tvog brata sa Roda,
sa blaženog ostrva gde mu svak poje,

gde večite himne ka njemu se roje.
Dok ide po dnevnoj putanji sve dalje,
on zrake svog plamenog pozdrava šalje.
Planine i sela i žalo i vali —
sve ovo ga, svetlo i premilo, gali.
Prikrade l' se magla, u času je istom
od sunca i vetra sve ostrvo čisto!
Tu bog je u stotinu likova živ,
ko pitomi mladić, ko veliki div.
Mi prvi prikazasmo boga svog silnog
u ogromnom kipu čoveka umilnog.

PROTEJ:

Nek razmeću se pesmom ornom!
Svetome Suncu životvornom
smešna su mrtva dela ta.
Tope i liju, vredno rade,
a kada bronzan kip sagrađe
misle da to je bogzna šta.
Kipovi stajali su slavno —
a šta se najzad s njima desi?
razoriše ih zemljotresi;
pretopljeni su već odavno.
Zemaljski život uvek biva, :
kakav god bio, muka živa;
Za život val je bolji, hodi,
da te ponese k večnoj vodi
delfinski novi oblik moj! (Preobražava ee.)
Onde te prava čeka sreća;
usedni sad na moja pleća,
pa se sa okeanom spoj.

TALES:

Toj žudnji lepoj se odzovi
i stvaranja sav krug oplavi!
Hitro na svaki delaj mig!
Tu večnim merama ti daj se,
kroz bezbroj obličja natraj se
dok ne stekneš čovečji lik.
(Homunkul se penje na Protvja-delfina.)

PROTEJ:

Ko duh u vlažnu hajd širinu,
pa kroz prostranstvo, kroz dubinu,
po svakom morskome kutu tkaj;
al' k višim stupnjima ne žudi:
kad jednom stupiš u krug ljudi,
za tebe to će biti kraj.

TALES:

Zavisi; večna čast čoveku tom
ko beše valjan u vremenu svom.

PROTEJ (Talesu):

Misliš čoveka svoga kova?

Al' malo čast će potrajati ova;
jer između bledih avetinjskih četa
gledam te tu već stotinama leta.

Ko u prsten oblaćice
oko Meseca sad spliće?

To, ljubavlju obuzete,
golubice bele lete.

Sa Pafa su otposlata
ova strasna ptičja jata;
dovrhuniše nam pir,
donesoše vedar mir!

NEREJ (prilazvci Talesu):

Mogao bi krug taj pri tom
neko zvati priviđenjem;
al' mi znamo istinito
i jedino objašnjenje:
golubice to se jate,
moju kćer u školjci prate,
znaju čudesan taj let
još otkad postoji svet.

TALES:

I ja smatram: najbolje je,
za valjanog radost prava,
kad u gaezdu koje greje
svetinja se održava.

PSILI I MARSI (na morskim bikovima, morskoj teladi i
morskim ovnovima):

Sred kiparskih surovih špilja,
gde morski bog ne potapa,
gde Seizmos gore ne sklapa,
gde večno je vazduh pun milja,
mi još od dana smo starih
Kipridinih kola čuvari,
dok tiha radost nas zari,
Pa noći dok šume i baju
i vali se grle i gnaju,
mi novome naraštaju
ponajlepšu vodimo kćer.
Nije nas, delatne, strava
od orla ni krilatog lava,
ni krsta ni meseca mlada
nit' ičeg što gore vlada

i posvuda kreće i strada
i progoni se i kolje
pustošec grad i polje.
Naš vazdašnji ovo je smer:
ponajlegapu vodimo kćer.

SIRENE:

Lako i bez žurbe hodeć,
oko kola tvoreć luk,
čas spleteno kolo vodeć
zmijoliko uokrug,
kćeri krepkoga Nereja
i Doride nežne s njima,
neka dode Galateja,
što lik divne majke ima:
kao ozbiljna božanstva
besmrtnoga dostojanstva,
ali, ko i smrtne žene,
puna čari nečuvane.

DORIDE (u horu prolazeći pored Nereja, sve na delfinima):

Svetlosti i senki daj,
Luno, mladost obasjaj!
Da muževe izvedemo
pred svog oca, moleć nemo. (Nereju.)
Mi smo te mladiće spasli
iz čeljusti bura zlih,
i život im poluzgasli
pa sad vrelim poljupcima
zahvaljuju nama svima;
milostivo gledaj njih!

NEREJ:

Krasan je ovaj dvostruki dobitak:
s milosrđem u isti mah užitak.

DORIDE:

Ne kudiš li nas što srećno
stekosmo plen slatki taj,
daj da grlimo ih večno,
besmrtnu im mladost daj!

NEREJ:

Veselite se svome lovu,
nek mladić muž vam je; al' ja
ne mogu dati milost ovu —
nju može samo Zevs da da.
Val njiše vas, pa neizbežno
i ljubavni okonča žar;
na kopno vratite ih nežno
kad naklonosti zgasne čar.

DORIDE:

Mi vas, mladići, volimo,
al' rastankom nas ranjavaju:
za večnu vernost molimo,
al' bogovi ne dozvoljavaju.

MLADIĆI: .

Lađari, nek se ko i pre što smo
u ljubavi veselimo;
za takav život ne znadosmo
i bolji i ne želimo.

Galateja se približava na kolima od školjku.

NEREJ:

Premila, ti si!

GALATEJA:

Oh, oče! Da l' snivam!
Stojte, delfini! Taj prizor je divan.

NEREJ:

Već prodoše, dok se trene
projuriše krugom u kas!
Šta mare za prisan srca glas!
Ah, da su povezli i mene!
Al' jedan me pogled naslađuje
i godinu svu nadoknađuje.

TALES:

Slava! Na mnoga leta!
Od sreće sav procvetah,
prože me istina i lepota ...
Voda je izvor sveg života !!
Bez vode bi moralo sve da strada!
O, more, večito nama vladaj!
Kad ne bi oblake davalo,
kroz potoke nabujavalo,
rečice usmeravalo
i reke prepunjavalo,
šta bila bi brda, ravnice i svet?
Iz tebe se razvija život u cvet.
Iz tebe mlad život se toči u svet.

NEREJ:

Sasvim daleko zaokreću,
oči ih više ne presreću;
u krugovima najvećim,
veselo praznik slaveći
niz se za nizom vije.
A Galatejin školjčasti presto
mogu da vidim gde često
kroz mnoštvo sjaj svoj lije

ko zvezda neka.

Kroz tišmu voljena blista!

Ma kol'ko daleka

svetli se bliska i čista,

istinita, večito ista.

HOMUNKUL:

Gde god da sjaj prolivam,

svud samo život divan

u moru vidim ja.

PROTEJ:

U moru životvornom

tek tvoja svetlost orno

prekrasnim brujem sja.

NEREJ:

A kakva se nova to pomalja tajna

pred očima našim sred mora beskrajna?

Šta pred Galatejom to buknu svom silom?

Čas snažno plaminja, čas slatko i milo,

ko ljubavno bilo u njemu da zrači?

TALES:

Homunkula Protej to sobom odvlači ...

Silovite čežnje to znak je; u slutnji

ja čujem: sa strahom sve ječi i tutnji.

O blistavi tron će se smrskati smesta;

sad plamsa, sad seva, i razli se, nesta.

SIRENE:

Gle, gori sve more, gle plamenog čuda:

svud iskre se vali i lome se svuda!

To blista, leluja, pa uvis se vinu,

sva tela se žare dok lete kroz tminu,

sve obliva plamen i teče sve jače;

nek vlada sad Eros, što ovo sve začē!

Slava moru, čije vale

sveti ognjevi svud pale!

Slava vatri! Slava vodi!

Slava čudu što se zgodi!

SVEKOLIKI POJ:

Slava zraku punom milja!

Slava tajni zemnih špilja!

Veličajmo uglas mi

elementa četiri!

TREĆI ČIN

PRED MENELAJEVOM PALATOM U SPARTI

Pojavljuje se Hvlvna sa horom zarobljenih Trojanki. Pantalida, predvodnica hora.

HELENA:

I mnogo slavljena i mnogo kuđena,
ja, Helena, na žalo evo dolazim
na koje tek što pristasmo, još pijana
od živoga talasanja što amo nas
od ravni frigijskih, na plećima
nakostrešeno-uzvišenim, dovede,
zahvaljujuć Posejdonovoj milosti
i snazi evra, zavičajnim dragama.
Menelaj kralj se eno dole povratku
s najhrabrijima ratnicima raduje.
A ti, ti dobrodošlicom me dočekaj,
visoki dome što te, kad se vratio,
Tindarej, otac moj, uz sami obronak
Paladinog brežuljka sazida, pa tad —
dok ja sam ovde s Klitemnestrom sestricom
i s Kastorom i Poluksom stasavala
u igri veseloj — i sjajno ukrasi,
divotnije od svih spartanskih domova.
O, pozdravljam vas, krila dveri tučanih!
Kad vi se goetoljubivo raskriliste,
Menelaj meni, probran među mnogima,
u susret pođe, blistavi mladoženja.
Otvorite ih meni opet, te da ja,
ko supruzi što kraljevoj i priliči,
potpunce hitnu zapovest mu.
O, pustite da uđem, pa da ostane
sve ono za mnom što, kob crnu noseći,
do sada olujno me zapljuskivalo!
Jer otkad pođoh s ovog mesta, bezbrižna,
u hram kilterski, svetu dužnost sledeći,
a razbojnik iz Frigije me ugrabi,
dogodilo se mnogo šta što opširno
svet priča, al' što onaj sluša nerado
o kom se kaža sve do bajke isprede.

HOR:

Prezreti nemoj, ženo predivna,
najvišeg dobra posed i čast!

Jer samo za te je sreća najveća:
lepote slava, najuzvišenija.
Ime junaka pred njim se glasi,
te gordo stupa;
al' smesta i najtvrdoglaviji svija
duh pred lepotom pred svépobednom.

HELENA:

O, dosta! Amo s mužem sam dobrodila
i sada on u svoj me grad je poslao;
al' šta mu je na umu ne znam reći ja.
Da l' stižem kao supruga? Il' kraljica?
Da l' kao žrtva za vladarev gorak bol,
za grčke patnje, tako dugo trpljene?
Osvojiše me; da li i zarobiše?
Jer doista pozvanje mi i usud moj
odredili su dvosmisleno besmrtni,
što prate s podozrenjem sve što lepo je,
pa čak i sad, na pragu ovom prisutni,
ua mene stoje turobno i preteći.
Jer već u brodskoj utrobi je suprug moj
tek retko pogled k meni dizao, i reč
Ko zlo da smišlja, naspram mene seđaše.
I tek, uplovivši u zaliv duboki
Evrota, kada prednje lađe pramcima
celivati su kopno počele, a on,
ko bogom nekim sav nadahnut, prozbori:
„Po redu tu će sići moji ratnici;
na morskome žalu smotru ću održati.
A ti pak kreni dalje, sve uz Evrota
blagoslovenu plodom kreni obalu,
paripe goneć krasnom vlažnom livadom,
sve dok ne prispeš na ravnice ubavu
gde Sparta sad se diže, nekad prostrano
i plodno polje sred planina surovih.
Ukroči tad u dom vladarski, nagazdan
visokim kulama, na okup zberi sve
služavke koje onde za mnom ostaše,
sa nastojnicom, onom mudrom staricom.
Nek bogatu ti riznšdu pokaže tad
što otac tvoj je ostavi i koju sam
u ratu i u miru umnožavah ja.
Zateći ćeš u redu sve, jer vladarsko
to jeste preimućstvo da u domu svom
sve tačno, vrativši se, zatekne, još sve
na mestu onom na kom on ga ostavi;
jer sluga ne sme sam da išta izmeni.”

HOR:

Tim divnim blagom, što množi se stalno,
poraduj sada oči i grudi!
Jer ukras lanca i nakit na kruni
leže tu sujetno
i misle da su bogzna šta;
al' ti samo uđi, izazovi ih,
začas će se za megdan spremi.
Volim da gledam lepotu u boju
sa zlatom i biserom i alem-kamenjem.

HELENA:

Tad novu gospodarevu čuh zapovest:
„Kad budeš sve pregledala po redu, ti
koliko treba tronožaca prikupi
i posuda raznoraznih što moraju
pri ruci biti onom koji, vršeci
običaj svet i svečan, žrtvu prinosi:
bakrača, zatim činije i plitice;
u visokim krčazima nek voda se
najčistija iz svetog nađe kladenca;
i suvih drva valja ti pripremiti
što brzo plamen hvataju; a, konačno,
ne smetni s uma ni nož, dobro naoštren;
sve ostalo, pak, tvojoj brizi prepuštam.”
Ovako reče, goneći me polasku;
al' ništa živo zapovednik nije mi
odredio što želi da se zakolje
Olimpljanima u čast; to je začudno.
Al' neću više brinuti; nek odluče
o tome višnji bogovi, što uvek sve
privedu kraju kako su naumili;
to ljudi mogu ili dobrim smatrati
il' zlim, tek mi to podnosimo, smrtnici.
Već često dizao je žrtvoprinosi
nad vratom brava k zemlji povijenoga
sekiru tešku, al' je nije mogao
i spustiti, jer u tom bi ga omeli
il' dušmaninov dolazak il' božiji.

HOR:

Što će se zbiti, smisliti nećeš.
Kraljice, pouzdano
zakorači!
Neočekivano snađe
dobro i zlo čoveka;
ni kad nam je nagovešteno
ne veruJemo u to.

Ta gorela je Troja, ta gledali smo
smrt pred očima, sramnu smrt;
a zar nismo sad ovde
združeni s tobom, uslužno veseli,
ne gledamo li zaslepljujući sjaj
Sunca sa neba
i najlešpe na Zemlji,
tebe, milosnu nama srećnima!

HELENA:

Nek bude kako hoće! Bez oklevanja,
ma šta mi predstojalo, dužnost mi je sad
u kraljev da se popnem dom, od kojeg sam,
od željenog, već davno bila lišena;
on, skoro proigran, sad evo ponovo
pred očima mi stoji neobjašnjivo.
Uz stepenike noge me ne uznose
onako hrabro kao što su nekada,
kad detinjasto preko njih sam skakala.

HOR:

Odbacite, o sestre,
tužno zatočene,
bolove na sve četir strane;
podelite s gospodaricom
sreću, Heleninu sreću,
koja se ognjištu očeva doma
korakom poznim, doduše,
al' utoliko čvršćim
veselo približava!
Veličajte bogove svete
što srećno sve vaspostavljaju
i dovode domu!
Kome su razdrešene uze
taj kao da krilima leodi
po najtvrdem tlu, dok uzalud
zatočenik, obrvan čežnjom,
širi ruke preko ograde
tamnice svoje i cveli se.
Ali nju zgrabi neki bog,
nju udaljenu;
i iz trojanskih ruševina
prenese je natrag amo
u stari, novookićeni
očinski dom,
da nakon neizrecivih
radosti i muka
s novom se bodročću seća

mladosti rane.

PANTALIDA (kao predvodnica hora):

Napustite sad pesme stazu veselu
i pogled svoj ka dverima okrenite!
Šta vidim, sestre? Zar se vraća kraljica
ka nama, žustrim, uzbuđenim korakom?
O, šta je moglo tebe, silna kraljice,
lotresti tu, u tvoga doma predvorju,
sem pozdrav tvojih dragih? Ti to ne kriješ,
jer plemenitu srdžbu s čela čitam ti,
gnev koji sa preneraženjem bori se.

HELENA (koja jv ostavila otvorena oba krila na
vratima, uzbuđeno):

Strah prostački ne liči kćeri Zevsovoj
i letimično-tiha ruka bojazni
nju ne tiče; al' užas koji izvire
iz krila drevne noći još od prvašnjeg
početka, mnogoobličan, i koji se
ka nama gore valja kao užaren
splet oblaka iz gorskog ždrele ognjenog —
taj užas i junaku srce potreea.

Ovako danas meni sile stigijske
jezovito označile su ulazak
u kuću, pa se rado, kao otpušten
gost, povlačim sa praga davno željenog,
na koji sam toliko puta stupala.

Al' ne! Na svetlost sklonih se, i dalje me
ne oteraste, sile, ma ko bile vi!

Na osvećenje moram sada misliti,
jer pozdravljati može samo očišćen
žar ognjišta i ženu i domaćina.

PREDVODNICA HORA:

O, gospo, svojim sluškinjama, koje te
okružiše sa poštom, reci: šta se zbi?

HELENA:

Što videh, treba i vi same očima
da vidite, sem ako nije drevna noć
tu tvorevinu smesta natrag survala
u preduboku svojih čuda utrobu.

Al' evo, da vam opišem to rečima:
Kad, misleći na prvu dužnost, svečano
u kraljev uđoh dom, u strogo središte,
sa ćutnje pustih hodnika se začudih.
Nit' uho srete topot vrednih koraka,
nit' pogled živa, užurbana marljivost,
nit' videh koju sluškinju il' redušu,

što svakog stranca pozdravljaju ljubazno.
A kada se približih jezgru-ognjištu,
kraj zapretanog spazih mlakog pepela,
na tlu, gde sedi neka žena visoka,
sva umotana, više slična nekome
što razmišlja no kakvom biću zaspalom.
Na rad je pozvah rečima gospodarskim
pretpostavljajuć da je nadzornica to
što zaposli je, možda, muž obazriv moj;
al', uvijena, ona se ne pomera;
tek najzad, kad navalih, diže desnicu
ko da bi htela da me izгна otuda.
Od nje se gnevno okretoh, pa pohitah
ka stubištu što vodi gore onamo
ka bračnoj ložnici i riznici uz nju;
al' ono čudo brzo s tla se podiže;
zapovednički odstup mi preprečivši,
visoka, suva ispravi se, šupljega
zakrvavljeno-mutnog oka, stasom sva
neobična, što vid i duh nam smućuje.
No govorim u vetar, jer se naprazno
reč trudi da tvorački lik ovaploti.
Nje same gle! Na dan se čak usuđuje!
Mi ovde vladamo, dok ne dođe naš kralj,
gospodar naš. A grozne noćne porode
u pećine će Feb, lepote prijatelj,
izagnati il' snagu će im skršiti.
Forkida se pojavljuje na pragu između dovrataka.

HOR:

Mnogo doživih, iako mi kosa
mladalački se vije čelom;
nagledah se mnogih strahota,
ratničkih patnji, videh noć
kad Troja pade.
Kroz tutanj ratnika koji hrle
u oblaku praha, čuh gde bogovi
stravično viču, razdora čuh
tučani glas gde poljem ječi
ka zidinama.
Ah! stajahu oni još,
zidovi Troje, al' jarki plam
već od suseda susedu krete,
šireći se sa raznih strana,
nošen olujom sopstvenom, preko
grada nad kojim ležaše noć.
Bežeći videh kroz dim i žar

i palacavog plamena sjaj
kako se grozno gaevni bogovi
bliže, prilike kao iz bajke,
divovski velike, kako hode
kroz tmuran oblak obasjan ognjem.
Videh li to, ili moj duh,
opleten strahom, takvu satvori
zbrkanu sliku? Reći to
ne mogu; ali da ovu ovde
grozotu gledam svojim očima,
vaistinu, to znam;
mogu čak rukom da je dodirnem,
samo kad me pred opasnošću
užas ne bi zadržavao.
Koja li si samo
od kćeri Forkovih?
Jer s tim te porodom
upoređujem.
Da li si, možda, jedna od Graja,
sedokoso rođenih,
što se naizmenično služe
jednim okom i jednim zubom?
Zar smeš, čudovište,
kraj ove lepote
znalačkom oku Feba
da se pokažeš?
Ipak, samo se ti pojavi,
jer on ne vidi što je grdobno
kao što njegovo oko sveto
nikad još senku ne ugleda.
Ali nama smrtnima, ah!
na žalost, tužna nameće kob
neizreciv bol u očima,
što ga gnusnost, večno prokleta,
budi u onom ko voli lepotu.
Pa stoga počuj, ako li drsko
kreneš ka nama, počuj kletvu,
čuj svekolikih pogrda tutanj,
čuj kako kunu usta srećnika
koje bogovi oblikovaše.
FORKIDA:
Još istinit je drevne reči smisao:
s lepotom nikad skupa, ruku pod ruku
ne ide stid po zelen-stazi zemljinoj.
U njima mržnja koreni se pradrevna,
te sretnu li se gde na putu, leđa tad

dve protivnice jedna drugoj okreću.
tad svaka svojim putem krene žustrije,
sa tugom stid, lepota pak sa drskošću,
dok gluva noć ih Orkusa ne obujmi
il' starost im ne sputa korak još i pre.
Vas srećem tu, drznovite, iz tuđine
još zadojene obešću, ko ždralova
nad glavom dugo jato, glasno-promuklo,
što kreštave ka zemlji šalje zvukove
i mami tihog putnika da pogleda
ka nebu; ali začas oni odleću
na svoju stranu, on pak svojom produži;
e, tako će se i sa nama desiti.
Pa ko ste vi, kad smete divlje toptati
uz kraljevu palatu, kao pijane
Menade? Kad na nastojnicu lajete
ko čopor pasa što na Mesec zavija?
Zar mislite da ne znam kog ste soja vi?
Vi mladi nakote, vi uspaljenuše,
što rat vas rodi, što vas bitka odgoji,
pa, zavedene, zavodite, sišete
i ratniku i građaninu srž i krv!
Vaš buljuk liči mi na skakavaca roj
što pada poljem preko zelen-useva.
Tamaniteljke tuđeg truda! Halave
uništiteljke blagostanja procvalog!
Vi ropkinje što trampe vas na tržnici!
HELENA:
Ko grdi sluškinje pred gospodaricom,
u domaće joj pravo drsko zadire;
jer samo njoj prinadleži da pohvali
što tog je vredno, i da kazni lošega.
Sem toga, službom su me zadovoljile
kad opkoljena beše sila trojanska
i kada pade; ništa manje kada smo
podnosile sav jad i čemer morskoga
tumaranja, gde svak je sebi najbliži.
Od njenog bodrog skupa ja očekujem
i ovde isto; jer gospodar ne pita
svog slugu šta je, nego kako služi on.
Stog ćuti i na njih se više ne ceri.
Ukol'ko dobro čuvala si kraljev dom
umesto gospodarice, tim diči se;
al' evo sad nje same, ti ustupi, pak,
da ne dobiješ kaznu mesto nagrade.
FORKIDA:

Da pretiš ukućanima, to ostaje
za suprugu vladara nebu miloga
golemo pravo što ga dudugogodišnjom
i smotrenom je upravom zaslužila.
Sad kada opet stupaš od svih priznata
na staro mesto kraljice, domaćice,
dizgine uzmi, davno razlabavele,
pa vladaj, riznicu preuzmi i sve nas.
Pre svega, pak, zaštititi mene, stariju,
od ove rulje što je, kad se poredi
s lepotom tvojom divnom poput labuda,
tek kreštav buljuk očupanih gusaka.

PREDVODNICA HORA:

Ružnoća je kraj lepoga još ružnija.

FORKIDA:

A nerazum uz mudrost nerazumniji!

(Nadalje odgoaraju članice hora, istupajući pojedinačno.)

1. ČLANICA HORA:

O majci noći pričaj, ocu Erebu!

FORKIDA:

A ti o Skili, posestrimi rođenoj!

2. ČLANICA HORA:

U rodoslovu tvom su sve čudovišta.

FORKIDA:

U Orkus! Onde traži svoju rodbinu!

3. ČLANICA HORA:

Za tebe premlad je ko onde boravi.

Sa Tiresijom drevnim idi bludniči!

4. ČLANICA HORA:

Praunuka ti Orionu došla.

FORKIDA:

A tebe harpije sred blata krmile.

5. ČLANICA HORA:

Čim hraniš tako negovanu mršavost?

FORKIDA:

Ne krvlju, koju ti svud tražiš pohlepno.

6. ČLANICA HORA:

Lešinarko, i sama gadna lešino!

FORKIDA:

Iz gubice ti vire zubi vampirski.

PREDVODNICA HORA:

Začepiću tu tvoju rekav ko si ti.

FORKIDA:

Razreši zagonetku! Sama kaži se!

HELENA:

Ne gnevna, ali tužna stajem među vas,

zabranjujući takvu besnu prepirku!
no kad međ vernim slugama u potaji
čir zađevice kljuje. Tad se ne vraća
blagoglasno, u vidu dela svršenog,
ka njemu odjek naređenja njegovih,
no bučeći svoje glavo on divlja svud
kraj njega, zabasalog, što sve grdi njih
uzalud. I to nije sve. Dočaraste
u razuzdanom gaevu grozne prilike
svih onih slika zlokobnih što mene sad
saletеše, te osećam da taj me roj
u Orkus vuče sa poljana predačkih.
Da l' zbilja pamtim? Il' me skoli zabluda?
Zar sve to beh? I jesam li? I da li ću
i dalje biti strašni u snu rođen lik
tih pustošnica gradova? Dok devojke
od užasa sve drhte, ti si spokojna,
najstarija; pa reci reč mi razumnu!
FORKIDA:

Ko pamti sreću dugogodišnju, ko san
izgledaće mu najzad čak i najviša
božanska milost. Ti si, pak, prekomerno
svim darivana, u životu samo viđala
muškarce što ih ljubav hitro raspali
na podvige svakovrsne najsmelije.
Već Tezej, čovek stasa predivnog, i jak
ko Herkul, žudnjom planuv, tebe ugrabi.
HELENA:

Pa mene, vitku desetletnu košutu,
u atički svoj grad, Afidnu, zatoči.
FORKIDA:

Kad Kastor te i Poluks oslobodiše,
junaci svi na izbor su te prosili.
HELENA:

Al' moju milost steče, rado priznajem,
Patroklo, po svem ravan sinu Peleja.
FORKIDA:

No očevom te voljom dobi Menelaj,
pomorac smeli, valjan čuvar ogšišta.
HELENA:

Kćer dade, dade zemlju mu na upravu.
Iz braka tog je Hermiona ponikla.
FORKIDA:

Al' kad on krete na Krit da ga orobi,
ti, usamljena, dobi gosta drelepog.
HELENA:

Ne spominji! Udovica beh napola,
i grozna propast otuda mi izniče.

FORKIDA:

A meni, koja slobodna beh Krićanka,
taj pohod dugo robovanje donese.

HELENA:

K6 nastojnicu on te amo dovede
i poveri ti dvor i blago skupljeno.

FORKIDA:

Sve to si ti napustila, okrenuv se
trojanskom gradu, ljubavnom uživanju.

HELENA:

Ne pominji ih! Opor jad beskonačan
sve grudi mi je i svu glavu oblio.

FORKIDA:

Al' kažu da si bila lika dvostruka,
u isti mah u Troji i u Etaptu.

HELENA:

Ne smućuj sasvim već pometeni moj um.
I sad čak ne znam koja sam od dveju njih.

FORKIDA:

Još kažu da iz pustog carstva senki se
pridružio i Ahil tebi strastveno,
uprkos volji sudbe tebe voleći.

HELENA:

Ko idol ja se spojih sa njim, idolom.
To beše san, i reči zbore isto to.
U nesvest tonem, sebi idol postajem.
(Klone u -ruke članicama hora.)

HOR:

Ćuti, ćuti!

Zlooka zlorečice!

Zar i može što drugo navreti

iz takvog stravičnog ždrele,

kroz te grozne usne jednozube?

Jer čini li se milosrdan zlikovac,

jarosni vuk pod runom ovčijim,

on mi je kudikamo strašniji

od ralja troglavog psa.

Bojažljivo evo slušamo:

Kada? Kako? Gde samo pokulja

takve podlosti

bes što iz dubina vreba?

Umesto ljubazne reči utehe,

ponajnežnije, što Letom daruje,

podstičeš iz sve prošlosti

paklenstva više no dobra,
i zajedno sa sjajem
sadašnjosti potamnjuješ
i svetlost nade u budućnosti
što blago prosijava.

Ćuti, ćuti!

Da se kraljičina duša,
već spremna da pobegne,
održi, čvrsto još održi,
taj lik nad svima likovima
što ikad ih obasja Sunce.

(Helena se oporavila i ponovo stoji u sredini.)

FORKIDA:

Iz oblaka hitrih grani, svetlo sunce današnje!
Ispod vela već predivno, vladalački sada sjaš.
Sama gledaš milim okom rasprostrt pred tobom svet.
Neka viču da sam ružna, al' lepotu dobro znam.

HELENA:

Posrćući iz pustinje, kud mi nesvest baci duh,
želela bih da počinem, umorno mi telo sve;
ali kraljicama liči, svim ljudima liči to,
da se priberu, ma šta da nenadno im preti zlom.

FORKIDA:

U svoj svojoj veličini i lepoti stojiš sad;
zapovest tvoj pogled kaže; kakvu? Reci nama nju.

HELENA:

Spremno sad iskupite se za prepirke težak greh!
Hitro žrtvu pripravite, ko što naredi mi kralj!

FORKIDA:

Sve je pripravno u domu, plitica i tronožac,
oštra sekira i sve što treba nam za kađenje
i za škropljenje; a ti ćeš žrtvu nam označiti.

HELENA:

Kralj je ne odredi.

FORKIDA:

Nije? O, koliko kobna reč!

HELENA:

Kakav jad te snađe?

FORKIDA:

Ti si označena, kraljice!

HELENA:

Ja?

FORKIDA:

I one.

HOR:

Teško nama!

FORKIDL:

Pašćeš ti od sekire.

HELENA:

Grozno! Ali slutih, jedna!

FORKIDA:

Neizbežna to je kob.

HOR:

Ah, a šta će biti s nama?

FORKIDA:

Nju će plemenita smrt

snaći; ali na visokoj gredi koja nosi krov

vi ćete se praćakati ko u zamci drozdovi!

(Helena i hor stoje zaplašano i začuđeno u prikladnoj, postepeno pripremanoj grupi.)

FORKIDA:

Avetinje!-----Ko ukočeni kipovi

tu stojite i plaptate se rastanka

sa danom, koji vama i ne pripada.

Da, ljudi, svi baš kao i vi sablasti,

ne odriču se rado sjaja Sunčeva;

al' niko molbom kraja ih ne spasava;

svi znaju to, al' malo ko je naredan.

Tek, vi ste izgubljene! Sad na posao!

(Zatapše dlanovima; na to kroz vratnice izađu zakukuljene patuljaste prilike, koje hitro gavršavaju izrečene zapovesti.)

Ovamo, tmurno, loptasto čudovište!

Dovaljajte se! Ovde vam je moguće

da štetite do mile volje. Prenosnom

zlatnorogom oltaru mesta stvorite;

nek sekira se sja nad srebrn-ivicom;

krčage vodom napun'te, da sperete

što bude crna grozna krv ukaljala.

Raširite po prašini taj divni sag

da žrtva klekne kraljevski, pa odmah tad

da bude uvijena i pogrebe se,

doduše, s glavom rastavljenom od tela,

al' ipak dostojanstvu svome prikladno.

PREDVODNICA HORA:

Postrance stoji zamišljeno kraljica,

devojke venu kao sveži otkosi;

a ja, najstarija, po svetoj dužnosti

s tobom bih, naj-najstarija, da popričam.

Ti iskusna si, mudra, nama sklona si,

izgleda, mada ludo jato ovo te

neuviđavno, ptičja mozga, presrelo.

Pa kaži. da l' još mogućan je za nas spas?

FORKIDA:

Lak odgovor je: jedino od kraljice
sad zavisi da spase sebe, a i vas.
Odlučnosti tu treba, i to najbrže.

HOR:

Najštovanija od Parki, premudra sibilo ti,
makaze ne sklapaj zlatne, pa navesti dan i spas!
Jer već strašno osećamo: lebde i koprcaju se
naša tela, što bi više htela da po igri slatkoj
priljube se dragom svom.

FAUST:

Reč zape u grlu mom i jedva dišem sad;
ne znam, obujmljen snom, ni gde sam niti kad.

HELENA:

Činim se sebi drevna, a opet mlada žena,
nepoznatome verna, sa tobom propletena.

FAUST:

U sudbu čiji smo plen mislim ti ne roni!
Život, ma bio i tren, dužnost je: njoj prioni!

FORKIDA (ulazi naglo):

Sričete ljubavne štice,
sve snujete strasne trice
sred ljubavne dokolice! —

Nije vreme sad za to!

Čujete li tutanj, tresku?

Truba grmljavinu resku? —

Bliži vam se grdno zlo:

Menelajeve to čete

jarosno ka vama lete;

sprem'te se za ljuti boj!

Bićeš skoljen i poražen,

i ko Dejfob unakažen

platićeš za prestup svoj.

A njoj — čim se društvo sitno

koprene uz oltar — hitno

sekira se sprema njoj.

FAUST:

Ta drska smetnja gadno amo prodire!

Za besmisleno divljanje ja ne marim

ni kad opasnost preti. Vesti nesrećne

poružnjaju i najlepšega glasnika;

a ti, najružnija, ti rado donosiš

jedino loše vesti. Ali neće ti

to poći sad za rukom; daha praznoga

potresaj vazduh! Nema tu opasnosti,

a i da ima, to je prazna pretnja tek.

(Signali, eksplozije sa kula, trube i korneti, bojna muzika, prolazak vvlake vojske.)

FAUST:

Ne, odmah će se okupiti
tu čvrsti krug junaka svih:
samo ko snažno žene štiti
ljubav zaslužuje od njih.

(Vojskovođama, koji se odvajaju od kolona i prilaze.)

Sa uzdržanim besom, koji
pobedi vašoj doprineće,
severnjački junaci moji,
vi istočnjačko silno cveće.
Pod čelikom te bojne lese
uzbraše mnogog carstva plod,
stupaju, sva se zemlja trese
i tutanj prati njihov hod.
Kod Pilosa se iskrcasmo,
Nestora starog nema više,
sva kraljevstva što napadasm
neobuzdana vojska briše.
Da Menelata proteramo
odavde k obali! Pa on
nek luta, pljačka, vreba tamo,
čemu je po sudbini sklon.

HELENA:

Nek drhte one! Bol ja osećam, ne strah;
al' znaš li spas, mi bićemo ti zahvalne.
I nemogućno mogu još ko mogućno
da vide smotreni i umni. Kaži nam!

HOR:

Kaži, reci, hitro reci: Kako možemo umaći
od tih groznih, gadnih omči što nam se na vratove
navlače ko nakit koban? Mi unapred osećamo,
jadne, kako nestaje nam daha, kako gušimo se,
ako li se, uzvišena Reo, svih bogova majko,
ne smiluješ ti na nas.

FORKIDA:

Imate li strpljenja dugi govor moj
da saslušate? Raznih priča ima tu.

HOR:

Imamo! Živećemo dok te slušamo.

FORKIDA:

Ko čuva dom i svoje blago probrano,
oblepiv dvora svog visoke zidine
i obezbediv krov da kiša ne prodre,

provešće lepo duge dane životne;
a ko svog praga svetu crtu olako
i grešno prekorači hitra stopala,
taj vrativši se staro mesto naći će,
al' promenjeno sve, pa čak i srušeno.

HELENA:

Sad čemu takve svima znane izreke?
Hajd pričaj! Neprijatnosti ne podstiči!

FORKIDA:

To povest je, a nije prekor nikako.
Od zaliva do zaliva Menelaj je
gusareć plovio, i mnoge obale
i ostrva je harao, i bogat plen
donosio, što tu unutra stoji sad.
Pred Trojom deset godina je proveo;
i ne znam kol'ko leta još na povratku.
Al' na šta uzvišeni Tindarejev dom
sad liči? Na šta država sva okolna?

HELENA:

Zar grdnja se u tebe tako uvreži
da maći usnom ne možeš bez prekora?

FORKIDA:

Toliko leta pusta beše planina
što diže se od Sparte prema severu,
sa Tajgetom u zaleđu, odakle se
ko čio potok spušta Evrot, da bi tad
široko kraj trščaka našom tekao
dolinom, vaše labudove hraneći.
Tu smeli jedan soj je gorsku uvalu
naselio, iz noći prodrev kimerske,
pa čvrsti grad sagradio nedostupan,
odakle zemlju nam i narod napada.

HELENA:

Zar to izvedoše? Zar to je moguće?

FORKIDA:

Dva'estak leta imali su vremena.

HELENA:

Da l' imaju vladara svoga? Jesu li
to razbojnici što su se udružili?

FORKIDA:

Ne, nisu razbojnici; a nazivaju
vladarem jednog. Ja ga neću grditi,
iako već me pljačkaški pohodio.
Sve mogao je uzeti, a ipak se
tek nekolikim prilozima — tako je
to zvao, a ne dankom — zadovoljio.

HELENA:

A kako izgleda?

FORKIDA:

Ne loše! Meni se

on sviđa. On je čio i skladnostasan

i čovek razborit ko malo koji Grk.

Njih zovu varvarima, ali ne smatram

da svirepi su ko junaci koji su

ljudožderski pred Trojom se pokazali.

Ja cenila bih veličinu njegovu,

u njega bih se uzdala. A njegov grad!

To treba svojim očima da vidite!

Sasvim je drukčiji od grubih zidina

što vaši su ih očevi navaljali

na brzu ruku, kiklopski ko kiklopi,

survavajući netesano kamenje

na drugo netesano; onde, onde, pak,

sve uspravno je, vodoravno, pravilno.

Osmotrite ga spolja! Stremi u nebo,

čvrst, lepo sklopljen, gladak poput čelika.

Da tu se popneš — sklizne čak i misao.

Unutra dvorišta su prostrana, a svud

oko njih zgrade razne za sve potrebe.

Tu ima stubova, stubića, lukova,

balkona, galerija za posmatranje,

i grbova.

HOR:

A kakvih?

FORKIDA:

Ajant, same ste

to videle, na štitu zmiju nosaše.

Sedmorica iz Tebe slike značajne

i bogate na štitovima imahu.

Tu behu Mesec, zvezde s neba noćnoga,

i boginja, pa junak, lestve, mačevi

i baklje — ljute pretnje sve za gradove.

Ovakve ima likove i družina

junaka naših, drevne i šarolike.

Tu lavovi su, orlovi, tu kandže, kljun,

pa krila, ruže, pa bivolski rogovi,

rep paunov, i pruge, zlatne, srebrne,

crvene, plave, crne. Sve se niže to

po beskrajnim dvoranama i prostranim

ko sami svet; tu možete da igrate!

HOR:

A da li, reci, i igrača ima tu?

FORKIDA:

Na izbor! Čili momci zlatnih kovrdža;
a mladošću svi odišu! Još samo je
ovako Paris mirisao kada se
pred kraljicom pojavio.

Ti ulogu

sa uma smetnu; reci reč mi poslednju!

FORKIDA:

Ti nju ćeš reći: ozbiljno i čujno „Da“!
Okružiću te sad tim gradom.

HOR:

Reci nam

tu kratku reč i spasi sebe, spasi nas!

HELENA:

Zar da se bojim da će kralj Menelaj se
ogrešiti i grozno zlo mi naneti?

FORKIDA:

Zar smetnu s uma kako tvog je Dejfoba,
a brata Parisa u boju paloga,
osakatio nečuveno što te on
tvrdooglavo izvojšti ko udovicu
rad naložništva srećnog? Nos i uši mu
on odseče; to beše groza gledati.

HELENA:

Zbog mene on je njemu to učinio.

FORKIDA:

Zbog njega tebi isto će uraditi.

Lepota je nedeljiva; ko jednom nju
svu imaše, uništiće je radije,
a delimično vlasništvo će prokletm.
(Trube u daljini, hor se trgne.)

ko truo je jek što oštro uši para nam
i utrobu nam kida, i ljubomora
ovako kandžom hvata grudi čoveka
što ne može zaboraviti šta je sve
jedanput imao, a sad izgubio.

HOR:

Zar ne čuješ jeku roga? Ne vvdiš oružja sev?

FORKIDA:

Dobro došo, gospodaru! Račun ću položiti.

HOR:

A mi?

FORKIDA:

Dobro znate vi to, njenu videćete smrt,
a i vas to isto čeka; ne, nema vam pomoći. (Pauza.)

HELENA:

Ja smislih na šta sad ću se usuditi.
A ti si zao demon, dobro osećam,
i strah me, dobro ćeš na zlo okrenuti.
Međutim, najpre s tobom u grad poći ću;
a drugo znam; što god da skriva kraljica
u dnu svog srca, nepristupno ostaće
za svakog drugog. Kreni napred, starice!

HOR:

O, kako rado polazimo,
koraka hitra;
iza nas smrt,
pred nama ponovo
štrči tvrđave
zid neosvojiv.
Štiti je dobro kao
trojanski grad,
što najzad ipak samo
podlom lukavstvu podleže.
(Magla se širi, obuhvata pozadinu, a i prednji plan, po želji.)
A šta je to, šta?
Sestre, obazrite se!
Zar nije vedar bio dan?
Maglene pruge izlelujavaju
iz svetih vala Evrotovih;
već pred pogledom nesta
žalo, trskama optočeno;
ni labudove što nežno-gordo
i blago klize, slobodno,
slašću plizanja združeni,
ne vidim, avaj, više!
Al' ipak, ipak
čujem ih kako se glase
dalekim zvukom promuklim!
Smrt naveštavaju, kažu;
ah, da i nama ipak,
umesto spasa obrečenog,
propast ne naveste,
nama labudolikima,
dugovratima, belovratima,
i ah! našoj labudorođenoj.
Teško nama, vaj, vaj!
Sve se već prekrilo
maglom unaokolo.
Ne vidimo jedne druge!
Šta se to zbiva? Idemo li?
Lebdimo li samo

skakutavo preko tla.

Vidiš li što? Da ne lebdi
Hermes pred nama? Ne sija li
palica zlatna zapovednički
zovuć nas opet natrag
u nemili, sutonski,
neshvatljivih likova prepun,
krcati, večno prazni Had?

Da, najednom stuštilo se, magla razdvaja se mutna,
tamnosiva, smeđozidna. Zidovi se nepomični
sad pružaju oku našem. Je l' to dvorište? Il' jama?
Strašno je, ma šta da bude! Avaj, sestre, mi smo sada
zatočene kao nikad.

(UNUTRAŠNJE DVORIŠTE ZAMKA, okruženo bogatim i fantastičnim srednjovekovnim zgradama.)

PREDVODNICA HORA:

Brzoplete i luckaste, baš ženski soj!
Trenutku podložne i igri vremena
i nesreće i sreće! Al' nijednu vi
da podnosite ne znate ravnodušno.
Žestoko jedna drugima protivreči,
a ove njoj; u radosti i bolu se
vi istim glasom smežete i kukate.
Sad ćutite! Nek kaže gospodarica
šta uzvišeno reši za se i sve nas!

HELENA:

O, gde si, Pitoniso? Makar kako se
ti zvala, iz tih mračnih dođi svodova!
Da nisi svom vladaru slavnom krenula
da navestiš me, lep mi doček pripraviš?
Tad hvala ti, i brzo k njemu vodi me!
Sad želim samo spokoj, konac lutanju.
Uzalud ti se, kraljice, svud obzireš;
lik onaj gadni nesta, možda rasplinit
u maglama iz čijih grudi dođosmo
ja ne znam kako, brzo, ne koračajuć.
A možda luta lavirintom grada tog,
što čudesno od mnogih jedan postade,
da pita za vladarsku dobrodošlicu.
Al' gle, već gore hitro u portalima,
kraj prozora, na galerijama se svud
ovamo i onamo kreće posluga;
susretljiv, otmen doček to obećava.

HOR:

Srce se nadima! O, samo gledajte
kako se smerno i dostojanstveno

polako kreće lepa povorka
mladića milih. Na čiju zapovest
svrsta se ova divna družina
dečaka tako rano stasalih?
Čemu da najviše divim se? Da li
hodu skladnome, il' kovrdžama
nad sjajnim čelom, il' obrazima
što su rumeni poput bresaka
i istim mekim maškom obrasli?
Zagristi u njih želim, al' strepim;
jer mi u sličnom slučaju usta —
strašno je reći — napuni pepeo.

Ali najlepší
sad nailaze;
šta nose? Za presto
stepenast prilaz,
čilime, sedište,
zavese i nakit
šatoru prikladan;
nadlelujava on,
oblaka vence tvoreć,
kraljice naše glavu;
jer već pozvana, ona
na divni jastuk sede.

Pristupite bliže,
ozbiljno se svrstajte,
stupanj po stupanj.
Dostojanstven je, tripud dostojanstven
i blagosloven doček takav!

(Sve što hor kazuje dešava se postupno.)

Pošto je sišla duga povorka dvčaka i ggaževa, na vrhu stepeništa se tgojavljuje Faust, u srednjovkovnoj viteškoj dvorskoj odeći, i silazi polako i dostojanstveno.

PREDVODNICA HORA (pažljiva ga posmatrajući):

Ukoliko mu nisu dali bogovi,
ko počešće što čine, samo nakratko
obličje divno, uzvišeno držanje
i dostojnost za ljubav, on u svemu će
uspevati: u ratu sa muškarcima
ko i u maloj vojni s lepim ženama.
On zbilja preimućstvo je zaslužio
nad mnogam vrlim koje gledah očima.

Korača vladar s poštovanjem, ozbiljno
i sporo; k njemu se okreni, kraljice!

FAUST (prilazi, a pored njega jedan čovek u lancima):

Umesto, kao što se priliči,

da pozdravim te svečano i kažem
sa poštovanjem dobrodošlicu,
ja vodim ovog slugu ulančenog,
koji u mojoj dužnosti me smete,
jer svoju zanemari. Klekni tu,
krivicu priznaj gospi uzvišenoj!
Ovo je, vrlo gospodarice,
čovjek munjook kao retko ko,
postavljen da s visoke kule gleda,
da oštro motri zemlju i nebesa,
što god se javi ili pokrene
od bregova ka dolji i ka zamku,
pa bilo stado il' vojnici tuđi;
čuvamo prve, druge presrećemo.
A danas, kakav nemar! Ti se bližiš,
a on nam to ne javlja; ne stigosmo
da kako treba s poštom dočekamo
visoku gošću. Život svoj je on
već proigrao, krvava bi smrt
već zaslužno njega snašla; ali
jedino tebi dato je da kazniš
il' pomiluješ, kako ti se sviđi.

HELENA:

Kad tu visoku podari mi čast
da sudim i da vladam, ili samo,
pretpostavljam, da to bar pokušam —
vršiću prvu dužnost sudije:
da okrivljenog saslušam. Govori!

LINKEJ, ČUVAR KULE:

Daj da kleknem, daj da gledam,
smrt il' život podaj meni,
jer sam već svim bićem predan
bogodanoj ovoj ženi.

Čekah istok da zaplavi,
čekah jutro, čekah raj,
kada se najednom javi
s juga Sunca divan sjaj.

Pogled svoj okrenuh tamo
zaboravih zemlju svu,
želeći da gledam samo
jedinstvenu, divnu nju.

Kao ris što s grane preži
imao sam oči ja,
ali sad mi pogled teži
ko posle dubokog sna.
Šta su tad za mene bile

zgrade? Kule? — Puki dim!
Magle plove, magle čile
pred božanskim bićem tim!
Blagi sjaj upijah lepi,
okrenut svim bićem njoj;
ta lepota sve zaslepi,
zaslepi i pogled moj.
Zaboravih dužnost, bdenje,
zaboravih rog i pev.
Kaznu daj mi il' proštenje!
Jer lepota kroti gaev.

HELENA:

Ne smem da kaznim zlo čiji sam uzrok.
O, teško meni, kakva kob me prati,
te svuda grudi muškaraca smamim
toliko da ne štede niti sebe
ni tuđe dostojanstvo! Pljačkajući
il' zavodeći il' se mačujući,
tamo i amo mene odnoseći,
junaci, bogovi, polubožanstva,
pa čak i zli su duhovi posvuda
vodili mene u mom lutanju.
Ja sama svet zbunjivah, a još više
dvostruka, sada bedu donosim
ko trostruka i četvorostruka.
Pusti svog slugu! Nek sramote nema
na onom koga zaslepi božanstvo.

FAUST:

Zajedno gledam, kraljice, u čudu
i onu što pogađa pouzdano
i pogođenog; luk što posla strelu
i onog ranjenoga; lete strele
ranjavajući mene. Svuda slutim
da po mom gradu lete krilato.
Šta sam ja sada? Ti najednom stvaraš
od mojih vernih ljudi buntovnike,
zidove moje nesigurnim činiš.
I već se plašim da će mi se vojska
povinovati ženi pobednici,
nikada pobeđenoj. Šta mi drugo
ostaje nego da ti predam sebe
i sve što svojim smatrah zabludno?
Pred tebe klekav, slobodno i verno
za vladarku te svoju priznajem,
koja, čim dođe, steče vlast i tron.

LINKEJ (sa jednom skrinjom, i ljudi koji za njim donose

druge skrinje):

Kraljice, opet amo kročih!

Bogataš traži tvoje oči,

gleda te i zna u taj mah:

i bogat je i siromah.

Šta jesam sad, šta bejah pre?

Šta li da činim, a šta ne?

Što mi iz oka munja sija?

Od prestola se tvog odbija.

Kad s Istoka smo došli mi,

pokoren smesta Zapad bi;

ovamo sila nas dovrvi,

poslednjeg nije znao prvi.

Kad prvi pade, drugi stiže,

i koplje trećeg već se diže;

ustostrućenom snagom tako

hiljade pobili smo lako.

Jurišasmo, navalismo,

svud robismo i palismo;

gde bih ja danas nogom stao,

već sutra drugi vođ bi krao.

Ogledasmo se tek za tren —

najlepše žene behu plen;

tu jedan vodi bika gojna,

a drugi svu ergelu konja.

Ja željah, pak, da smotrim gde

naJređe što se videt sme;

a sve što drugi već uzeše

za mene prazna slama beše.

Pogledom oštrim ja sam blagu

bio neprestano na tragu,

u svaki džep sam zavirivo,

ormane pogledom probijo.

I hrpe zlata stekoh tamo,

al' od dragulja ovaj samo

smaragd se vredan čini meni

da se na srcu tvom zeleni.

Sad nek ti se pod uhom sja

jajolik biser s morskog dna;

a rubin stavljati ne vredi —

od tvojih obraza on bleđi.

I tako blago ponajveće

ovde pred tvoje noge mećem;

dozvoli neka bude tvoja

žetva iz mnogog ljutog boja.

Gle, kol'ko skrinja i kovčega!

Al' oni su tek delić svega;
daj da uz tebe mogu biti —
sve riznice ću napuniti.
Jer tek što si na presto sela,
a već se svijaju sva čela —
od nesravnjena lika mila
neme bogatstvo, razum, sila.
Sve ovo čvrsto držah svojim,
a sad je tvoje — sada brojim
u prazno, tašto i ništavno
sve za čim žuđah do nedavno.
Sve nesta što nagomilavah
ko pokošena svela trava.
Pogledom vedrim tome daj
pređašnju vrednost, stari sjaj!

FAUST:

Neprekoren, al' i bez nagrade,
ukloni brzo smelo stečen teret.
Njoj pripada već sve što ovaj zamak
u krilu čuva; nepotrebno je
još nešto posebno joj nuditi.
Hajd, idi sredi hrpe blaga svog!
Uzvišen prizor stvori neviđene
raskoši! Daj da svaki svod zablista
ko novo nebo, rajeve ugodi
od tog života beživotnog! Hitaj
pred koracima njenim, prostiri joj
ćilime cvetne; nek joj stopala
po mekom gaze tlu, a oči njene
sjaj najviši nek sreće, onaj koji
božanstva samo ne zaslepljuje!

LINKEJ:

Sve te zapovesti male
sluga obavlja od šale:
jer nad blagom i životom
ona umnom sja lepotom.
Sva se vojska pripitomi,
svaki mač se krza, lomi
pred predivnim likom tim,
i Sunce je led pred njim,
pred bogatstvom njegovim
sve je puki prah i dim. (Ode.)

HELENA (Faustu):

Želim da zborim s tobom, ali priđi
ovamo k meni! Ovo prazno mesto
priziva sebi gospodara svog

koji će moje obezbediti.

FAUST:

Dozvoli najpre da ti klečeći
svu poštu odam, gospo vrla, i da
poljubim ruku što me k tebi diže.
Potvrdi me ko suvladara tvoga
carstva bez međa, i u meni steci
poštovaoca, slugu i čuvara!

HELENA:

Čudesna razna gledam ja i slušam.
Divim se, mnogo htela bih da pitam.
No sad mi kaži zašto mi je govor
čoveka onog čudno zvučao,
čudno a milo; ko da zvuk uz zvuk
prianja, pa kad takne uho reč,
već stane druga da je miluje.

FAUST:

Ako se tebi sviđa kako naši
govore ljudi, tad će te zacemento
ushititi i pesma njihova,
uho i duh do srži usrećiti.
Al' najbolje da odmah pokušamo;
razgovor to izmamiće iz grudi.

HELENA:

Zar mogu i ja takav predivan govor steći?

FAUST:

Pa to je lako — reči iz duše moraju teći;
i kad se čežnjom počne sve srce da preliva,
ti osvrćeš se, pitaš —

HELENA:

Ko sa tobom uživa.

FAUST:

Ne gleda duh sad napred, niti se prošlog seća,
jedino sadašnjica —

HELENA:

Jeste sva naša sreća.

FAUST:

Ona je zalog, dobit, ona je blago bez broja;
a ko za ovo daje potvrdu?

HELENA:

Ruka moja.

HOR:

Ko da zameri vladarki našoj
što ljubaznost ukazuje
gospodaru zamka?

Jer priznajem, sve smo mi

zatočenice, kao toliko puta
nakon sramotne propasti
Troje i bojažljivo-čemernog
lavirinskoga putovanja.
Žene svikle na mušku ljubav
nisu probiračice,
ali su znalci;
i jednaka prava
nad nabujalim udovima
daju i zlatokosim pastirima
i crnočekinjavim faunima,
kako nanese slučaj.
Sve bliže sede već,
naslonjeni rame o rame,
koleno o koleno;
za ruke se drže i njišu se
na preraskošju
mekojastučnog prestola.
Veličanstvo ne uskraćuje
pred okom naroda
obesno obelodanjenje
potajnih radosti.

HELENA:

Ja osećam i da sam daleko i blizu tako;
evo me! Ovde ja sam! — kažem sad srećno i lako.

FAUST:

Reč zape u grlu mom i jedva dišem sad;
ne znam, obujmljen snom, ni gde sam niti kad.

HELENA:

Činim se sebi drevna, a opet mlada žena,
nepoznatome verna, sa tobom propletena.

FAUST:

U sudbu čiji smo plen mislima ti ne roni!
Život, ma bio i tren, dužnost je: njoj prioni!

FORKIDA (ulazi naglo):

Sričete ljubavne štice,
sve snujete strasne trice
sred ljubavne dokolice! —

Nije vreme sad za to!

Čujete li tutanj, tresku?

Truba grmljavinu resku? —

Bliži vam se grdno zlo:

Menelajeve to čete

jarosno ka vama lete;

sprem'te se za ljuti boj!

Bićeš skoljen i poražen,
i ko Dejfab unakažen
platićeš za prestup svoj.
A njoj — čim se društvo sitno
koprčne uz oltar — hitno
sekira se sprema njoj.

FAUST:

Ta drska smetnja gadno amo prodire!
Za besmisleno divljanje ja ne marim
ni kad opasnost preti. Vesti nesrećne
poružnjaju i najlepšega glasnika;
a ti, najružnija, ti rado donosiš
jedino loše vesti. Ali neće ti
to poći sad za rukom; daha praznoga
potresaj vazduh! Nema tu opasnosti,
a i da ima, to je prazna pretnja tek.
(Signali, eksplozije sa kula, trube i korneti, bojna muzika,
prolazak vvliske vojske.)

FAUST:

Ne, odmah će se okupiti
tu čvrsti krug junaka svih:
samo ko snažno žene štiti
ljubav zaslužuje od njih.
(Vojskovođama, koji se odvajaju od kolona i prilaze.)
Sa uzdržanim besom, koji
pobedi vašoj doprineće,
severnjački junaci moji,
vi istočnjačko silno cveće.
Pod čelikom te bojne lese
uzbraše mnogog carstva plod,
stupaju, sva se zemlja trese
i tutanj prati njihov hod.
Kod Pilosa se iskrcasmo,
Nestora starog nema više,
sva kraljevstva što napadamo
neobuzdana vojska briše.
Da Menelata proteramo
odavde k obali! Pa on
nek luta, pljačka, vreba tamo,
čemu je po sudbini sklon.
Kraljica Sparte zapovedi
da vam prenesem pozdrav njen:
ko neprijatelja pobedi
nek nosi carstva golem plen.
U zaštitu, Germani, vama
korintske zalive predajem!

Branite snažnim mišicama.
vi Goti, klisure Ahaje.
Saksonac nek Mesenu brani,
Franci nek odu u Elidu,
mora nek očiste Normani
i preporode Argolidu.
To nek je svakom dom i mesto
odakle silu usmerava;
al' kraljičin pradrevni presto,
Sparta, nek svakog nadvišava.
Od nje, što sve će vas da gleda
gde tvorite na zemlji raj,
vi tražite, ko njena čeda,
potvrdu, pravo, mudri sjaj.
(Faust silazi, velmože ga okružuju da detaljnije čuju zapo-
vsti i raspored.)

HOR:

Ko za najlepšom žudi
nek se pre svega valjano
i mudro za oružjem osvrne!
Možda se umilio te stekao
što je na zemlji najviše;
al' spokojno to sad ne drži;
laskavci lukavi to mu otržu,
hajduci smeli otimaju;
nek misli kako će ovo sprečiti!
Našeg vladara hvalim stoga,
cenim ga više od drugih
što smelo i mudro se udruži
te snažni poslušno stoje,
spremni na svaki njegov mig.
Zapovest mu verno ispunjavaju,
svaki za sebe, za korist sopstvenu,
za vladara, za hvalu i nagradu,
jednom i drugom za slavu najvišu.
Jer ko nju može sad otrgnuti
od silnoga vlasnika?

Njemu pripada, mi smo tom rade,
dvostruko rade, mi koje on
sa njom iznutra bezbednim zidom,
spolja presilnom vojskom okruži.

FAUST:

Svako nek u svoj kraj se vrati
što mu je dat u državinu
ko divan poklon prebogati.
Mi ćemo čuvati sredinu.

Čeka te brane postojano,
ti neostrvo koje plaču vali,
a s poslednjom evropskom gorekom granom
veže te brdski venac mali.
Mojoj je kraljici stečena
zemlja što sjaj ko Sunce rasu,
zemlja — za sve blagoslovena —
što vide nju u prvom času
kada kraj šumornog Evrota
sva blistava iz ljuske kroči
te sjajna zaslepi lepota
majci, braći i sestri oči.
Svu ovu zemlju lik tvoj pleni
i najviši ti šalje cvet;
o, više domovinu ceni
no sav već osvojeni svet!
Iako trpi nazubljena glava
na gorju svome Sunca zrake hladne,
već pomalja se među stenjem trava
oskudna, koju brste koze gladne.
Ključaju vrela, slap u ambis pada,
zelene se obronci i doline;
i runasta raširila se stada
na sto ćuvika brazdaste planine.
Oprezno, samo, polako se kreće
govedo k rubu strme Irovalije,
al' ostati bez utočišta neće,
u litici se sto pećina krije.
Tu Pan ih štiti, u vlažnom gustišu
životodavne nimfe tu se stane,
čeznuć ka višim predelima, njišu
zbijena stabla tamne svoje grane.
Pradrevne šume! Hrast se diže silan,
dok ćudljivo mu krošnja podrhtava;
oseća javor sladak sok obilan
i s teretom se svojim poigrava.
I majčinski u tihoj hladovini
za decu se i jagnjad mleko skuplja;
tu je i zrelo voće u dolini,
tu teče sladak med iz starih duplja.
Tu zadovoljstvo nasledno je,
vesele usne i obrazi jedri,
svi besmrtni su tu gde stoje,
i svi su srećni, zdravi, vedri.
I tako se u dan rumeni
očinska snaga u detetu budi.

I pitamo se začuđeni:
da l' su to bogovi il' ljudi?
Tako Apolon lik pastira mlada
uze, najljepšega mladića;
gde priroda u čistom krugu vlada,
postaju jedno svetovi i bića. (Seda pored nje.)
Tako ja uspeh u tom, ti takođe;
prošlost za sobom ostavljamo!
Ti od božanstva najvišega dođe!
Pripadaš svetu prvobitnom samo.
Neće te zamak tvrđi da sputava!
U večnoj mladosti i u vedrini
još Arkadija Spartu okružava
da boravimo ovde u milini.
Blaženo ovo smamilo te mesto
u vedru sudbu! Sada hodi,
dok pretvara se u senicu presto,
ka arkadijskoj sreći i slobodi!,
(Pozornica se potpuno menja. Na niz pećina u steni
naslanjaju se zatvorene senice. SENOVIT LUG se tgru-
ža do okolnih litica. Faust i Helena se ne vide.)
Hor stšva, ležeći unaokolo u odelitim grupama.)

FORKIDA:

Ja ne znam otkad spavaju te devojke,
ni da l' su ikad mogle ono sanjati
što jasno ja sam videla pred očima.
Da razbudim ih zato. Nek se začudi
mlađarija; a i vi ćete, bradati,
što sedite tu dole, najzad videti
rešenje tih čudesa verodostojnih.
Hajd, izlazite! Hitro svoje kovrdže
protresite! Iz očiju san otrite!
I ne trepcite tako, već me slušajte!

HOR:

Zbori samo, pričaj, pričaj koje čudo desilo se!
Rado bismo čule ono što je teško verovati;
već nam dosadi da stalno posmatramo ovo stenje.

FORKIDA:

Tek što oči protrljaste, vi se već dosađujete?
Čujte: u tim senicama i špiljama utočište
i zaštitu našao je naš gospodar s našom gospom,
idilični par ljubavni.

HOR:

Tu unutra?

FORKIDA:

Odvojeni

od sveg sveta, samo mene pozvaše u tihu službu.
Poštovana, stajah uz njih; ali, kao što priliči
da postupa poverenik, obazreh se za čim drugim,
osvrtao se da pronađem negde koru, mahovinu
i korenje, vična svemu lekovitom: tako same
ostavila tu sam njih.

HOR:

Pričaš ko da tu unutra celi svetovi su bili,
šuma, polje, potok, more; kakve bajke to ispredaš!

FORKIDA:

Pa dabome, neiskusne! To su neznane dubine:
silna dvorišta, dvorane, sve to smotreno ispitah.
Al' najednom smeh odjeknu kroz pećinske prostorije;
pogledah, kad: dečko skače s krila žene ka muškarcu,
pa od oca opet majci; to maženje, to grljenje,
zadevanje od ljubavi, šala, vika i klicanje
zamalo me zaglušiše.

Nag, ko anđeo bez krila, faunski bez ičeg zverskog,
po tlu čvrstome on skače, ali tle ga odbacuje
i hita ga u visinu, pa u drugom, trećem skoku
dodiruje visok svod.

Bojažljivo majka viče: skači opet, kol'ko hoćeš,
al' se čuvaj da ne letiš! Let je tebi uskraćen!
I otac ga opominje: u tlu odbojna je snaga
što te uvis goni; samo petom zemlju ti dodirni,
pa ćeš ko sin Zemljin Anteju odmah biti ojačan.
I on tako po gromadnom ovom stenju cupka, s jedne
ivice ka drugoj, svuda ukруг, ko što lopta skače.
Al' najednom nestaje ga u procepu ljute stene —
pomislismo: izgubljen je. Majka kuka, otac teši,
ja u strahu ramenima sležem. Al' šta sad se javi!
Da l' se onde blago krije? Cvetnu odoru na pruge
dostojno je obukao.

Kićanke se njišu s ruku, na prsima trake trepte,
u ruci mu zlatna lira, sasvim kao mali Feb
bodro pristupa ka rubu, ka ponoru; divimo se.
Roditelji ushićeni padaju u zagoljaj.
Šta mu to nad glavom sija? Teško nam je reći da l' je
zlatan nakit to, il' plamen silne snage duhovne.
Pokretima svojim dečak sebe već nagoveštava
ko majstora sve lepote, kome večne melodije
odjekuju celim telom; i vi ćete takvog čuti,
videćete njega takvog na vrhovno divljenje.

HOR:

Zoveš li ovo čudom,
ti, na Kritu rođena?

Nisi l' zar nikad slušala
pesničku poučnu reč?
Nikad još nisi čula
božansko-junačko bogatstvo
praotačkih predanja
Jonije ili Helade?
Sve što se zbiva
u danu današnjem
samo je tužan odjek
divnih predačkih dana;
priča ti se porediti ne može
s onim što ljupka laž,
verodostojnija od istine,
o sinu pevaše Majinom.
Ovo nežno a ipak snažno,
tek rođeno odojče, uvija
u čiste paperjaste pelene,
u prekrasne povoje steže
gomila brbljivih dadilja
u nerasudnoj zabludi.
Ali snažno i nežno
đavolče lukavo izvlači
povitljive ruke i noge,
mirno na mestu purpurni
ostavljajući omotač
što ga plaši i tišti,
nalik na izvedenog leptira
što se iz krute stege ličinke
šireći krila brzo migolji,
kroz prosunčani eter smelo
i obesno lepršajući.
Tako i on, najhitriji,
da bi lopovu i prepredenjaku
kao i svima što korist traže
večno naklonjen demon bio,
sprovodi smesta to u delo
najspretnijim veštinama.
Brzo vladaru mora krade
trozubac, čak i Aresu samom
lukavo mač iz kanija,
a i Febu luk i strelu
kao i Hefestu klešta;
i samom bi Zevsu, ocu, uzeo
munju, da se ognja ne plaši;
al' pobedi Erosa u rvanju
potplićući mu nogu,

pa i Kipridi, dok ga milova,
ote pojas sa grudi.

(Umilna, melodična gudačka muzika odjekuje iz pećine. Svi počnu slušati i ubrzo izgledaju duboko dirnuti. Od ovog trenutka do označene pauze stalno se čuje snažna muzika.)

FORKIDA:

Čujte zvuke preumilne,
ostavite basne te
i bogova raspre silne
manite! To prođe sve.
Niko više vas ne čuje.
Više tražimo od vas.
Jer na srce šta deluje? —
Jedino iz srca glas.
(Povlači se prema steni.)

HOR:

Kad se strašnom tom stvorenju
ovaj mio svide ton,
nas je, mlade po rođenju,
smekšao do suza on.
Kada nam u duši sviće
nek pomrkne Sunca sjaj;
u sopstvenom srcu biće
što uskrati svet nam taj.
Helena, Faust, Euforion u gore otšsanom kostimu.

EUFORION:

Kad se dečja pesma čuje,
i vaša je slast to prava;
kad u taktu pocupkujem,
vama srce poigrava.

HELENA:

Radi ljudskog usrećenja
ljubav spaja vrlih dvoje;
al' rad božjeg ushićenja
stvara preumilno troje.

FAUST:

Znamo šta milina sva je:
ti si moja, ja sam tvoj;
neka samo večno traje
naš udružen blažen poj!

HOR:

Mnogoletna sreća čista
kooz sjaj kojim svetli sin
sad nad njima dvoma blista.
Razneži me savez njin!

EUFORION:

Pustite, dajte
da uvis skačem!
Da u prostore
prodirem zračne,
silna me žudnja
prožima sad.

FAUST:

Smiri se, smiri!
Ne hrli drsko,
da ne bi pao
ili se smrsko,
da nas ne surva
naš sin u jad.

EUFORION:

Ne želim više
zemljom da hodim;
ne držite me!
Put me moj vodi
gore, da dišem
visina dah.

HELENA:

Na roditelje
pomisli svoje!
Da s lude želje
sve što nas troje
stekosmo ne bi
postalo prah.

HOR:

Skorog me njenog
rastanka strah!

HELENA I FAUST:

Nas radi skroti,
sputaj, priguši
nagon žestoki
u svojoj duši!

Budi nam ubav
i tihi cvet!

EUFORION:

Vama za ljubav
sputaću let.

(Vijugajući kroz hor i povlačeći ga u šru.)

Lakše obletaću ja
veseli hor.

Da l' valja svirka ta?

Da nije korak spor?

HELENA:

Dobro ti pade na um;
vodi lepotice sve
u kola sklad!

FAUST:

Da prođe to što pre!
Taj huk, taj buk, taj šum —
svem tome nisam rad.

EUFORION I HOR (igrajući i pevajući, kreću se u
prepletenim nizovima):

Kad ti lepršava
ruka leluja,
sjaji se tršava
kosa što buja,
kad lakim stopalom
kliziš po tlu,
u vijuganju tom
sad ovde si, sad tu:
ti si pred svojim ciljem,
pretilo dete!

Duše su tvojim miljem
sve obuzete. (Pauza.)

EUFORION:

Hitre ko čigre,
srne, ded amo,
da nove igre
sad zaigramo!
Ja sam vaš lovac,
divljač ste vi.

HOR:

Nemoj hrliti
da hvataš nas;
želimo grliti
tvoj prelepi stas,
za time samo
žudimo mi!

EUFORION:

Bežite međ grmene!
Na stene strmene!
Nije mi milo
da olako stičem;
kad osvajam silom,
od sreće kličem.

HELENA I FAUST:

Kakva obest i divljanje!
Neće stati mahnitanje;
ko da ječi sto rogova

preko šuma i bregova.

Kakav bes! I kakav huk!

HOR (pojedinačno brzo ulazeći):

Pored nas je protrčao,

prezrivo se nasmejao

pa između nas dočepao

najdivljačniju za struk.

EUFORION (unoseći jvdnu mladu devojk):

Vučem ovu jedru malu

za nasladu i za šalu;

i ljubim je, mada ne da,

i u usta i u nedra,

da pokažem želim svima

moć i volju koju imam.

DEVOJKA:

Pusti me! I mi imamo

duha, hrabrosti i volje;

čak od tebe mnogo bolje

mi za postojanost znamo.

Misliš da mi otpor presta?

Ne uzdaj se u tu sreću!

Stegai, i od zabave ću

opeći te, ludo, smesta.

(Zabukti i otplamsa u visinu.)

Za mnom hajd u laki zrak,

za mnom hajd u pšilje mrak,

grabi metu koja nesta!

EUFORION (stresajući preostale plamičkv):

Stenja je krš i lom

u šumskom žbunju tom.

Čemu teskoba sva?

Ta mlad i svež sam ja.

Vetrova šumor-huk,

slapova žubor-buk

iz daljine se diže;

nek su što bliže!

(Skače sve više uz stenje.)

HELENA, FAUST I HOR:

Streššo od tvoga pada.

Divokozi nisi drug.

EUFORION:

Visini se duša nada,

želi širok vidokrug.

Znam sada gde sam! O,

Pelopsa zemlja je to,

ostrvo nalik na brod,

kopnu i moru rod.

HOR:

Nemoj na breg, u lug,
ovde se smiri;
gledaj, svud uokrug
grožđa špaliri,
smokve su zrele tu,
jabuka ruj.

Mili, na milom tlu
ostani, čuj!

EUFORION:

Snivate mira dan?
Drugi nek snuju san!
Rat je geslo za nas!
Pobeda! — ori se glas.

"HOR:

Ko sred mira želi
ratnih truba jek,
tog više ne veseli
nada u bolji vek.

EUFORION:

Svima što ovde se rode
i kroz opasnost hode,
krv liju, preziruć strah
do u poslednji dah,
svima što dušom gore
za cilj presveti svoj,
svima što se bore
nagradu doneće boj!

HOR:

Gle! Na kakvoj je visini!
Ali manji se ne čini.
Ko da sja oklopljen sav
stremeć pobedi ko lav.

EUFORION:

Tvrđi zidovi su ništa!
Samosvesno se usudi!
Nema čvršćeg uporišta
od muževnih tučnih grudi.
Rad slobode drašcene
svi u bitku nek polete!
Amazonke nek su žene,
pravi junak svako dete.

HOR:

O, poezijo sveta,
stremi ka nebu sa sveta!

K6 najlepša zvezda sjaj,
osvetli najdalji kraj!
A ipak stiže do nas,
uvek joj slušamo glas,
volimo proplamsaj.

EUFORION:

Ne, ne ko dete, pod oružjem
dolazi mladić, smelim drut!
Slobodnim ljudima okružen,
u duhu oduži već dug.

Hajdmo samo!

put nas tamo
vodi u širok slave krug.

HELENA I FAUST:

Tek što si u život pozvai,
tek što vide vedri dan,
ti u prostor želiš grozan,
prebolan i zlokoban.

Zar ne čuješ?

Nas ne štuješ?

Zar je mili savez san?

EUFORION:

Svud nad morem grmljavina!
Odjekuje svaki do!
Vojske tuku se, prašina,
val se peni, jad i zlo!
Svud se strada
i smrt vlada,
svakome je jasno to.

HELENA, FAUST I HOR:

Zašto užasu si predan?

Zašto li te vuče grob?

EUFORION:

Zar da iz daljine gledam?

Nek me snađe ošpta kob!

PREDJAŠNJI:

Obesno dete, što se

obreče smrti?

EUFORION:

Svejedno! — Krila me nose,

ceptim i drhtim!

Moram! Put mi ne prečite!

Onamo sada!

(Baca se u vazduh, odeća ga nosi za trenutak, glava mu blista,
za njim se vučv traka svetlosti.)

HOR:

Ikare! O, lelečite

sa teškog jada!

(Jedan lep mladić se ruši pred nogv roditelja, u mrtvacu kao da uočavamo jedan poznat lik; ali telesnost odmah iščezava, oreol se poput komete penje u nvbo, na tlu ostaju odeća, plašt i lira.)

HELENA I FAUST:

Radosti trne plam,

bol je smenjuje ljut.

EUFORIONOV GLAS IZ DUBINE:

Ne daj da idem sam,

majko, na turobni put! (Pauza.)

HOR (žalopojka):

Znamo te! — Sam nećeš sada

biti, ma gde boravio;

u srcu si našem, mada

beli dan si ostavio.

Sa zavišću, bez ridanja

opevamo udes tvoj:

još nas krepí, još odzvanja

tvoja hrabrost i tvoj poj.

Rođen za zemaljsku radost,

iz velikog doma, jak,

ti izgubi cvetnu mladost,

prerano te uze mrak —

dušu punu sažaljenja,

posmatranja oštrog dar,

strasnu ljubav divnih žena,

najličnije pesme žar.

Ali k mreži nogom čilom

sam si hitao niz put,

narušavajući silom

običaj i zakon krut;

dade visok smer težinu

hrabrom poduhvatu tvom,

k predivnom se plenu vinu,

ali ne uspe u tom.

Ko uspeva? •— Umotana

sudba na to krije lik,

najkobnijeg ovog dana

zamre svaki glas i krik.

Ne ćutite! Nek se ori

nove bodre pesme jek!

Jer njih zemlja opet tvori,

kao što je oduvek.

(Duga pauza. Muzika prestaje.)

HELENA (Faustu):

Reč stara i na meni se potvrdila:
da sreća se s lepotom trajno ne spaja.
Nit ljubavi se i života prekide;
oplakujem ih, bolno zbogom! kažem ti,
još jednom ti se bacajuć u naručje.
Persefonejo, primi mene s detetom!
(Grli Fausta, telesnost iščezava, odvca i veo ostaju u njegovim
rukama.) ;

FORKIDA (Faustu):

Sad čvrsto drži što ti od sveg osta!
Tu odeću ne ispuštaj! Zli dusi
već trzaju joj krajeve da nju
u Donji svet odvuku. Čvrsto drži!
Izgubio si botanju, al' to je
božansko ipak. Neocenjiva
premilost neka uvis te ponese!
Kroz eter brzo nosiće te ona
nad svim prostaštvom, dokle god izdržiš.
Videćemo se daleko odavde.
(Helenina odeća se rasplinjava u oblake, koji okružavaju Fau-
sta, dižu ga uvis i odleću zajedno sa njim.)

FORKIDA (uzima sa zemlje Euforionovu odeću, plašt i liru,
stupa na proscenijum, visoko diže ove ostatke i govori):

Baš srećno dočepah se toga!
Doduše, nesta onog ognja,
al' ne žalim svet ovaj hudi.
U pesnicima to paliće žar,
esnafsku zavist će da budi;
ja im ne mogu poklanjati dar,
al' mogu bar da odeću posudim.
(Seda na jvdan stub u proscenijumu.)

PANTALIDA:

Devojke, brže! Spade s nas čarolija,
duhovni sulud jaram babe tesalske
i opojno i zbrkano zveketanje
što smućuje nam uho, a još gore duh.
U Had! Već kraljica nam hita ozbiljno
onamo dole. Nek je verne sluškinje
u stopu prate! Ona na nas čekaće
kraj prestola vladarki nedokučivih.

HOR:

Kraljice svuda su rado videne;
i u Hadu na vrhu stoje,
gordo u društvu sebi ravnih,
prisno zboreć sa Persefonom;

ali nama u pozadini
dubokih livada asfodela,
u društvu neplodnih vrba
i duguljastih jablana,
kakva je nama zabava data?
Da ko slepi miševi pištimo,
šapćemo nemilo, avetinjski.

PREDVODNICA HORA:

Ko nije ime stekao, ni težio
za plemenitim, elementi su mu dom;
pa odlazite! Žarko želim biti ja
sa svojom kraljicom; jer ličnost nam
i vernost čuva, a ne samo zasluga. (Odlazi.)

CEO HOR:

Vraćene smo svetlosti dnevnoj;
nismo, doduše, ličnosti više,
to osećamo i to znamo,
ali u Had se nećemo vratiti.

Večito živa priroda
punovažno pravo polaže
na nas duhove, i mi na nju.

JEDAN DEO HORA:

Sred lebdenja, treperenja i šaptanja bezbroj granja
iz korenja ljupko, lako mamimo života vrela
put krošanja; lišćem, cvećem štedro mi ukrašavamo
lepršave kose, da ih vetar vije slobodno.
Plod li padne, tu se hitro skupe, živo tiskajući se,
ljudi, stada, svi požudni da nagrabe, da se slade,
ko pred prvim bogovima sve se klanja oko nas.

DRUGI DEO:

Uz litice glatke ove što blistaju nadaleko
svijamo se, pripijamo, blago se talasajući;
svaki glas osluškujemo, pesmu ptica, svirku trske:
pa i na glas Panov, strašni, odgovor je spreman naš;
kada nešto zašumori, odgovor odšumorimo;
kad se grmljavina čuje, s potresnom se dvostrukošću
valja naša gromka jeka, trostruči se, sedmostruči.

TREĆI DEO:

Sestre! Gipkijega duha, mi hitamo s potocima;
jer nas mame u daljini povijarci nakićeni.
Sve naniže, meanderski vijugajući, natapamo
sad livadu, sad rudinu, sada baštu oko kuće;
vitke krošnje čempresove, koje streme nad predelom
i obalom ka eteru, označavaju nam put.

ČETVRTI DEO:

Vi tecite kud vam drago; mi kružimo šumoreći

oko brega sveg obraslog gde se čokoti zelene.
Onde u sve dnevne čase strasno se u rad zaljubljen
vinogradar trudi oko neizvesnog uspeha.
Kopa, rilja i zagrće, obrezuje, privezuje,
svakom bogu moleći se, a pre svega bogu Sunca.
Bah, mekušac, slabo brine za svojega slugu vernog,
lenčari u hladovini, ludujući s faunima.
Što za polupijane mu sanjarije treba, sve se
to u mešinama čuva, krčazima, posudama,
pored hladnih provalija, a za večita vremena.
A kad bogovi, pre sviju Helije, pokloniv štedro
vlagu i toplotu, groždem izobilja rog navrše,
sve oživi gde je tiho vinogradar radio.
Šuška pod svim vinjagama, od čokota do čokota;
korpe škripe, vedra zveče, batare se ugibaju,
sve put kace gde muljači krepko kolo zavode;
gaze sveto preobilje čistih sočnih bobica,
gadno izgnječena puca prskaju i pene se.
Tad cimbali i tasovi zaparaju uho jekom;
to iz drevnih misterija bog Dionis proishodi,
s njim su kozonozi, koji kozonoge žene nose,
i Silenov dugouhi pratilac što gromko njače.
Ništa ti ne štete! Gaze kopitima svu pristojnost,
sva se čula kovitlaju, zaglušen je svaki sluh.
Pijanice kupe grabe, punih trbuha i glava;
ko još stoji, uvećava vrevu; jer da nova šira
smesti se, što brže treba isprazniti stari meh!
(Zavesa pada.)
(Forkida se dgose na proscenijumu, ogromna, silazi sa koturni,
ooložv masku i veo i pokazuje se kao Mvfistofvles, da bi,
ako bude potvrdbno, u vidu epiloga komentarisala komad.)

ČETVRTI ČIN

PLANINA

Ogromni nazubljeni stenoviti vrhovi. Nailazi oblak, naslanja
se na stenje, spušta sv na jednu pljosnatu izbočinu i dvli se.

FAUST (izlazi):

Samoću najdublju pod sobom gledajuć
na rub vrhunca ovog stupam smotreno,
napuštajući oblak što me nosio
nad morem i nad kopnom po vedrinama.

Polako on se, ne rasplinjujući se,
od mene odvaja. Na istok zgrudvana
ta povorka se tiska, a za njome se
i oči kreću, čudeć se i diveć se.
Razdeljuje se, stalno preobražljiva,
talasava, promenljiva. Al' ipak će
uobličena biti. — Jeste, oči me
ne prevariše! — Eno, divno opružen
"na jastucima suncem obasjanima,
džinovski, al' bogolik vidim ženski stas!
Junoni, Ledi i Heleni nalik je
dok mi pred okom ljupko veličanstveno
leluja. Ah! Već pomera se! Raširen
bezoblično, natorlašen, sad počiva
na istoku, ko udaljen breg ledeni,
i letimičnih dana golem smisao
zaslepljujući zrcali. Al' meni još
leluja nežan pramen magle svetao
uz grudi i uz čelo, razvedravajuć,
svežinom milujuć. A sad penje se
sve više, više, lako, ko da okleva,
i sklapa se. — Da l' mene to obmanjuje
ushićujuć jedan lik, ko najviše
mladosti prve dobro, davno nestalo?
S dna duše rana blaga evo naviru;
na ljubav Aurorinu to meni sve
ukazuje, lakokrilu, na prvašnji
opominje me pogled, koji osetih
svim srcem smesta, mada umom ne shvatah,
i koji, kad me prože, presja blaga sva.
Ko dušina lepota oblik mili se
razgranjava, ne rastura se, diže se
u etar, ka visinama, i sa sobom
najbolji deo moga bića povlači.
Nailazi, lupkajuć, Čizma od sedam milja. Druga odmah za njom.
Silazi Mefistofeles. Čizme žurno odlaze.
MEFISTOFELES:
Ovakvog koračanja nigde nema!
A sada reci: šta ti na um pade?
Zašto li usred tih užasa stade,
sred kamenja što grozno zeva?
Znam ga ja dobro, al' sa mesta drugog,
jer ono je dno pakla bilo dugo.
FAUST:
Šašavih bajki kod tebe uvek ima;
počinješ opet da me gnjaviš njima?

MEFISTOFELES (ozbiljno):

Kad Gospod progna nas — a znam i što —
iz vazduha u ponajdublje dno,
onamo gde središnji žarki plam
večito svaki progoreva kam,
mi smo se našli, pri tom silnom sjaju,
u stisci i u gadnom položaju.
Djavori svi počese da se guše,
i gore a i dole da se puše;
pa kiselina, gas sumporni, smrad
strahovito sav preplaviše ad,
te kora zemlje, ma kol'ko duboka,
puče uz prasak za tren oka.
Na drugome krajičku sad je sve to;
negdašnjeg dna na vrhu sada eto.
A oni i na tome temelje nauku pravu,
pa sve ireokreću na glavu.
Jer mi smo ispod jarma žar-grobnice utekli
i vladavinu silnu nad vazduhom smo stekli;
očita tajna, al' je kriju davno
m pozno svetu kazuju je javno.

FAUST:

Nek plemenito-neme su planine!
Ne pitam: kako? Nit' me: zašto? briie.
Kad se u sebi samoj zasnovala
priroda, tad je zemlji oblast dala,
stvorila srećno visove i klance,
uzdigla stene u planinske lance,
niz strane razastrla uzvišice,
izvajala ih blago do ravnice:
za radost, kada raste sve zeleno,
ne treba njoj to vrenje besmisleno.

MEFISTOFELES:

Ah, priče! Čini vam se to jasno kao dan;
al' ja sam bio onde: bolje znam.
Bio sam tu kad ključale dubine,
nabrekle, rekom nosile su plamen,
kad Moloh je prikivao planine,
te svuda ukруг leteo je kamen.
Još strše svud gromade sred doline;
otkuda takvog zavitlaja moć?
Filozofi ne mogu to da shvate
niti da stenje pomere odatle —
obrukasmo se misleć dan i noć. —
Samo puk priprost to pojmi kako treba,
i u svome se sudu ne koleba;

u njemu mudrost sazrela je davno:
ovo je čudo Satanino slavno.
Moj putnik, verom pošgapajuć se, gega
do Djavolovog mosta, do Djavolovog brega.

FAUST:

Pa znamenita stvar je znati pravo
šta li sve misli o prirodi đavo. •

MEFISTOFELES:

Nek bude što mu drago — baš marim ja za nju!

Al' stvar je časti: đavo beše tu!

Mi smo za dela velika: za mrak,
za gužvu, silu, ludost! To je znak! —

Nego, da jasno upitam na kraju:

zar tebi ništa lepo se ne čini

na ovoj našoj površini?

U bezmernoj si gledao daljini

„sva carstva sveta i svu njinu slavu“.

Al', neutoljiv kakvim Bog te dao,

ti, valjda, nisi želju osećao?

FAUST:

Još kako! Strast me privuče žestoka

k velikom nečem. Pogodi!

MEFISTOFEL ES:

Za tren oka.

Prestoni neki potražiću grad

sa groznim jezgrom gde se toli glad,

gde kroz sokake tesne ljudi gmižu,

zabati šiljati se dižu,

na trgu kupus, repa, luka venci,

pa zagađeni kasapski ćepenci

gde zuizare se roje rojem

pečenjem časteć se i lojem;

u svako doba tu i smrad

zateći ćeš i bućan rad.

Ulice dalje široke su i prave

i bogzna kako otmene se prave;

i najzad, izvan stega gradshog zida,

predgrađa duga gube se iz vida.

Uživo bih u kloparanju

i buci kočija bez broja,

u večnoj vrevi, trčkaranju

uskomešanog mravljeg roja.

Pa jahao il' bio vožen,

izgledao bih njihov stožer,

svako bi meni odavao čast.

FAUST:

Slabo me to privući može!
Drago ti kad se ljudi množe,
kada se hrane sve u slast,
čak obrazuju sebe — a na kraju
u bundžije si samo odgajio tu raj.

MEFISTOFELES:

Tad bih za provod, na prijatnom mestu,
sazido zamak veličanstven.

Livade, njive, breg i čestu
pretvorio bih u park božanstven.
Svud bedemi zeleni, somot-leje,
staze pod konac, zasenčene streje,
slapovi što se preko stenja liju,
i svakojaki šedrvani;
tu otmen luk se diže, al' po strani
tisuće malih mlazeva svud biju!
A tad bih digo za najlepše žene
udobno-prisne kućice malene;
provodio bih dane tu i noći
u preumilno-druževnoj samoći.

Za žene, rekoh; ne uzmi to ko šalu:
lepojke uvek zamišljam u pluralu.

FAUST:

Pokvaren i moderan! Brat si Sardanapalu!

MEFISTOFELES:

Pa ko će znati šta ti srce htelo?
Zacelo, nešto uzvišeno-smelo.
K Mesecu ti si žudio sve bliže,
pa, valjda, strast onamo sad te diže?

FAUST:

Nipošto! Ovaj zemljin šar
još pruža prostor za golema dela.
Na me još mnogi divan čeka dar,
osećam snagu za pregnuća smela.

MEFISTOFELES:

I slavu bi da stečeš time?
Pretkinje su ti, vidim, heroine.

FAUST:

Žudan sam vlade i vlasništva!
Delo je sve, a slava ništa.

MEFISTOFELES:

A naći će se i pesnici, brale,
da pred potomstvom sjaj tvoj hvale
i ludost ludošću da pale.

FAUST:

Ti ništa ne slutiš o tom.

Zar ti poznaješ čežnju ljudi?

U gorkom, jetkom biću svom
ti pojma nemaš za čim čovek žudi!

MEFISTOFELES:

Pa lepo, neka je po tvom!

De, poveri mi sav opseg svojih čudi.

FAUST:

Pogled mi more debelo privuče;
navre i diže upropice vale,
pa splasnu, sve ih strese da se sruče
i da ka niskoj obali navale.

Naljutilo me to; jer obest svaka
slobodnom duhu, što sva prava ceni,
uzburka krv žestinom utisaka
i zlovoljom mu osećanja pleni.

Slučajem držeć to, pogledah bolje:
val stade, pa se natrag otkotrlja,
napustiv gordo osvojeno polje;
al' gle, za tren u staru igru srlja.

MEFISTOFELBS (aL zresŠogev):

Tu ne saznadoh ništa novo;
već sto hiljada leta gledam ovo.

FAUST (strasno postavljajući):

S bezbroj se strana ono došunjava
da, neplodno, neplodnost umnožava;
navire, raste, valja se, prekriva
prostranstva pusta, nemila i siva.

Valovlje vlada snagom opsednuto;
povuče se — i šta je postignuto
da dušu strahom i očajem stisne?

Element divlji sile beskorisne!

Tu se ja samonadvišenju nadam;
tu bih u borbu, to bih da savladam.

A moguće je! — Mada nabujalo,
pred svakom humkom ono skrene malo;
ma kako da se osiono grči,
i mali vis pred njime gordo štrči,
dubina mala privlači ga snažno.

Ja duhom tada skovah plan odvažno:
na predivno uživanje prioni,
despotsko more od obale skloni,
granice suzi toj vlažnoj širini,
sabij je u nju samu, u daljini.

Sve sam to jasno smislio u glavi.

Usudi se, i želju mi ostvari!

(Bubnjevi i ratnička muzika iza leđa gledalaca, iz daljine,

sa desne strane.)

MEFISTOFELES:

Bar to je lako! - Da l' čuješ daleku
bubnjavu?

FAUST:

Opet rat! Za takvu jeku
marili nikad nisu umni ljudi.

MEFISTOFELES:

Rat ili mir — tek, onog umnim zovu
ko se u svakoj okolnosti trudi
da nekako izvuče korist svoju.
On vreba zgodan tren i smišlja šta bi.
Prilika tu je — hajd, Fauste, grabi!

FAUST:

Poštedi me tih zagonetnih laži!
Kratko i jasno, šta to smeriš? Kaži!

MEFISTOFELES:

Putem sve jasno čitah ko iz knjige:
dobroga cara more silne brige;
ta znaš ga. Dokle davasmo mu šakom
i kapom lažno bogatstvo, on, lakom,
mišljaše da će ceo svet da kupi.
Jer mlad je bio kad na presto stupi,
pa se na lažan zaključak poziva:
da nije nimalo protivno,
nego baš poželjno i divno
da vlada i u isti mah uživa.

FAUST:

Zabluda! Onaj koji zapoveda,
mora u tome sreću osećati.
Grudi mu svrha velika opseda,
ali o tome ne sme niko znati.
Što svojim vernima u uho šane,
to se i desi, i sav svet se zgrane.
Tako će stalno s visina da zrači — ;
ko uživa, prostaštvo ga privlači.

MEFISTOFELES:

Nije on takav! Mada uživao je dosta!
Al' carstvo plenom anarhije posta,
veliho, malo, sve se to zakrvi,
brat se na brata dušmanski ostrvi,
zamak na zamak, grad na grad,
esnaf na plemstvo krete tad,
biskup na pastvu i na kler;
svak svakog gledaše ko zver.
U crkvama se klalo, izvan grada

trgovac, putnik moraše da strada.

Život je bio odbrana: te svako
smeliji posta; i to je išlo tako.

FAUST:

Išlo, ćopkalo, padalo, ustajalo,
pa spotaklo se i grubo stropoštalo.

MEFISTOFELES:

To stanje niko da kudi nije smeo,
svako je nešto da predstavlja hteo:
i najmanji se bogzna kol'kim gradi.

Al' najboljima najzad se dosadi.

Valjani ustadoše, pa će reći:

„Gospodar je ko mir nam može steći.

Car to nit' hoće niti može —

birajmo novog, koji zna

da svakome bezbednost da,

da novo carstvo novim duhom prožme,

te da se mir i pravda slože!"

FAUST:

To popovi su, kanda, rekli.

MEFISTOFEL ES:

Jesu,

da obezbede tust stomak i kesu;

učestvovahu više no ostali.

Čim poče buna, blagoslov joj dali;

i car, kog usrećismo mi, sad kani,

povukavši se, da odsudno se brani.

FAUST:

Šteta da, dobar i iskren, on strada.

MEFISTOFELES:

Hajd, pogledajmo! Ko živi, nek se nada.

Izvedimo ga s ovog uskog puta!

Jedanput spasen, spasen je sto puta.

Sve može biti, kocka nije pala.

A bude l' sreće, biće i vazala.

(Pvnuju sv preko srvdijšnjeg gorja i posmatraju raspored vojske u dolini. Doboši i ratna muzika odjekuju odozdo.)

MEFISTOFELES:

Položaj naš je dobro raspoređen.

Požuri! Uspeh nam je obezbeđen.

FAUST:

Šta može još da spase carstvo?

Vradžbine! Privid! Opsenarstvo!

MEFISTOFELES:

Lukavstvo ratno, da dobije se boj!

Učvrsti velik naum svoj

sve na konačan cilj misleći!
Sačuvamo li caru tron
i zemlje, ti preda nj ćeš kleći
i primorje pokloniće ti on.

FAUST:

Uspevao si već u mnogo čemu;
pa hajde, dobij bitku njemu!

MEFISTOFEL ES:

Ne, ti ćeš bitku zadobiti!
Vrhovni general ćeš biti.

FAUST:

To bi baš bila drskost prvog reda:
da tu, gde ggojma nemam, zapovedam!

MEFISTOFEL ES:

Pusti nek generalštab o svem brine
i odgovornost s feldmaršala skine.
Odavno već nanjuših ratno smeće,
te sastavih unapred vojno veće
od silnih drevnih ljudi iz pra-stenja;
srećan ko takva okupi stvorenja.

FAUST:

A ko su oni ljudi pod oružjem?
Pozva l' gorštacke da nam se pridruže?

MEFISTOFEL ES:

Njih ne, al' nalik Petru Skvencu
od celog šljama kvintesencu.
Pojavljuju se tri silna junaka.

MEFISTOFEL ES:

Evo junaka mojih ponositih!
Kao što vidiš, vrlo različiti
po dobu svom su, drukčiji odelom
kao i svojim oružjem; zacelo,
nećeš se s njima loše ovajditi. (Ab, zresla logez.)

Danas bi svako dete mač da paše,
viteški pancir i kolir da ima;
stog alegorične će hulje naše
utol'ko više svideti se svima.

SMELOMLAT (mlad, lako paoružan, u šarenoj odeći):

Ko god me pogleda, po licu
pesnicom ja ću da ga ćušim;
za kike svaku kukavicu
protrešću da se samo puši.

BRZOGRAB (u zrelam dobu, dobro naoružan, bogato odevn):

Takve su prazne čarke jadne,
ne gubi vreme i ne skitaj!
Uzimaj što pod ruku padne,

o svemu drugom posle pitaj!

ČVRSTODRŽ (u godinama, teško naoruža-p. bvz odećv):

Ni time mnogo se ne steče!

Imetak brzo se rasteče,

u bujici života strada.

Bolje je zadržati no uzeti;

niko ti ništa ne može oteti

tamo gde seda glava vlada.

(Sva trojica silaze.)

NA PREDGORJU

Bubnjevi i ratnička muzika odozdo. Razapinju carev šator.

Car. Glavnokomandujući. Pratlja.

GL AVNOKOMAND UJ U ĆI:

Još mi se dobro smišljen naum čini

što vojsku svu zbijenu povukosmo

ka ovoj pogodnoj dolini;

nadam se, dobro izabrali to smo.

CAR:

No, videćemo; al' mi uzmicanje

dosadi, jer već liči na bežanje.

GLAVNOKOMANDUJUĆI:

Pogledaj, gospodaru, desno krilo!

Zgodnijeg tla za vojnu nije bilo:

brda ni strma ali ni prohodna,

?a protivnika teška, za nas zgodna;

ka ovoj talasavoj uzvišici

ne smeju poći njini konjanici.

CAR:

Za pohvalu je ovo, tu se slažem;

tu može da se mišica pokaže.

GLAVNOKOMANDUJUĆI:

Tu na sredini, na livadi toj,

falangu vidiš pripravnu za boj.

Sred jutarnje se izmaglice rane

kopalja šuma blista na sve strane.

Silan se kvadrat njiše kao more!

Hiljade tu za podvizima gore.

Po tome sudi kakva im je snaga;

videćeš, oni zgromiće svog vraga.

CAR:

Prvi put tako nečim oči pojim.

Ovakva vojska dvostruko se broji.

GL AVNOKOMAND UJU ĆI:

O levom krilu nemam šta da javim;

liticu drže sve junaci pravi.

Ta hrid, što venac oružja je kiti,

ulaz u onaj važan klanac štiti.
Slutim već: tu će neprijatelj biti
iznenađen i kosti ostaviti.

CAR:

Onde su moji rođaci neverni
što mene bratom i ujakom zvahu;
sve manje behu obzirni i smerni,
sve manje tron i skiptar poštovahu;
opustošivši carstvo, zavađeni,
sad složno idu snujuć propast meni.
A gomila se njiše, neodlučna,
pa pušta da je nosi struja bučna.

GLAVNOKOMANDUJUĆI:

Naš pouzdanik, skačuć preko stenja,
iz opasnog se vraća uhođenja.

PRVI UHODA:

Svud nas gde smo putovali
hrabrost i lukavstvo spase,
te prođosmo dosta; ali
ne nosimo dobre glase.

Mnogi se na vernost kunu
tebi; ali ne pomažu:
sve previre, i u bunu
narod može poći, kažu.

CAR:

Samoživom je samoočuvanje
više no dužnost, čast i poštovanje.
Ne strepite li: kada dođe čas,
susedov požar spaliće i vas?

GLAVNOKOMANDUJUĆI:

Eno i drugoga: niz stenje sporo
spušta se, drhti, klonuo je skoro.

DRUGI UHODA:

Iznajpre se zabavljasmo
motreć divlji metež glupi;
kad najednom ugledasmo:
novi car na čelo stupi.

Svud niz određene staze
silno mnoštvo poljem klima;
prave ovce, oni gaze
za lažljivim stegovima!

CAR:

Taj protivcar na korist mi se javi,
tek sad se kao car osećam pravi.
Za višu svrhu stavljam oklop svoj,
a ne, ko pre, za tobožnji tek boj.

Na praznicima mojim sve je sjalo,
sveg beše, al' opasnosti nimalo.
Kada na savet vaš u alku streljah,
srce je moje tuklo, turnir željah;
da niste me od rata odvrćali,
sad bi mi slavu junačku svi znali.
U carstvu vatre, sred stihije vrele,
osetih da su moje grudi zrele;
element se na mene grozno srući;
to beše privid, al' me zaobrući.
O pobedi i slavi mutno snevah;
sada ću steći što pre ne uspevah.
(Odlaze glasnici da odnesu izazov Protivcaru.)

Faust u oklopu, sa spuštenim vizirom.
Tri silna junaka, naoružani i odvveni kao gore.

FAUST:

Nećeš nas, mislim, grditi; jer vrede
oprezne oči i kad nema bede.
Taj brdski narod stalno mozga nešto,
svu prirodu i stene čita vešto.
Odavno iz ravnica pošli, oni
sad su sve više svome gorju sklioni.
Delaju mirno u procepu stenja,
sred plemenitih gasiih isparenja;
razdvajaju, ispituju, pa spajaju,
sve želeći da nešto novo stvaraju.
Tananim prstom svoga duha silna
obličja grade svetla i prozirna,
pa u kristalu, gde ćutnja večita je,
gledaju gornjeg sveta događaje.

CAR:

Čuh to, i verujem u tvoje priče;
al' šta se to nas, vrli moj, sad tiče?

FAUST:

Sabinjanski čarobnjak tebe smerno
poštuje, časno služi ti i verno.
Kakva li strašna sudba njega minu!
Već pruće zapucketa, plamen sinu,
uhvati cepanice ukrštene,
sumporisane, smolom zalivene;
ne bi tu mogla sva ljudska stvorenja,
ni Bog ni đavo doneti spasenja;
al' ti ga, care, lično oslobodi
lanaca žarkih. U Rimu to se zgodi.
Svojom ga silno zaduži dobrotom

te samo cepti nad tvojim životom,
zaboravivši sebe, za te brine
Mepitujući zvezde i dubine.
Reče nam da se štitimo što pre.
Planinske sile opasne su, zle;
priroda dela slobodno i strašno,
popovska tupost to zove čarobnjaštvom.

CAR:

U dan veselja, kada vedri gosti
užívaju u našoj svečanosti,
drag nam je svako ko nam na prag stane
i krči put u prepune dvorane;
al' najdraži nam častan čovek budi
što dolazi da snažnu pomoć nudi
u jutra čas, neznane veličine,
jer. nad njim su terazije sudbine.
Al' u trenutku svečanu i važnu
sklonite s voljnog mača ruku snažnu,
poštujte tren kad čete nebrojene
kreću da vojšte za il' protiv mene!
Uzdam se u se! Ko bi carsku vlast,
nek lično i zasluži takvu čast.
Avet što na nas diže se i carem
naziva sebe, zemlje gospodarem,
vojvodom, sizerenom — svojom rukom
vratiću gde mrtvacu muče mukom!

FAUST:

Ma kako bilo sa ovim što kažeš,
nije ti mudro da glavu zalažeš.
Greben i perjanica šlem ti kiti.
Glavu, što hrabrost krepri nam, on štiti.
Zar mogu bez nje udovi? Kad glava
usni, najednom i ud svaki spava;
rana na glavi odmah i njih zgodi,
po oporavku njenom svi su bodri.
Ruka se hitro svojim snažnim pravom
koristi, podižući štit nad glavom;
mač priseća se dužnosti, pa tada
odbija napad da nov udar zada;
pečati srećan ishod krepka noga,
stajući za vrat vraga srušenoga.

CAR:

Tako i njega gnev moj zadesiće,
gorđa mu glava podnožje mi biće!

GLASNICI (vraćaju se):

Niti stekosmo priznanja,

nit' nas časti dočekale:
naša otmena poslanja
primiše ko prazne šale:
„Vaš car više ne postoji,
pust je odjek sad niz do;
seti l' ga se čovek koji,
kaže: Davno beše to.”

FAUST:

Pa to se baš i desilo po želji
svih što su čvrsti tvoji prijatelji.
Vojska ti čeka bitku s nestrpljenjem;
čas je! Za napad izdaj naređenje!

CAR:

Od mene zapovesti sad ne traži.
(Glavnokomandujućem.)

Kneže, svim dužnostima raspolaži!

VRHOVNI GENERAL:

Krenite desnim krilom! Mlada snaga
vojnika naših, odanih i vrljih,
na pola puta nek razbije vraga
koji ovamo gore k nama hrli!

FAUST:

Dozvoli tad da ovaj junak čvrsti
u tvoj se prednji bojni red uvrsti,
pa, prisno združen s njima, da niz polje
pokaže svoju snagu ponajbolje!

(Pokazuje nadesno.)

SMELOMLAT (prilazi):

Kom vidim lice, okrenuti ga neće
pre no mu obe vilice razmrskam;
ko okrene mi leđa, tom niz pleće
zaljuljaće se očas glava drska.

Kad počne ko ja vojska sva

da besno seče i da mrvi,

razbeći će se bagra ta

u svojoj kupajuć se krvi. (Ode.)

VRHOVNI GENERAL:

Polako sada krenimo sredinom
da udarimo mudro, svom silinom;
onamo desno već su naše čete
uspele da im naum poremete.

FAUST (pokazujući na srednjega):

Hajde, i ovom zapovesti daj!

Hitar je, sve lred sobom ruši taj.

BRZOGRAB (prilazi):

Nek hrabrost boraca se tvojih

sa požudom za plenom spoji;
nek svako misli kako će da hara
bogati šator protivcara.

Neće se dugo on još razmetati,
na čelo falange ću stati.

HITROPLENKA (torbarka, privijajući sv uz njega):

Najdraži jaran on je meni,
mada se sa mnom ne oženi.

Žetva nam stiže obilata!

Žena podivlja kad plen hvata,

bezobzirna je ćud u nje;

napred! Ko pobjedi, sve sme. (Obojv izlaze.)

VRHOVNI GENERAL:

Sad, kao što je predvidljivo bilo,

njihovo desno navaljuje krilo.

Al' sprečićemo njihov napor ljut

kroz tesan klanac da probiju put.

FAUST (pokazujuv ialevo):

Tad molim, nek i on u borbu hodi;

kad snažni sebe snaže, to ne škodi.

ČVRSTODRŽ (prilazi):

Za levo krilo ne brinite ništa!

Gde stanem, ne odstupam sa poprišta;

mskustvo staro u ovom me krepim,

što držim, to ni munja ne rascepi. (Ode.)

MEFISTOFELES (silazeći odozgo):

Gle kako sad iz pozadine,

iz svakog grotla i pukotine

naoružani ljudi gaze

zakrčujući uske staze,

tvoreći bedem mačevima,

pancirima i štitovima,

čekajući znak pa da polete.

(Tiho, onima koji znaju.)

Odakle su, naslućujete.

Al' nisam ni ja dokon bio,

oružnice sam počistio;

pohrliše u privid novi

ko da su još vladari zemlje;

carevi, kraljevi, vitezovi

sad su tek prazne kućice puževlje;

njima se mnoga avet ukrašava,

srednji vek živo uskrsava.

Ma kakav tu đavolak da se krije,

efekat zasad omanuo nije. (Glasno.)

Gle, unapred su puni gneva,

limeno oružje im seva!

I mnogi dronjav barjak tu se širi,
dočekav jedva da svež vazduh piri.'

Tu jedno drevno pleme stoji smelo
i rado bi u novu borbu htelo.

(Strahovito trubljenje odozgo, u neprijateljskoj vojsci prgšetno kolebanje.)

FAUST:

Ceo se vidokrug sad smrači,
tek ovde-onde što prozrač
proročki koban rumen sjaj;
krv boji mač i kupa čelo;
celo se nebo tu uplelo,
ne samo vazduh, stenje, gaj.

MEFISTOFELES:

Desno se krilo snažno drži;
a onde vidim Smelomlata
gde se ukoštac hlabro hvata,
od svakog viši, od svih brži.

CAR:

Iznajpre videh jednu ruku,
a sada se već deset tuku —
neprirodno se ovo zbi.

FAUST:

Zar nisi čuo kako magle
uz sicilijsko žalost nagle?
Po danu vidiš onde ti
gde uzdigav se u visine,
kroz čudne odražen magline,
neobičan se javlja lik:
tu grad za gradom se koleba,
njišu se bašte usred neba,
kroz eter sija krajolik.

CAR:

Al' čudno! Nisu posla čista —
svaki se vršak koplja blista;
pucketaju i sjaje šiljci,
na njima igraju plamičci;
to ko da je u igri vrag.

FAUST:

Oprosti, care, to je trag
iščezlih duhovnih natura,
odblesak onih Dioskura
kojima se sred ljutih bura
mornari mole, tražeć spas.

CAR:

No, reci, kog zadužih ja
te priroda sva čuda zbra
i rasprostre ih ispred nas?

MEFISTOFEL ES:

Majstora uzvišenog, koji
brine o dobru tvom i zlu!
Pretnje neprijatelja tvojih
uzbudiše mu dušu svu.
Zahvalan, hteo bi te izbaviti,
makar i svoju krv morao liti.

CAR:

Kada na presto uz klicanje sedoh
i postah neko, to prokušat htjedoh,
pa reših brzo: za potvrdu vlasti
sedobradog ću iz plamena spasti.
Pokvarih radost popovima svim,
naklonost njihovu ne stekoh tim.
Zar sad, kad tol'ka minula su leta,
da nagrada za bodar čin procveta?

FAUST:

Bogat je plod milosrdnoga čina;
okreni pogled put visina!
Mislim da On je taj znak piso, —
pazi, obznaniće se smiso.

CAR:

Orao gore nebom leti,
a za njim grifon divlje preti.

FAUST:

To ggovoljan se znamen javi.
Grifon je pukih skaski delo;
zar može drznuti se smelo
da meri se sa orlom pravim?

CAR:

Široko lete, krug za krugom;
pa časa istoga, zle čudi,
naleću da bi jedan drugom
kidali vratove i grudi.

FAUST:

Sad gledaj kako grifon gadni,
sav raščerupan, s borbom presta,
i poviv lavlji rep svoj jadni
u šumu pade i tu nesta.

DAR:

Znamenje ovo nek se zbude!
Zahvalne oči mi se čude.

MEFISTOFEL (gledajući na dssnu stranu):

Pred napadom neprestanim
vrag ne može da se brani,
susta, klonu, k desnom krilu
pomera svu ljudsku silu
pometajući u boju
celu levu stranu svoju.
Naše vojske čvrsto čelo
pomera se desno smelo,
munjom satire slabo mesto. —
Sad, ko buran talas žestok,
podjednake su se sile
u okršaj dohvatile;
ništa divnije ne beše.
naši pobeđu odneše!
CAR (s leve strane, Faustuj:
Gle, opasnost onde preti,
položaj se poremeti.
Već ne bacaju kamenje,
zauzeto niže stenje,
gornje već je napušteno.
Neprijatelj hrli, eno,
sve je bliže, možda ceo
klanac već je zauzeo!
Gle šta grešne težnje čine!
Uzalud vam sve veštine. (Pauza.)
MEFISTOFELES:
Gavrana moja stižu dva;
da l' vest je dobra ili zla?
Bojim se da smo prošli loše.
CAR:
Šta će nam gadne ove ptice?
Iz ljutog boja, sa litice
ovamo k nama dopadoše.
MEFISTOFELES (gavrangša):
Sedite blizu! Ko god vas
sluša, nek nada se u spas,
jer reči su vam dobrodošle.
FAUST (caru):
Iz najdaljih, iz nepoznatih
strana se golub najzad vrati
svom gnezd, porodu i jatu.
Evo gde razlika je dublja:
mir nosi poruka golublja,
gavranska pošta služi ratu.
MEFISTOFELES:
Najavljuje se loša kob,

gle, našima se sprema grob
kraj onih čuka krševitih!
Niža su brda zauzeli,
a budu l' prevoj preoteli,
naš položaj će težak biti.

CAR:

Ipak me, dakle, prevariste!
Drhtao ne bih sad, da niste
uvukli me u mrežu zlu.

MEFISTOFELES:

Srčano! Ima leka tu.
Hladnokrvnosti i strpljenja!
Pred kraj se čini ponajteže.
Glasnici moji verni preže:
recite da dam naređenja!

VRHOVNI GENERAL (koji im je u međuvremenu prišao):

Sve vreme bejah neveseo
što si se s ovima ti spleo;
vradžbina sreću ne privlači.
Ne znam da promenim tok boju;
evo, palicu vraćam svoju,
ko poče, nek to i dokrajči.

CAR:

Zadrži je za bolje dane,
koje će možda sreća dati!
Tog stvora i te ptice vrane
sa jezom moram proklin>ati. (Mefistofvlvsu.)

Palicu tebi ne dam, niti
činiš se pogodno stvorenje;
naređuj, pokušaj spasenje!
Nek zbude se što može biti!
(Odlazi u šator sa vrhovnim genvralom.)

MEFISTOFELES:

Nek te taj kijak štiti, hajde!
Za nas je on od male vajde,
krstolik ukras nosio je.

FAUST:

Šta ćemo sad?

MEFISTOFEL ES:

Već obavi se što je
potrebno bilo da se čini! —
Rođaci crni, k jezeru u planini
sad hitro! Pozdravite mi undine,
zamol'te ih za privid njine plime!
Po sili nedokučne ženske svoje
veštine one umeju da dvoje

stvarnost i privid, te se kune svako
da privid jeste stvarnost svakojako. (Pauza.)

FAUST:

Pred rusalke su gavranovi naši
zacelo s laskom valjanom izašli;
eno, već poče da rominja.

Iz mnoge stene, suve, gole
potoci hitri kipte dole,
propala pobjeda je njina.

MEFISTOFELES:

Neobičan ih pozdrav preli,
zbuiše se verači smeli.

FAUST:

Već potoci ujedinjeni huče
da dvostruki se iz klisura sruče;
bujica baca mlaz u luk;
najednom splasne međ široko stenje,
žubori, peni na sve strane, stenje,
k dolini pada iz buka u buk.

Niko od njih junački ni da makne;
šta vredi? bujica će da ih splakne;
ježim se pred tim besom, ko da snim.

MEFISTOFELES:

Ne vidim ništa od vodenih laži;
jedino ljudsko oko varku traži,
a ja se sladim čudesima tim.

Gomile cele padaju; baš prave
budale, misle da se dave
dok krkljajući po tlu suvom trče
i smešno mašuć rukama se grče.

Sad zabuna je svuda, mnim.
(Gavrani se eraćaju.)

Pohvaliću vas Majstoru, da znate;
a želite li da se prokušate

i sami kao majstori, tad hajte,
smesta ka kovačnici pohitajte
gde patuljaka vredna družba mala
izbija iskre iz stenja i metala.

Brbljanjem dugim njih obmanite,
na kraju plamen im izmamite
što prska, preliiva se, sjaji —
plam što ga duh uzvišen gaji.

Istina, munje sred dalekih tmina,
ili magnoven pad zvezda s visina —
svake se letnje noći zbiva to;
al' munje koje sevaju gustišem

i zvezde koje na tlu vlažnom šište —

to, zbilja, retko vide ko.

Zato se ne mučite mnogo,

molite, pa tad naređujte strogo.

(Gavrani odlaze. Sve se dvšava na prethodno opisan način.)

MEFISTOFELES:

Na vruga nek se sruče tmine sve!

Pa korakom kroz nepoznato tle!

Svud svetla-lutalice tada,

sjaj da zaslepi iznenada!

Sve bi to bilo zbilja krasno;

al' treba zastrašit ih glasno.

FAUST:

Oružj« šuplje iz dvorana vlažnih

na vazduhu s? svežem snaži;

onde se gore čuje zvek i huk

odavno: divan ali lažljiv zvuk.

MEFISTOFELES:

Tako je! Sada zadrža ih teško;

već trešti makljanje viteško

kao u dobre stare dane.

Štitnici i viziri njini

ko Gvelfi i ko Gibelini

večitu borbu opet hrane.

Nepomirljivi, čvrsti svi su,

predačkom duhu obikli su;

već huči bitka na sve strane.

Ipak, na svakoj vraškoj svečanosti

nema ti bolje od stranačke zlosti

i mržnje — to je strava prava;

čas ječi grozno-gadno panski,

čas oštro, prodorno satanski

preko dolina i dubrava.

(Ratna vreva u orkestru, koja najzad prelazi u vesele vojničke melodije.)

ŠATOR PROTIVCARA, presto, bogati ukrasi

VRZOGRAB, HITROPLENKA

.

HITROPLENKA:

Stigosmo prvi za tili čas!

BRZOGRAB:

Spori su gavrani za nas.

HITROPLENKA:

Ah, kakva blaga, mila mati!
Gde ću početi? Gde ću stati?

BRZOGRAB:

Bogatstva prepuno je sve!
Za šta li da se mašim pre?

HITROPLENKA:

Ta prostirka bi dobro došla!
Postelja mi je često loša.

BRZOGRAB:

Na zidu topuz od čelika,
to mi je želja baš velika.

HITROPLENKA:

Crven ogrtač zlatotkan,
o tome sanjah svaki dan.

BRZOGRAB (uzimajući oružje):

Sa ovim očas poso svršiš:
tresneš ih, pocmekoš, raspršiš.
Ti tol'ko već na rame stavi,
al' sve valjano zaboravi.

Mani se trica i kučina
no uzmi jednu od tih skrinja!

U truhu je njenom plata
za vojsku: hiljadu dukata.

HITROPLENKA:

Taj teret neću ja uspeti
ni dići, kamo li poneti.

BRZOGRAB:

Pogni se! Hajde, šta se nećkaš!
Na tvoja staviću je pleća.

HITROPLENKA:

Slomiću se od skrinje te;
jao! U propast ode sve!
(Skrinja pada i razbija se.)

BRZOGRAB:

Eto ti zlata kao blata;
priskoči brzo, grabi, hvataj!

HITROPLENKA (čučne):

U kecelju mi sipaj, hajde!
I s ovim još će biti vajde.

BRZOGRAB:

Dosta je sada! Hitro sevaj! (Ona ustaje.)
Al' jao! Kecalja ti zeva!

Ma gde da staneš i da kročiš,
kroz rupu ovu blago točiš.

PRATIOCI (našvg cara):

Šta ćete ovde? Kako smete

da carsko blago prevrćete?

BRZOGRAB:

Na pazar kožu nosili smo,
pa sad i plena hteli bismo.
U protivničkim šatorima
za vojsku toga uvek ima.

PRATIOCI:

S nama vojnici se ne druže
što su u isti mah lopuže;
jer čestit vojnik mora biti
onaj ko našeg cara štiti.

BRZOGRAB:

Čestitost ovu znamo dobro,
ona se zove ratnom globom.
Svi ste vi isti, dobro znamo,
vaš pozdrav glasi: Daj ovamo! (Brzoplenki.)
Hajd kidaj, i što imaš nosi.
Ovde baš nismo dragi gosti. (Odlazv.)

PRVI PRATILAC:

Što jednu vruću ne opali
drzniku tome, da se svali?

DRUGI:

Ne znam, iznemogoh najednom,
kao sablasti da sam gledo.

TREĆI:

Pred očima mi sve zatrepta,
ne videh ništa, mrak me sklepta.

ČETVRTI:

Ne znam ni sam šta beše: ceo
današši dan je bio vreo,
zaparom zlokobnom nas preli;
čas bismo stajali, čas seli;
nasumice smo udarali,
al' svaki zamah vruga svali;
zakopreni se oko, uši
zujanje šištavo zaglušī;
i stalno tako, i sad smo mi
ovde, ne znajuć šta se zbi.

Dolazi car sa četiri knvza. Pratioci se povlane.

CAR:

Ma kako bilo s tim, tek pobedu smo stekli,
neprijatelji svi niz polje su utekli.
Pobeže lažan car, tu stoji prazan tron
i blago kojim zlo izdajstvo poče on.
Carska nam časna vlast, i sa njom svi glavari,
čeka da dođu sad narodni poklisari;

veseo odasvud ka nama stiže glas:
u carstvu vlada mir i svako sluša nas.
Vradžbina neka, jest, u borbu se uplela,
al' tek je naša moć do pobeđe dovela.
Vojniku slučaj zna da često bude blag:
sa neba padne kam, u krvi grezne vrag,
predivan, snažan zvuk sa litica se budi
sokoleći sve nas, a vragu stežuć grudi.
Uz rugu i uz smeh, on valja se po tlu;
pobednik bogu svom kazuje hvalu svu.
Milion grla tad, bez carske zapovesti,
počinje nebeskom vladaru slavu plesti.
Al' oko najviše veliča ga kad zre
u grudi sopstveie, što retko beše pre.
Živahan vladar mlad nek dane srećno traći,
kroz dugih leta sled saznaće šta tren znači.
Da četvoricu vas smesta postavim stog
za dostojnike carstva, dvora i doma svog.
(Prvome.)

Ti mudro, kneže moj, vojsku si povrstao,
pa, u presudan čas, junački smer joj dao;
u miru delaj ti i carstva čuvaj sklad,
dajem ti ovaj mač, jer nadmaršal si sad.
NADMARŠAL:

Dozvoli, care naš, vojnika vernih prozbu
u drevnom zamku tvom da prirede ti gozbu;
dosad na domu su za tebe bili boj,
odsad na granici čuvaće presto tvoj.
Tad poneću svoj mač u sjajnom dostojanstvu
da budem večni štit najvišem veličanstvu.

CAR (drugome):

Ti, hrabar, a uz to dopadljiv, nežan čak,
natkomornik si sad; zadatak nije lak.
Čeljad u domu mom nadgledaćeš, a ima
i loših slugu tu i svadljivih međ njima;
nek častan primer tvoj visoko sada sja,
jer car te voli, dvor, i svako ko te zna!

NATKOMORNIK:

Čast je i milost smer vladara znati svoga:
da dobre podstiće, ne vređa čak ni zloga,
da miran, bistar je, nit' lukav niti loš!
Dušu mi vide — šta da želim mogu još?
Da l' sme na onaj pir da mašta se uputi?
Kad kreneš trpezi, tas zlatan držaću ti
i prstenje, te tad, za slavlja velikog,
od vode da si svež ko ja od oka tvog.

CAR:

Preozbiljan mi duh da svečanosti sniva;
al' dobro! I od tog bodriji smer naš biva.

(Trećem.)

Ti nadtrpeznik bićeš! Hajd, upravniče nov,
orini za posed moj, živinarnik i lov;
pusti da biram ja obede omiljene,
po dobu godišnjem, brižljivo zgotovljene!

NADTRPEZNIK:

Strog biće meni post i radost a i čast
sve dokle obed svoj ne pojedesh u slast.
Nabavljaćemo ja i kuvari za jelo
sve što ne raste tu il' tu još nije zrelo;
iako voliš, znam, kad jednostavno što,
snažno i hranljivo, iznesu ti na sto.

CAR (četvrtom):

Kad govore tu svi o gozbama i piću,
ti budi točilac, junački moj mladiću.
Natileharniče moj, sad gledaj kako znaš
da bude bogato snabdeven podrum naš!
Umeren budi sam, veselju ne dozvoli
niti u jedan tren da smami te i skoli!

NATPEHARNIK:

Sazri za tili čas i mladost, kneže moj,
kad samo pokloniš sve poverenje njoj.
I! mene nosi um na svetkovinu onu;
prineću pehare predivne tvome tronu,
zlatne i srebrne, da raskošno sve sja;
al' kupu najlepšu izabraću ti ja:
od stakla mletačkog što tuge sve razbija,
gde jača vina slast, al' nikad ne opija.
U takvo čudo se uzdaju mnogo svi;
al' Jači ti je štit što umeren si ti.

CAR:

U času ozbiljnom za šta ste izabrani
to čuste sada vi iz usta pouzdanih.
Na silnu carsku reč obezbeđen je dar,
al' treba povelja da osnaži tu stvar,
i potpis. Da sve to po propisu uglavi,
u pravi evo čas dolazi čovek pravi.
Pojavljuje se Nadbiskup (Natkancelar).
Kamenu završnom kad poveri se svod,
trajaće zdanje to dok Zemljin traje hod.
Sa četir kneza beh ja raspravljao šta je
potrebno da naš dvor i dom naš dugo traje.
A sada kad je reč o celom carstvu mom,

vas pet nek vlada njim, i to sa snagom svom.
Bogatstvom ne sme vas da odsad iko prede;
pa ću razmaći stog imanja vaših međe,
na račun lena ću svih otpadnika ja
narediti da vi primite dobra ta,
i daću pravo još da širite imanje
za pare, zamenom, trampom il' održanjem;
zabraniću da ko u vašu darne čast
boljarsku; vaši su sve pravo i sva vlast.
Za vrhovne ću vas sudije postaviti,
što presudite, to besprizivno će biti.
Porezi, danci svi na zemlju, rude, so,
carine, kovnice, sve vaše biće to.
Jer da bih dostojnu zahvalnost izrekao
do samog prestola ja sam vas uzdigao.

NADBISKUP:

Želim u ime svih da hvalu tebi dam;
nas jačajućm, ti ojačaćeš i sam.

CAR:

Dostojnija ću još podariti vam zvanja.
Još rado živim ja, rad carstva, rad imanja;
al' predaka mi niz privlači pogled sad
sa pregalaštva mog na neminovni jad.
Otići ću i ja sa sveta voljenoga:
vi naslednika tad odredićete moga.
K oltaru nek se on uznese, krunisan,
da mirom se okonča ovaj burni dan!

NATKANCELAR:

U srcu ponosni, al' skrušeni i smerni,
tebi se klanjaju prvaci zemlje verni.
Dok odana još krv u žilama nam vri,
mi telo bićemo za sve što želiš ti.

CAR:

Najzad, što rešismo nek potvrde pismena,
potpis i pečat naš za večita vremena.
Puni ste vlasnici imanja svojih svih,
ali pod uslovom da ne delite njih.
I uvećate li to čim vas zabaštinih,
najstariji nek sin to stekne u celini.

NATKANCELAR:

Na pergament ću ja staviti ovaj čas
ukaz taj prevažan za carstvo i za nas;
prepisom, pečaćenjem neka se pisar bavi,
a ti, gospodar naš, svoj sveti potpis stavi.

CAR:

A sad vas otpuštam, pa svak u domu svom

kek razmišlja o ovom danu velikom.

(Sveto&ni kneževi odlaze.)

NADBISKUP (ostaje i govori s patosom):

Kancelar otide, a biskup ostao je,
slutnje ga ozbiljne uz uho gone tvoje!
Srce mu očinsko za tobom briga tre.

CAR:

Zar u čas veseli opasnost vidiš gde?

NADBISKUP:

Sa gorkim bolom ja u ovom času gledam
gde losvećen tvoj duh sav Satani je predan!
Jest, čini se i čvrst i bezbedan tvoj tron,
ali se Gospodu i papi ruga on.

Jer zgromiće mu gnev, čim on za ovo sazna,
sve carstvo tvoje, greh će stići ljuta kazna.

Jer pamti još da ti, na krunisanja dan,
slobodu dade čarobnjaku, nepozvan.

Sa dijademe ti, hrišćanstvu svem na štetu,
milosti prvi zrak tu glavu zgodi kletu.

U grudi busaj se, od grešne sreće te
svetosti skroman dar povrati sad što pre!

Brežuljak ovaj, gde tvoj šator stajao je,
gde duhovi se zli radi zaštite tvoje
skupiše, gde ti sluh prelasti lažicar,
pskloni, preobraćen, za presvetu stvar;
brdo, šumarak gust, sve dokle gleda oko,
pašnjake uokrug, što steru se široko,
ribnjake, jezera i potočića sto,
koji vijugaju i padaju u do;
dolinu samu tad i livade obreci,
pokaži kajanje, i tako milost steci.

CAR:

Zbog greha velikog uze me strah i sram;
granicu pokore odredi, molim, sam.

NADBISKUP:

Obesvećen taj krug, gde zlo se s grehom združila,
za službu presvetu Najvišem nek posluži.

" DUhu brzo se zid uvis diže jak,
na pevnicu već sja jutarnjeg sunca zrak,
i širi se u krst, sve više raste zdanje,
Crkven se diže brod, vernima na uzdanje;
kroz uzvišenu dver već vrvi željni puk,
niz brda i niz do odječe zvona zvuk,
ka nebu zvuči on, ka nebu on ih diže,
i pokajnik već, gle, u novi život stiže.

U zavetni taj dan — nek dođe on što pre! —

nadsjaćeš prisustvom ko alem-kamen sve.

CAR:

Neka pobožnost svud taj golemi čin prene,
u slavu Gospoda, da skine greh sa mene.

Dosta! Već duh se moj uputio u raj.

NADBISKUP:

Molim ko kancelar: konačnu formu daj!

CAR:

Podnesi povelju da crkvi sve zaveštah,
a ja ću radosno potpisati je smesta.

NADBISKUP (oprostio se, ali se vraća sa vrata):

Takođe, moraćeš, čim temelj nikne zdrav,
crkvi zaveštati porez i danak sav,
zauvek. Zahteva dostojno održanje
velike troškove za ovo dično zdanje.

Rad bržeg građenja sred pustog mesta tog
pokloni jedan tal od novog plena svog.

Uz to i drvo, kreč i škrljac su, međutim,

za ovo potrebni — ne mogu da prećutim.

Narod će voziti kad pop im kaže to —

crkva blagosilja kad za nju radiš što. (Ode.)

CAR:

Veliki, težak greh na sebe ja nabacih;

na to me smamiše pogani čarobnjaci.

NADBISKUP (opet se vraća i duboko se klanja):

Izvini, care moj! Izvikan čovek taj
obalu dobi svu; al' prokleću ga, znaj,
ako pokorno ti i ovde na imetak
crkvi ne podariš sav porez i desetak.

CAR (mrzovoljno):

U moru leži još taj pojas zemlje sav.

NADBISKUP:

Svoj dočekaće dan ko strpljiv je i prav.

Za nas nek vaša reč na snazi bude strogo.

CAR (sam):

Ovako carstvo sve razdeliti bih mogo.

PETI ČIN

OTVOREN PREDEO

PUTNIK:

Jeste, eno lipa tamnih!

Drevne, al' još krepkog granja.
Kakav susret nepojamni
nakon tol'kog putovanja!
To je ono staro mesto,
to kućerak onaj hud
što me primi kad val žestok
hitnu me na ovaj sprud!
Hteo bih da kažem hvala,
da taj čestit vidim par;
ali on još onih dana
beše isuviše star.
Ah, to behu ljudi divni!
Da pozovem? — Dobar dan!
Da l' još uvek, gostoprinni,
srećno nudite svoj stan?
BAUKIDA (baka, veoma stara):
Dragi goste! Tiše! Spava
muž moj — nek je mir sa njim;
starcu dug san dozvoljava
kratkog bdenja hitar čin.
CUTNIK:
Reci, majko, zar si ti to,
zar još mogu reći hvala
što si s mužem plemenito
nekad spas i stan mi dala?
Ti si Baukida, što je
polumrtvom dala hranu?
(Pojavljuje se njvn muž.)
Ti Filemon, koji moje
blago ote okeanu?
Vaše vatre plamsaj mili,
vašeg zvona srebrn glas
bogovi su poverili
vama da tu nađem spas.
Ah, svu dušu čuvstvo skoli!
Moram poći tamo gore,
pa da kleknem, da se molim
dok beskrajno gledam more!
(Krećv preko spruda.)
FILEMON (Baukidi):
Tu sred bašte rascvetane
hitro postavi mu sto.
Neka juri, nek se zgrane
dok u čudu gleda to!
(Krenv za Putnikom i stane pored njega.)
Tu, na onom mestu strašnu

gde ugrozi bura vas,
sad gledate divnu baštu,
rajsku sliku, pravi kras.
U starosti nisam mogb
da pomažem kao pre;
al' kad sasvim iznemogoh
more otkri novo tle.
Sluge mudrih gospodara
podigoše nasip nov,
oduzeše moru prava
da tu sebi dignu krov.
Gledaj zelen venac njiva,
pašnjak, baštu, selo, gaj!
A sad pođi i uživaj,
jer će danu brzo kraj. —
Pučinom se jedra roje,
pod noć luka vuče njih —
znaju ptice gnezdo svoje —
jer tu sad je pristan tih.
Tako vidiš u daljini
najpre mora plavi rub,
a sa strana, po nizini,
gusto naseljeni krug.

U BAŠTICI

(Njih troje sede za stolom.)

BAUKIDA (strancu):
Što si nem? Što ne bi jeo,
glad i umor da utoliš?

FILEMON:

O tom čudu on bi hteo
da mu pričaš; hajd, to voliš.

BAUKIDA:

Lepo! Čudo je doista
bilo to! Još drhtim sva.
Jer ne behu posla čista
s osvajanjem novog tla.

FILEMON:

Car od mora nas odbrani,
šta je u tom greh il' zlo?
Zar nam gromko ne obznani,

prolazeći, glasnik to?

Tu kraj spruda, u blizini
započeo beše rad. —

A u zelenoj dolini
izniče i dvorac-grad.

BAUKIDA:

Dnevni trud je zalud bio,
pijuk, ašov — uzaman;
gde se noću plamen vio
kiče nasip sutradan.

Iskrvavi žrtva mnoga,
noću cviljenje se чу;
k moru tekao je oganj —
ujutru je nasip tu.

Bezbožan je, sebi želi
našu kolibu i gaj;
da nas kao roblje seli
hoće ohol sused taj.

FILEMON:

Lepo nam imanje nudi
na novome suvom tlu!

BAUKIDA:

Postojan na visu budi
i ne veruj morskom dnu!

FILEMON:

U kapelu! Dan se kloni,
sunce hita u svoj log!
Klečimo dok zvono zvoni,
nek nas krepi stari bog!

PALATA

Prostrana ukrasna bašta, vvliki i prae kanal.
Faust, u dubokoj starosti, hoda zamišljeno.

LINKEJ, ČUVAR KULE (kroz levak):

Dok Sunce tone, čile lađe
ka luci upravljaju hod.
Još malo pa će da se nađe
tu na kanalu golem brod.
Jarboli uzdižu se pravi,
zastave mašu, pramac sja;
sreća u krajnji čas te zdravi,

tu mornar tek za radost zna.
(Začuje se malo zvono sa spruda.)

FAUST (trgavši se):
Prokleta zvono! Ko potajno
tane me ono rani sad;
pred okom carstvo mi beskrajno,
leđa mi peče jed i jad;
zavist mi ovaj cilik budi:
još nije moja zemlja sva;
gaj lipovi, kućerak hudi,
crkvicu trošnu nemam ja.
Pa i da želim onde počin,
ona bi grozna tuđa sen
pekla mi pete, pekla oči
i gonila me svaki tren!

ČUVAR KULE (kao gorv):

Kako li čilo brod šareni
jedri po moru što se peni!
Kako se propinje i cima
pod vrećama i sanducima!
(Raskošan brod uplovljava, bogato i raznoliko natovaren pro-
izvodima sa svih strana sveta.)

MEFISTOFEL. TRI SNAŽNA POMOĆNIKA.

HOR:

Stigosmo! Kopnu
noga hrli.
Neka nam živi
gospodar vrli!
(Silazv na obalu, roba se iskrcava.)

MEFISTOFEL:

Pokazasmo se ko što treba,
hvaliće gazda nas do neba.
Sa dva smo broda pošli samo,
dvadeset vodimo ovamo.
Koliko podvig beše silan,
svedoči teret izobilan.
Na moru duh se oslobađa;
ko tu da čeka i odgađa!
Alatom spretno kad barataš,
ti hvataš ribu, lađu hvataš,
a kad u ruci tri se nađu,
i četvrtu prikučiš lađu;
i peta zatim prođe tako;
sa silom imaš pravo svako.
Tu pitaš: „šta?“ a ne i „kako?“.
Ta uvek sam se izvanredno

razumevao u brodarstvo:

rat, trgovina i gusarstvo
svuda su nerazlučno jedno.

TRI SNAŽNA POMOĆNIKA:

Ta zar ni pozdrav
ni zahvalnost?

K6 da donesmo
beznačajnost!

Gospodar krivi
s gađenjem lice;
kraljevsko blago
smatra za trice.

MEFISTOFELES:

Nema vam druge
nagrade, gladnice!

Ta već dobiste
svoje nadnice.

POMOĆNICI:

Ama, to tek za
dangubu bi;
jednake delove
tražimo mi.

MBFISTOFELES:

Hajd, najpre gore,
iz sobe u sobu,
svud poredajte
predivnu robu!

Kad prođe pored
izložbe te,
i kad sračuna
tačnije sve,
neće on, bogami,
tu cicijati,
no će vas gostiti
i podnapijati.

A sutra stiže i ptičica roj;
briga o njima — poso je moj.

(Odnose robu.)

MEFISTOFELES (Faustu):

Turobna oka, čelo mrgodeći,
slušaš o svojoj izuzetnoj sreći.
Uzvišen um je tvoj nagrađen,
obala s morem sklopi mir;
s obale more prima lađe
na hitri put kroz svetsku šir;
ti stojiš ovde, tu ti je palata,

i ruka tvoja sav svet hvata.
Sa ovog mesta rad započe nov,
tu prvi daščan podigosmo krov;
tu gde sad pršte morski vali,
najpre je bio jarak mali.
Tvoj um i tvojih slugu trud
pokori talase i sprud.

Ovde je —

FAUST:

Ovde! Ah, reč kleta!

Upravo ona meni smeta.

Da tebi, okretnome, rečem:

ne mogu podneti to zlo,

srce me neprestano peče!

I stidim se čim kažem to.

Nek ukloni se dvoje starih;

kraj onih lipa želim stan.

Ta šumica mi tuđa kvari

i posed sav, i svaki dan.

Onde bih širok vidik hteo,

od grane bih do grane pleo

osmatračnicu, pa sa nje

da gledam šta učinih sve,

da obujmim najednom okom

to ljudskog duha remek-delo

što umno izgradi i smelo

za ljude naselje široko. —

Kad čovek sred bbgatstva shvati

šta nema sve — najgorče pati.

Zvuk zvona, lipa miris blag

ko da mi grli sarkofag.

Svemoćnikove volje svrha

na ovome se pesku skrha.

Ko će mi s duše jed da skloni?

Besnim dok ovo zvono zvoni.

MEFISTOFELES:

Ta glavna smetnja, nema spora,

tvoj život ožučiti mora.

Za uši plemenitog stvora

ta zvonjava je prava mora.

Prokleta ovo din-dan-don

mugi mi vedri nebosklon,

prati nas kroz sva naša doba

od prvog kupanja do groba,

ko da je između din i dan

sav život štur i zamro san.

FAUST:

Protivljenje i svojeglavlje
i najlepše nam kvare slavlje,
te čovek, na svoj dubok jad,
ni pravdi više nije rad.

MEFISTOFELES:

A što da tu se ustručavaš?
Ti odavno već naseljavaš!

FAUST:

Pa idite, preselite ih!
Imanje ti je ono znano
što je za stare odabrano.

MEFISTOFELES:

Prenećemo ih, ostaviti,
na noge začas dostaviti;
oprostiće nam svu prinudu
kad u svom lepom domu budu.
(Prodorno zazviždi.)

Pojavljuju sv Tri pomoćnika.

MKFISTOFELES:

Slušajte šta gospodar veli,
a sutra nek se svak veseli!

TRI POMOĆNIKA:

Gospodar stari loš je bio,
mornaru bogat pir je mio.

MEFISTOFELES (ad spectatores):

Davne se priče sećam sada —
Navutejeva vinograda.

DUBOKA NOĆ

LINKEJ, ČUVAR KULE (peva na osmatračnici zamka):

Posmatranju predan,
sve upijam ja,
sa kule svet gledam
što milo mi sja.
Blizinu, daljinu,
sve motrim u krug,
i zvezde i tminu,
i sru i lug.
Lepote svud viđam
vekovečni trag,
i sve mi se sviđa

i sebi sam drag.
Vi presrećne oči,
što videste gde,
ma kakvo da beše —
tek, lepo je sve. (Pauza.)
Al' na mestu svom visokom
ne uživam samo ja;
u mračnome svetu okom
ja nazirem strašna zla!
Kroz dvostruku tminu lipa
vidim gde se žari mrak;
iskri roj sve jače sipa,
raznosi ih vetar mlak.
Ah, već plamenovi nište
izbu što se prigla tlu;
brza pomoć sad se ište,
ali nema spasa tu.
Ah, te dobre ljude stare,
uvek brižne oko vatre,
dim i oganj će razjaren
da uguši i da satre!
Jara sukće, rumen žari
istrulele grede tamne;
ah, kad bi se spasli stari
iz paklene klopke plamne!
Svetlih munja snop uzleće
palacavo kroz drveće;
jarko gore grane taaste,
šumica sad bukti sva.
Oči, što to ugledaste!
Što sam dalekovid ja!
Lomi se i ruši granje,
sa njim i kapela pada;
hvata oštro plaminjanje
i najviše krošnje sada.
Već do korenja duboko
siđe žar i rumen dim.
(Duga pauza, pesma.)
Što pre radovaše oko,
prođe s vekovima svim.
FAUST (na balkonu, okrenut prema dunama):
Ko gore cvileći pevuši?
Za rečima zvuk kasni njen.
Moj čuvar kuka; ja u duši
ne marim taj nestrpljiv čin.
Al' kad se stabla sva unište,

ugljeniše se lipov lug,
brzo ću dići motrilište
da beskonačan gledam krug.

Ukazaće se onde meni
i dvoje starih novi stan
što znajuć da su pošteđeni
provode srećno pozni dan.

MEFISTOFELES I TRI POMOĆNIKA (odozdo):

Mi stižemo u kasu čilom;
izvin'te, nije moglo milom.
Na vrata kucali smo, zvali,
ali unutra nisu dali;
drmasmo, lupasmo, al' džaba.

Tad istavismo vrata slaba;
na sav glas tad zapretili smo,
al' dobru volju našli nismo.

Nisu nas ni da čuju hteli;
kad ko ne želi, on ne želi.

Strpljenje naše tada presta,
izbacismo ih otud smesta.

Al' mučili se dugo nisu —
od užasa preminuli su.

Nekakav stranac tu se krio,
al' brzo oboren je bio
u ljutoj borbi; u tom času
žar što se svud po izbi rasu
zahvati slamu, i to troje
na lomači sagorelo je.

FAUST:

Zalud mi behu reči sve!
Zamenu htedoh, pljačku ne.
Snašlo vas ponajgore zlo
za odvratno ubistvo to!

HOR:

Poslušaj jeku drevne reči:
pred silom nikad se ne preči!
A boriš li se hrabro s njom,
tad žrtvuj sebe i svoj dom. (Odlazv.)

FAUST (na balkonu):

Pogled mi traži zvezda sjaj,
već trne ognja proplamsaj;
otuda povetarac mlak
donosi k meni dim kroz mrak.
Što rekoh, sluči se za tren! —
Šta lebdi amo kao sen?

PONOĆ

Pojavljaju se četiri sede žene.

PRVA:

Ja se zovem Beda.

DRUGA:

A Krivica ja.

TREĆA:

Ja se zovem Briga.

ČETVRTA:

A Nevolja ja.

UTROJE:

Zatvorena vrata, ne možemo tu;

bogataška kuća, nećemo u nju.

BEDA:

Tu postajem senka.

KRIVICA:

Tu nestajem ja.

NEVOLJA:

Tu niko ne želi za mene da zna.

BRIGA:

Gde vi, sestre, ne možete i ne smete ući,

Briga će kroz ponajmanji procep se provući.

{Nestaje.}

BEDA:

Krenite odavde, moje sestre sede!

KRIVICA:

Koraci te moji ustopice slede.

NEVOLJA:

Nevolja se drži odmah uza vas.

UTROJE:

Oblak se navlači, trnu zvezde sve!

A gledajte tamo — iz daljine, gle,

bratac naš sad stiže, stiže-----smrtni čas.

FAUST (u palati):

Njih četiri dođe, ode samo tri;

smiso njihovih reči od mene se skri.

O nevolji, mislim, začuh neki glas,

slik turoban potom ču se — smrtni čas;

avetinjski-tupo i sada me mori.

Vidim, do slobode još se ne izborih.

Da mađiju mogu s puta da odstranim

i svih bajalica sasvim se okanim,

"Prirodo, preda te ko čovek bih stao,
radost bih zbog svega truda osećao!
Pre no što drsko svet i sebe kleh,
po tmuni tragajući, čovek beh.
Sad svet je prepun prividenja tih
i niko ne zna da izbegne njih.
Pa i kad neki dan razumno sja,
noć opliće nas gustom mrežom sna;
srećno se s mladih vraćamo poljana,
a ptica krešti — šta? Kob naših dana.
Praznoverje nas spleće svakog časa —
opominje nas, leluja, belasa —
sami smo mi, zastrašeni toliko.
Škripnuše vrata, al' ne uđe niko.
(Potreseno.)

Ima l' tu koga?

BRIGA:

Odgovor je: Da:

FAUST:

A ko si, ko si?

BRIGA:

Evo, tu sam ja.

FAUST:

Udalji se!

BRIGA:

Na pravom mestu stojim.

FAUST (najpre razjarvn, a onda blaže, za sebe):

U pamet! Dosta s vradžbinama mojim!

BRIGA:

I da ne čuju me uši,
svako srce ja zaglušim;
izgled menjam ili rast,
ali imam groznu vlast.
Strašim svakog koji hodi
putem, ili vodom brodi;
svak je mene jednom sreo,
laskao mi il' me kleo.

Zar brigu nikad nisi znao?

FAUST:

Kroz svet sam samo jurišao;
nasladu svaku hvato sam za skut,
što nedovoljno bi, dalje sam slao,
što umače, tom rekoh: srećan put.
Ja samo žudeh, samo ostvarivah,
i opet želeh, i tako se probijah
silovito kroz život, što od rane

mladosti burne davaše mi dane,
dok sada teče mudro i natenane.
Zemaljski šar je znan mi već odavna,
pogled na drugi svet nam je zaprečen;
lud je ko trepćuć tamo oči skreće,
nad oblacima izmgaplja sebi ravna!
Nek čvrsto stoji i gleda po svetu svem:
valjanome on neće biti nem!
Što da u večnost teturavo hrli?
Što spozna, to nek hvata i nek grli.
Nek hodi po zemaljskog dana stazi;
mirno nek ide i duhove kad spazi;
u koračanju daljem neka traži
i šta je patnja i šta sreća prava,
on, kog nijednog trenutka ne blaži
saznanje da ga što zadovoljava!

BRIGA:

Ko se mojom mrežom spleo,
ne вреди mu ni svet ceo:
nit' se rađa nit' zalazi
Sunce — tmina s neba slazi;
potpuno mu jasna čula,
al' u srcu tama tmula,
te, iako blaga ima,
ne zna šta da čini s njima.
Sve ga muči — sreća, jadi,
sred obilja mre od gladi;
što ga muči il' raduje
sutrašnjici pripisuje,
za budućnost samo mari,
pa stog ništa ne ostvari.

FAUST:

Prestani! Nećeš ništa postignuti!
Ne želim da te besmislice slušam.
Odlazi! Te se litanije gaušam,
jer može i najumnijeg da smuti.

BRIGA:

Da l' da krene? Kud će poći?
Za odluku nema moći;
na već prokrčenoj stazi
pipa, teturavo gazi;
zabasava sve to dublje,
gleda krivlje, vidi grublje,
težak sebi i ljudima,
dah ga guši u grudima;
niti živ je nit' ugušen,

nit' očajan niti skrušen.
Stremi, lišava se bolno,
dužnost obavlja nevoljno,
čas slobodan, čas ugnjeten,
nenaspavan i pometen,
prikovan je, snage nema
i za pakao se sprema.

FAUST:

Aveti strašne! Tako razarate
već bezbroj puta ljudska pokolenja;
čak beznačajne dane pretvarate
u gadan metež mučenja i prenja.
Teško je, znam to, demona se spasti,
stroga se veza s njima ne raskida;
al' tvojoj se ne potčinjavam vlasti,
o Brigo, potajnice groznog vida.

BRIGA:

Iskusi je i od nje strepi,
jer sad ću te s prokletstvom ostaviti!
Ljudi su celog svog života slepi,
pa sad na kraju to postani i ti!
(Duva u njega.)

FAUST (oslepeo):

Reko bih da noć ponajdublja pada,
ali u duši vedra svetlost zrači;
što smislih, hitam da ostvarim sada;
samo reč gospodara nešto znači.
Ustajte, slugo! Hajd živo na delo!
Da srećno gledam što zamislih smelo!
Hvatajte alat, riljajte, kopajte!
Cilj ostvarujte, ne sustajte!
Posao brz, sa planom rađen,
biće ponajlepše nagrađen.
Da poduhvat nam uspe izvanredan
za tisuć' ruku dosta je duh jedan.

VELIKO PREDVORJE PALATE

Baklje.

MEFISTOFELES (na čelu, kao nadzornik):
Napred, prikazanja siva,
četo klimavih lemura,

polubića od tetiva,
od kostiju i kožura!

LEMURI (u horu):

Za tvoju naredbu smo spremni,
a stigo nam je mutan glas
da silni prostori su zemni
namenjeni za nas.

Tu kočevi su šiljati,
lanci za premeravanje;
al' zašto li nas pozva ti,
to nam je za iščuđavanje.

MEFISTOFELES:

Ne vrede ovde mere umetničke;
nego po sopstvenima se ravnajte!
Najduži nek se prostre ničke,
a vi ostali u krug kopajte!
Duguljast kvadrat dubite u tle
kao za naše pretke sve!
Iz dvorca u dom tesan taj,
ovako glupo svakom dođe kraj.

LEMURI (kopajući, uz obesne pokrete):

Dok bejah mlad, dok voljah ja,
ah, što to slatko beše;
svud veselo, svud radosno
kud noge me poneše.

A sada podla starost me
pogodi svojom štakom;
ah, zašto li se spotakoh
pred otvorenom rakom!

FAUST (izlazeći iz palate, tšpa do vratke):

Kako mi ovaj zvek ašova godi!
Celo mi ovo mnoštvo služi
da kopno brani i produži
i stavi među besnoj vodi
bedemom čvrstim opasav je.

MEFISTOFELES (na stranu):

Na kraju za nas trud taj sav je,
uzalud pleter, kolje, brana:
jer Neptun, đavo okeana,
na silnu gozbu već se sprema.

U dosluhu sa stihijama
nosimo uništeše vama —
tek, spasa nikako vam nema.

FAUST:

Hej, nadzorniče!

MEFISTOFELES:

Tu sam!

FAUST:

Što znaš radi,

al' mnoštvo radnika dovuci!

Mami i miti, preti, tuci

ili ih obilno nagradi!

Da svakog dana izveštaj mi nov

dojavi kol'ko produžen je rov!

MEFISTOFELES (poluglasno):

Koliko se razumem u stvar ovu,

reč je o grobu, a nije o rovu.

FAUST:

Podnožjem brega močvara se pruža

zagađujući sve što uspeh steći;

kada bih zatro i taj zadah kužan,

to bi mi bio uspeh ponajveći.

Prostore ove, kada se osuše,

bezbroynom mnoštvu dao bih, da hodi

i živi tu, ne bezbedno, doduše,

ali u delatnoj slobodi.

Ljudi i stada uživaće tu

na novome, zelenom, plodnom tlu,

na čvrstome brežuljku ovom, što ga

podize smelost puka radinoga.

Pred rajskom zemljom neka besne vali,

nek preлива se plima, grizuć spolja

i trudeći se silom da provali:

prodor će složna zapušiti volja.

Da! Mudrosti sam toj vrhovnoj odan,

ovo mi dušu svu napaja:

za onoga su život i sloboda

ko svakog dana njih osvaja.

Ovde će, sred opasnosti, provesti

dete i muž i starac život čestit.

Ah, to da vidim: sa slobodnim svojim

narodom na tlu slobodnom da stojim!

Tada bih smeo reći trenu tom:

Tako si divan! Stani! Traj!

Ni kroz eone zemnom tragu mom

ugasiti se neće sjaj. —

Iajviše sreće ja trenutak divan

predosećam, i u tom sad uživam.

(Faust klone, lvmuri ga hvataju i polažu na zemlju.)

MEFISTOFELES:

Ne toli njega slast nit' sreća ga veseli,

pa stalno grabi nestalnu neku sen;

taj poslednji, najgori, prazan tren
on, jadnik, da zadrži želi.
U pesku leži sada starac sedi;
meni se opirao, al' vreme ga pobedi.

Sat stao —

HOR:

Stao! Nem ko ponoć strši.

Kazaljka klonu.

MEFISTOFELES:

Klonu, sve se svrši.

HOR:

Rok prođe.

MEFISTOFELES:

Prođe! Glupa reč.

Što prođe, čemu?

Prođe u čisto Ništa, jednoličje u svemu!

Za šta nam večno stvaranje tad služi?

Da stvoreno se ničemu pridruži!

„Ovo je prošlo!" Šta se sad tu vidi?

Baš ko da nikad postojalo nije,

a ipak stalno u krugu se vije.

Eečna praznina všpe mi se sviđi.

POLAGANJE U GROB

LEMUR (solo):

Ko ašovom i lopatom

načini dom taj loš?

LEMURI (hor):

Za gosta u ruhu kostretnom

i predobar je još.

LEMUR (solo):

Gde su vam sto i stolice

u ružnoj sali toj?

LEMURI (hor):

Nakratko zajmili smo sve;

poverilaca je roj.

MEFISTOFELES:

Tu leži telo, a nagne l' duh u bekstvo,

videće što potpisa krvlju. — Znaju,

na žalost, danas sto i jedno sredstvo

da duše đavolu preotimaju.

Na starom putu se moraš spoticati,

ne preporučuju nas, pak, na novom;
inače sam bih obavio ovo,
a sada moram pomoćnike zvati.
Kob nam je, kud god da osvrneš se, loša!
Navike nasleđene, prava prošla,
ni u šta više nemaš pouzdanja.
Vrebah je pre: čim ispusti svoj dah,
ko brzi miš, u isti ja je mah
kandžama šćepah — šćap! — i tu si bez prizvanja.
A sad okleva i neće kuću tu
da napusti: lešine mesto smradno;
no elementi što se pru
na kraju izgone je gadno.
I kad se mučim satima, danima,
samo me kad i kako i gdv zanima:
i smrt za starom snagom žali —
sumnja se već i u pitanje: da li?;
često pohotno gledah udove ukočene —
privid! — začas se sve u novi život prene.
(Fantastični pokreti krila kojgša čara.)
A sada brzo na poselo,
gospodo pravog ili krivog roga,
od pravog soja đavolskoga —
ponesite i pakla ždrelo!
Doduše, ima pakao ždrelo mnoga,
po dostojanstvu on ih guta,
ali ni ovog neće puta
sudbina biti tako stroga.
(Grozno pakleno ždrelo otvara se na levoj strani.)
Zevaju očajnici; iz grotla tog u luku
vatrene reke besno tuku,
u pozadini, u ključaloj pari,
plameni grad se večno žari.
Do zuba bije rumena reka krvi,
a po njoj prokletnici traže spas,
ali hijena ogromna ih mrvi,
pa obnavljaju vrela mlaz.
U kutovima bi se strahobe mnoge našle,
koliko užasa krije taj tesni stan!
Baš dobro što se grešnici vas plaše;
za njih je sve to varka, laž i san.
(Debelpm đavolima sa kratkim, pravim rogovima.)
Kuljave hulje, obrazi vam gore,
žari vas paklen sumpor što vam prija;
zdepasti, krutovrati, hajte dole
gledajte da l' se negde fosfor sija:

dušica to je, Psiha; na moj mig
otrpšte joj krila, i biće gadan crv;
ponesite je, kad svoj joj lupim žig,
U vatrenog kovitlaca bestrv!
Motrite dobro oblast donju,
mešine, to je poso vaš!
Da l' živi u tom regionu,
to niko ne zna tačno baš.
U pupku ona boraviti voli;
pazite da se tu ne izmigolji.
(Mršavim đavolima sa dugačkim, krivim rogovima.)
Divovski pobočnici, vetropiri!
Stalno u vazduh ruke, soju mršav!
Grabite, nek se oštra kandža širi
da vam pobegulja ne odleprša!
U starom domu zacelo joj nije lepo,
a genije bi odmah da uvis hrli slepo.
Glorija odozgo, zdesna.
NEBESKA ČETA:
Hajdete, glasnici,
nebeski časnici,
na let lagani svoj!
Grešnike pomilujte,
prašinu oživljujte,
milosno obdarujte
sva bića na svetu.
Spas nosi u letu
vaš lelujav roj!
MEFISTOFELES:
Drnjkanje čujem, zvučanje prostačko,
ozgo sa danom što sja, proklet bio!
Ošljarenje dečačko-devojačko,
poj što je uhu pobožnjaka mio.
Vi znate kako smo u sate ponajzlobnije
smišljali ljudskom rodu uništenje:
što dokonasmo, i najkobnije,
hrani im sveto-smerno ushićenje.
Gle te licemere, te hvalisavce!
Koliko duša već ukraše meni,
oružjem našim lupaju nas pravce;
i to su đavoli, al' prerušeni.
Ako sad izgubite nek vas je navek stid;
hajd oko groba pravite živi zid!
HOR ANDjELA (rasipajući ruže):
Ruže, zaslepljujuće,
melem-okrepljuj uće!

Lepršno uzlelujavajuće,
tajno oživotvoravajuće,
stabljika titravih,
iz pupoljka hitro vi
širite cvet!
Sve što je minulo
nek je prosinulo
u šarni prolećni koloplet!
Rajski počinulom
nosite svet!

MEFISTOFELES (đavolima):
Zar da se skunje, da drhte deca pakla?
Da vam se noga pred ružama nije makla!
Na mesta, klipani, i ne znajte za strah!
Zar oni takvim cvećkicama žele
da zaveju đavolke moje vrele?
Otopiće ih i skvrčiti vaš dah.
Duvajte sad, duvači! — Dosta, dosta!
Od vaše duve već sav roj bled posta. —
Sklopite usta i noseve! Ali
sa huktanjem ste divljim zaista preterali.
Nikad za pravu meru niste znali!
Gle, sve to tamni, suši se i pali!
Već doleće otrovan, jasan plamen;
oduprite se, zbijte u zid stamen! —
Snaga i hrabrost čile! Gadna stvar!
Djavori njuše tuđi laskav žar.

ANDJELI:
Blaženi cvetovi,
plameni spletovi,
ljubav proširuju,
miljem umiruju,
donose raj.
Istinske, svete
reči što lete
za večne su čete
prejasni sjaj!

MEFISTOFELES:
Prokletstvo snašlo te duduke grube!
Djavori već na glavi dube,
i prevrću se, u pakla se ždrelo
ruše i naguzičke i naglavačke.
Srećno vam bilo to banjanje vrelo!
Ja neću maknuti sa ove tačke. —
(Boreći se sa ružama koje lvbde.)
Bludeći ognju, beži! Ma kol'ko sijao sad,

postaćeš, kad te šćepam, sirasto-pihtijast gad.
Lepršaš? Tornjaj se! — Al' nešto vrelo
ko smola il' ko sumpor za potiljak mi selo.

HOR ANDjELA:

Što nije vaše,
toga se klonite,
čega se duše vam plaše,
ono progonite.

Koga to snažno skoli,
neka ga preodoli;
ljubav pripušta samo
onog ko voli!

MBFISTOFELES:

Peče me glava, srce i slezina!
To nadđavolska neka je sredina!
Probada više od paklene vatre!
Zato vas, ljubavnici, jauk satre
kad, prezreni u ljubavi, svom snagom
kršite vrat pogledajuć za dragom.
Pa i ja! Šta mi glavu tamo vuče?
Zar se sa njima dušmanski ne tučem?
Te prilike mi pre behu protivne.
Neobično me nešto sasvim prože.
Volim da gledam te dečake divne;
čak psovka neće na usta nit' može. —
Pa ako ja dozvolim da se sludim,
koga će ubuduće zvati ludom?
Mrzeh te mangupe, al' sad se čudim čudom
kako su ljupki, za njima kol'ko žudim!
Prelepa deco, recite mi ovo:
zar niste i vi od Luciferova roda?
Tako ste slatki, baš bih vas pomilovo,
u pravi čas ste došli, živa zгода!
Sve mi je prirodno i osećam se sjajno,
ko da vas viđah sto puta u životu;
ko mačkice ste razbludni potajno;
svaki vam pogled pojača lepotu.
O, dajte da vas gledam i da vam slušam glas!

ANDjELI:

Evo nas; zašto uzmičeš od nas?
Sve bliže smo, pa ako možeš, čekaj!
(Anđvli, okružujući ga, zauzimaju sav prostor.)
MEFISTOFELES (potisnut u proscenijum):
Kažete, mi smo duši zli —
al' vrhovni ste vešci vi;
jer zavodite ženu i čoveka. —

Ah, kleta, pustolovna stvar!
Da li me ovo ljubav svali?
Sve telo mi je plam i žar,
osećam jedva da potiljak me pali. —
Lebdite tamo-amo; slećite!
Svetskije malo tela krećite!
Ozbiljnost vam pristoji, ja je volim!
Al' jednom se nasmešite bar, molim,
ushitite me naveki; mislim, tako
kao što zaljubljeni pogledaju se lako:
tek drhtaj oko usta, to je sve.
Dugonjo, ti si ponajdraži meni,
al' čemu taj popovski lik drveni? —
Pohotno malo pogledaj me, de!
Što ne idete pristojnije — nagi,
tfemoralna je ta košulja duga;
gle, okreću se — a tek strana druga! —
poručo bi' ih kol'ko su mi dragi!

HOR ANDjELA:

Ljubavlju obuzeti
plamen k jasnoći nek leti!
Ko sam se prokle od stida,
istina neka ga vida;
od zla svakoga da je
spasen, da osnažen
u Svesavezu traje
blagosloveno-blažen.

MEFISTOFELES (dolazvći sebi):

Šta mi je! Svud, ko Jovu, guke grozne
po telu, da se gadim sebe sam,
pa ipak likujem kad sebe sasvim prozrem
i mogu da se u se i rod svoj pouzdam:
plemenit deo đavolov se spase!
JVubavna ludost tek kožom prostrla se.
Opaki plamenovi već se gase,
a vas nek sprži moje kletve plam!

HOR ANDjELA:

Koga okružuje
presveti žar,
s dobrima združuje
život u čar.
Zajedno klikujte,
uvis i likujte!
Pročišćen vazduh je,
duh nek se raduje!

(Uzdižu se, odnoseći Faustovo besmrtno biće.)

MEFISTOFELES (osvrćući se):
Al' kako to? — Kud odoše u tren?
Nezrelo pleme, baš me iznenadi!
Odleteše put neba noseć plen;
'dođoše grobu, znači, toga radi!
Kakav gubitak! U kandže mi pade
ta uzvišena duša, zalog dade,
a lukav roj je ukra, pa se sladi.
Kome sad da se žalim mogu?
Ko da mi da stečeno pravo?
Pod stare dane potpleli ti nogu,
i zasluži da trpiš, luda glavo!
Postupio sam loše, bedno, tupo;
napor i trošak proćerdah, sramota!
Prostačka strast, ljubavisanje glupo
đavola prevejanoga da smota!
Kad detinjasta ludorija ova
umnog i iskusnog je upetljala,
zaista, neće biti ludost mala
što mu na kraju zamku skova.

PLANINSKI KLANCI, ŠUMA, STENA, PUSTINJA

Sveti anahoreti, rasuti uz planinu, leže između procepa.

HOR I ODJEK:

Ovamo šuma leluja,
nad nju se nadnelo stenje,
steže spleteno korenje,
stablo uz stablo buja;
talas za talasom kipti,
najdublja pećina štiti;
nemo se došunjavaju
lavovi i umiljavaju,
štujući krajeve svete
gde ljubav gnezdo splete.

PATER ESTATICUS (lebdeći naviše i naniže):

Većitog ognja slast,
ljubav nas žarom obruča,
bol u grudima ključa,
peni se k Bogu strast.
Strele, probadajte me,
koplja, savladajte me,
nadžaci, slomite me,
munje, zgromite me!

Da bi se sva ništavnost
rasula u beskrajnost
nek blista trajna zvezda,
večite ljubavi jezgra.

PATER PROFUNDUS (dubok region):

Kao što stena ta počiva,
a pod njom urvina je zjap,
i bezbroj potoka se sliva
u grozni zapenjeni slap,
kao što, prepuno čeznuća,
u nebo stablo rasti sme,
tako svud ljubav svemoguća
sve oblikuje, gaji sve.

Ko da se njiše stenja zgrada
i šuma, svuda divalj huk!

Pa ipak voda grotlu pada
uz šumorav i ljubak zvuk,
tt svu dolinu navodnjava;
plamena munja prlji tle
da atmosferu pročišćava,
otrovne pare goni zle.

Moć stvaralačku oni hvale,
o ljubavi im bruji glas.

I moju dušu nek zapale
smućenu, koja traži spas
od mučnih međa tupe ploti
što ulančiše nju u jad.

O, Bože, misli moje skroti,
prosvetli moga srca glad!

PATER SERAPHICUS (srednji region):

Jutarnji se oblak njiše
grleć leprš-kosu jova!

Šta li to u njemu diše?

Mlada povorka duhova.

HOR BLAŽENIH DEČAKA:

Dobri oče, kud idemo,
ko smo, otkud vodi trag?
Srećno živeti svi smemo,
život nam je tako blag.

PATER SERAPHICUS:

Rođeni u ponoć vi ste,
još ne razvivši duh svoj
roditelje ostaviste
za andelski svetli roj.

Da vas volim osećate,
pa hajdete pod moj skut!

Vi ste srećni što ne znate
trnoviti zemni put.
Siđite u oči kojim
vično gledam sveta lik!
Služite se kao svojim,
posmatrajte krajolik! (Prima ih u sebe.)
Tu je drveće i stenje,
tu potoka brzi tok
koji valjajuć kamenje
prekraćuje strmi skok.

BLAŽENI DEČACI (iznutra):

Taj je prizor velik, divan;
ali mračan to je kraj,
strah i jezu nam uliva.
Izaći nam, Dobri, daj!

PATER SERAPHICUS:

Letite ka sferi višoj,
i nesvesni rasta svog,
kao što, beskrajno čisto,
prisustvom vas jača Bog.

duhu koji tu prebiva
to je hrana, to je spas:
večna ljubav se otkriva
i blaženstvu vodi vas.

HOR BLAŽENIH DEČAKA (kružeci oko najviših vrhunaca):

Nek vam se ruke spletu,
u krug zaigrajte,
iz duše pesmu svetu
svi zapevajte!
Nauk vam dade Bog,
njega čujete;
i videćete tog
koga štujete.

ANDjELI (Ivbdeći u najvišoj atmosferi, noseći Faustovo
besmrtno bićv):

Plemenit duhova se član
spasao vražje vlasti:
ko trudom stremi svaki dan,
tog možemo i spasti;
pa ako ga još pod skut svoj
previšnja ljubav stavi,
dobrodošlicom naš će roj
blaženi da ga slavi.

MLADjI ANDjELI:

Nama pokajnice svete
ljubavlju su obuzete

dale ruže, pomogle su
da svladamo vražju lesu,
te smo podvig taj izveli,
blago duše preuzeli.
Zli đavoli ustuknuše
kad ih zasu i sablazni
talas ruža što buknuše.
I mesto paklenih kazki
njih ljubavni jad prožari;
čak vrhovni đavo stari
sštrim bolom patio je.
Uzlikujte! Uspelo je!
SAVRŠENIJI ANDjELI:
Nije nam lak zadatak
da nosimo zemni ostatak;
makar od azbesta bio,
nije se pročistio.
Kada je duhovna sila —
sve tvari privukla i slila,
nema anđela koji
kadar je da razdvoji
dvostruku prirodu tu -
što prisno se prože;
tek večna ljubav nju
razlučiti može.
MLADjI ANDjELI:
Osećam, u maglini
kršnih vrhova,
budi se u blizini
život duhova.
Oblačići se tanje;
vidim lelujanje
blaženih dečaćkih četa,
viju se puni sreće
kroz novo premaleće,
gale ih miline
gornjega sveta,
lišeno zemne težine
kolo im kruži.
Nek on se za početak,
da stiče sve veći imetak,
njima pridruži!
BLAŽENI DEČACI:
Veselo kličemo
ličinki ovoj,
tako stičemo

anđelskog zaloga slovo.

Čahurne razmotajte
lance što su ga spleli!
Od novog života je
već lep i velik.

DOCTOR MARIANUS (u najvišoj, najčistijoj ćvliji):

Pogled je beskonačan,
duh je uzvišen.
Niz žena kroz prostor zračan
uvis se njiše;
sred svojih drugarica,
u zvezdanoj grivni,
nebeska carica
sja, lik predivni. (Ushićen.)
Najviša vladarko sveta!
Daj da ispod sjajne
kupe neba razapeta
sazrem tvoje tajne!
Primi što ti ljudske grudi,
ozbiljno i nežno,
sa ljubavnom svetom žudi
nude, nedosežnoj!
Zapovedaj — svepobedno
hrabrost nam se snaži;
umiruj nas — i najednom
ljuti žar se blaži.
Najčistija device,
časna majko slavna,
izabrana kraljice,
bogovima ravna.
Oblačci laki
uz nju se svijaju,
to pokajnice se
tanane zbiraju,
kraj kolena njenih
eter upijaju,
milost zazivaju.
Žene lako grehu sklone
tebi, nedodirnoj,
prilaze i suze rone
kajuć se umilno.
Slabost velika ih smuti,
teško ih je spasti;
ko sam može raskinuti
lance grešne strasti?
Ko se nije povodio

na kosini glatkoj?
Kog ne sludi pogled mio
m laskanje slatko?
Pojavljuje se Mater gloriosa lebdeći.

HOR POKAJNICA:

Ti svelelujna,
nepobediva,
molbu počuj nam,
neuporediva,
milošću bujna!

MAGNA PECCATRIX:

Tako ljubavi ti što je
noge sinu tvom nebeskom
mila lijuć suze svoje —
pri svem rugu farisejskom;
i sklenice što daleko
slatko miro rasipaše;
guste kose koja meko
svete noge otiraše —

MULIER SAMARITANA:

Tako izvora ti gde su
Avramove ovce pasle;
kapi koje potekle su
i žed Spasitelja zgasle;
i bogatog vrela čistog
što odande sad se lije,
preobilno, vazda bistro,
i sav svet uokrug mije —

MARIA AEGYPTIACA:

I tako ti Spasovoga
svetog groba, kojem krenuh;
ruke što me s mesta toga
odgurnu i opomenu;
čet' est godina pokajnih
dok u pustinji prebivah;
srećnih reči oproštajnih
što na pesku zapisivah —

SVE TRI:

Ti što nikad grešnicama
svoju ne kratiš blizinu
i kajanje širiš nama
u bezgraničnu milinu,
duši dobrog tog stvorenja,
koje jednom samo zgreši
ne sluteći, daj proštenja
kako tvoja milost reši!

UNA POENITENTIUM (pre zvana Gretica, prpvijajući se uz druge):

Božanska mati,
ti što ćeš večno, večno sjati
i nesravnjivom svi te zvati,
s milošću gledaj: minu moj jad!
Rano voljeni,
smutnjom ne više skoljeni,
vraća se sad.

BLAŽENI DEČACI (približavaju se kružeći):

Već nas nadmašuje
silinom jedrom,
za negu našu je
rad da uzvrati štedro.
Rano se od nas razlučio
života glas;
al' on je mnogo naučio,
on će učiti nas.

JEDNA POKAJNICA (pre zvana Gretica):

Sred hora duhova dok plovi,
novak za sebe jedva zna;
i, tek naslutiv život novi,
biva ko sveta družba ta.
On svih se starih oslobađa
zemaljskih uza, pogledaj!
Iz odore se zračne rađa
mladičke snage prvi sjaj!
Dopusti meni da ga vodim!
Nov dan zaslepljuje ga blag.

MATER GLORIOSA:

Hajde! U više sfere hodi!
On slutnjom pratiće tvoj trag.

DOCTOR MARIANUS (moli se ležeći ničke):

Pokajnici spasilačkim
pogledom se snaže
što ih hvalom preinači
u nov usud blažen!

Nek ti plemeniti žarko
služe, srca živa;
devo, majko i vladarko,
budi milostiva!

CHORUS MYSTICUS:

Dublje se znamenje skriva
za svim što prolazno hodi;
ovde pun događaj biva
što nepotpuno se rodi;

pripoved neizrečna
ovde se zgodi;
ženstvenost večna
uvis nas k sebi vodi.

FINIS